/

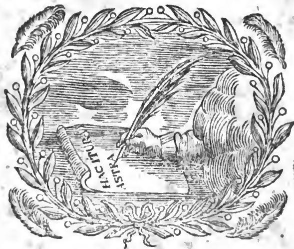
GASPERIS SCIOPPII
GRAMMATICA PHILOSOPHICA

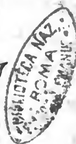
Non modò Tironibus linguæ latinæ ad artem illam unô trimestri perfectè addiscendam, sed & Latinè doctissimis ad reddendam eorum rationem, quæ legunt aut scribunt, in primis utilis, vel necessaria:

Accessit Præfatio de Veteris ac Novæ Grammaticæ Latinæ origine, dignitate & usu.

Editio nova beneficiô V.A. PETRI SCAVENII plurimis in locis nunc demum insigniter aucta è schedis ipsius auctoris, à quo omnia, paulò ante mortem, accuratius recognita & emendata.

AMSTELODAMI,

Apud JUDOCUM PLUYMER Bibliopolam,
M.DC.LXIV.

Clarissimo, Doctissimoque

VIRO

D. THEOPHILO HOGERSIO,

Juris Consulto & Humaniorum Literarum Daventriæ Professori Dignissimo

P. S. D.

JODOCUS PLUYMER.

SCIOPPIANAM Grammaticam, tantô Desideriô olim in hôc & Vicinis gentibus expetitam, tantôque studiô, quum ante non multos annos à me ederetur, exceptam, exemplarium penuriâ & desiderantium Votis admonitus denuò prælis subjiciendam statui. Commodum verò accidit, ut, dum Novæ huic editioni manus admoveo, copia mihi quasi divinitus fieret exempli, quod doctus Danus ad Sciopp ianum αὐτόγραφον multis modis auxerat, & emendaverat; ut tali facie nunc prodeat hæc Grammatica, quam ipse SCIOPPIUS illi induerat, quum ultimam manum ei imposuisset; sic excultam & mutatam ab

illâ editione priore ad te fero, Vir Doctissime, quia tu unus omnium optimè de his litteris existimare potes, ad quas magnâ curâ & magnis processibus in florentissimô gymnasiô, ac in celeberrimâ cathedrâ, tam propter tui nominis, quam prædecessorum tuorum GRONOVII & GRÆVII decus & famam, bonæ mentis adolescentes instituis; & quia multis nominibus tibi sum obstrictus. Habe ergo hoc meæ erga te Observantiæ, & Amoris, signum, & meis curis, quas bono litterario dedicavi, porrò fave; Amstelodami Kal. Augusti, 1664.

IN-

INDEX LIBRORUM GASPERIS SCIOPPII,

Quos de Latinæ Linguæ, & Literarum præſertim humaniorum ſtudiô conſcripſit.

*Quæ aſteriſcô * notantur, Amſtelodami apud* JUDOCUM PLUYMERUM *Proſtant,*

* 1. *Grammatica Philoſophica pro Lat. Linguæ Magiſtris & Tironibus; ut ſcilicet Tirones Magiſtri, Magiſtri autem Tirones fiant. Mediolani,* 1628. Nova ejus editio, quam hic damus, beneficiô *V. Ampl. Petri Scavenii* plurimis in locis inſigniter aucta & recognita ex ſchedis ipſius Auctoris. *Amſtelod.* 1664.

* 2. *Minerva Sanctiana*, hoc eſt, *Franciſci Sanctii Brocenſis de Lin-*

*3 *guæ*

guæ Latinæ causis, ipsi etiam Ciceroni, Varroni, Quintiliano ignotis, Commentarius: cum observationum Scioppianarum auctariô. Patavii 1663. & multò correctius *Amstelod.* 1664.

* 3. *Paradoxa literaria, in quibus multa de literis novè contra Ciceronis, Varronis, Quinctiliani, aliorumque literatorum hominum, tam veterum, quam recentiorum sententiam disputantur, sub nomine Psc. Grosippi. Mediol. & Amstelod.* 1659.

* 4. *Auctarium Grammaticæ Philosophicæ, in quô etiam de Lexicorum Latinorum virtutibus, ac vitiis, quæque ratio in conficiendô linguæ Latinæ thesaurô tenenda sit distinctè disseritur. Mediolani* 1629. & *Amstel.* 1659.

5. *Rudimenta Grammaticæ Philosophicæ in usum Tironum.* Ibid. 1629.

6. Mer-

6. *Mercurius bilinguis, sivè nova & compendiosa ratio Latinæ, aut Italicæ linguæ intra vertentem annum perdiscendæ, in eorum usum, qui alterutram linguam jam intelligunt. Mediolani.*

7. *Septem rationes, quæ religionem seu scrupulum Episcopis injicere debent, ne veterem Grammaticam diutius in scholis tolerare, sed novam in eas inducere velint.*

8. *Editiones novæ aliquot auctorum, Cornelii Nepotis, Velleii Paterculi, & Dictys Cretensis, cum Indicibus novis ad observandi & excerpendi rationem usui futuris.*

* 9. Priapeia, *sivè diversorum Poëtarum in Priapum lusus, cum Commentariis Gasperis Scioppii Franci. Francofurti.* 1601.

10. *Propædia Rhetoricæ. Opus novum omnibus, non modò Rhetoricæ, &*

Poëticæ Studiosis, sed & auctores quà sacros, quà profanos cum studii sui pretiô legere cupientibus in primis conducibile. Cujus fragmentum de Exercitationibus Rhetoricis editum est *Mediolani.* 1629.

11. *Elementa Philosophiæ Stoicæ Moralis, quæ in Ciceronem, Senecam, Plutarchum, aliosq́ veteres Commentarii locô esse possunt. Moguntiæ anno* 1606.

* 12. *Consultatio de studiorum ratione, deque Prudentiæ & Eloquentiæ parandæ modis: Patavii & Amstelod.* 1660.

* 13. *De naturâ, & officiô Historiæ, deque virtutibus & vitiis styli Historici.* Item.

* 14. *Infamia Famiani: sive castigationes Famiani Stradæ rerum Belgicarum Scriptoris, Soræ Danorum.* 1658. & *Amstelod.* 1662.

15. *Mi-*

15. *Miscellanea Latini sermonis, in usum eorum, qui interiores literas cognoscendi desideriô tenentur.*

16. *Observationes novæ Latini sermonis ex Plautô, Varrone, Vitruviô, veterum poëtarum fragmentis, Liviô, Hyginô, Phædrô, Celsô, Asconiô, Curtiô, Senecis, Quintilianô declamatore, Iustinô, aliisq; auctoribus.*

17. *Observationes juveniles Lat. Linguæ pro tironibus ad imitationem Ant. Schori Helmstad.* & alibi in *Germaniâ.*

*18. *Animadversiones in V. Cl. Ger. Io. Vossii librô de Vitiis Sermonis. Ravennæ* 1647. & *Amstel.* 1660.

*19. *Verisimilium libri quatuor. Norimbergæ* 1595 & *Amstel.* 1662.

*20. *Ars Critica, sivè mendosos Latinorum auctorum locos ex ingeniô emendandi ratio.* Ibidem 1596. & *Amstelod.* 1662.

* 21. *Suspectarum lectionum libri quinque.* Ibidem 1597. & *Amst.* 1664.
* 22. *Symbola Critica in L. Apuleii Opera.* Ibid. & *Amstelod.* 1664.

23. *Hercules Coprophorus, in quô virorum doctorum, qui nostrâ, aut patrum nostrorum memoriâ maximè videntur latinè scripsisse, plurimæ corcorruptæ & vitiosæ locutiones notantur & castigantur.* Laudat librum illum in *Alexipharmacô suô* & aliquid ejus generis inter reliquias schedarum *Patavii* extat.

24. *Thesaurus Scioppianus, sivè Romanæ Eloquentiæ Promptuarium.* Auctores quibus in hòc promptuario Sciopp. perpetuò usus est M. Tullius Cicero, M. Accius Plautus, P. Terentius. Quibus frequenter usus est T. Lucretius Carus, Cornelius Ne-

pos,

pos, Titus Livius. Quibus rarius uſus eſt. Omnes Philoſophi, Medici, Oratores, Juriſconſulti, Hiſtorici & Poëtæ Latini: ex his enim nomina, & omnium ferè rerum appellationes excerptæ hìc leguntur. Cujus operis quia ſumma eſt omnium literatorum hominum expectatio, ne nimis facili ſpe ducantur, monere viſum eſt, hactenus nihil certò promitti poſſe, ſed expectari & quotidianis votis expeti ab humanitate celeberrimi Viri *Io. Michaëlis Pierruccii* antiquum jus *Patavii* magnâ cum laude publicè docentis.

25. *Philotheca Scioppiana, ſivè Gaſp. Scioppii Narratio annis diſtincta de Benefactoribus, amicis & familiaribus ſuis, quos in omni vitâ habuit.* Servatur *Patavii* inter ἀνεκδότοις.

26. *Sym-*

26. *Symmartyria Scioppiana*, hoc eſt, *Pontificum, Imperatorum, Regum, Principum, & primariorum virorum* CONTESTATIO *De Gaſperis Scioppii ingeniô, ſtudiis, moribus & conſiliis.* Acceſſit *Catalogus librorum Scioppii, quos editioni paratos habet cum profeſſione fidei ſuæ.* Latet eôdem locô.

Cætera ejus *Theologica, Politica, Satyrica opuſcula* parum moramur, & huc non pertinent, maligna partim, partim vana: excipimus tamen πολιτικώτερα quædam, quæ typis aut commiſit ipſe, aut parata heredi reliquit: in quibus facile familiam ducunt *Machiavellica*, ſivè *Apologia duplex*, quarum priore *Rom. Eccleſiæ* de *Nicol. Machiavelli* libris decreta defenduntur: poſteriore ejuſdem *Machiavelli* innocentia propugnatur. Hoc opus *Patavii* privatis parietibus cuſtoditur cum cæteris. Ejuſdem *Pædia Politica* edita eſt *Romæ & Mediolani* 1624.

DE

DE
VETERIS,
AC NOVÆ
GRAMMATICÆ
LATINÆ ORIGINE,
dignitate, & usu.

ETsi nullam ipse in puerili ætate meâ Grammaticam Latinam didici, sed octo jam annos natus, post nominum verborumque declinationes memoriæ mandatas, ex quotidianâ Latinè loquentes audiendi, loquendique consuetudine, sex admodum mensium intervallô unà cum multis condiscipulis & convictoribus meis tantum profeci, ut quicquid ætatis illius usus posceret, non multô minore negotiô vernaculâ, quam Latinâ linguâ enunciare possem: etsi etiam procedente ætate assiduâ *Ciceronis*, *Cæsaris*, *Livii*, *Plauti*, *Terentii*, *Nepotis*, *Virgilii*, *Lucretii*, *Horatii*, *Catulli*, *Tibulli*, *Properti* & *Ovidii* lectione eam Latini sermonis non quidem facultatem, sed intelligentiam certè consecutus mihi videbar, ut, cur cognoscendis Grammaticorum præceptis quicquam operæ consumerem, ratio nulla esset: postea tamen quam in *Hispaniâ* in *Francisci Sanctii Brocensis*, viri omnium divinarum & humanarum rerum

ſcientia admirandi, *Minervam*, ſive *Librum de lingua Latinæ cauſis* incidi, in eôque aliquot errorum millia Grammaticis impingi, acriterque exagitari comperi, non ego jam me continere potui, quin per otium ſubinde Grammaticorum libros evolverem, ut quô jure, *Sanctio* vapulaſſent, exploratô judicare poſſem. Sic factum eſt, ut veteres omnes quotquot ante mille hos annos aliquid in eâ arte literis conſignatum reliquerunt (qui quidem duobus voluminibus *Francofurti* anno M. DC. V. editis continentur) tum recentiorum complures, ut quiſque in *Hiſpaniâ*, *Galliâ*, *Germaniâ* & *Italiâ* præter cæteros in eâ præſtitiſſe viſi ſunt, cognitos haberem. Inter quos, ut verum fatear, *Emmanuëli Alvaro* primas deberi animadverti: nam & ipſe longè cultius dicendi genus, quam non dico veterum quiſquam (nam illi peſſimè omnes Latinè ſcripſerunt) ſed quam recentiores pleriqne in arte tradendâ præſtitit, & ea ex optimô quôque veterum auctorum exempla ſeligere curæ habuit, quibus regulæ artis plurimum ſtabiliri & ſine negotiô à tironibus intelligi poſſent. Verum enim quoniam ille à veterum Grammaticorum præceptis, omnium præſertim conſenſu traditis, diſcedere religioni habuit, effugere non potuit, quin eoſdem ferè omnes errores, quos in aliis *Sanctius* agitavit, in ipſius quoque arte inveniamus. Hæc porrò res deſiderium mihi injecit cognoſcendi, cum originem tam vitioſæ artis, tum tantarum virium

rium causam, quantas oportet eas fuisse, quæ mille quingentis annis amplius ipsam artem tueri potuerint. Oportunè autem in manus meas *Suetonii* de illustribus Grammaticis libellus incidit, cujus secundô capite id quod quærebam, satis planè traditum inveni. Sic enim scribit ille:

> *Primus quantum opinamur studium Grammaticæ in Urbem intulit Crates Mallotes Aristarchi æqualis, qui missus ad Senatum ab Attalô rege inter secundum ac tertium bellum Punicum, sub ipsam Ennii mortem, cum in regione Palatii prolapsus in Cloacæ foramen crus fregisset, per omne legationis simul & valetudinis tempus plurimas Acroases* (id est, prælectiones) *subinde fecit, assiduéque disseruit, ac nostris exemplo fuit ad imitandum.*

Hæc ergo ut legi, minimè jam mirandum mihi visum est, tanti flagitii erroribus inquinatam esse veterem Grammaticam, quæ omine tam malô ex *Cloacæ foramine* unà cum claudô magistrô emerserit. Neque verò admirabile duxi ne illud quidem, *Cloacinam* istam Grammaticam inde ab eô, quô *Romæ* primum exorta est, tempore ad hanc usque diem per ipsos M. DCC. XCVI. annos inconcussam perstitisse, & omnium non tironum modò, sed & ipsorum eloquentiæ Latinæ principum ingenia excarnificare potuisse. Jus quippe gentium violare sibi Romani videbantur, si hanc invectam à Regiô

Legatô artem parum cômiter habuissent, cum præsertim Regi *Attalo* tantum se devinctos agnoscerent, quippe qui regnum suum testamentô ipsis legasset, aditumque eô pactô ad *Asiæ* totius imperium mox armis vindicandum patefecisset.

Hôc locô exaudire jam videor, qui mihi dicat: Quæ (malum!) tua ergo est temeritas novam istam *Sanctii* Grammaticam orbi universo obtrudentis? tamquam fieri possit, ut eam locô moveas, quam tantâ cum auctoritate Romæ ortam mille octingentis annis perdurasse tutemet confiteris? Accipe ergo benevole Lector, quæ res spem mihi afferant, fore ut *Cloacina* illa huic *Sanctianæ* locum mox cedere necesse habeat. Longè major videlicet hanc, quam illam, commendat auctoritas, cumque primum novæ hujus utilitas fuerit cognita, nemo tam fatuus fore videtur, ut fruges divinô beneficiô inventas aspernatus victitare malit.

Glandibus, & puræ rursum procumbere lymphæ.
Nam quod ad auctoritatem attinet, tantum abest, ut hæc illi concedere debeat, ut ad hanc illa ne comparanda quidem videatur. Illam scilicet *Attali* quidem Regis legatus, sed idem tamen homo Grammaticus ex cloacâ, in quam prolapsus fuerat, unà cum fractâ tibiâ extulit. At *Sanctianam* ipse *Romam* ex *Clarissimâ Europæ* Academiâ, quæ *Salmanticæ* est, attulisse me glorior, nihil prorsus veritus, ne cujus erga Ecclesiam & remp. *Christianam*

merita,

merita, Pontifices, Imperatores, Reges, Principes, & optimus ac doctissimus quisque, privatis publicisque tabulis, tam magnificè prædicant, & quisquam hominem *Grammaticum* ex *Cloacâ*, in quam prolapsus fuerat, cum fractâ tibiâ emersum, vel potiùs fune subductum, præferendum contendat, nam quod quis eundem *Attali Pergameni* Regis legatione apud *Romanos* functum fuisse dicat, nihilô vincibiliorem eâ re Artis ejus causam fecerit, cum & ipse *Romæ* Principis *Attalô* haud paulò majoris, hodierni scilicet Imperatoris nostri Augustissimi Legationem apud *Paulum* V. obierim, & Catholici fœderis fundamenta jecerim, cui fœderi multorum Regnorum ac Provinciarum salutem, & Catholicæ fidei in universâ pœnè *Europâ* conservationem, omnium intelligentium consensus superioribus annis non dubitanter acceptam referebat, nec minùs hodiè quoque referret, nisi fidelium meorum monitorum contemtum Deus regnorum clade, & provinciarum excidiô, atque urbium & oppidorum strage vindicandum censuisset. Quô minus dubito, quin illi saltem, qui tanti quidque pendere solent, quanti ejus auctorem & adstipulatorem faciunt, *Cloacinam* illam Grammaticam illuc tandem, unde emersit, jubeant χαίροντας, εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων, quod est *Cicerone* interprete, *Efferre lætô prosequentes omine*.

Multô tamen magis de cæteris hoc mihi polliceor, qui utriusque veteris & novæ hujus

Grammaticæ commoda, quæ inde peti poſſunt, inter ſe contendere voluerint. Veterem enim nec magnopere diſcentibus prodeſſe, & non minimum etiam nocere deprehendent. Prioris argumentum eſt, quod nec ullum diſcendi compendium, nec (δήλωσιν) certitudinem præſtet. Si enim in illis, qui artem meliore, quam cæteri, ordine & elegantiâ ſcripſiſſe judicantur, numerum inire velint, de ſolâ *Nominum*, *Verborum* & *Participiorum* Syntaxi plus quingentas regulas traditas invenient, quibus ediſcendis haud ſcio an quinquennium ſolidum ſatis ſit. Sed etiam cum quis eas memoriæ mandârit, tamen vel propter earum turbam, vel propter tot exceptiones, quibus poteſtas earum reſtringitur, ſemper hæſitet animique incertus ſit, neceſſe eſt, cum meritô vereatur, ne aliqua ei ſivè regula, ſivè exceptio, ſivè appendix effluxerit: quo accedit, quod ipſi quoque qui *Ciceronis* æquales, aut ſuppares fuerunt Grammatici, apertè tulerunt regulas ſuas pleraſque ab optimô quôque linguæ auctore parum obſervari: id quod ipſis eorum verbis in medium allatis *Paradoxa* noſtra *literaria* oſtendunt. Hinc porrò fieri nequit, quin ſibi diffidant, qui regulas eaſdem didicêre, jureque adeo metuant, ne cum maxime ex artis præſcriptô fecerunt, bonorum auctorum multum diſſimiles inveniantur. Damna porrò quæ id genus regulæ diſcentibus afferunt, jacturâ cùm temporis, tùm rei familiaris, tùm deni-

deníque exiſtimationis ſpectantur. Primum enim non ferè ante quinctum vel ſextum annum addiſcuntur, cum interea ſine ullis præceptis vel uſu ſolô (quemadmodum de me meiſque condiſcipulis retuli) Latinæ linguæ notitia acquiri potuiſſet, adeóque tempus, quod gravioribus addiſcendis impendi poterat, in primis elementis conteritur: quâ quidem haud ſcio an major fieri jactura poſſit. Simul tamen tot annorum impenſis res plerorumque familiaris atteritur, ut primæ iſtæ literulæ majoris etiam conſtent, quam vel Philoſophiæ vel Theologiæ, aut Juriſprudentiæ ſtudia. Tandem cum quis ætatem in literis omnem exegerit, magnumque nomen, & ſi forte Principatum multis & egregiis libris editis comparârit, non erit nullô prorſus periculô, cum ei vel ſcriptorum à ſe rationem reddendi neceſſitas, vel judicii de alienis faciendi occaſio in hominum doctorum congreſſu evenerit, ne regulis illis veteris Grammaticæ in errorem inductus aliquid flagitii faciat, ea reſpondendô, quæ vix quoquam literarum tirone ſatis digna videantur. Hoc ipſum certe viro ſine controverſiâ doctiſſimo & diſertiſſimo uſuvenit, qui rogatus cur à me, Græcô more *latet me* potius, quam Latinô *latet mihi* ſcripſiſſet, ſe verò Latinè ſcripſiſſe *Plinii* auctoritate ab *Alvarô* relatâ contendit. Sed poſtquam ei repoſui, minimè locupletem Latinitatis auctorem eſſe *Plinium*, neque nos verbis ejus aliter, quam ab

inopiâ uti, quando ſcilicet Latinas rerum appellationes unde petamus alium habemus neminem; cum *Quinctilianus* ætate illâ totum propemodum ſermonem in deterius mutatum eſſe apertè tulerit. Sed rectius eum hôc *Virgilii* exemplô uſurum fuiſſe: *Nec latuêre doli fratrem Iunonis & iræ.* Etſi non idem aliis, quod in verſu poëtis permittitur, ut liberius græciſſent: nam *Varonem* aliàs pro conſuetudine bene loquentium *latet mihi* dixiſſe (ut lib. 8. de linguâ latinâ: *Similia non ſolum à facie dici, ſed etiam ab aliquâ conjunctâ vi, quæ & oculis & auribus latere ſoleat*) aliàs more ſuô extra *Latium* peregrinantem *latet me*, ut lib. 1. rei ruſt. cap. 40. *Unum genus ſeminis, quod latet ſenſum noſtrum: alterum, quod apertum.* Sed nullô genere melius hoc ab eô dictum eſſe, quam quod ibidem ſequitur, *Illud quod apparet ad agricolas*, pro *agricolis apparet*, aut *patet*, aut *apertum eſt.* Meminiſſe eum debere, quid in *Brutô Tullius* monuerit, ſuâ ſcilicet ætate, linguam latinam corrumpi ab iis cœptam, qui à peregrinis, qui in urbem confluxerant & inquinatè loquebantur, non ſatis caviſſent: adeoque operam iis, qui diligenter loqui velint, dandam eſſe, ut antiquitatem imitentur, & rationem tanquam obruſſam adhibentes à ſimilitudine ſe Græcæ locutionis abſtrahant, & conſuetudinem vitioſam & corruptam purâ & incorruptâ conſuetudine emendent. Cui *Ciceronis* monito ſi paruiſſet, facturum *Varronem*

fuiſſe,

fuisse, ut ipsius *Ciceronis*, *Lucretii* & *Plauti* exemplô loqui mallet. Esse verò hoc *Ciceronis* post reditum in Senatu: *Ubi nobis hæc auctoritas tam diu tanta latuit.* Et *Catil.* 1. *Nihil moliris, quod mihi latere valeat.* Hoc autem *Lucretii* lib. 3. vers. 280. *Sic tibi nominis hæc expers vis facta minutis corporibus latet.* Hoc denique *Plauti* Trin. act. 4. sc. 2. *Quid ergo ille mihi latitabat.* Ad has auctoritates & optimæ ætatis consuetudinem accedere rationem, quæ non magis patiatur, ut dicas *latet me*, quam *patet me*, cùm utrumque eôdem modô verbi substantivi vim in se contineat, nec aliam, quam internam actionem & foras non transeuntem significet. Est enim hoc apertum, illud occultum esse, ac propterea fieri non potest, ut aliud quam internum & (ut Logicorum linguâ utar) essentialem ac formalem accusativum adsciscat, qui *Nomine verbi*, velut Grammatici vocant, hoc est verbô infinitô nominis vim habente significatur, *latere* puta & *patere*, quasi dictum sit: *Hæc res latet mihi latere*, id est, *latebram* seu *latens abditumve negotium*, & *patet mihi patere*, id est, *patens*, seu *patulum* aut *propatulum negotium*: quô modô in hôc: *Fulminat illa oculis & quantum fœmina sævit*, subauditur *sævum*, hoc est, *sævum negotium*, *rem sævam*, ut *Horat. Fortuna sævô læta negotiô*, id est, *quæ sævitiâ lætatur*: ex quô discamus licet, in *Dulce ridet*, *amarum renidet*, *turbidum lætatur*, *lucidum fulgent oculi*, subaudiri *negotium*, quod

Latinis illud ipſum, quod *res*, Græcis πρᾶγμα aut χρῆμα ſignificat. Sicut ergo *vivere* alium accuſativum regere nequit, quam cognatum, ſivè apertum, ſivè tectum, cum interna ſit ejus, quæ ſignificatur, actio (ut *Vivere vitam. Vivere bacchanalia*, id eſt, *vitam quæ bacchanaliorum tempore vivi ſolet*) ſimiliter nec *latere* aut *patere*: adeóque illud *latet me*, pariter rationi ac meliorum auctorum conſuetudini adverſatur. Sed quoniam Græcum λήθω, λανθάνω, unde *lateo* formatum videtur, actionem externam ſignificat, non aliter, quam Latina *fugio* & *prætereo*, hinc factum eſt, ut multi nativæ ac vernaculæ loquendi conſuetudinis parum obſervantes, ſicut *fugit* aut *præterit me*, ſimiliter & *latet me*, dicere cœperint; quomodo Græci, οὐ με λήθει, *non me latet*. Hæc talia cum ex me vir ille literatiſſimus audiſſet, ipſius mihi *Ciceronis* auctoritatem impegit, cujus oratione pro *Syllâ* perſpicuè ſcriptum ajebat: *Lex dies fuit propoſita paucos, ferri cœpta numquam, poſita eſt in Senatu, populum Romanum latuit.* Sed eâ re turpem antiquitatis ignorantiam prodidit, qui neſciret, nec *Populus Romanus*, nec *Res publica* ullô caſu integrè à veteribus perſcribi, ſed notari tantum ſolitum, ut eſſet *P. R.* & *R. P.* id quod omnes illi, qui veterum monumentorum uſum habent, veriſſimè à me dici fatebuntur. Itaque in veteribus *Ciceronis* libris fuit: *P. R. latuit*, quod jam vernaculæ & incorruptæ Latinitatis periti

periti non accusandi, sed dandi casu legendum esse sciunt.

Paris flagitii est, quod tot disertissimi homines libris editis ab *Austrius*, *Castrius*, & id genus aliis vocandi casum formant in *i* exeuntem. Sic enim palam faciunt, se quid nomen proprium, quid appellativum seu commune sit, prorsus non intelligere. *Austrius*, *Austria*, *Austrium* nomen possessivum est, ab *Austrô* derivatum, quod nomen ejus provinciæ proprium est, quæ olim *Pannonia* superior, hodie *Austria* vocatur: pro quô alii *Austriacum* dicere malunt exemplô *Homeriaci*, *Iliaci*, *Olympiaci*, *Corinthiaci*, *Hellespontiaci*, *Titaniaci*, ac similium. *Castrius*, *castria*, *castrium* nomen est similiter possessivum ab aliô communi nomine *Castrum* derivatum, pro quô alius *Castrensis* dixerit. Jam satis apparere arbitror, si quis *Ioannes Princeps Austrius*, aut *Franciscus comes Castrius* vocetur, valde imperitè appellationes illas pro nominibus propriis haberi, quippe quæ tot aliis rebus sint communes. Sunt enim *Austrii populi*. *Austriæ terræ*. *Austria oppida*, similiterque *Castrii* aut *Castrenses homines*, *Castriæ ædes*, *castria tecta*. Si quis autem hominum tali cognomine designetur, id per *Tropum* fieri nec pueri ignorant, qui est *Synecdoche* totius pro parte, & quidem illa ejus species, quam *Antonomasiam* Rethores vocant: quô pactô & *Apostolus*, pro *Paulô* & *Philosophus*, pro *Aristotele*, & *Poëta*, pro *Virgiliô* dicitur. *Tropus* autem non natu-

ram

ram verbi, sed significationem modò mutat, adeoque nec *Austrius*; nec *Castrius* communia esse desinunt, etsi ad hunc vel illum ab *Austrô*, aut de *Castrô* hominem significandum adhibentur. Certè si quis Romanorum aut *Salamine* expugnatâ, aut *Rhodô* sub ditionem redactâ *Salaminii* aut *Rhodii* cognomine insignitus fuisset, nemo ei bonâ cum *Orbilii* gratiâ, *ô Salamini*, *ô Rhodi* diceret, sed *ô Salaminie*, *ô Rhodie*, quemadmodum *Iovi Saturni* filio *Saturnie*, *Evandri Pallanti Evandrie*, *Telamonis Ajaci Telamonie* dicendum esse rectè Priscianus monet: quâ de re tam perspicuâ me verbum facere piguisset, nisi maximi nominis viros in eô errasse, quosdam etiam, in quibus est *Hieronymus Aleander*, pertinaciter pro errore tam deformi propugnare animadverterem.

Non minus turpiter se dedit vir omnium confessione eruditissimus, *Antonius Quarengus* qui versuum, quos scribit, latinitate atque cultu non temere cuiquam Augustæi ævi priores concedat, cum in elegiâ *Virginii Cæsarini*, herois illustrissimi, veréque literarum Phœnicis, quam de Serenissimi *Bavariæ* Ducis victoriâ *Bohemicâ* conscripserat, solœcismi insimulavit, quod ibi legebatur.

—————— privata silebo
Damna: queri nobis publica causa vetat.

Sic: *licet me facere*, & *mihi facere. Cicer.* 5. *Verrin. Hodiè Syracusanum in eâ parte habitare non licet. Virgil. non licet me exire servitiô*

Sic:

Sic: *Suadet me facere. Lucr. l.* 1. *Sed tua me virtus tamen, & ſperata voluptas Suavis amicitiæ quemvis perferre laborem Suadet. Terent.* Hecyra à 3. ſc. 5. *Me pietas matris commodum ſuadet ſequi.* Sicut *Virgil. Iuturnam miſero, fateor, ſuccurrere fratri Suaſi. Horat. Vetuit me tali voce Quirinus. Virg. Is me laudare quæ vellem, calamô permiſit agreſti.*

Negabat enim Latinè dici, *Vetat mihi queri*, ſed *vetat me queri*: in quâ cenſurâ ſuâ quantum *Avius à verâ longè ratione feratur*, quivis ephebus, qui *Sanctianæ* Grammaticæ præcepta teneat, ſine negotiô demonſtraverit. Dativus videlicet cuicumque orationi adjungi poteſt, in quâ *àcquiſitio* vel *ademptio*, *commodum* aut *incommodum*, aut *finis*, quem in Scholis Logici *Finem cui* dicunt, ſignificatur. Omne verò verbum infinitum pro ſuppoſitô habet accuſativum ſivè expreſſum, ſivè per figuram *Ellipſin* ſuppreſſum. Omne denique verbum activum adſciſcit accuſandi caſum ſivè expreſſum, ſivè ſuppreſſum, ſivè infinitô verbô aut aliâ oratione commutatum. Per primam trium iſtarum regularum, quam *Iubet mihi*, tàm *vetat mihi*, rectè dicitur. *Cic.* 9. *Attic.* 15. *Dolabellæ literæ jubent mihi ad priſtinas cogitationes reverti*: per ſecundam verò, *Queri & me queri*: per poſtremam denique, *Iubet* vel *vetat mihi queri*, *ut querar*, *queſtum* vel *querelam. Plaut. Capt.* a 1. ſ. 1. *Non licet mihi me loqui?* Per *Helleniſmum* verò accuſativô nominativi vicem poſitô,

ſitô, *jubet* vel *vetat me ut querar*: quarum locutionum exempla in *Minervâ Sanctianâ* reddemus: nunc ſatis erit illud confirmaſſe, quod inſolentius dictum videbitur, *vetat ut querar*. Habet ergo *Tibullum* auctorem lib. 2. eleg. 7. *Illius ut verbis ſis mihi dura veto*, quod eſt, *ut ne ſis mihi dura*. Et Perſium: *Hoc juvat, hic inquit, veto quiſquam faxit oletum*, pro, *ut ne faxit*. Et *Plautum* Pſeud. act. 1. ſc. 2. *Amor amatoribus prohibet, faciant adverſum lenones quod volunt*. Et *Mil.* act. 4. ſc. 8. *Cave iſtuc feceris*, pro, *ut ne faciant*, *ut ne feceris*. Neque tamen acumen viri tam inſignis, quem multiplicis doctrinæ nomine colo & ſuſpicio, hâc in re tam facili & expeditâ deliraſſe mirandum eſt, cum ipſis etiam *Ciceroni*, *Varroni* & *Quinctiliano* (nam *Agellium* ſi cum eô *comparem*, ſim injurius) iſtas veteris Grammaticæ regulas non ſemel fraudi fuiſſe videamus, ut quæ rectè, quæ perperam Latinè dicta eſſent, aut prorſus decernere non poſſent, aut ita dijudicarent, ut eos conſuetudine potius, quam ullâ ratione aut ſcientiâ, bene loqui, aut ſcribere planum fieret: cujus rei quoniam ſatis multa in *Paradoxis literariis* ſpecimina dedi, nihil me hic longiorem eſſe attinet.

Jam ex diverſô *Sanctiana* Grammatica eam facilitatem habet, quam prodigii ſimilem omnibus videri neceſſe ſit: nec enim quamvis ingeniô minus poſſit, qui ordine à nobis præſcriptô in diſcendô procedet, amplius trimeſtri

in

in eâ probè percipiendâ consumet. Jam enim *Mercurii bilinguis* magisteriô Latinam linguam intelliget, & *Nomina* ac *Verba* per *casus*, *numeros*, *tempora* & *personas* inflectere didicerit, ut vix sex de Etymologiâ pagellas memoriæ mandandas habeat. Syntaxis postea pro quingentis amplius veteris Grammaticæ regulis, quibus *Nominum*, *Verborum* & *Participiorum* constructionem dirigi dixi, non nisi xv præscribit, perspicuas illas nulliusque exceptionis patientes: quas qui mediocri sit ingeniô *unâ* die ludibundus edidicerit. Accedit regularum *certitudo*, certa satisque explorata firmitas, cùm ratione, tùm eorum consuetudine nixa, quos aureâ Latini sermonis ætate, quam literatissimè, emendatissiméque loqui ac scribere solitos constat: ut jam minus etiam in auctorum lectione versati omnium, quæ vel legunt, vel ipsi Latinè scribunt, certam rationem intelligant, nec ullum adeant periculum, ne qua regularum artis hujus, ubi semel eas memoriâ comprehenderint, obliviscantur, ex eôque alicubi læsæ Latinitatis ad Grammaticum tribunal rei agantur. Quod quidem quantivis momenti commodum cùm omnibus, tùm vel præcipuè Theologiæ ac Philosophiæ studiosis videri debet. His enim de planô polliceri possum, eos cognitis nostræ artis præceptis unô, ut prædixi, trimestri tantum profecturos, ut etsi parem dictionis puritatem, cultumque non afferant (nam

ea

ea res aut totam hominis ætatem, aut tale saltem subsidium requirit, quale in *Commentariis linguæ Latinæ* jam olim præparamus) non minus tamen Grammaticè præceptisque congruenter scribere queant, quam illi, qui omne vitæ tempus in Latinorum auctorum lectione scribendique exercitatione consumunt. Hunc quidem certè artis nostræ fructum huic ætati sententiâ suâ non dubiè despondebat *Scipio Paschalius Casalensis Episcopus*, vir Hebraicè & Græcè non mediocriter, Latinè verò præcipuè doctus & cum primis *Italiæ* luminibus numerandus, qui quoad vixit, mihi gratiam habere numquam destitit, quod operâ meâ se à timore illô vindicassem, quô prius manum sibi, quoties scribere Latinè aggressus erat, contremiscere sensisset. *Romæ* autem is, quem dixi, omnis sapientiæ & eruditionis princeps *Virginius Cæsarinus* ὁ μακαρίτης tantô gaudiô efferebatur ex eâdem arte nostrâ secum communicatâ, ut propemodum eam vulgari à me nollet, quod se non aliâ magis re, quam causarum linguæ latinæ tot sæculis, vel dicam perpetuò ignoratarum scientiâ à literatorum turbâ secerni longéque cæteris anteire judicaret, quod Achaten ejus *Iohannem Ciampolum*, virum cujuscumque prædicatione majorem, adhuc satis meminisse libenterque testaturum confido. In eâdem urbe, rerum dominâ familiarissimè usus fui *Guilelmô Setoniô*, nobili Scotô, Juris divini & humani, tum philosophiæ & Sacrarum ac profana-

fanarum antiquitatum conſultiſſimô, Græciſ-que ac Latinis literis perpolitô. Is ingentis pretii theſaurô ſe à me donatum arbitrabatur, poſtquam ei multis precibus à me contendenti, ut artis hujus cum maximè naſcentis, ac necdum ſatis exactæ copiam deſcribendi facerem, aſſenſi. Negabat etiam vereri ſe, ne quiſquam quantocumque cum ingeniô aut literis tam parum humanus inveniatur, quin mihi maximô ſe devinctum beneficiô agnoſcat pro tam luculentâ face, quam omnibus abditiſſima quæque Latinitatis myſteria penitius perſpicere aventibus præluceam. Nec alia *Mantuæ* eſt ſententia viri cum genere, tum libris Latinô & Hetruſcô ſermone ſummâ cum doctiſſimi cujuſque gratulatione editis, præterea rerum atque hominum uſu domi militiæque partô illuſtriſſimi *Bâlduni de Monte Simoncelli:* ſicut nec ejus, quem ibidem non minus vitæ innocentia commendat, quam Eccleſiaſtica dignitas exornat, *Antonii Salmatiæ*, ſummi Theologi, nec eorum, qui Græcarum & Latinarum literarum laude hodie florent, cuiquam ſecundi. Jam *Mediolani* nota eſt *Ludovici Septalii*, viri priſcâ cum fide, tum nobilitate præcellentis, non Medicinæ tantum & Philoſophiæ Peripateticæ, in quibus planè regnat, ſed & humaniorum literarum ſcientiâ: nec etiam ſua *Ioſephum Paulum Meronum* modeſtia uſque eo notitiæ hominum ſubducit, quin optimum quemque ac doctiſſimum ſuæ pietatis, ſapientiæ, eloquen-

tiæ & interioris literaturæ conſcium, approbatorem teſtemque habeat. Uterque autem iis præconiis artem hanc noſtram diligenter à ſe inſpectam quotidie proſequitur, tantôque ejus cognoſcendi deſideriô omnes inflammat, ut multos non mediocriter editionis ejus torqueat expectatio, eiſque ego non niſi ſerò ſatisfacturus videar. Quid? quod ipſius Pontificis Maximi URBANI VIII. judicium & optatum arti noſtræ ſucceſſum, nec dubiam ejus experimentum capturis utilitatem deſpondet. Is enim cum adhuc Cardinalis annis ſuperioribus in rus ſuburbanum rebus prolatis conceſſiſſet, inibique per otium Syntagma meum *de Stili Hiſtorici virtutibus*, diligentiſſimè tranſlegiſſet, non modò cauſam ſe nactum cenſuit, cur ſibi & ſuis de amicitiâ meâ gratularetur, ſed etiam cur magnum Latinis literis lumen operâ meâ allatum iri Princeps Græcè ac Latinè minimè indoctus conſideret. Itaque cum *Româ* nuper diſceſſurus, vale poſtremum ei dicerem, & de hâc arte meâ percunctanti diſtinctè rem omnem explicarem, magnopere ſe aliis gratulari oſtendit, quibus poſthac tantô cum temporis ac laboris compendiô literas diſcere liceret, quas ſibi, præſertimque Græcas, quibus jam magnô natu dediſſet operam, ingenti ſtudiô ac labore conſtitiſſe recordaretur. Et quoniam Eccleſiæ ac Reipub. Chriſtianæ plurimum in omnem partem intereſſe judicabat, me *Commentarios de linguâ Latinâ* jam olim à me cœptos ad umbilicum adducere,

cere, ne mihi aliena improbitas, injusto quæstui semper inhians, debitum speratumque ex n[illegible]is lucubrationibus meis fructum interciperet, quô me ad operis vasti laboriosique impensas uti est æquius, denunciatô anathemate sancire ei visum est, ne quis quicquam ex officinâ meâ profectum, non modò typis, nisi bonâ cum gratiâ meâ describere, sed nec ab aliô sine veniâ meâ descriptum væno exponere animum inducat. Hoc amplius autem, ut in eandem rem Cæsaris Augusti, aliorumque Regum & Principum diplomatis mihi caveretur, impendiô annisus est.

Hæc ergo sunt, quorum causâ meritô mihi futurum pollicear, ut qui ratione utuntur *Sanctianam* hanc Grammaticam, velut à summô Philosophô primum inventam, tantô cùm virorum clarissimorum plausu & acclamatione à me perpolitam, *Cloacinæ* illi posthabere nolint. Cæterum, ut quô ea ordine ac modô disci debeat nemini possit esse dubium, de Magistri prius, qui eam præcipere cupiet, tum de Discipuli officiô, quæ mea sit sententia, distinctè libet exponere.

Mediol. Calend. Febr. Anni M. DC. XXVIII.

MAGISTRI OFFICIUM.

I. Ipse omnium primum discet *XII* illas *Maximas*, regulas totius Syntaxis Latinæ fundamentum continentes, una cum earum interpretatione, quam in Annotationibus ad Syntaxin, *pag*. 138, inveniet.

II. Regulas omnes de *Nominum*, *Verborum* & *Participiorum* Syntaxi cum *Maximis* illis componet, tam *falsas*, quam *veras*, ut causas veritatis & falsitatis singularum probè intelligat.

III. Leget, quæ ad Etymologiam pertinent unà cum Annotationibus.

IV. Consulet *Paradoxa* nostra, ubi de multis accuratius disputatum inveniet. Sed omnia quæ ad rem pertinent, præcipuéque auctorum exempla, *Minerva* nostra repræsentabit.

DISCIPULI OFFICIUM:

I. Discet partem generalem Grammaticæ, tum ea, quæ de *Nomine*, *Verbô*, *Participiô*, *Præpositione* & *Conjunctione* traduntur: quæ cùm paucas pagellas impleant, minimè difficulter memoriæ mandabit. Quæ de *Adverbiis* traduntur, satis erit sæpius legisse.

II. Discet versus *Sanctii* de *Genere nominum*, deque *Declinationibus*, ut & probé eos intelligat & memoriâ contineat.

III. Edìscet *XII* illas *Maximas*, quæ Syntaxis fundamentum sunt.

IV. E-

IV. Ediſcet omnes regulas de verâ *Concordiâ* & *Rectione Nominum*, *Verborum* & *Præpoſitionum*, quæ omnino ſunt quindecim, ſic tamen ut pleraque in duodecim illis *Maximis* contineantur. Regulas de falſâ *Rectione* aut *Concordiâ*, ut memoriæ mandet, nihil neceſſe eſt, modò ſæpius eas relegat, cauſamque falſitatis rectè intelligat. Quot de *Conjunctionum* & *Adverbiorum Syntaxi* præcepta ſunt, non tam Regulæ ſunt, quam exemplorum obſervationes, quas ſæpius legiſſe ſatis erit.

V. Ediſcet *Definitiones Figurarum*, cum unô alterôque exemplô. *Ellipſeos* tamen genera ſatis erit ſi Magiſtrô diligenter explanante probè intelligat. Si qùis tamen ea quoque memoriæ mandare velit, tantô majus operæ fecerit pretiuum.

VI. Ediſcet *Alvari* verſus de *Verborum Præteritis* & *Supinis*.

VII. Ediſcet ejuſdem verſus de *ſyllabarum quantitate*.

Comparatio *Cloacinæ* & *Sanctianæ* Grammaticæ.

Cloacina est

- *Turpis*, quia mendax, cùm de sexcentis ejus regulis, vix decima pars sit vera.
- *Molesta*, quia impedita & difficilis, ob tot
  - *Regulas*,
  - *Appendices*,
  - *Observationes*,
  - *Exceptiones*,
- *Damnosa*, quia affert magnam jacturam
  - *Rei familiaris*,
  - *Temporis*,
  - *Existimationis*.

Sanctiana est

- *Honesta*, quia verax, cùm omnes regulas ratione & incorruptâ consuetudine stabilitas habeat.
- *Jucunda*, cùm sit expedita & perfacilis, ob
  - *Regulas paucissimas*.
  - *Nullas* prorsus in Syntaxi *exceptiones*.
- *Utilis*, quia habet compendium
  - *Sumtuum*.
  - *Temporis*, quippe quæ tribus mensibus disci queat.
  - *Existimationis*, quia regulis ejus instructus de Latinitate melius judicare potest, quam qui omnem in literis ætatem exegerit.

Magistri nunc est etiam atque etiam considerare, utra Grammatica discipulis præcipienda, viri boni officium custodire, majoremque Dei & hominum gratiam inire possit.

S Y-

SYNOPSIS ARTIS GRAMMATICÆ.

TABULA PRIMA.

Grammaticæ
- Definitio,
- Finis, Officium,
  - Dirigere locutionem vel sermonem:
  - Corrigere locutionis vitia
    - Barbarismum,
    - Soloecismum.
- Subjectum, Partes orationis,
  - Primæ, ut Litera, cujus
    - Definitio,
    - Divisio, in
      - Vocalem
        - Simplicem
        - Compositam
          - Diphth. Tripht. pag. 1.
      - Consonantem
        - Simplicem
        - Compositam
          - Semivocalem & Liquidã,
          - Mutam.
  - Exprimis ortæ, ut
    - Syllaba, cujus
      - Definitio
      - Divisio in
        - Brevem,
        - Longam,
        - Ancipitem.
    - Vox, cujus
      - Definitio
      - Accidentia
        - Accentus,
        - Figura, pag. 3
        - Species.
      - Divisio in Numeri
        - Participem
          - Nomen,
          - Verbum,
          - Particip.
        - Expertem
          - Præpositionem,
          - Adverb.
          - Conjunctionem,
          - Interjectionem.
- Instrumenta,
  - *Orthoepeia*, seu regulæ de literarum pronunciatione.
  - *Prosodia*, seu regulæ de Syllabarum quantitate.
  - *Etymologia* de singularum vocum accidentibus & partibus
    - Nominis, Tab. II.
    - Verbi, Tab. III.
    - Participii, pag. 9.
    - Præpositionis, pag. 10.
    - Adverbii, pag. 11.
    - Conjunctionis, pag. 17.
    - Interjectionis, pag. 18
  - *Syntaxis*, seu regulæ de vocum debitã inter ipsas compositione, Tabul. IV.

TABULA II.

Etymologia Nominis.

- **Nominis**
  - Definitio, pag. 4.
  - Accidentia
    - Commune cum verbô, Numerus.
    - Propria
      - Caſus
      - Genus
        - Maſculinum.
        - Fœmininum.
        - Neutrum.
      - Declinatio
        - Prima,
        - Secunda,
        - Tertia,
        - Quarta,
        - Quinta.
  - Diviſio ratione
    - Generis in
      - Subſtantivum
        - Proprium,
        - Commune. pag. 5.
      - Adjectivum
        - Abſolutũ,
        - Relativũ,
          - Generale
          - Reciprocum.
    - Speciei in
      - Primitivum
      - Derivativum
        - Poſſeſſivum.
        - Diminutivum.
        - Comparativum.
        - Superlativum. pag. 6.
        - Verbale.

T A-

TABULA III.

Etymologia Verbi.

- Verbi
  - Definitio
  - Accidentia
    - Commune cum Nomine, Numerus.
    - Propria
      - Perſona
        - Prima ſingularis & plur. pag. 7.
        - Secunda ſing. & plur.
        - Tertia ſing. & plur.
      - Tempus
        - Præſens
        - Præteritum
          - Imperfect.
          - Perfectum.
          - Pluſquam perfectum.
        - Futur.
      - Conjugatio
        - Prima,
        - Secunda,
        - Tertia,
        - Quarta.
  - Diviſio ratione
    - Perſonæ in
      - Perſonale ſeu Finitum.
      - Imperſonale ſivè Infinitum vel
        - Verũ / Falſũ
          - Gerundũ,
          - Supinum. pag. 9.
    - Significati in
      - Subſtantivum,
      - Activum,
      - Paſſivum,

TABVLA IV.

- Syntaxis in
  - Genere, est vel
    - Regularis, eaque vel
      - Concordia, pag. 27.
      - Rectio, pag. 27.
    - Irregularis seu Figura, Tab. XI.
  - Specie, est vel
    - Nominis, Tab. V.
    - Verbi, Tab. VI.
    - Participii, Tab. VII.
    - Præpositionis, Tab. VIII.
    - Adverbii, Tab. IX.
    - Conjunctionis, Tab. X.

TABVLA V.

- Syntaxis Nominis, est vel
  - Concordia Nominis
    - Substantivi cum Adjectivô, pag. 28.
    - Relativi generalis cum antecedente.
    - Reciproci cum Antecedente, p. 28.
    - Cujuscumque cum verbô personali. pag. 29.
  - Rectio
    - Vera Nominis
      - Substantivi cujuscumque, pag. 30.
      - Substantivi verbalis.
      - Adjectivi ex participiô activô facti, pag. 31.
      - Adjectivi participio passivo similis, pag. 31.
    - Falsa
      - Nominativi, pag. 31.
      - Genitivi, pag. 32.
      - Dativi,
      - Accusativi, pag. 33.
      - Vocativi,
      - Ablativi. pag. 34.

TA-

TABULA VI.

Syntaxis Verbi, est vel
- Concordia Verbi
  - Finiti seu personalis, cujus duæ sunt regulæ, pag. 35.
  - Infiniti sivè Impersonalis, cujus duæ sunt Regulæ, pag. 37.
- Rectio
  - Vera in
    - Genere cujuscumque verbi, sivè Finiti, sivè Infiniti, pag. 39.
    - Specie verbi activi Infiniti, pro nomine substantivô positi, p. 40.
  - Falsa Verbi
    - Finiti, ejusque vel
      - Substantivi, cujus duæ falsæ sunt regulæ, pag. 42.
      - Activi, cujus tres falsæ sunt regulæ, pag. 42.
      - Passivi, cujus quatuor falsæ sunt regulæ, 43.
    - Infiniti, ejusque vel
      - Gerundi, cujus duæ falsæ sunt regulæ, pag. 45.
      - Supini, cujus una falsa est regula, pag. 45.

TABULA VII.

Syntaxis Participii, est vel
- Concordia, pag. 46.
- Rectio
  - Vera, pag. 46.
  - Falsa, cujus duæ falsæ sunt regulæ, pag. 47.

TA-

TABULA VIII.

Syntaxis Præpositionis, est vel
- Concordia, pag. 48.
- Rectio Præpositionis cum
  - Accusativô,
  - Ablativô, pag. 48.
  - Utrôque, pag. 48.

TABULA IX.

Syntaxis Adverbii, est vel
- Concordia, cujus novem sunt regulæ, pag. 50.
- Rectio, sed falsa Adverbiorum cum
  - Nominativô,
  - Genitivô, pag. 52.
  - Dativô,
  - Accusativô,
  - Ablativô, pag. 55.

TABULA X.

Syntaxis Conjunctionis, est vel
- Concordia, cujus sex sunt regulæ pag. 55.
- Rectio, cujus una est regula pag. 58.

TABULA XI.

Syntaxis irregularis seu Figurata, est vel
- Vernacula vel
  - Simplex
    - Pleonasmus.
    - Ellipsis.
    - Zeugma.
    - Syllepsis.
    - Hyperbaton.

    Cum artis regulæ negliguntur propter orationis
    - Exsuperantiam, pag. 60.
    - Defectum, Tab. XII.
    - Defectum, Tab. XIII.
    - Discordiam, Tab. XIV.
    - Ordinem turbatum, Tab. XV.
  - Composita ut cum Ellipsis conjuncta est cum
    - Syllepsi
      - Generis. p. 49.
      - Numeri.
    - Græcismo.
- Peregrina, id est, Græcismus, Tab. XVI.

T A-

TABULA XII.

- Ellipsis, in quâ deest vel
  - Nomen, sivè
    - Idem pag. 61.
    - Aliud, idque vel.
      - Cognatum sivè sit
        - Nominativus, p. 61.
        - Accusativus. p. 62.
      - Alienum, sivè sit
        - Solitarium
        - Consociatum. p. 78.
  - Verbum sivè
    - Infinitum & vel
      - Cognatum, pag. 82.
      - Alienum. pag, 83.
    - Finitum, pag. 83.
  - Præpositio, pag. 85.
  - Adverbium aut Conjunctio, pag. 91.

- Nomen est vel
  - Suppositum
    - Nominis
      - Substantivi, pag. 62.
      - Adjectivi sive
        - Absoluti quæ ellipsis est vel
          - Apertior
          - Tectior, p. 64.
        - Relati, pag. 73.
    - Verbi
      - Finiti. pag. 73.
      - Infiniti, pag. 74.
    - Præpositionis, pag. 75.
  - Appositum
    - Nominis idque vel
      - Substantivum,
      - Adjectivum, pag. 75.
    - Verbi, pag. 76.
    - Conjunctionis, pag 78.

T A

TABULA XIII.

Zeugma
- Verum,
- Falſum, pag. 93.

TABULA XIV.

Syllepſis
- Abſoluta, vel
  - Generis, pag. 94.
  - Numeri, pag. 95.
  - Utriuſque, pag. 96.
- Relativa, pag. 96.

TABULA XV.

Hyperbaton, eſt vel
- Anaſtrophe, pag. 97.
- Tmeſis,
- Parentheſis,
- Synchyſis,
- Anacoluthon. pag. 98.

TA-

TABULA XVI.

Græcismus, est vel

- Generum, cum
  - Masculinum ponitur pro Neutrô, pag. 98.
  - Fæmininum ponitur pro Neutrô, pag. 99.
  - Neutrum ponitur pro Masculinô, pag. 99.
- Casuum, cum
  - Nominativus ponitur pro Accusativô, pag. 99.
  - Genitivus ponitur pro
    - Accusativô,
    - Ablativô.
  - Dativus ponitur pro Accusativô.
  - Accusativus ponitur pro
    - Nominativô,
    - Dativô, p. 100.
    - Ablativô.
  - Ablativus ponitur pro Accusativô, pag. 100.

Duo-

Duodecim Maximæ
seu
Regulæ fundamentales Syntaxeos Latinæ.

Regularum aliæ pertinent ad

- **Orationem totam, ut**
  - 1 Omnis affirmatio & negatio Nomine & Verbô constat.
  - 2 Præter Nomen & Verbum sunt quędam particulæ certis significationibus assignatæ, quibus Nomen & Verbum aliæque minores orationis partes velut nervis colligantur: quæ particulæ secundum regulas exprimuntur, per figuram supprimuntur.
- **Orationis partes, id est, vel ad**
  - **Nomen ejusque vel**
    - **Species, quæ sunt Nomen**
      - 3 Adjectivum. Omne nomen Adjectivum habet suum substantivum.
      - 4 Relativum. Omne nomen seu pronomen Relativum habet suum nomen Antecedens quod refert.
      - 5 Comparativum. Omne nomen Comparativum habet suum Positivum cum quô comparatur.
    - **Casus, ut**
      - 6 Omnis Nominativus est Verbi finiti suppositum, aut ad suppositum pertinens, sivè verbum illud sit expressum, sivè suppressum. pag. 52. 62.
      - 7 Omnis Genitivus Latinâ constructione à nomine substantivô expressô aut suppressô regitur, Græcâ verò constructione etiam à præpositione ἐκ expressâ vel suppressâ. pag. 32. 144.
      - 8 Omnis Accusativus à Verbô activô, aut à Nomine verbali, aut Præpositione regitur.
      - 9 Omnis Ablativus à Præpositione regitur.
  - **Verbû, ut**
    - 10 Omne Verbum accidentale, aut activum est aut passivum, quorum illud semper accusativum expressum aut suppressum regit.
    - 11 Omne Verbum finitum habet pro suppositô Nominativum expressum aut suppressum.
    - 12 Omne Verbum infinitum habet pro suppositô Accusativum expressum aut suppressum Latinâ constructione; Græcâ verò sæpe Nominativum.

I N-

INSTITUTIONES GRAMMATICÆ LATINÆ.

Quid est Grammatica?

Est ars rectè loquendi.

Quis est finis Grammaticæ, cujus causâ discitur?

Oratio congruens, id est, cujus nulla pars sit, quæ præceptis artis non congruat.

Circa quid versatur ars Grammatica?

Circa partes orationis.

Quotuplices seu quot generum sunt partes orationis?

Duplices: Aliæ primæ, ut *Literæ:* aliæ ex primis ortæ, ut *Syllabæ*, & *Voces* seu *vocabula*, quæ vulgo malè vocantur *Dictiones*.

Quid est Litera?

Est individui soni comprehensio.

Quotuplex est Litera?

Duplex: Alia *Vocalis*, alia *Consona* vel *Consonans*.

Quid est Vocalis?

Est litera, quæ per se syllabam efficit.

Quot generum sunt Vocales?

Duorum: Aliæ sunt *Simplices*, aliæ *Compositæ*.

Quæ sunt Vocales simplices?

A, e, i, o, u, & Græca *y*.

Quot generum sunt Vocales compositæ?

Duorum: Aliæ sunt *Diphthongi*, compositæ ex duabus simplicibus vocalibus: aliæ *Triphthongi*, compositæ ex tribus.

Quot sunt Diphthongi?

Viginti duæ. *Ae, ai, ao, au: Ea, ei, eo, eu: Ja, je,*

ji, jo, ju: Oa, oe, oi, ou: Va, ve, vi, vo, vu. Ex his quatuor magis cognitæ sunt, *Ae, oe, au, eu.*

Quot sunt Triphthongi?

Octo. *Vae, vai, vau, vea, vei, vie, voa,* & *voi.*

Quid est Consonans?

Est litera, quæ sine vocali syllabam non efficit.

Quotuplex est consonans?

Duplex. Alia *Simplex*, alia *composita.*

Quot sunt consonantes simplices?

Quatuordecim. *B, c, d, f, g, h, l, m, n, p, q, r, ſ, t.*

Quot generum sunt consonantes simplices?

Duorum. Aliæ sunt *Semivocales* eædemque *Liquidæ*, ut *L, m, n, r, s:* aliæ *Mutæ*, ut *B, c, d, f, g, h, p, q, t.*

Quot sunt consonantes compositæ?

Quinque, quarum tres apud Latinos propriam figuram, quâ scribantur, non habent, ut *CH, PH,* & *TH.* duæ verò suis characteribus depinguntur, ut X & Z. Sed etiam istis prisci carebant & posteriores carere poterant, cum X, fit *CS*, vel *GS*, Z, fit *DS.*

Quid est Syllaba?

Est integri soni comprehensio, ut *Mons, nox, flos.*

Quotuplex est Syllaba?

Triplex. Alia *Brevis*, quæ unum tempus consumit: alia *Longa*, quæ duo tempora consumit, ac si eadem vocalis bis pronunciaretur, ut in *Felix*, quod pronunciatur & antiquitus scribebatur *Feelix:* alia *Anceps*, cujus pronunciatio indifferenter uno, aut duobus temporibus absolvitur, ut media in *Steterunt, Tenebræ.*

Quid est Vocabulum?

Quo unumquodque vocatur. Aliter dicitur *Vox.*

Quæ sunt quæ voci accidunt?

Accentus, Figura & Species.

Quid est Accentus?

Est modulatio vocis eam in pronunciando vel attollens, vel deprimens.

Quæ sunt Regulæ Accentûs?

„ Vox ipsa accentum in sese monosyllaba ponit.
„ Exacuit sedem dissyllabon omne priorem.
„ Ex tribus extollit primam penultima curta.
„ Extollit se ipsam quando est penultima longa.

Quid significat Figura?

Sit ne vox simplex, an composita, ut *Justus*, est vox simplex: *Injustus*, est vox composita ex *in* & *Justus*.

Quid significat Species?

Sit ne vox prima, an aliunde flexa, sive, sit ne primitiva, an derivativa, ut *Pater* est vox primitiva, *paternus* & *patrius*, sunt voces derivativæ. *Sanctus* est vox primitiva, *sanctior, sanctissimus, sanctitas, sanctimonia* & *sanctè*, sunt voces derivativæ.

Quot sunt genera vocum?

Duo. Aliæ enim voces sunt participes numeri, aliæ expertes numeri.

Quid est Numerus?

Est differentia vocis secundum unitatem aut multitudinem.

Quotuplex est Numerus?

Duplex. *Singularis*, qui unum significat, ut *Homo vivit*. *Pluralis*, qui plura significat, ut *Homines vivunt*.

Quot sunt Voces numeri participes?

Tres. *Nomen, Verbum*, & *Participium*.

Quot sunt voces numeri expertes?

Quatuor. *Præpositio, Adverbium, Conjunctio*, & *Interjectio*: quæ quatuor communi nomine vocantur, *Particulæ*.

Quot sunt Instrumenta artis Grammaticæ?

Quatuor. *Orthoepia*, sivè regulæ de recta literarum pronunciatione. *Prosodia*, sivè regulæ de syllabarum quantitate. *Etymologia*, sivè regulæ de vocum singularum accidentibus & partibus, ut de nominum generibus & declinationibus, de verborum conjugationibus, &c. *Syntaxis*, sivè regulæ de vocum debita inter ipsas compositione.

ETYMOLOGIA

De Nomine.

Quid est Nomen?

Est vox particeps numeri casualis cum genere, id est, quæ numerum, casum & genus, aut saltem terminationem generi quadrantem habet.

Quid est Casus?

Est specialis differentia numeri nominalis.

Quot sunt Casus?

Sex. *Nominativus, Genitivus, Dativus, Accusativus, Vocativus,* & *Ablativus.*

Quid est Genus?

Est differentia nominis secundum sexus notam.

Quot sunt Genera?

Tria. *Masculinum*, cujus nota est *hic*, ut *Hic dominus. Fœmininum,* cujus nota est *hæc,* ut *Hæc mensa.* Neutrum, cujus nota est *hoc,* ut *Hoc templum.*

Quot sunt Declinationes Nominum?

Quinque: nam est vel *prima*, cujus genitivus singularis desinit in *æ*, ut *Mensa, mensæ:* vel *secunda*, cujus genitivus singularis exit in *i*, ut *Dominus, domini:* vel *tertia*, quæ facit genitivum singularem in *is*, ut *Sermo, sermonis:* vel *quarta*, cujus genitivus singularis terminatur in *ûs*, ut *Sensus, sensûs:* vel *quinta*, cujus genitivus singularis exit in *ëi*, ut *Dies, diëi.*

Quot modis dividuntur Nomina?

Duobus: Ratione *generis*, & *speciëi.*

Quotuplex est nomen ratione generis?

Duplex: *Substantivum* & *Adjectivum.*

Quid est nomen Substantivum?

Quod cum uno genere declinatur, ut *Pater, mater.*

Quotu-

Quotuplex est nomen Substantivum?

Duplex: *Proprium*, quod uni soli rei, personæve convenit, ut *Cicero, Roma, Tiberis, Ego, Tu, Sui*. Et *Commune* sive *Appellativum*, quod multis convenit, ut *Homo, urbs, flumen*.

Quid est nomen Adjectivum?

Quod nullum genus habet, sed tantum generibus tribus quadrat vel sub uno fine, ut *Felix, par, oriens*: vel sub duobus, ut *fortis* & *forte*: vel sub tribus, ut *Bonus, bona, bonum*. Italicè & Hispanicè ferè semper significat *cosa*, Gallicè *chose*, Germanicè ding.

Quotuplex est nomen Adjectivum?

Duplex: *Absolutum*, quod ad aliud non refertur: & *Relativum*, quod ad antecedens nomen refertur.

Quotuplex est nomen Relativum?

Duplex: Aliud *Generale*, quod ad antecedens sic refertur, ut in se ipsum non reflectatur, ut *Qui, hic, is, ille, ipse, iste, qualis, quantus, quotus*. Aliud *Speciale*, quod *Reciprocum* dicitur, & in se ipsum reflectitur, ut *suus, sua, suum*; nam *sui* & *sibi* & *se* sunt substantiva.

Quotuplex est nomen ratione speciei?

Duplex: *Primitivum*, seu primæ positionis, quod ipsum aliunde non formatur, ut *Beatus*. Et *Derivativum*, quod ab alio nomine habet originem, ut *Beatitas, beatulus, beatior, beatissimus*.

Quot sunt genera nominum Derivativorum?

Sunt quidem plura, sed hæc quinque præcipua, *Possessiva, Deminuta, Comparata, Superlata*, & *Verbalia*.

Quid est nomen Possessivum?

Quod idem significat, quod genitivus unde derivatur, ut *Paternus, meus, tuus, suus*: nam *Paternus amor* significat idem quod *Patris amor*.

Quid est nomen Deminutum seu Deminutivum?

Quod minus significat, quam suum primigenium, cujus semper genus & significationem servat, ut à *fune, funiculus*; à *rege, regulus*; à *pistrina, pistrilla*.

Quid est nomen Comparatum seu Comparativum?

Quod fit à positivo, id est, nomine adjectivo, addita syllaba *or*, ad primum casum in *i*, ut à *Doctus, docti, doctior*, & significat idem, quod positivum, addita voce *magis*: nam *Doctior* est *magis doctus*. *Prudentior* est *magis prudens*.

Quid est nomen Superlatum seu Superlativum?

Quod fit à positivo seu nomine adjectivo addita *ssimus* ad primum ejus casum in *i*, ut à *Doctus, docti, doctissimus*, à *Prudens, prudentis, prudenti, prudentissimus*, & significat idem quod positivum cum *valde*: nam *Doctissimus* significat *valde doctus*. Quædam tamen Superlativa *in llimus, rimus, timus*, aliterque exeunt, ut ab *Exterus* fit *extimus* & *extremus*: à *Superus, summus* & *supremus*: à *Posterus, postumus*, sive *postimus* & *postremus*.

Hæc tria dant llimus, *similis, facilisque, humilisque*.
Cum rectus fit in *ER*, ternus gradus in Rimus
exit:
Ut *veter* & *deter*, queis *matur* jungito priscum.
Sex Timus accipiunt, *dexter, citer* atque *sinister*,
Interus atque *ulter, extremus* & *extimus, exter*,
Inferus infimum habet, *superus* cum *posterus* Emus.

Dic alia Comparativa & Superlativa Anomala.

Bonus, melior, optimus.
Malus, pejor, pessimus.
Magnus, major, maximus.
Parvus, minor, minimus.
Multum, plus, plurimum.
Maledicus, maledicentior, maledicentissimus.
Beneficus, beneficentior, beneficentissimus.
Benevolus, benevolentior, benevolentissimus.
Pris, *antiquum*, prior, primus.
Sic Poster & postris, *priscum*, posterior.
Sicut Sacer & sacris.
Senex, senior.

Juvenis,

Juvenis, junior.
Propior, proximus.
Pius, piissimus.
Invitus, invitissimus.
Novus, novissimus.
Ocyor, ocyssimus, à Græco ὠκύς, id est, *celer.*

Quid est nomen Verbale?

Quod ab aliquo verbô ducit originem.

Quotuplex est nomen Verbale?

Triplex: Aliud est verbi expers: aliud verbi particeps, quod Participium vulgo dicitur; aliud participiale. *Vid. infrà Auctuarium Annotationum.*

DE VERBO.

Quid est Verbum?

Est vox particeps numeri personalis cum tempore, id est, quæ numerum, personam & tempus habet.

Quid est Persona vel, potius Facies?

Est specialis differentia numeri verbalis.

Quotuplex est Persona?

Triplex. Singularis prima, ut *Amo.* Singularis secunda, ut *Amas.* Singularis tertia, ut *Amat.* Pluralis prima, ut *Amamus.* Pluralis secunda, ut *Amatis.* Pluralis tertia, ut *Amant.*

Quid est tempus?

Est differentia verbi secundum præsens, præteritum, & futurum.

Quot sunt Tempora Verbi?

Quinque. *Præsens, Præteritum imperfectum, Præteritum perfectum, Præteritum plusquamperfectum,* & *Futurum.*

Quot sunt verbi conjugationes?

Quatuor: nam est vel *Prima*, cujus secunda persona primi præsentis exit in *as*, ut *Amo, amas:* vel *Secunda,* cujus secunda persona primi præsentis exit

in *es*, ut *Doceo, doces:* vel *Tertia*, cujus secunda persona primi præsentis exit in *is*, & infinitum in *ere* breve, ut *Lego, legis, legere*. Vel *Quarta*, cujus secunda persona primi præsentis exit in *is*, & infinitum in *ire* longum, ut *Audio, audis, audire*.

Quot modis dividuntur verba?

Duobus. Ratione accidentium suorum, & ratione significati.

Quotuplex est verbum ratione accidentium?

Duplex: *Personale*, seu *Finitum*, & *Impersonale*, sive *Infinitum*.

Quid est Verbum Personale seu Finitum?

Quod certâ personâ, tum etiam numerô & tempore certô finitur, seu determinatur, ut cujus personæ, numeri & temporis sit, dici possit, ut *Amo, legisses, curritur, pluit, ningit, lucescit*.

Quid est verbum Impersonale sive Infinitum?

Quod certâ personâ non finitur, sed nec numerum aut tempus certum habet, ut *Amare, amavisse*. Plaut. Curc. a. 1. s. 1. *Ita conferto tuum amare*, pro *tuum amorem*. Vulgo vocant verbum *Infinitivi modi*, quod sæpe nominis substantivi vim habet, ut *Virtus est vitium fugere*, pro, *fuga vitii est virtus*. *Tempus est abire*, pro, *abitionis*. *Magis paratus servire, quam imperare*, pro, *magis paratus servituti, quam imperio*. *Non tanti emo pœnitere*, pro, *pœnitentiam*. *Ibo videre*, pro, *ad videre*, sive *ad visionem*. *Dignus legi*, pro, *lectu* vel *lectione*. *Dignus amari*, pro, *amore*. Tibul. *Causa perire*, pro, *interitus*. Plaut. Aul. a. 2. s. 5. *Ne operam perdas poscere, i. e. in poscendô*.

Quotuplex est verbum ratione significati?

Triplex: *Substantivum*, quod substantiam sive subsistentiam significat, ut *Sum, fio*, & priscum *fuo*. *Activum*, quod actionem significat, ut *Vivo, amo, curro, consolor, amplector:* nam ista in Or, deposuerunt passivam significationem, ex eôque *Activa deponentia* dicuntur. *Passivum*, quod passionem significat, ut *Vivitur, amatur, curritur*.

Nul-

Nullumne eſt verbum Gerundum ſeu Gerundium?

Nullum: nam *legendi* & *legendô*, quæ vulgo verba *Gerunda* dicuntur, non ſunt verba, quoniam nec tempus, nec perſonam habent, ſed ſunt participia paſſiva cum genere, caſu & numero. Nam *legendi* eſt genitivus ſingularis neutri *legendum*: *legendô* autem eſt ablativus ſingularis neutri *legendum*, ac propterea præpoſitio ei præponi poteſt hoc modô: *In legendô fies doctus*: ubi ſubauditur verbum infinitum *legere*, quod nominis vim habet in ablativô, quaſi dictum eſſet: *In legendô lectu*, ſive *in legendâ lectione fies doctus*. *Tempus eſt legendi*, ſubauditur *legere*, quod vim habet nominis in genitivô, quaſi eſſet: *Tempus eſt legendi lectus* ſeu *legendæ lectionis*. *Nunc eſt legendum*, ſubauditur *legere*, quod vim habet nominis in nominativô. *Legere* autem valet idem quod *lectio*, niſi quod illud neutrum eſt, hoc fœmininum. Idem enim ſunt, *Legere jucundum eſt*, & *lectio jucunda eſt*.

Nullumne eſt verbum Supinum?

Nullum: nam *lectum* & *lectu*, quæ vulgo *Verba ſupina* dicuntur, non ſunt verba, quoniam in iis nec perſona, nec tempus, nec numerus apparet, ſed ſunt nomina ſubſtantiva quartæ declinationis accuſativi & ablativi vel dativi caſus, adeóque cum præpoſitione inveniuntur, ut *Oves eunt paſtum*, vel *ad paſtum*, ſive *ad paſtionem*. *Redeunt paſtu*, vel *è paſtu*, ſive *à paſtione*. *Viſu mirabile*, pro *viſui*: nam dativus facit *viſui* & *viſu*. Similiter autem dictum eſt, ut *Oculis mirabile*. *Acerbus ſenſu* & *acerbus ſenſibus*.

DE PARTICIPIO.

Quid eſt Participium?

Eſt vox particeps numeri caſualis, tempus & conſtructionem à verbô ducens, ſive quod numerum, caſum, tempus & verbi conſtructionem ha-

 bet,

bet, ut *Amans, amaturus*, omnia tempora significat in activo, sicut *Amatus & amandus* in passivo. Dicimus enim: *Sum amans & amaturus. Sum amatus*, vel *amandus. Fui amans, amaturus, amatus, amandus. Ero amans, amaturus, amatus*, & *amandus*. Quare dicitur Participium. *Vid. infrà Auctuarium Annotationum.*

DE PRÆPOSITIONE.

Quid est Præpositio?

Est vox expers numeri, quæ casibus præponitur, & in compositione reperitur.

Quotuplex est Præpositio?

Duplex: Alia *Casualis*, quæ casibus natura sua præponitur; alia *Compositiva*, quæ cum aliis vocibus composita, unum vocabulum efficit, sivè eæ vocés sint nomina, sivè verba, sivè particulæ.

Quotuplex est Casualis Præpositio?

Triplex: Alia accusativo tantum præponitur, alia ablativo, alia promiscuè utrique.

Quæ Præpositiones præponuntur Accusativo?

Ad, apud, ante, adversus *vel* adversum, cis, citra, circa, circum, contra, erga, extra, intra, infra, juxta, ob, pone, per, propter, post, præter, penes, supra, secundum, trans, ultra.

Quæ Præpositiones præponuntur Ablativo?

A, ab, abs, absque, cum, coram, de, è, ex, foras, pro, præ, palam, sine (ex prisco *se* vel *sed*) tenus.

Quæ Præpositiones utrique casui præponuntur?

Clam, in, sub, subter, super.

Quotuplex est Præpositio Compositiva?

Duplex. Alia extra compositionem habet propriam significationem, alia nisi in compositione nihil significat.

Quæ habent propriam significationem?

Abhinc, admodum, antehac, contra ea, dehinc, dein,

dein, deinde, derepente, desubito, desuper, è loco, extemplo, exante, exadversum, exhinc, examussim, exin, exinde, extraquam, inante, impræsentiarum, inibi, in loco, insuper, interea, interim, interibi, interdiu, interdum, postea, posthac, posthinc, postibi, postilla, postinde, postmodo, præterea, præterhac, præterquam, præut, proin, proinde, pronuper, propalam, propemodum, proporrò, propterea, proquam, protenus, prout, subinde, superquam.

Hujus generis sunt omnes Præpositiones, quæ cum Nominibus aut Verbis sunt compositæ, ut *Adesse, adprobus, avocare, evocare, deducere, inimicus, inducere, obvius, obducere, perducere, præire, subire, transire,* &c.

Quæ Præpositiones nihil significant extra compositionem?

Ambe, *vel* ambi, am, an, con, di, dis, re, se, ut in *Ambecisus, ambio, amsanctus, anquiro, concors, diversus, dispar, reliquus, separatus.* Et hæ præpositiones à priscis Grammaticis *Loquelares* vocantur, quia extra compositionem loquelæ tantum, sed nullius significationis sunt.

DE ADVERBIO.

Quid est Adverbium?

Est vox expers numeri, quæ aliis vocibus tamquam adjectivum adjungitur, ut *Valde bonus, Discit cito, Bene mane.*

Quotuplex est Adverbium?

Multiplex, ratione variarum significationum, ut interrogandi, respondendi, affirmandi, negandi, prohibendi, jurandi, quantitatis, qualitatis, similitudinis, comparandi, intendendi, remittendi, hortandi, congregandi, separandi, excludendi, eventûs, moris, principii & originis, dubitandi, &c.

Quotu-

Quotuplicia sunt Adverbia interrogandi & respondendi?

Sextuplicia: Quærunt enim & respondent vel de *Factô*, sitne aliquid, nec ne: vel de *Causâ*: vel de *Tempore*: vel de *Locô*: vel promiscuè de *Tempore & Locô*: vel simul de *Tempore & Numerô*.

Quæ Adverbia quærunt de Factô?

An, anne, ne: *enclitica*, num, numnam.

Quæ Adverbia respondent de Factô?

Ita, sic, etiam, quippeni. Respondetur etiam per verba *Licet* & *Censeo*.

Quæ Adverbia quærunt de Causâ?

Cur, quin, quianam. Quæritur etiam per nomina *Quare*, seu *quâ de re*, & *quam ob rem*.

Quæ adverbia respondent de Causâ?

Quia & quoniam, quod factum est, ex *Quom jam* seu *Cum jam*. Respondetur etiam per Nomina, *Eô quod, ideo, eâ re, hac re, propterea quod*.

Quæ adverbia quærunt de Tempore?

Quando, quamdiu & quantisper.

Quæ adverbia respondent ad Quando?

Hodie, heri, cras, pridie, postridie, perendie, nudius tertius, quartus, quintus, decimus, nunc, jam, nuper, tandem, aliquando, olim, pridem, dudum, tum, quum *vel* cum, interim, statim, protinus, illico, extemplo, actutum, repentè. Respondetur etiam per Nomina, *Mane, serò, tempori, serius, temporius, ocyus*.

Quæ adverbia respondent ad Quamdiu, & Quantisper?

Tantisper, paulisper, aliquantisper, parumper, usque *pro* assiduò, diu, olim, dudum.

Quotuplicia sunt adverbia, quæ quærunt & respondent de Locô?

Quintuplicia. Alia enim significant locum sine motu, alia motum ad locum, alia motum per locum, alia motum ex locô vel à locô, alia motum versus

versus locum. *Plaut.* Merc. a. 5. s. 2. *Quô ego scio*, subaudi, *locô*. Sic, *quo*, pro, *quâ in parte*, *propè*, *propius*, *proximè*, quæ sunt adverbia, non præpositiones.

Quæ adverbia quærunt de locô sine motu?

Ubi & ut, pro *ubi* positum.

Quæ adverbia respondent ad Ubi?

Hic, istic, illic, ibi, ibidem, inibi, intus, foris, utrobique, passim, supernè, infernè, infra, utrimque, undique, undiquaque, usquequaque, intus, subtùs, necubi, ubiubi, alibi, neutrubi, ubivis, uspiam, usquam, nusquam (*pro quô plebs Romana dicebat, nullibi*) altrinsecus, utrinquesecus, extrinsecus, intrinsecus. Respondetur etiam per nomina, ut *Romæ*, *Toleti*, *Carthagini*, *Ægypti*, *Cypri*, *Ciliciæ*, *domi*, *belli*, *militiæ*, *humi*, *ruri* vel *rure*.

Quæ Adverbia quærunt de motu ad locum?

Quo. Sed hoc adverbium non est *nativum* adverbium, sed *repertum* sive *usurpatum*: nam ex natura sua seu prima impositione est nomen accusativi pluralis à *quod*. Dicebant enim veteres *quo*, pro, *quæ*, & supprimebant præpositionem *ad*. Itaque *quo* valet: *Ad quæ loca* vel *negotia*. *Quo mihi fortunam*, significat, *ad quid mihi fortunam*, sive *cui rei mihi fortunam?* nam *quo* dativus etiam est pro *quoi*, abjectô *i*, ut in Paradigmatum annotationibus monui.

Quæ Adverbia quærunt de motu versus Locum?

Quorsum, quod formatum est, ex *quoversum*, pro, *versum ad quo*, seu *quæ loca*.

Quæ Adverbia respondent ad Quo?

Istuc, huc, eò, illò, intro, utróque, aliò, neutrò, versus, versum, *Liv.* Neutrò inclinatâ spe. Foras, quoquo, peregre, obviam, ultro, citro. Respondetur etiam per accusativos locorum præpositione expressa aut suppressa, ut *Eo Romam*, *in Romam*. *Venit Italiam. Ibo rus, domum, in domum, urbem, larem.* Nusquam. *Plaut. Capt. n.* 1. *s.* 2. Num quo foras vocatus

vocatus es ad cœnam? R. nusquam. *Horat.* 2. *sat.* 7. Si nusquam es fortè vocatus ad cœnam.

Quà, est *in quà parte*. Itaque propriè significat quietem seu statum, non motum.

Quæ Adverbia quærunt de motu per locum?

Quà.

Quæ Adverbia respondent ad Quà?

Hâc, istâc, illâc, quaqua, quacumque, quavis, quaquaversus. Respondetur etiam per Ablativos locorum præpositione suppressâ, ut *Totâ vagatur Italiâ. Vehitur flumine* vel *per flumen*.

Quæ Adverbia quærunt de motu ex locô?

Unde.

Quæ Adverbia respondent ad Unde?

Hinc, istinc, illinc, indè, indidem, eminus, cominus, aliundè, necundè, foris, unde unde, undecumque, utrinque, nusquam. Respondetur etiam per ablativos locorum præpositione expressâ aut suppressâ, ut *Lapsus cœlô, de cœlô. Venit Româ, à Româ, de Româ. Mercator Rhodô*, vel *de Rhodô. Vinum Chiô*, vel *de Chiô, Sargus Ægyptô, de Ægyptô*, id est, *Ægyptius*. Sic *Joannes ab Austriâ*, & *de Austriâ*, id est, *Austrius*, quod nequaquam est nomen proprium, sed commune possessivum. Sic *Cn. Magius Cremonâ*, pro *Cremonensis*. Sed si ablativus sit personæ, præpositio exprimenda est, ut *Unde emisti? à mercatore, de mercatore. Unde didicisti? à te, de te, ex te.*

Quæ Adverbia respondent ad Quorsum?

Horsum, istorsum, sursum *vel* susum (priscè *sus*, ut in *sustineo*) deorsum, rursum, (*Rusum* & *rususum* dicebant, sublata R litera. Velius Longus.) prorsum, dextrorsum, lævorsum, sinistrorsum, aliorsum, retrorsus, introrsus, quoquò versus, vænum, pessum: quæ duo postrema naturâ sunt nomina.

Quæ Adverbia quærunt promiscuè tam de Locô, quam de Tempore?

Quousque: etsi hæ naturâ duæ sunt voces, deest-

que

que *ad loca* vel *tempora*, ut integra orotio fit: *Usque ad quo*, vel, *quæ loca*, *aut tempora*.

Quæ Adverbia respondent ad Quousque?

Hucusque, illucusque, eousque, hactenus, etsi in istis sunt nomina, pro *usque adhuc*, id est, *hoc temporis* vel *loci*, *usque ad illud temporis & loci*, *usque ad eo*, id est, *ea tempora* vel *loca*, *hac fine tenus temporis aut loci*. Sic *Romam usque* pro, *usque ad Romam*. Nusquam de loco: *Terent. Heaut. a.* 2. *sc.* 3. Hinc sciri potuit aut nusquam alibi, quô studio vitam te absente exegerit. *Cor. Nepos. Miltiad.* Auxilium nusquam, nisi a Lacedæmoniis, petiverunt.

Quæ Adverbia quærunt de Tempore & Numerô?

Quoties.

Quæ Adverbia respondent ad Quoties?

Sæpe, identidem, plerumque, quotidie, toties, nunquam, unquam, semel, bis, iterum, ter, quater, quinquies, sexies, septies, octies, novies, decies, vicies, tricies, quadragies, quinquagies, sexagies, octogies, nonagies, centies, ducenties, millies. *Multoties* non dicitur, nec enim usquam apud auctores invenitur, nisi in Livii epitome incerti auctoris, ubi & alia non satis Latina leguntur.

Quæ sunt Adverbia Affirmandi?

Næ, certè, nimirum, nempe, scilicet, videlicet, verè, sanè, profectò.

Quæ sunt Adverbia Negandi & Prohibendi?

Non, ne, neque, nequaquam, haud, haudquaquam, neutiquam, minimè.

Quæ sunt Adverbia Jurandi?

Herculè, Herclè, mehercle, pol, ædepol, æcastor, mediusfidius.

Quæ sunt Adverbia Qualitatis?

Bene, pulchrè, eleganter, longè, latè, audacter, fortiter, celeriter, vicissim, amanter, dolenter, potenter, fraudulenter, arroganter, dissimulanter, obedienter, latenter, largiter, liberaliter.

Quæ

Quæ sunt Adverbia Quantitatis?

Valde, oppidò, oppidoquam, nimis, satis, impensè, parum, affatim, abundè, perquam.

Quæ sunt Adverbia Comparandi?

Magis, tam, quam, æquè, secus.

Quæ sunt Adverbia Similitudinis?

Ut, uti, velut, veluti, sic, sicut, sicuti, ita, item, itidem, quasi, ceu, quomodo.

Quæ sunt Adverbia Intendendi?

Prorsus, penitus, omnino, apprimè, non modò, nedum, immò, quin.

Quæ sunt Adverbia Remittendi?

Sensim, paulatim, pedetentim, vix, ægrè, pænè, ferè, fermè.

Quæ sunt Adverbia Hortandi?

Eia, age, agite, agedum, ehodum, quin.

Quæ sunt Adverbia Congregandi?

Simul, unà, pariter, conjunctim, generatim, universim, universaliter.

Quæ sunt Adverbia Separandi?

Seorsum, seorsus, separatim, privatim, egregiè.

Quæ sunt Adverbia Excludendi?

Tantummodo, solummodo, modò, demum, duntaxat.

Quæ sunt Adverbia Eventûs?

Forte, fortuitò, temerè.

Quæ sunt Adverbia Moris?

Meatim, tuatim, suatim, pro *meô, tuô, suô more.* Prisci canatim, suatim, bouatim dicebant, pro *canum, suum, boum more.* Humanitus pro *hominum more.* Urbanatim, rusticatim, catervatim.

Quæ sunt Adverbia Principii & Originis?

Radicitus, stirpitus, funditus, divinitus, antiquitus, quasi sit incipiendo à radice, *à stirpe, à fundô, à Deô, ab antiquô.*

Quæ sunt Adverbia Dubitandi?

Fortasse, fortassis, fors, forsean, fortassean, forsit, forsitan, forsfuat.

DE CONJUNCTIONE.

Quid est Conjunctio?

Est vox expers numeri, quâ orationes conjunguntur, ut *Vir bonus & doctissimus. Homo præstantis ingenii & insigni virtute. Non ruri, sed Romæ vivit.*

Quot modis dividuntur Conjunctiones?

Duobus. Ratione significationis seu potestatis, & ratione collocationis.

Quotuplex est conjunctio ratione significationis?

Multiplex, ut *Copulativa, Disjunctiva, Conditionalis, Adversativa, Concessiva, Illativa,* & *Causalis.*

Quæ sunt Conjunctiones Copulativæ?

Et, que, ac, atque, quoque, etiam, quum, seu cùm, tum.

Quæ sunt Conjunctiones Disjunctivæ?

Aut, vel, ve, sive, seu, an, nec ne, nec, neque.

Quæ sunt Conjunctiones Conditionales?

Si, sin, ni, nisi, modò, dum, dumtaxat, siquidem, hactenus.

Quæ sunt Conjunctiones Concessivæ?

Quidem, equidem, sanè, etsi, quamquam.

Quæ sunt Conjunctiones Adversativæ?

At, ast, sed, atqui, tamen, tamenetsi, tametsi, autem, attamen, verò.

Quæ sunt Conjunctiones Illativæ, quas scilicet ratio præcedit?

Ergo, igitur, itaque, idcirco.

Quæ sunt Conjunctiones Causales, quas scilicet ratio sequitur?

Nam, namque, enim, enimvero, etenim, quia, quoniam, siquide[illegible], quippe, utpote.

Quotuplex est Conjunctio ratione Collocationis?

Triplex. Alia est *Præpositiva*, quæ in orationis principiô ponitur: alia *Postpositiva* seu *Subjectiva*,

quæ uni aut pluribus vocabulis jam positis subjicitur: alia *Media* seu *Communis*, quæ aliàs præponitur, aliàs subjicitur.

Quæ sunt Conjunctiones Præpositivæ?

Et, ac, atque, nec, si, etsi, quamquam, at, ast, aut, vel, nisi, seu, &c.

Quæ sunt Conjunctiones Postpositivæ?

Enim, autem, verò, que, quoque, quidem, ne, ve.

Quæ sunt Conjunctiones Mediæ?

Ergo, igitur, itaque, equidem, quia, quoniam tamen.

DE INTERJECTIONE.

Quid est Interjectio?

Est vox expers numeri, varios animi motus sivè affectus exprimens.

Quotuplex est Interjectio?

Duplex: Alia uni tantum affectui præcipuè, alia pluribus exprimendis inservit.

Quæ Interjectiones unum præcipuè affectum exprimunt?

Evax, eu, io, evohæ, *exprimunt gaudium.*
Ha, ha, he, *exprimit gaudii effectum, qui est* Risus.
Euge, eugepæ, *exprimit voluptatem gratulantis.*
Hui, *exprimit voluptatem insultantis, & irridentis.*
Papæ, *exprimit voluptatem admirantis.*
Heu, eheu, ah, *exprimunt dolorem.*
Hoi, oh, oh, *exprimunt seu comitantur fletum, doloris effectum.*
Hem, ehem, hau, *exprimunt stomachum* sivè *indignationem.*
Utinam, *exprimit cupiditatem optantis.*
Heus, eho, *exprimunt cupiditatem vocantis.*
Eja, *exprimit cupiditatem blandientis.*
En, ecce, eccum, ellum, *exprimunt cupiditatem demonstrantis.*

Atat,

Atat, *exprimit metum in genere.*

St, au, *exprimunt metum timentis ne ab alio audiatur.*

Phy, phuy, apage, *exprimunt metum aliquid fastidientis* vel *aversantis.*

Quæ Interjectiones pluribus affectibus serviunt?

O, *servit gaudio, dolori, exclamationi & optationi*, seu *voto.*

Hei, *servit dolori & minis, seu diris* aut *imprecationibus.*

Vah, *servit voluptati admirantis & irridentis, tum dolori indignantis.*

Ohe, *servit stomacho seu tædio ob dictum aut factum alicujus, & cupiditati ejus, qui ab eo dicto aut facto cessari expetit.*

DE GENERE NOMINUM

Regulæ Generales.

De Genere Significationis.

FÆmina masque genus nullô monstrante docebunt.
Propria cuncta *virûm*, *fluviorum* & nomina *montûm*
Mascula censentur: nullum tamen est genus illis.
*Insula, navis, avis, gemma, urbs, arbor*que, *poëma*
Fæmineis dantur, sed causâ significati,
Non variata putes neutra, & pro nomine posta, &
Hippomanes, cacoëthes, nat, gith, spinter & *I. U.*
Cæpe, ador & *cete, tempe, Soracte, melos*que,
*Gausape, epos*que, *chaos, nil* & *frit, fas*que, *nefas*que.

De Genere Dubio.

Hic aut hæc sit *adeps, calx, cortex, clune, canalis*,
Atque *dies, finis, forceps*, tum *grossus* & *imbrex*,

Linter, *margo*, & *onyx*, *pulvis*, *pumex*que *penus*que,
Scrobs, *specus*, atque *silex*, *stirps* trunci, *torque* *varix*que,
Multaque quæ è Græcis *Os* in *Us* vertêre Latini.

De Genere Terminationis.

Fæmineum *A* primæ est, veluti *panthera*, *sagitta*,
Adria, sed sinus est mas, atque *cometa*, *planeta*.
Nomen in *A* ternæ neutrum est, ut *stigma*, *poëma*.
E latiale puta neutrum esse, *cubile*, *monile*.
Fæmineum est *aloë*, *rhodope*que & cætera Græca.
I. neutris tribue, O. maribus, ceu *pugio*, *gummi*.
Fæmineis verbale in *IO*, *caro*, *talio*. DO. GO,
Hic *ordo*, *udo*, *ligo*, *cudo*, *burdo*, *harpago*, *cardo*.
C. *T*. *L*. *UM*, neutrum: *sal*, *mugil*, *Sol*que virile.
N. mas, *MEN*, neutrum: *gluten* simul, *unguen* & *inguen*.
Atque ON, non ternæ: Hæc *Sindon*, *icon*, *aëdon*.
Nomen in *A* R neutrum: sed in *E* R distingue virile:
Hoc *iter*, hoc *tuber*, *laser*, *piper* atque *papaver*.
O R, mas. Hæc *arbor*. neutrum *cor*, *marmor* & *æquor*.
*U*R, neutrale dabis. Mas, *turtur*, *furfure*, *vultur*.
AS, dic fæmineum. Hic *elephas*, *adamas*que *tiaras*,
Atque *As* cum turba. Neutrum *vas*, *fas*que, *nefas*que.
Esto nomen in *ES* muliebre: at mascula Græca,
Et *gurges*, *poples*, *verres*, *paris*que, *aries*que.
Limes, *pes*, *fomes*, *termes*, cum *palmite trames*,
Meridies, *cespes*, *stipes*: pluraleque ut *antes*.
Est quoque nomen in *I S* muliebre: *N I S* esto virile,
Et *retis*, *corbis*, *fascis* quoque *piscis* & *axis*,
Et *collis*, *vermis*, tum *callis*, *follis* & *ensis*,
Mensis cum *vecti*, *postis*, *glis*, *fustis* & *anguis*,

Et *torris, caulis, lapis; unguis,* jungitur *orbis*,
Et *sanguis, cucumis,* junges cum *vomere pollis.*
OS, mas. Hæc *dos, cos.* Neutrum est *os, oris* & *ossis.*
US, maribus jungas seu quartæ, sive secundæ,
Hæc *humus,* hæc *alvus, vannus, domus* & *colus, idus,*
Porticus atque *tribus,* cum *ficus, acusque, manusque.*
Hoc *pelagus, pelagum, vulgus, vulgum:* hoc quoque *virus.*
US, ternæ neutrum. Mas, *mus, grus, pous, lepus* & *sus*
Hoc *Æs.* Hæc capiunt variata per *Utis* & *Udis.*
S. muliebre. Hic *fons, dens, pons, mons.* Græca quoque in *PS.*
X. dato fæmineis, *pax, fax, fornaxque, suppellex,*
Carex, lex & halex, nix, pix, perdixque, filixque,
Cum *lodice tomix, sandix, mastix* quoque *vibix,*
Et *spadix, nox, vox, nux, crux*, cum *luce, calyxque,*
Calx mas atque *corax, dropax, storax,* quoque *pollex,*
Index atque *latex, ramex,* tum *grex*que *culex*que,
Lynx, fornix & *orix,* rarus cum *calice phœnix.*

DE NOMINUM

Declinatione.

Ex Sanctiô.

IN neutris primus, quartus, quintus similes sunt,
Tres iidem casus plurales *A* retinebunt:
Est quintus recto similis, *S.* tollito Græcis:
Tertius & sextus plurales assimilantur.

Prima Declinatio.

Prima dat *A* nostris, *AS, ES, E,* Græca dabuntur.
E, dabit *ES* patrio: quarto *EN*, atque *E,* dato sexto.
Auras, *aurai* patrio dant sæpe poëtæ.

Secunda Declinatio.

Altera *ER*, *US*, *UM*, *vir*que *Satur*que *EUS* ponito Græcis.
Vir, *puer* excrescunt: velut R, si *RUS* dedit olim.
US, per *E*, mutabit quintus: *Deus* excipe tantum:
Sed proprium per *IUS*, dabit *I*. dic *mi* quoque *fili*,
*D*ique *dei*, atque *deis dis*. Hic sed sæpe poëtæ
Orpheos, *Androgeo* patrio, dantque *Orphea* quarto.

Tertia Declinatio.

Tertia dat varios fines tamen *IS* genitivo.
A, præstabit *ATIS*. Non crescunt nomina per *E*.
ONIS ab *O*: *caro carnis*, *nemo*, *cardo*, *homo*, *Apollo*.
DO, *GO*, fæmineum, *margo*, *ordo*, *turbo* dat *INIS*.
Unedo fert *ONIS*: *Anio*, *Nerio*que dat *ENIS*.
Crescit *IS*, *L*, N, R, T. *lac lactis*, *caput*, *itis*.
MEN, *CEN*, *pecten*, *INIS*, jungas simul *inguen* & *unguen*.
ON, aliquando *ONTIS* Græcis: *cor* nataque *cordis*.
E, perdunt *imber* cum turbâ, *acer*que, *alacer*que,
Et *celeber*. Latium in *STER*, *TER*, tollito *later*.
Robur, *ebur*. *femur* atque *jecur* mittuntur in *Oris*.
Postulat *AS*, *ATIS*, sed *ADIS* dat Græcus & *ANTIS*,
Vas, *vadis* & *vasis*, *as*, *assis*, *mas*, *maris* optat.
ES, dat *ITIS*, *Cererisque*, *Ceres*, *ETIS*, *ariete*, *perpes*.
Præpes, *hebes*, *paries*, *teres*, *indiges*, *interpres*que,
Inquies & *locuples*, *magnes* & cætera Græca.
EDIS, *pes*, *merces*, *hæres*, *IDIS*, à *sedeo* ortum.
Non crescit *vates*, *verres*, proprium & muliebre;

Sed

Sed *teges* atque *seges*, *abies*que, *quies*que dat *ETIS*.
IS, non crescit: *IDIS*, fac Græca, *lapis* quoque *cuspis*.
ITIS, dic *Sammis*, *lis*, *Quiris*: *glis* sed in *IRIS*.
Impubis, *cucumis*, *pulvis*, *vomis*, *cinis* *ERIS*.
Pollis, *sanguis* *INIS*: *Simois* *Pyroisque* dat *ENTIS*.
OS, *ORIS*, ceu *flos*: *OTIS*, sed *compos* & *impos*,
Et Græca atque *nepos*, tum *dos*, *cos* atque *sacerdos*.
Quædam *OIS*, ut *Minos*, *custodis*, *bos bovis*, *ossis*.
US, dat *ERIS*; sed *ORIS*, *lepus*, atque *decus*, *facinus*que,
Et *nemus*, & *tergus*, *pectus* cum *tempore*, *frigus*,
Hoc *pecus* & *littus*, *corpus*, cum *fœnore*, *pignus*.
UDIS, dat *subscus*, *palus*, *incus*, dat *salus* *UTIS*,
Intercus, *virtus*, *servit*que *juven*que *senectus*.
Grus & *sus* dat *UIS*. *Tellus* monosyllabaque *URIS*.
POUS deducit *ODIS*, sed in *UNTIS* oppida quædam.
Æs, *æris*, *præs* *prædis* habent: *Laus fraus* petit *AUDIS*.
S, sine vocali *(ut frons, lens, puls)* vertitur *in TIS*.
Lens, *frons*, *glans*, *nefrens*, *libripens* *DIS*: *aucupis auceps*.
I. mediat cum *BS*, *PS*, syllaba finit, *hiemsque*.
E, per *I*, mutabunt polysyllaba, *principe*, *cælebs*.
X, in *CIS* verte, ut *fax*. *LECTILIS* edo *suppellex*.
(Demptô *halex*, *vervex*). *E* per *I*. polysyllaba vertunt.
In *GIS*, *lex*, *grex*, *rex*, *remex*, *Phryx*, *conjuge*, *mastyx*,
Frugis & *impetigis*, *Styx*, *stryx* & pleraque Græca.
CHIS dat *Onyx*: *nox noctis* habet, *nivis* & *senis* ede.

Fæmineum *IS*, non crescens *EM*, sive *IM*, dato quarto.
IM, *sitis* & *tussis*, *vis*, *buris*, *pelvis* habebunt.
Græca in *IS*, *IM*, sive *IN* mittunt parisyllaba, ut *IRIS*.
Sextus *E* vult semper; sed E aut *I*. postulat *imber*,
Atque adjectiva, ut *pugil* & *TRIX*: adde *supellex*,
Amne, *ignis*, *postis*, *vectis*, *rus*, *anguis* & *unguis*.
Quartus in *EM*, *sive IM*, sexto *I*, semper dabit aut *E*.
AL, *AR*, *E*, neutrum *I*, dat; sed *E*, *far*, *nectar*, *jubar hepar*.
Plus, *pluri* melius: sic *IM* aut *IN* dantia quarto.
ES, recto & quarto: sed *IA*, cum sextus habet *I*.
Comparativa tamen per *A*, solum, *plusque vetusque*.
UM, patrius, sed *apis* dat *IUM*, *imber*, *uter*, *caro*, *linter*.
Quæque in *IA* mittunt rectum, queis addito *aplustra*.
ES, *IS*, non crescent (*panis*, *juvenis*, *canis*, *UM* dant.)
Sed monosyllaba *IUM*, præter, *dux*, *nux*, *sue*, *grus*, *frux*,
Ren, *fur*, *flos*, *mos*, *Tros*, *grex*, *lex*, *rex*, *vox*, *laus*, *pes*, *prex*.
Atque *boum*, *bos*, *bubus*, *bobus* pone dativo.
Tertius est in *IBUS*, sed *ATIS* magè neutra Pelasga.
Tres casus Græcos retinent hic sæpe poëtæ,
Si crescat nomen, ceu *Pallados*, *Hectora*, *Troas*.

Quarta Declinatio.

Quarta dat *US*, recto dat & *U* prius invariatum.
Dant *UBUS*, hæc quatuor, *portus*, *tribus*, *arcus* & *artus*.

Quinta

Quinta Declinatio.

ES, olim patrius: sed & *E, II*, sæpe poëtæ.
*ERUM, EBUS*que caret pluralis: tolle *dies*, *res*.
Non Cicero voluit *specierum*, nec *speciebus*.

REGULÆ DE VERBORUM
Præteritis & Supinis.

OMnes has Regulas centum & septuaginta versibus hexametris feliciter complexus est Emmanuel Alvarez è Societate Jesu, quos ex ejus Grammaticâ pueros petere, memoriæque mandare suadeo. Etsi enim dubium non habeo, quin ediscendis 1141. sententiis illis in *Mercuriô bilingui* positis, verba pleraque omnia inflectere jam didicerint, minimè tamen disconducet, eos regulam certam habere, ad quam timentes memoriæ fidem ac dubitantes respiciant. De *Supinis* supra demonstravi, ea perperam pro verbis haberi, cùm vera & germana sint nomina quartæ declinationis, ex participiis passivis in *TUS* formata: nihilominus tanti est, pueros versibus illis ediscendis certo scire, cum quæ singulorum verborum participia sint passiva, tum quæ quartæ declinationis nomina saltem in accusativo & ablativo casu ex participiis illis efficta extent: nam neque omnium verborum *Supina* sunt tradita, neque eorum ferè alii casus, quam in *UM* & *U* exeuntes, sunt inventi. Verbi gratia: *Promtu*, est ablativus è participiô factus, quod præpositio arguit, cum legitur, *In promtu est*. Si quis jam dicatur *Ivisse promtum ex arca pecuniam*, erit accusativus suppressa præpositione *ad*, velut in *Syntaxi* planum fecimus. Sed *homo magnô natu*, *tantus natu*, *major natu* legimus, nec tamen *natum*. Similiter

liter nec *Suppetias*, *inficias*, *instar*, *impete*, aliò casu inventa sunt, quæ tamen propterea ex nominum censu nemo exegerit. *Impetibus* tamen *crebris* dixit Lucretius, & Septimius Serenus *Ad instar*, sicut *ad modum*. Paulus verò Jurisconsultus, *Ire ad inficias*, pro *inficiatum*, quo modò *Ire ad suppetias*, est *ire ad suppetiatum* sive *auxiliatum*. Suppetiæ est apud Plautum Amph. a. 5. s. 1. *Non metuo quin meæ uxori latæ suppetiæ sint divinitus*. Sabin. Epist. Demoph. *Non equidem infiteor, multum clamavit uterque*.

PROSODIA.

Regulæ de Syllabarum Quantitate.

OMnem Prosodiæ Latinæ rationem versibus quasi centum sexaginta idem Alvarez ita explicuit, ut nihil præterea desiderandum videatur. Magister meus Sanctius, & alii, qui eâdem de re versus contexuêre, minus mihi satisfaciunt. Ad Alvari ergo Acroasin adolescentes mitto, nec eos modò, quibus ingenium ad poëticam factum sortito obtigit, sed etiam quos sivè inter legendum, sivè in cædendo sermones ignoratâ syllabarum quantitate ludibrium aliis debere pudet.

DE SYNTAXI

seu Constructione.

Quid est Syntaxis?

Est debita partium orationis inter se compositio.

Quotu-

Quotuplex est Syntaxis?

Duplex: *Regularis* & *Irregularis* sive *Figurata*.

Quid est Syntaxis Regularis?

Est compositio inter se partium orationis consentanea regulis artis.

Quotuplex est Syntaxis Regularis?

Duplex. *Concordia* & *Rectio*.

Quid est Concordia?

Est partium orationis, sivè ejusdem, sivè diversi generis inter ipsas convenientia, ut in *Vir bonus*, conveniunt inter se partes ejusdem generis, quia utrumque nomen est. Sed in *Virtus laudatur*, est convenientia partium diversi generis, cùm altera nomen sit, altera verbum. Hæc autem *Concordia* vel propriè, vel impropriè dicitur. Propriè quidem de nominibus, verbis & participiis, quæ aliquid tertium habent, in quo conveniant: Impropriè verò de particulis, cum ex consensu hominum sivè institutô unà ponuntur, ut *Ne dicas*, *Non dices*, *Ne dic, utinam viveret.*

Quid est Rectio?

Est certi casus adsciscendi potestas. Ut in *Filius Dei*, nomen substantivum adsciscit sibi genitivum. In *posuit animam*, verbum activum adsciscit accusativum, *pro peccatoribus*, præpositio adsciscit ablativum.

DE
CONCORDIA NOMINIS.

Quotuplex est Concordia nominis?

Quadruplex: Alia enim est concordia nominis substantivi cum adjectivô, alia nominis relativi generalis cum nomine antecedente, alia nominis relativi specialis seu reciproci cum nomine antecedente, alia nominis cujuscunquè cum verbô personali.

Quæ

Quæ est regula Concordiæ nominis Substantivi cum Adjectivô?

Nomen substantivum sivè expressum, sivè suppressum, cum adjectivo consentit numerô & casu, ut *Mali corvi*, *malum ovum*. *De meô sumtus facio*, pro, *meô ære*. *Delphica laurus*, pro, *Delphica arbor laurus*. *Triste lupus stabulis*, pro, *triste negotium*, id est, *tristis res lupus est stabulis*.

Quæ est regula Concordiæ nominis relativi generalis cum nomine antecedente?

Nomen relativum generale semper collocatur inter duos casus unius nominis expressos aut suppressos, quorum antecedentem refert in genere & numerô, cum sequente convenit in numerô & casu, ut *Vidi hominem, qui homo sedebat*. Nihil autem refert sivè casus sint expressi, sivè suppressi ac subintelligendi: nam aliàs supprimitur antecedens casus, ut *Nemini credo, qui dives blanditur pauperi*, pro, *nemini diviti credo*: aliàs supprimitur sequens casus, ut *Odi sapientem, qui sibi non sapit*, pro, *qui sapiens*: aliàs uterque casus supprimitur, ut *Sunt quos arma delectant*, pro, *sunt homines, quos homines arma delectant*.

Quæ sunt regulæ Concordiæ nominis reciproci cum nomine antecedente?

Prima.

Ambiguitatis evitandæ causâ nomen reciprocum cum primô & præcipuô suppositô convenit, sed ubi nullum ambiguitatis est periculum, indifferenter reciprocum & quodvis aliud relativum cum suppositô consentit, ut *Homines â Deô discedunt propter peccata sua*. Hic reciprocum *sua*, cum primo supposito *homines* relativè convenit. *Cepi passerem in nido suo*, vel *ejus* vel *ipsius*, promiscuè dicitur: nam ubi prima est vel secunda persona, ibi non est periculum ambiguitatis, sicut etiam in tertiis personis

sæpe

ſæpe ſermo dubius eſſe non poteſt, adeoque non refert reciproco, an quo alio relativo utaris, ut Cicero: *Camillus mihi ſcripſit te locutum eſſe cum eô*, pro, *ſecum. Ulciſcentur eum mores ſui* vel *ipſius*. Plautus. *Suam rem ſibi ſalvam ſiſtam, ſi illo advenerit*, pro, *ſiſtam ei rèm ipſius ſalvam.*

Secunda.

Nomen reciprocum & alia relativa indifferenter cum præpoſitione *inter* conſentiunt, ut *Contendunt inter ſe docti. Contentio eſt doctorum inter ſe*, vel *inter ipſos*. Plautus, *Dicam cognatis, ut bona mea inter eos partiant*, pro, *inter ſe.*

Tertia.

Nomen reciprocum cum nomine *quiſque* conſentit, ut *Juſtitia ſuum cuique tribuit. Quiſque ſuos patimur manes.*

Quæ eſt regula Concordiæ cujuſcunque nominis cum verbô perſonali?

Nomen cum verbô perſonali in ſolô numerô convenit, ut *Probitas laudatur & alget.* In perſonâ non poteſt convenire, cum omnia nomina ſint tertiæ perſonæ, præter *ego*, quod eſt primæ, & *tu*, quod eſt ſecundæ, & relativa pleraque, quæ ſunt omnium perſonarum, ut *Qui ſciam, qui ſcias, qui ſciat, uter ſumus, uter eſtis, utri ſunt.* Nominativus in oratione affirmante aut negante cum verbô ſivè expreſſò, ſivè ſuppreſſò in numerô convenit, ut *Triſte lupus ſtabulis. Dulce bellum inexpertis.*

DE

DE
RECTIONE NOMINIS.

Quotuplex est Rectio Nominis?

Duplex, *Vera* scilicet & *Falsa*.

Quotuplex est vera Rectio Nominis?

Quadruplex: Alia enim est Rectio nominis substantivi cujuscumque: alia nominis substantivi verbalis, sivè à verbô derivati: alia nominis adjectivi ex participiô activô facti: alia denique adjectivi participio passivo similis.

Quæ est regula Rectionis nominis Substantivi cujuscumque, sive in genere?

Solum nomen substantivum sivè expressum, sivè suppressum regit, sivè adsciscit casum genitivum, sivè: Omnis genitivus à nomine substantivo expresso aut suppresso regitur, ut *Lectio librorum Ciceronis. Nummus auri. Accuso te furti*, subaudi, *crimine. Natus Romæ*, subaudi, *in Urbe. Quanti emisti?* subaudi, *æris pretiô:* nam integra oratio secundum regulas est: *Pro quanti æris pretiô emisti? Lumborum tenus mergitur*, subaudi, *fine*, pro, *usque ad finem lumborum.*

Quæ est regula Rectionis nominis Substantivi Verbalis?

Nomen substantivum verbale plerumque genitivum, interdum verbi sui casum regit, ut *Lectio poëtarum, Classi propinqua domum itio dabitur. Meus è foro domum reditus. Justitia est obtemperatio legibus. Quid tibi me tactio est*, vel *tactus est?* pro, *Quid me tangis? Quid tibi ludos spectatio est*, vel *spectatus est*, pro, *Quid spectas ludos? Eo spectatum ludos*, pro, *ad spectatum* vel *spectationem ludos* seu *ludorum:* Nam *spectatum*, non est verbum supinum, sed nomen verbale

quartæ

quartæ declinationis. Plaut. Aul. *Hic eam rem vult mecum adire ad pactionem*, pro, *ejus rei*. Vide Annotationes in Syntaxin nominum.

Quæ est regula Rectionis nominis Adjectivi ex Participiô activô facti?

Nomen adjectivum ex participiô activô factum regit genitivum, ut *Amans uxoris*, *appetens alieni*, *amantior* vel *amantissimus suorum*. Cujus regulæ causa est, quoniam talia adjectiva faciem tantum adjectivi habent, sed vim substantivi. Imò in particip. subauditur substânt. ut *homo amans*. Plaut. Pseud. a. 1. s. 3. vers. 88. Poen. a. 3. s. 1. vers. 9. quia in eo latet substant. formale, ut *amans amorem uxoris*, *Appetens appetitum alieni*.

Quæ est regula Rectionis nominis Adjectivi Participio passivo similis?

Nomen adjectivum non nisi terminationem cum participiò passivò communem habens regit casum verbi sui, ut *Populabundus agros*, *Vitabundus castra hostium*.

Quot sunt regulæ falsæ Rectionis nominis?

Sex, nimirum de sex casibus, qui à nominibus regi falsò dicuntur.

Quæ est Regula de falsa rectione Nominativi?

Nominativus post verbum finitum, seu personale, à verbi ipsius supposito nomine regitur, ut *Cato scribit invitus*. Sed falsum est nominativum vel à nomine, vel à verbò regi, non enim hic *Rectio* est, sed *Concordia*, quia nominativus prior, qui est verbi suppositum, nempe *Cato*, convenit cum verbo *scribit* in numerò: Sed posterior nominativus ad suppositum pertinens, nempe *invitus*, convenit partim cum suppositô in numerô & casu, partim cum verbô in numerô.

Quæ est regula de falsâ Rectione Genitivi?

Genitivus à variis nominibus adjectivis regitur, ut *Plenus vini, dives agri, peritus juris, conscius facti, ignarus omnium, miser animi, integer vitæ.* Sed falsum est istos genitivos regi ab adjectivis, cum regantur Græco more vel à præpositione suppressa ἐκ vel ἕνεκα (quæ præpositiones significant Latinis, *De*, Italis *Di*, ut *Plenus vini*, sit *plenus de vinô, pieno di vino*) vel à suppressis nominibus *causâ, ergo*, quasi dictum esset, *Dives agri ergo, peritus juris causâ, miser animi causâ*, pro, *quod attinet ad agrum, jus, animum.* Potest etiam subaudiri nomen substant. cognatum Adjectivi, & formam ejus significans, ut *dives divitiis, peritus peritiâ, miser miseriâ.* De quo videatur Auctar. Rudiment.

Quæ est regula de falsâ Rectione Dativi?

Dativus à nominibus similitudinem, utilitatem, facultatem, aut contrà significantibus regitur. Sed revera dativus à nullô nec nomine, nec verbô, nec aliâ quâvis parte orationis regitur, sed aptè cuivis orationi jungitur, cum acquisitionem aut ultimum finem, commodum, vel incommodum, objectum vel subjectum significat, ut *Sum dominus his ædibus. Iustitia est obtemperatio legibus. Abalienatio est rei traditio alteri. Dura est servitus homini opulento*, id est, *quæ servitur apud opulentum. Hic fur est mihi*, pro, *à me furatus est. Cupidus vino. Hoc mihi datur vitio*, pro, *hoc mihi additur ad meum vitium. Tibi deserit Hesperus Oetam*, pro, *tuâ causâ. Deus omnibus curat. Metuo tibi. Hoc vobis decet. Hoc mihi latet. Jussit mihi scribere*, id est, *scriptionem.* Lucr. 6. *Percolatur enim virus, retroque remanat Materies humoris, & ad caput, amnibus omnis confluit:* ad caput amnium. Ibid. *Flammæ tempestas Siculum dominata per agros Finitimis ad se convertit gentibus ora.* Liv. 10. *Bellum Samnitibus populo jussit.* Et l. 9. *Bellum Hernicis jussum erat.* Plaut. Bacch. a. 2. s. 3. *Exorta est mihi hæc tela*, Cist. a. 4. s. 2.

ſ. 2. *Exorditur ſibi orationem.* Saluſt. *Inſidiæ Conſuli non procedunt:* quæ ſtructæ erant Conſuli. Plaut. Trinum. a. 3. ſ. 2. *Cum mihi caſſidem ſumſero in caput.* Idem Bacch. a. 4. ſ. 9. *Pugnam conſerui ſeni.* Propert. l. 2. el. 28. verſ. 10. *Præ ſe formoſis invidioſa Dea eſt.* Plaut. Aul. a. 3. ſ. 6. *Cui agno exta in ſole inſpicere etiam vivo licet*, pro, *cujus exta.* Aſin. a. 1. ſ. 1. *Neminem metuo mihi.* Horat. *Parum ſepultæ diſtat inertiæ cælata virtus.* Terent. *Sapiens ſtulto quid intereſt.* Cic. *Quicquid apud Cæſarem valebo gratia, valebo tibi.*

Quæ eſt regula de falſa Rectione Accuſativi?

Accuſativus à nominibus dimenſionem aut partem aliquam totius ſignificantibus regitur, ut *Vixit annos centum.* Vitruv. *Pilæ altæ pedibus tribus, latæ quaternis. Latus duas ulnas. Albus dentes.* Revera enim accuſativus ſemper à præpoſitione expreſſa aut ſuppreſſa regitur, niſi ſit vel infiniti verbi ſuppoſitum, ut *Volo te ſcribere*, vel activi verbi appoſitum, ut *Rogo te.* Cum ergo dicitur: *Vixit annos centum*, ſubauditur præpoſitio *per*, quæ accuſativum regit. *Latus duas ulnas*, ſubaudi *ad.* *Omnia Mercurio ſimilis*, ſubaudi *per* vel *ad.* *Fractus membra. Albus dentes. Cætera lætus, ſanctus alia*, ſubaudi *ad*, pro quo barbarè vulgo dicunt *quoad.*

Quæ eſt regula de falſa Rectione Vocativi?

Vocativus à nominibus *tu* & *vos* regitur, ut *Lectule deliciis facte beate meis. O dolor atque decus magnum rediture parenti. Huc venias hodierne.* Revera enim vocativus à nulla orationis parte regitur, etſi ſæpe cum interjectione O conjungatur: ſed tota compoſita oratio ad vocativum dirigitur, ut *Quid amice præmii erit, ſi hoc fecero. Eſto tu Cæſar amicus. Audi Jupiter, audi tu populus Albanus. Dardaniæ ſtratus dextrà miſerande jaceres. Nate meæ vires, mea magna potentia ſolus:* ubi ſubauditur *ens*, pro *tu, qui es meæ vires.* Plaut. Aſin. a. 3. ſ. 3. verſ. 101. *O Libane,*

ocellus aureus, donum, decusque amoris, Da meus ocellus, da mea rosa, da mi anime. Propert. l. 4. el. 10. vers. 17. *Herculis ite boves nostræ labor ultime clavæ.*

Quæ est regula de falsa Rectione Ablativi?

Ablativus à nominibus adjectivis gradum comparationis, instrumentum, causam, modum aut similem circumstantiam significantibus regitur, ut *Doctior illô. Suô gladiô hunc jugulo.* Revera enim omnis ablativus à solâ præpositione expressâ aut suppressâ regitur, *Indoctior illô*, subaudi præpositionem *præ*, quæ ablativum regit. *Suô gladiô hunc jugulo*, subaudi *cum. Dignus laude*, subaudi, *pro*, Horat. *Dignum præstabo me etiam pro laude.* vel subaudi *à*, pro, *quod ad laudem attinet:* nam *Dignus* est à δείκνυμι, id est *monstro*, quasi δεικτέον dicas seu digito monstrabile. Itaque etiam dicitur, *Dignus aliquid*, sivè *ad aliquid*, similiter ut *Arte insignis*, pro, *ab arte*, ut ait Ovidius. Ter. Andr. a. 5. s. 3. *Dignus es cum tuâ religione odium.* Sic est in Bembi codice, & agnoscit Donatus, quamvis nesciat quâ hoc ratione dictum sit. Plaut. Asin. *Ne id quidem me esse dignum existimat.* Et Capt. a. 5. s. 2. *Non me censes scire, quid dignus sim.* Et Pseud. *Si tibi exoptem quantum dignus.* Et Mil. *Ad tuam formam illa sola digna est.* Similiter *contentus aliquô* & *aliquid* Plaut. Capt. a. 1. s. 2. *Si pauxillum potes contentus esse. Plenus vinô*, subaudi *de. Magnô emere*, subaudi, *pro pretiô. Numerô militum impar, superior aliis*, subaudi *ab*, pro, *quod ad numerum, ad alia attinet.* Horat. *Viduus pharetrâ*, subaudi *A.* Virgil. *Cur ego Ditis opacos Cogor adire lacus viduosque à lumine Phœbi. Hortensius fuit multis rebus Cicerone inferior*, pro, *fuit à multis rebus præ Cicerone inferior. Adolescens bonâ spe, magnô ingeniô, priscâ fide, prosequi odiô, afficere honore, pace tuâ*, subaudi, *cum. Dives nummis, Egeo nummis*, subaudi, *à*, pro, *quod ad nummos attinet. Sic natione Græcus, genere nobilis, domô Italus*, subaudi *à. Pallet metu*, subaudi

à vel

à vel *ex*. *Venit*, *mane*, *luci*, *vesperi*, *tempori*, ſubaudi *cum* vel *in*: nam iſta ſunt ablativi caſus, ſicut etiam *Natus Carthagini*. *Ruri vivit*, ſubauditur *in*. *Auctore Ariſtotele*, *Nerone Imperatore*, *Ardente ſole*, ſubaudi *ſub*. *Hoſte ſuperatô*, *lectis tuis literis*, ſubaudi *à*, quod ſignificat *poſt*. *Horâ tertiâ*, ſubaudi *de* vel *in*. *More veteri*, ſubaudi *de* vel *ex*. *Cantando aliquem vincere*, ſubaudi *in*. *Glorior opibus*, ſubaudi *de*. *Privor poteſtate*, ſubaudi *à*. *Sacrifico vitulâ*, ſubaudi *cum*. *Fruor villâ*, pro, *fruor fructum ex villâ*. *Utor libris*, pro, *utor uſum*, id eſt, *utilitatem capio ex libris*. *Potior pecuniâ*, pro, *potior poteſtatem à pecuniâ*. *Careo moleſtiâ*, pro, *careo*, *carere* (id eſt, *caritatem*, ſive ut vulgo dicunt, *carentiam*) *à moleſtiâ*. *Interdico tibi domô meâ*, pro, *interdico tibi interdictum à domô meâ*, id eſt, *quod ad meam domum attinet*. *Indigus omni auxiliô*. Lucr. 5. Cæſar. 3. belli civil. *Numerô equitum multis partibus erat inferior*. *Amictus veſte*, pro, *à veſte*. Ovid. 5. Metam. *Ille ſibi ablatus fulvis amicitur ab alis*. *Expers malô*, pro, *à malô*. *Inexpers mali*, ſubauditur *partem*.

DE SYNTAXI VERBI.

De Concordiâ Verbi.

Quotuplex eſt Concordia Verbi?

Duplex: alia eſt concordia verbi finiti ſeu perſonalis, alia verbi infiniti ſivè imperſonalis, quod vulgo infinitivi modi dicitur.

Quæ ſunt Regulæ de Concordia Verbi Finiti?

Prima.

Omne verbum finitum, ſeu perſonale, habet ſuppoſitum, ſeu præcedentem nominativum, ſivè expreſſum, ſivè ſuppreſſum, ſivè infinito verbô aut aliâ oratione commutatum, cumque illô nominati-

vo supposito in numero consentit, ut *Tu doces*, *Nos discimus*. Hic suppositum verbi, seu nominativus præcedens est expressus. *Legit*, *audimus*, *ajunt*, *ferunt*, *pluit*, *lucescit*. In his suppositum verbi, seu nominativus præcedens est suppressus & subaudiendus, nimirum, *Tu*, *nos*, *homines*, *pluvia* vel *cœlum*, *lux*. Sic in *Miseret*, *tædet*, *pudet*, *piget*, *pœnitet*, subaudiuntur nominativi, *Misericordia*, *tædium*, *pudor*, *pigritia*, *pœnitentia*. In *Vivitur*, *curritur*, *statur*, *sedetur*, *egetur*, subaudis *vivere* seu *vita*, *currere* seu *cursus*, *stare* seu *status*, *sedere* seu *sessio*, *egere* sive *egestas*. Plaut. Stich. a. 5. s. 4. *Haud tuum est te vereri. Quid fit? Ligna cæsum itur*, pro, *Via itur ad cæsum ligna*. *Libet me epigrammata facere*. Hic oratio hæc, *Me epigrammata facere*, ponitur pro nominativo, quasi esset: *Mea factio* aut *factura epigrammatum libet*, id est, *jucunda est*, *Fugere vitium est virtus*. Hic suppositum verbi, *Fuga vitiorum*, commutatum est verbô infinito, *Fugere vitia*. *Deprehendi miserum est*. Hic suppositum verbi, *Deprehensio*, commutatum est verbo infinito, *Deprehendi*. Plaut. Aul. *Certum est Silvano potius credam, quam Fidei*, pro, *Ut credam Silvano*, sive *credere certum est*. Ubi nominativus *Creditus* vel *creditio* commutatus est hâc oratione, *Ut credam*. Sic Capt. *Est miserorum ut malevolentes sint & invideant bonis*, pro, *Malevolentia & invidia est res miserorum*. Sic quæritur, *quis naves primus invenerit?* Hic suppositum verbi seu nominativus præcedens, nempe *Primus inventor navium*, commutatus est hâc oratione, *Quis naves primus invenerit?* Sic *Dicitur mulam peperisse*, nominativus præcedens, nempe *Partus mulæ*, commutatus est hâc oratione, *Mulam peperisse*. *Maja peperisse dicitur*. Est Græcismus Nominativi pro Accusativo. Sic *Multos homines quotidie mori dicitur*, pro, *Mors quotidiana multorum dicitur*. *In consilium iri videtur*, subaudi, *Viam*: ubi *Viam iri* habet vim nominativi, quasi esset *Viæ itio*, sicut *Viam*

istam

istam iri mirum est, cum sit latronibus infesta. Sic, *Multos venturos esse creditur*, pro, *multorum adventus creditur.* Liv. 42. 28. *Mihi magistratus creare jussum est*, pro, *Creatio magistratus est negotium mihi jussum.*

Secunda.

Verbum finitum seu personale sæpe habet appositum seu sequentem nominativum, ad suppositum verbi pertinentem, sivè cum eo in numerò consentiat, sive non, ut *Ego didici hoc puer. Ego vocor Marcus. Tu captus es arbiter. Deus est animus. Tu fili esto sobrius. Nos sumus docti.* Propert. *Nam cui non ego sum fallaci præmia vati.* Idem: *Una sit & cujus fœmina multa mala.* Sic possum dicere: *Quivis concubitus meretrici est nuptiæ. Quadrigæ fuere nota argenti.* Nominativus porrò appositus censetur etiam oratio nominativi vim habens, quem Scholastici nominativum *Virtualem* dicerent, nòn *Formalem*, ut Plaut. *Ego videor me eam vidisse prius.* Ubi hæc oratio, *Me vidisse*, vim habet nominativi, quasi esset, *Ego videor ejus visor:* sicut *Me vidisse eam mihi dolet*, pro, *Visus* aut conspectus *ejus mihi dolet.* Ita idem valent, *Servus videtur cunctator*, & *Servus videtur eum cunctari:* nam *eum cunctari est* nominativus, ut *eum cunctari apparet* vel *molestum est.*

Quæ sunt regulæ de Concordia Verbi Infiniti?

Prima.

Omne verbum infinitum, sivè impersonale, habet pro supposito Accusativum expressum aut suppressum, ut *Scio te amare* vel *amari. Cupio scire. Vereor facere. Opto videre diem illum. Malo manere quam abire.* In his suppositum sivè accusativus præcedens Me supprimitur, cum integra oratio sit, *Cupio me scire*, &c. Ita Lucretius secundum regulam dixit,

Multa tibi me fingere possum. & Sallust. *Omnes homines qui se student præstare cæteris animantibus.* Plaut. Epid. *Videor me vidisse eam prius*, pro quô figuratè dici solet: *Videor vidisse eam.* Idem Curcul. *Æsculapius mihi visus est eum ad me non adire*, pro quo ἰδιωτικῶς dici solet: *Visus est ad me non adire:* Ita si dicam: *Servus videtur cunctari*, subauditur, *eum. Arbores videntur cadere*, subauditur, *eas:* ubi *eum cunctari*, valet idem quod nominativus *cunctator: eas cadere*, quod nominativus *Caducæ* vel *Cadentes*, sicut ex secundâ regulâ paulò prius apparuit. Sed plerisquè tamen figuratè, quam regulariter loqui magis placuit, maximè ubi infinitum substantivi nominis vim habet, ut *Sunt cantare pares*, pro, *à cantare* sive *à cantu*, *quod ad cantum attinet. Non mihi sunt vires inimicos pellere*, pro, *expulsioni inimicorum. Da mihi bibere*, pro, *potum. Disce tacere*, pro, *silentium. Eamus videre*, pro, *ad videre* seu *visum. Consilium cepit abire*, pro, *abitus. Cœptus est, desitus est*, idem est, *quod cœpit, desiit.* Hæc porrò Accusativum formalem aut virtualem regunt. *Cœptus est contemni*, vel, *cœpit contemni* valet, *cœpit contemtum sui*, *desiit videri*, sive *desitus est videri*, pro, *desiit visum* seu *opinionem.* Corn. Nepos Miltiad. *Hostes fore tardiores, si animadverterent auderi adversus se tam exiguis copiis dimicare*, pro, *dimicationem auderi se intentari.*

Secunda.

Verbum infinitum sæpe habet nomen appositum cum ejusdem verbi suppositô, id est, cum accusativô præcedente vel expressô, vel suppressô in casu consentiens, ut *Cupio me videri doctum.* Hic *doctum* appositum verbi infiniti *videri*, consentit in casu cum ejusdem verbi suppositô, id est, cum accusativô præcedente expressô, *me. Dixit daturum esse.* Hic *daturum* appositum verbi *esse*, consentit in casu

cum

cum ejusdem verbi supposito *se*, quod supprimitur. Sic *Licet vobis vos esse beatos*, vel *licet vobis esse beatos. Tibi expedit te esse bonum*, vel *tibi expedit esse bonum. Nocet mihi esse doctum*, vel *nocet mihi me esse doctum.* Sed Græcorum consuetudine dicitur: *Cupio videri doctus. Dixit daturus. Licet vobis esse beatis. Tibi expedit esse bono. Nocet mihi esse docto.*

DE RECTIONE VERBI.

Quotuplex est Rectio Verbi?

Duplex: *vera* scilicet & *Falsa.*

Quotuplex est vera Rectio Verbi?

Duplex: Alia enim in genere est Rectio verbi activi cujuscunque sive finiti, sive infiniti: alia in specie est Rectio verbi activi infiniti pro nomine substantivô positi.

Quæ est regula veræ Rectionis verbi activi cujuscunque?

Omne verbum activum tam finitum, quam infinitum semper regit accusativum sivè expressum, sivè suppressum, sivè verbô infinito aut aliâ oratione commutatum, ut *Disco literas. Veneror Deum* (nam verbum deponens est activum, quod priscam passivi significationem deposuit) *Vivo, dormio, gaudeo, jocor, curro.* In his subaudi accusativos *vitam, dormitionem, gaudium, jocum, cursum. Terra movit, nox cœlo præcipitat, illa jam lavit, nupsit viro, emersit ex malis, volventibus annis, annô vertente, res bene vertat, res bene habet.* In his omnibus supprimitur accusativus *se. Objecit mihi facere lenocinium*, subaudi, *me:* & hæc oratio, *Me facere lenocinium*, vim habet accusativi. *Desidero videre te*, pro, *desidero conspectum tuum. Cupio vivere*, pro, *vitam. Odi tuum vociferari*, pro, *tuum clamorem. Volo facere*, pro, *volo factum*, quod ipsum in usu fuisse constat. In his accusativus commuta-

mutatus est verbô infinito. Sic *volo obsecutum*, pro, *volo obsequi*. Asin. a. 1. s. 1. *Dico tibi ne facias*. Hic verbum activum regit accusativum aliâ oratione commutatum, quomodo & in isto: *Hæc res facit me confidere, facit ut confidam*, pro, *facit me confidentem. Scio filium meum amare scorta, scio ut amet, quam amet, quòd amet* vel *amat*, pro, *scio filii amorem scortorum*. Cic. *Ganymedem raptum, ut Jovi bibere ministraret*, pro *potum*. *Sic jussit mihi scribere, jussit mihi ut scriberem*, pro, *jussit mihi scriptionem*. *Vetas me queri, vetas mihi queri, vetas mihi ne querar*, pro, *vetas mihi questum seu querelam*. *Iter istud à tam multis celebrari miror*, pro, *Miror multorum celebrationem istius itineris*. *Cupio me videri doctum*. Hic oratio ista, *Me videri doctum*, posita est pro accusativô, quasi esset: *Cupio opinionem doctrinæ*. Terent. Adel. *Quod te purges, hujus non faciam*: Ubi Donatus, Figuratè, *quod te purges*, id est, *purgationem tuam*. *Non necesse habeo me moneri*. Hic *me moneri* positum est pro accusativô, quasi sit: *Non habeo monitum mei necesse*, sicut, *Non habeo auditores attentos*: nam *necesse* & *necessum* sunt adjectiva, quæ cum substantivô *monitum* vel *moneri* numerò & casu conveniunt. Vide Annotat. ad Syntaxin, ibique regulam secundam de Verbô.

Quæ est regula veræ Rectionis verbi activi infiniti pro nomine substantivo positi?

Verbum activum infinitum nominis locô positum, cumque participiò in numerò & casu consentiens, sivè exprimatur, sivè subaudiatur, aliàs *genitivum* regit, ut *nomen*, aliàs *accusativum*, ut *verbum*.

Da exempla Genitivi, qui a verbô infinito regitur.

Cum dicimus, *Tempus est legendi*, subauditur *legere*, quod vim habet substantivi nominis in genitivo casu, quasi esset *lectus*, id est, *lectioni*, & hoc verbum infinitum suppressum cum participio convenit in numerô & casu. Jam cum dicimus, *Tempus*

pus est legendi epistolæ, genitivus *epistolæ*, regitur non à participiô *legendi*, sed à suppressô verbô infinito *legere*, quod nominis vim habet: nam *Legere bonum est*, idem significat ac *lectio bona est*. Similiter Latinè dicitur, *Tempus est legendi poëtarum*, quia genitivus *poëtarum*, regitur à suppressô verbo infinitò *legere*, quasi dictum foret: *Tempus est legendi lectus poëtarum*, id est, *legendæ lectionis poëtarum*.

Da exempla Accusativi, qui à Verbô Infinitô, pro nomine positô, regitur.

Cum dicimus, *Nunc est bibendum*, subauditur *bibere*, quod vim habet substantivi nominis in nominativo casu & cum participiô convenit in numerò & casu. Jam cum dicimus, *Nunc est bibendum aquam*, accusativus *aquam* non regitur à participio *bibendum*, sed à supposito verbo *bibere*, quod nominis vim habet. Sic prisci dicebant, *pugnatum est pugnam*, subauditô verbo infinitò *pugnare*, quod regit accusativum *pugnam*. Sic *ardeo desideriô discendi literas*, suppressum est verbum infinitum *discere*, quod accusativum *literas* regit. *Tempus est legendi*, subauditur *legere*, quod vim habet nominis in genitivo casu. Ergo cum dicitur, *Tempus est legendi poëtas*, accusativus *poëtas* non regitur à participio *legendi*, sed à verbô infinitô suppressô *legere*. *Legendô fies doctus*, pro *in legendô legere*, id est, *in legendô lectu*, sivè *in legendâ lectione fies doctus*. Cum ergo dicitur, *Legendô libros fies doctus*; accusativus *libros* à suppressô verbô *legere* regitur. *Eo spectare ludos*, pro *ad spectare*, sivè *ad spectatum* vel *spectationem*. Hic accusativus *ludos*, regitur à verbô infinitô, quod nominis vim habet, cum ei præpositio addi possit, sicut Lucretius: *Ad sedare sitim fluvii fontesque vocabant.*

Quotuplex est falsa Rectio Verbi?

Duplex: Alia est verbi finiti: ejusque vel substantivi, vel activi, vel passivi: alia verbi infiniti: ejusque vel gerundi, vel supini.

Quæ sunt regulæ falsæ Rectionis Verbi Substantivi?

Prima.

Verbum substantivum significans idem, quod *pertinere*, genitivum regit, ut: *Quod medicorum est, promittunt medici.* Sed falsum est hunc genitivum regi à verbô *est*, cum regatur à nomine substantivô suppressô, quod est *negotium*. Sic *Judicis est verum sequi*, subaudi, *officium*. *Vincere hostes laboris est. Hoc facere moris est*, subaudi *res*. Est autem apud Latinos & Græcos *res laboris*, idem quod *labor*, *res moris*, idem quod *mos*.

Secunda.

Verbum substantivum formam aut qualitatem alicui inesse significans, genitivum vel ablativum regit, ut: *Abrotanum est jucundi odoris. Homo est antiquâ virtute.* Sed falsum est istos casus à verbo substantivô regi, cum genitivus semper à nomine substantivô, ablativus semper à præpositione regatur. Ergo *Abrotanum est jucundi odoris*, subaudi, *herba*, à quô genitivus regitur. *Est majoris animi quam consilii*, subaudi, *homo*. *Est honestâ facie, antiquâ virtute*, subaudi, *cum*. *Vitium est triste habitu*, pro, *ab habitu*, id est, *quod ad habitum attinet*.

Quæ sunt regulæ de falsâ Rectione Verbi Activi?

Prima.

Verbum activum regit duos accusativos, alterum personæ, alterum rei, ut: *Poscimus te pacem, doceo te artes, hoc te moneo, rogo, interrogo, condono te hoc argentum, sine te hoc exorem.* In his omnibus falsum est accusativum rei à verbo activo regi, cum regatur à præpositione Græca κατά, id est, *ad*, *circa*, *juxta*

vel *ſecundum*, quæ tamen Græcorum imitatione ſupprimitur. Regit quidem ſæpe verbum activum duos accuſativos, ſed ita, ut unius accuſativi vim habeant cum verbô eſſe, quod ſubauditur. Tota oratio, *Te eſſe virum*, ponitur pro Accuſativô, ut *Præſta te virum, Deum vocamus patrem, Cepimus te arbitrum. Dedit agrum dotem.*

Secunda.

Verbum activum ſignificans motum ad locum, nomina *urbium*, *domus* & *ruris* in accuſativô regit, ut: *Scripſi Romam, ibo Neapolim, rus ſe abdidit, domum tendo.* In his falſum eſt accuſativum à verbô regi, cum regatur à ſuppreſſâ præpoſitione *ad* vel *in.*

Tertia.

Verbum activum regit accuſativum nominum, quæ ſpatium loci aut temporis ſignificant, ut: *Abeſt iter unius diei. Cœlum patet tres ulnas. Ne tranſverſum quidem unguem ab officiô diſcedere. Triennium hinc abeſt. Fuimus unà duas horas.* In his falſum eſt accuſativum à verbô regi, cum regatur ab aliquâ præpoſitionum ſuppreſſâ, ut *ad, ante, circa, per.*

Quæ ſunt Regulæ de falſâ Rectione Verbi Paſſivi?

Prima.

Verbum paſſivum regit accuſativum rei ex duobus illis accuſativis, qui ab activô reguntur, ut: *Doceris artes, moneris utilia; poſcor pecuniam.* In his falſum eſt accuſativum à verbô regi, cum à præpoſitione Græcorum more ſuppreſſâ regatur, ut in regulâ primâ de *Rectione activi* dictum eſt.

Secun-

Secunda.

Verbum passivum regit ablativum cum præpositione *à* vel *ab*, rem agentem significante, ut: *amor à te*, pro, *tu amas me*. Sed falsum est ablativum à verbô regi, cum regatur à præpositione suâ: falsum quoque est, præpositione rem agentem significari, cum *à* vel *ab*, nihil hic aliud significet, quam *Ex parte, hinc, istinc, illinc. Amaris à me*, id est, *ex parte meâ amaris, hinc amorem habes, amaris quod ad me attinet.*

Tertia.

Verbum passivum regit dativum, qui rem agentem significet, ut: *Non cernitur ulli, visus est mihi.* Sed falsum est, dativum ab ullo verbo aut nomine, aut particulâ regi, etsi cuivis orationi adjungi potest ad significandam acquisitionem, commodum aut incommodum. Itaque similiter per activum verbum dicemus. *Nullus eum sibi cernit*, id est, *nulli conspicuus est. Video illum mihi. Audivimus nobis sermonem illius. Hoc nobis non probas. Dixi te mihi. Non omnibus dormio.*

Quarta.

Verbum passivum regit accusativum cum præpositione *per* rem agentem significante, ut: *Res agitur per illum*, pro, *ille rem agit.* Sed falsum est accusativum regi à verbô, cum regatur à præpositione: falsum etiam est præpositione significari rem agentem. Similiter enim in activô dici potest, *Ego per te rem agam.* Ubi *per* significat instrumentum, alibi significat idem quod Græce *κατὰ*, ut *Per me quidem sint ista vera*, pro, *quod ad me attinet. Proditi*

diti per Domitium, pro, *à Domitiô, à parte Domitii, quod ad Domitium attinet. Per hanc cœnam tibi incœnato esse licet,* id est; *quod ad hanc cœnam attinet.*

Quæ sunt regulæ de falsa rectione Gerundi?

Prima.

Verba gerunda in *di* vel in *do* exeuntia regunt accusativum expressum vel suppressum, ut: *Ardeo desiderio discendi literas. Defessus sum legendô libros. Teneor cupiditate vivendi*, subaudi, *vitam.* Sed hæc rectio falsa est, partim quia nulla sunt verba gerunda, cum nec tempus, nec personam habeant; partim quia isti accusativi reguntur à suppressô verbô infinitô, nominis vim habente, quasi dictum foret: *Ardeo desiderio discendi discere literas. Defessus sum in legendô legere libros. Teneor cupiditate vivendi vivere.* Sicut in *Discitur*, subauditur, *discere*, in *Legitur, legere*, in *Vivitur*, *vivere.*

Secunda.

Verba gerunda in *dum* exeuntia regunt accusativum, ut: *Petendum est pacem. Bibendum est aquam. Legendum est poëtas.* Sed hæc rectio falsa est, cum ista in *dum* non sint verba, sed participia, cum quibus verbum infinitum suppressum, nominis vim habens, in casu & numerô concordat, quasi dictum foret: *Petere pacem petendum est. Bibere aquam bibendum est. Legere poëtas legendum est.*

Quæ est regula de falsa Rectione Verbi Supini?

Verbum supinum cum verbis motum ad locum significantibus accusativum expressum aut suppressum regit, ut: *Eo visum ludos. Gratias actum nos Senatus misit. Dedit filiam nuptum*, subaudi, *se*, ut *se nubat*, sive *caput velet viro suo.* Sed falsum est ista esse verba, cum sint nomina quartæ declinationis accu-

sativi

sativi casus, & regantur à præpositione *ad* suppressâ. Regunt autem nomina verbalia accusativum, velut verbi sui casum, ut supra de *Nominis Rectione* demonstratum est.

DE SYNTAXI PARTICIPII.

Quæ est Regula de Concordiâ Participii?

Omne participium cum substantivô nomine expressô, aut suppressô, aut verbô infinitô vel aliâ oratione commutatô, in generis terminatione numerô & casu concordat, ut: *Hic homo vigilans somniat: Venturô Cæsare Roma trepidat. Pausanias à suis mori coactus est. Legendô Virgiliô fies poëta. Credendum est Ciceronem fuisse virum optimum.* Hic nomen substantivum commutatum est hac oratione. *Ciceronem fuisse virum optimum. Nunc est bibendum*, subaudi, verbum infinitum *bibere*, quod substantivi vim habet in nominativô. *Pugnatum est*, subaudi, *pugnare*, quod est locô substantivi. *Catoni fuit moriendum*, subaudi, *mori. Tempus est legendi*, subaudi, *legere*, sic *libertas loquendi*, subaudi *loqui*. Propert. *Sit modo libertas quæ jubet ista loqui.* Ita *consilium cœpit abeundi*, subaudi, *abire*. Quod pro genitivô substantivi nominis ponitur: *Charta inutilis scribendo*, subaudi, *scribere*, quod est locô nominis in dativô, quasi esset: *Inutilis scribendæ scripturæ. Locus amplissimus ad agendum*, subaudi, *agere*, id est, *ad actionem. Legendô fies doctus*, subaudi, *legere*, quod vim habet nominis in ablativô.

Quotuplex est Rectio Participii?

Duplex; *Vera* scilicet & *Falsa*.

Quæ est regula vera Rectionis Participii?

Omne participium regit casum verbi, à quô derivatur, sivè expressum, sivè suppressum, sivè verbô infi-

infinitô aut aliâ oratione commutatum, ut: *Homerus sceptra poëtarum potitus:* nam *Potior hanc rem* veteres dicebant. *Dona daturus regi occurrit. Adulantem omnibus, & adulantem omnes videmus.* Dicimus enim *Adulor tibi,* subaudi, *adulari,* vel *adulationem.*

Quæ sunt regulæ falsæ Rectionis Participii?

Prima.

Participia in *Dus* desinentia genitivum singularem & pluralem regunt locô accusativi, quamvis ipsa sint singularis numeri, ut: *Quæ fuit causa collocandi siderum. Non est nunc tempus videndi lunæ.* Hos genitivos falsum est regi à participiô, cum regantur à suppressô verbô infinitô nominis vim habente, quasi dictum foret: *Causa collocandi collocare siderum,* sive *collocandi collocamenti,* vel *collocandæ collocationis siderum. Non est tempus videndi videre lunæ,* sive *videndi visus lunæ. Jesuitas tenet libido speculandi natium puerilium, cædendi puerorum.*

Secunda.

Participia quædam vel nullum casum, vel à verbi casu differentem regunt, ut: *Laureatus, Tunicatus, Ocreatus. Populabundus agros. Vitabundus hostes. Amans uxoris. Alieni appetens.* Sed falsum est ista esse participia, cum sint nomina participalia, quorum alia terminationem tantum cum participiis communem habent, alia ex participiis facta, sunt nomina aliud significantia, quod quidem fit aut *Constructione,* ut *Appetens alieni:* aut *Comparatione,* ut *Doctior, amantior, comitatior:* aut *Compositione,* ut *Indoctus, indiligens.*

DE

DE SYNTAXI PRÆPOSITIONIS.

Quæ est regula Concordiæ Præpositionis?

Præpositiones compositivæ cum aliis præpositionibus, item cum adverbiis, conjunctionibus, verbis & nominibus ita conveniunt, ut in unam cum illis vocem coalescant. Et harum quidem octo sunt *Loquelares*, quæ extra compositionem loquelæ tantum, sed nullius significationis sunt. *Significativæ* verò quinquaginta quatuor, quæ extra compositionem habent propiam significationem, de quarum usu Annotationes videantur.

Quotuplex est Rectio Præpositionis?

Triplex: Alia scilicet earum præpositionum, quæ præponuntur accusativo, alia earum quæ ablativo, alia dubiarum, id est earum, quæ utrique.

Quæ est regula Rectionis Præpositionum cum Accusativo?

Præpositiones sequentes viginti sex adsciscunt accusativum. *Ad*, *apud*, *ante*, *adversus* vel *adversum*, *cis*, *citra*, *circa*, *circum*, *contra*, *erga*, *extra*, *inter*, *intra*, *infra*, *juxta*, *ob*, *pone*, *penes*, *per*, *post*, *propter*, *præter*, *supra*, *secundum*, *trans*, *ultra*. *Supra* cum Ablat. Lucret. 6. *Multaque humi cum inhumata jacerent corpora supra Corporibus.*

Quæ est regula Rectionis Præpositionis cum Ablativo?

Præpositiones quindecim sequentes adsciscunt sibi ablativum. *A*, *ab*, *abs*, *absque*, *coram*, *cum*, *de*, *e*, *ex*, *foras*, *præ*, *pro*, *palam*, *sine*, *tenus*.

Quæ est regula Rectionis Præpositionum dubiarum?

Præpositiones quinque. *In*, *sub*, *super*, *subter* & *clam*, aliàs accusativum, aliàs ablativum sibi adsciscunt.

Quando

Quando In *regit Accusativum?*

Primò, cum significat motum seu transitum, ut: *Via ducit in urbem. Hanc mihi dat in manum.* Deinde cum actio differtur, ut: *In diem est, quod minaris. Præsens in tempus rem hanc omitte. Precor ut in hunc & plures annos vivas.* Postremò cum accipitur pro *erga* vel *contra*, ut: *Pius in patrem, Ingratus in præceptorem.*

Quando In *regit Ablativum?*

Cum significat aliquid in locô fieri, ut: *In portu navigo.*

Quando Sub *regit Accusativum?*

Cum significat motum, vel idem quod *post* aut *circa*, ut: *Sub terras ibit imago. Sub galli cantum. Sub eas literas recitatæ sunt tuæ.*

Quando Sub *regit Ablativum?*

Cum quietem significat, ut: *Sub pedibus, sub arbore, sub judice.*

Quando Super *regit Accusativum?*

Cum significat motum, ut: *Columnam super tumulum statui voluit.* Virgilius tamen in quiete significandâ utitur. *Fama super æthera notus.* Et Propert. *Et gravis ipse super libera colla sedet.*

Quando Super *regit Ablativum?*

Cum significat quietem, vel idem quod *de*, ut: *Fronde super viridi. Hac super re ad eum scribam.*

Quando Subter *regit Accusativum?*

Cum sivè motum, sivè quietem significat, ut: *Plato iram in pectore, cupiditatem subter præcordia locavit,* pro, *sub præcordiis; infra præcordia. Subter pineta Galesi,* pro, *sub pinetis. Et subter captos arma sedere duces.* Lucr. 6. de arboribus. *Si quis eas subter jacuit, prostratus in herbas.*

Quando Subter *regit Ablativum?*

In oratione poëticâ tantum, ut: *Subter densa testudine.*

Quando Clam *regit Accusativum & Ablativum?*

Apud priscos magis accusativum regebat, ut

D *Clam*

Clam uxorem: apud recentiores ablativum, ut: *Clam patre*. Plautus eô ut adverbiô utitur, eique dativum jungit. Milit. *Meretricem moneri quam magni referat, mihi clam est*, pro, *mihi occultum est*.

DE
SYNTAXI ADVERBII.

Quæ sunt Regulæ de Concordiâ Adverbii?

Prima.

Adverbia interrogandi interrogativè posita primis verbi temporibus (quæ vulgo *Indicativi* modi dicuntur) magis consentiunt, indefinitè verò posita, magis secundis, sive subjunctivi modi temporibus, ut: *Ubi est? Dic ubi sit. Unde venis, quo pergis, qua ibis, cur taces? Unde venias cedo, quo pergas nescio, qua iturus sis scire cupio, cur taceas intelligo.*

Secunda.

Antequam & *Priusquam* indifferenter primis & secundis temporibus consentiunt, ut: *Antequam pro illô dicere instituo, pro me pauca dicam. Bibe priusquam abis*, vel *abeas*. *Antequam moreretur*, vel *moriebatur, deliravit.*

Tertia.

Ut, tempus significans, pro *postquam*, primis temporibus consentit, ut: *Is ut me salutavit, statim profectus est*. Verum *Ut*, non minus hic, quam semper aliàs, similitudinem significare rectius dixeris. Itaque ei respondet *sic*, vel *ita*. Lucret. 3. *Tu quidem*

dem ut es letô ſopitus, ſic eris ævi. Quod ſupereſt, cunctis privatu doloribus ægris. Livius 21. *Saguntini ut à prœliis quietem habuerant per aliquot dies, ita non nocte, non die umquam ceſſaverant ab opere.*

Quarta.

Ut, ſimilitudinis pro *quomodo*, primis & ſecundis temporibus conſentit, ubi tamen accedit cauſæ ſignificatio, tantum ſecundis, ut: *Has ambas, ut dixi, ita oportet eſſe liberas. Ille ut erat lenâ amictus, ita venit in concionem. Ei te commendavi, ut graviſſimè potui. Hera rogat, ut ad ſe venias*, id eſt, *ita te rogat, ut venias, & propter hanc cauſam te rogat, ut venias. Vereor ut placari poſſit*, id eſt, *quomodo poſſit. Ut illum Dii perdant*, ſubaudi, *ita precor. Hoc negotium, ut ego abſim, confici poteſt*, pro, *eſto ita, fac ita, da vel pone ita, ut ego abſim.* Antiqui tamen etiam ubi cauſa ſignificabatur, *Ut* promiſcuè primis & ſecundis temporibus adjungebant, ut: *Jam faxo hic erit*, & *faxo hic ſit. Ego faxo ſcies*, pro, *ita faxo, ut ſcies. Et faxe ſcias. Faciam cavebunt, qui audierint*, pro, *ut caveant*, id eſt, *ita faciam quomodo cavebunt.*

Quinta.

Ne, cum *Ut* ſivè expreſſô, ſivè ſuppreſſô, ſecundis temporibus ſemper conſentit, idemque quod *non* ſignificat, ut: *Opera datur, ut judicia ne fiant. Quid facias, prius cogita, ne mox facti te pœniteat*, pro, *ut ne*, id eſt, *ut non pœniteat. Vereor ne pater hoc reſciſcat*, pro, *ut ne. Timeo ne non impetrem*, pro, *timeo ut ne repulſam feram. Vereor ne me nolit dimittere*, pro, *ut non velit me dimittere*, ſive, *ut ne velit me retinere.*

Sexta.

Ne, vetantis vel diſſuadentis, ſemper conſen-

tit secundis & tertiis, sivè subjunctivi & imperativi temporibus, ut: *Ne nega. Tu ne cede malis. Istuc ne dixeris.* Nam solœcismus est, *Non dixeris.*

Septima.

Non, vetantis vel dissuadentis, tantum primo futuro consentit, ut: *Non negabis. Non dices.* Nam Solœcismus est, *Non nega. Non dic.*

Octava.

Quin, jubentis vel hortantis, primis & tertiis temporibus consentit, secundis numquam, nisi pro *immo* ponatur, ut: *Quid stas, quin accipis? Quin tu hoc audi.* Solæcismus erit, si hortaturus dicat: *Quin tu me audias. Quin accipias.*

Nona.

Utinam & *Si*, optantis semper secundis temporibus consentit. ut: *O si essem tecum. Utinam ita sit. Utinam viveret.*

Qualis est Rectio Adverbii?

Vera adverbii rectio nulla est, cum ab adverbiô nullus casus regatur: Falsa tamen rectio est quintuplex secundum quinque casus, qui ab adverbiô regi falsò putantur.

Da exempla Adverbiorum, quæ falsò putantur regere Nominativum.

En Priamus. En quatuor aræ, Ecce homo, Ecce nova turba. In his falsum est nominativum regi ab adverbiô, cum pertineat ad verbum aliquod suppressum, verbi gratia, *Sum, es, adest, venit, exoritur.*

Da exempla Adverbiorum, quæ falsò putantur regere Genitivum.

Satis eloquentiæ. Sapientiæ parum. Terrorum & fraudis

dis abundè est. Auxiliorum affatim erat. Varro. 1. c. 4. *Volucres minus habent terreni, minus humoris, caloris temperate, & aeris multum.* In his genitivus non regitur ab adverbio, sed à suppressô nomine substantivô, quod est *res* vel *negotium.* Latinè enim dicitur, *Res auxiliorum*, pro, *auxilia*, *Res fraudis*, pro, *fraus*, *Res cibi*, pro, *cibus.*

Unus Plato est instar omnium. Hic verum est genitivum regi ab *instar*, sed falsum est *instar* esse adverbium, cum sit nomen substantivum, significetque similitudinem, imaginem.

Virtutis ergo aliquem donare. Illius ergo huc venit. Hic *ergo* est nomen substantivum ablativi casûs à Græcô ἔργον, quod significat *opus*, vel *id*, *cujus vi aliquid factum est.* Ita *Virtutis ergo donatus*, significat *virtutis hoc opus esse*, *virtutis opere*, seu *propter virtutem factum esse ut donaretur. Illius ergo veni*, id est, *illius opere factum est*, sive, *ille fecit*, aut *causa fuit*, *ut venirem*, *propter illum veni.*

Ille omnium oratorum elegantissimè loquitur. Hic genitivus non ab adverbiô, sed à nomine suppressô regitur, subauditur enim *Ex numerô.*

Partim eorum in pompâ, partim in acie illustres esse voluerunt. Hic *partim* non est adverbium, sed nomen accusativi casus, pro *partem*, & subauditur præpositio Græca κατὰ, id est, *ad* vel *secundum*, quod barbarè dicitur *quoad.* Sic *Oratio nostra magnam partim*, seu partem *ex Jambis constat*, pro, *ad magnam partem*, *à magnâ parte*, *quod ad magnam partem attinet. Versus partim jambis*, *partim trochæis constans*, pro, *ad unam partem ex jambis*, *ad alteram partem ex trochæis.* Subaudiri quoque potest *in*, ut Plaut. Asin. *Age tu nunc in partem hanc delude*, pro, *partim*, *quod ad tuam partem attinet: nam ego meam partem jam satis eum delusi.*

Eo consuetudinis adducta res erat. Hic *eo* non est adverbium, sed accusativus pluralis antiquus pro *ea*, sicut *duo*, *ambo*, & subauditur *negotia.* Est autem

Negotia consuetudinis, idem quod *consuetudo*. Ita *Huc malorum ventum est*, prò *ad hoc* (prisce *huc*) *negotium malorum ventum est*. Val. Max. 8. c. 2. 11. 6. *Huc necessitatis deductus*. *Res mali* vel *Negotium mali*, idem est quod *malum*.

Pridie ludorum. *Postridie ejus dici*. In his latent nomina, quia *pris* antiquis, significabat præcedens. Unde *prior* & *primus*, *poster* vel *posterus* (unde *posterior* & *postremus* seu *postumus* aut *postimus*, sicut *extremus* & *extumus*, vel *extimus*) idem valet, quod *successor*: Ergo *Pridie ludorum*, est *in die præcessore ludorum*. *Postridie ejus diei*, valet *in die successore ejus diei*. Prisci dicebant, *Poster* & *Postris*, sicut *Sacer* & *sacris*.

Fratrem nusquam invenio gentium. *Abest longè gentium*. *Ubi terrarum es*. *Tunc temporis*. In his genitivi non reguntur ab adverbiô, quia ad orationem non pertinent, sed ad legitimam constructionem superant sivè abundant. Est ergo hæc Syntaxis *Irregularis* seu *Figurata*, diciturque *Pleonasmus* aut *Parelcon*, de quò infra.

Da exempla Adverbiorum, quæ falsò putantur regere Dativum.

Naturæ convenienter vivere. Sed hic dativus a nullò regitur, tantum jungitur cum verbô, ut sit *Vivere naturæ*, sicut *Vivere sibi & amicis*. Plaut. Pæn. *Patrem & matrem vellem viverent tibi*. Adverbium postea modum verbi significat, quomodo scilicet naturæ vivat, nempe convenienter.

Da exempla Adverbiorum, quæ falsò putantur regere Accusativum.

Propius urbem castra movit. Liv. 2. *Hoc propius fidem est*. & l. 4. *Hoc propius vero est*. *Proxime Italiam*. Sed hi accusativi reguntur à suppressâ præpositione *ad*. Sic *Cum Brundisium versus ires*, *Aretium versus castra movit*: subaudi *ad*. *Pridie Nonas*, subaudi, *ante*. Sicut *pridie constitutum diem*. Justin. l. 2. *Postridie ludos*: subaudi, *post*. *Circiter meridiem*, *Tharsum usque profectus*, subaudi, *ad*. *Da*

Da exempla Adverbiorum, quæ falsò putantur regere Ablativum.

Procul mari, procul patriâ, procul dubiô. Sed hi ablativi reguntur à suppressa præpositione *à*. *Quantô doctior, tantô melior.* Hic subauditur *à negotiô:* nam *eô, quô, tantô, quantô, multô, paulô*, sunt nomina sexti casus. Sicut *Multis rebus te melior*, significat *à multis rebus, quod ad multas res attinet*, similiter *à multô negotiô*, vel *multô negotiô*, & per duplicem Ellipsin *multô melior* rectè dicitur: quô ipsô sensu dici potest, *Multum melior*, pro, *in multum negotium*, sicut Plinius: *Columbarum volatus in multum velocior*, pro, *à multô*, vel *multô velocior*. Et Livius: *Forma viri aliquantum amplior humanâ*, pro, *in aliquantum, ab aliquantô, aliquantô.* Dictys 2. de bellô Trojanô: *Nostros multorum dierum navigatione in aliquantum exhaustos.* *Versus* naturâ participium est, usurpatione Adverbium. Curtius extremô l. 7. *Duo oppida ad meridiem versa quatuor spectantia orientem.* Cæsar. 7. bell. Gall. *Castra movet in Arvernos versus.* Liv. 2. *In lapide ad meridiem versus consedit.*

DE SYNTAXI CONJUNTIONIS.

Quæ sunt Regulæ de Concordiâ Conjunctionis?

Prima.

Etsi, etiamsi, quamquam, ni, nisi, si & *siquidem*, promiscuè cum primis & secundis verbi temporibus consentiunt, id est, cum *Indicativô, Optativô, & Subjunctivô*, ut *Etsi vereor. Quamquam conspectus vester mihi est jucundissimus. Tametsi vicisse debeo, tamen de jure meô decedam. Præposteros habes tabellarios, etsi me quidem non offendunt, sed tamen, &c. Quamquam*

aperte Volcatio assentirentur. Quare velim, etsi (ut spero) te hæc legente aliquantulum viæ processero, tamen obvias mihi literas mittas. Etiamsi quod scribas, non habebis, scribito tamen. Omnia brevia tolerabilia esse debent, etiamsi maxima sint. Nisi restituissent statuas, vehementer his minatur. Ortum amicitiæ videtis, nisi quid adhuc fortè vultis. Ni sequitur, pugnos ingere. Palam beatus, ni unum desit. Si illum relinquo, ejus vitæ timeo. Tu si hic sis, aliter sentias. Herus si redierit, molendum in pistrinô. Qui istuc scis, nisi periculum feceris. Siquidem atrocius est patriæ parentem, quam suum occidere. Siquidem mihi regnum detur, numquam id potius persequar. Plaut. Poen. a. 1. s. 2. *Siquidem ante mentitus sit, nunc autem dehinc erit tibi verax.*

Secunda.

Quom aut *quum* aut *cùm*, tempus aut causam significans, primis & secundis temporibus convenit, ut *Cùm lego, cùm legam: cùm legebam, cùm legerem: cùm legi, cùm legerim: cùm legeram, cùm legissem: cùm legam, cùm legero. Multa tibi dii dent bona, cùm me salvum esse vis. Laudo te, cùm id das operam, ut doctus evadas. Gratulor tibi, cùm tantum vales apud Principem. Cùm animum ejus à me alienum sentiam, cur ad eum accedam. Anni plures sunt, cùm hoc accidit.* Sciendum tamen *quom* natura sua esse nomen accusativi casus à *quis*, velut in Annotationibus in Paradigmata monui.

Tertia.

Quòd, sivè causam reddat, sivè cum reliqua oratione accusativi vim habeat, promiscuè primis & secundis temporibus convenit. Causam reddit in istis: *Idcirco turpis hæc culpa est, quod duas sanctissimas res violat,* id est, *quoniam violat. Mihi quod defendissem*

ejus

ejus inimicum, leniter succensuit. Accusativi verò cum reliquâ oratione vim habet hoc modô. Plaut. *Scio quòd filius meus amet,* pro, *scio filium meum amare, scio amorem filii mei.* Idem: *Scio quòd dictura es hanc esse pauperem,* pro, *scio te dicturam esse.* Cicero: *Cùm scripsisset quòd me cuperet ad se venire,* pro, *scripsisset se cupere me venire.* Livius. *Non ignoratis, quòd duo fulmina domum meam perculerint.* Fuscus Arellius apud Senecam, *Probabo, quòd non sit pudica,* pro, *non esse pudicam:* quod loquendi genus velut lectius & elegantius veteres magis probarunt. Sciendum tamen est *quod* ex natura sua semper nomen relativum esse, sicut & *quom* seu *cum*, in iisque præpositionem subaudiri, cùm usu fiunt particulæ, quasi sit, *Ad* vel *ob id nomen* seu *negotium quod: Ab eo* vel *ex eo nomine,* seu *negotio quod.*

Quarta.

Quia primis & secundis temporibus convenit, ut: *Eo ferox es, quia imperium habes in belluas. Illum nunc amo, quia non adest. Nemo est, qui dolorem ipsum, quia dolor sit, amet.*

Quinta.

Quoniam, primis & secundis temporibus convenit, ut: *Quoniam quæ nos scribimus, te delectant. Quoniam id quod vis fieri non potest, velis id, quod possit. Quoniam ipse venire non posset, fratrem misit,* pro, *quoniam non poterat.* Est autem *Quoniam*, usu factum unum vocabulum, cum prius essent duo: *Quom jam,* sivè, *Cum jam.*

Sexta.

Quin, pro *ut non*, semper secundis temporibus convenit, ut: *Dies nullus est quin domum meam veniat.*

Facere non possum, quin ad te mittam. Numquid causæ est, quin te in pistrinum condam. Factum est autem *quin* ex *qui ne*, pro, *qui non*, seu *quo non*, *quô modô non*, *cur non*.

Quæ est regula Rectionis Conjunctionum?

Conjunctiones copulantes & disjungentes, item *an*, *nisi*, *quam*, ad eandem vocem relatæ, vi vocis illius adsciscunt sibi casum præcedenti expresso aut suppresso similem.

Da exempla Casus expressi.

Mittam vel Antium vel Circæos. Hic conjunctio disjungens relata ad vocem *ad*, vi illius vocis regit accusativum: nam integra oratio est: *Vel ad Antium, vel ad Circæos. Parum confidis aut liberalitati meæ; aut amicitiæ nostræ.* Hic conjunctio regit dativum vi verbi *confidis*, cui dativus jungitur, quasi esset: *aut confidis amicitiæ. Et decretis & responsis Cæsaris interfuimus.* Hic conjunctio copulans regit casum vi verbi *Interfuimus*, quasi esset: *Interfuimus decretis & interfuimus responsis. Homo antiquâ virtute & fide*, pro, *cum virtute & fide. A nullô probari malo, quàm à te*, pro, *quam probari à te. Quem Senatus, nisi me, nationibus commendavit? Refert qui audiant, Senatus, an populus, an judices.*

Da exempla casus suppressi.

Malo Panormi, quàm Syracusis esse, pro, *in urbe Panormi, quàm in Syracusis. Emi drachmâ & pluris*, pro, *emi pro drachmâ & pro pluris æris pretiô. Domi quàm rure esse malo*, pro, *malo esse in ædibus domi, quàm in rure.*

DE SYNTAXI INTERJECTIONIS.

Qualis est Syntaxis Interjectionis?

Interjectionis nulla est Syntaxis, id est, nec concordia ulla, nec rectio, quoniam cum cæterâ oratio-

oratione non coheret, sed tantum ad significandum quemdam animi motum interponitur, qui motus facit, ut sæpe verba ad orationis integritatem necessaria supprimantur, ut *O vir fortis*, pro, *O quam es vir fortis?* *O me miserum*, pro, *O quam miserum me sentio.* *Væ tibi*, subaudi *sit.* *Væ te*, subaudi, *maneat:* nisi tamen *te* pro *tibi*, sicut *me* pro *mihi* positum arbitrabimur, quod veteres consuevisse Festus & Donatus testantur. *Hei*, vel *Heu mihi*! subaudi, *est.* *Proh dolor*, id est, *proh quantus mihi ex eo dolor est! Proh Sancte Jupiter*! id est, *proh fidem tuam imploro Jupiter!*

DE
SYNTAXI IRREGULARI
Seu Figuratâ.

Quid est Syntaxis Irregularis seu Figurata?

Est compositio inter se partium orationis consentanea consuetudini beneloquentium, etsi à regulis Syntaxeως alienior.

Quotuplex est Syntaxis figurata?

Duplex: *Vernacula* scilicet seu *Domestica*, & *Peregrina*, seu *Transmarina*, aut *Græcanica*, quæ *Hellenismus*, vel *Græcismus* dicitur.

Quid est Syntaxis Figurata Vernacula?

Consentanea nativæ Romanorum consuetudini, *quam penes arbitrium est, & jus, & norma loquendi.* Itaque qui sequitur regulas neglectâ consuetudine, loquetur Grammaticè, sed non Latinè: qui verò sequitur consuetudinem neglectis licet regulis, loquetur Latinè.

Quotuplex est Syntaxis Figurata Vernacula?

Quadruplex: nam artis regulæ negliguntur vel per *Exsuperantiam*, cum aliquid in oratione superat vel superfluit, diciturque *Pleonasmus* aut *Parelcon:* vel

vel per *Defectum*, cum aliquid in oratione deest, diciturque partim *Ellipsis*, partim *Zeugma*: vel per *Discordiam*, cum in oratione dissensus est, diciturque *Syllepsis*: vel per *Ordinem* inversum seu turbatum, diciturque *Hyperbaton*.

DE PLEONASMO.

Quid est Pleonasmus vel Parelcon?

Est figura Latinæ consuetudinis, per quam aliquid ad legitimam constructionem additur, sivè superest, vel abundat, ut: *Agedum, agesis, dicdum, diosis, itera dum*, pro, *Age, dic, itera. Commigravit huc viciniæ. Proximè viciniæ habitat.* In his abundat vox *viciniæ*. Ita supervacui & otiosi sunt genitivi in istis: *Interea loci, ubi locorum, longè gentium, nusquam gentium, minimè gentium, ubique terrarum, tunc temporis. Ejus*, abundat in hoc, *Quoad ejus fieri potest. Magis*, parelcon & otiosum est in istis: *Magis beatior, magis major.* Et *potius* cum *malle*. Cic. *Casum potius, quam te laudari mavis. Tandem*, supervacuum est in istis: *Nimis iracundè hercle tandem, heus tibi dico tu. Itane tandem uxorem duxit Antipho? Pleonasmus* etiam est cum simul in eàdem periodo ponuntur, *Sic ut. sic: sicut, ita: similiter, itidem, ut: prius, antequam: postquam, post. præterquam, præterea. tamenetsi*, seu *tametsi, tamen. si, quando. ubi, quando. ergo, igitur. itaque, ergo. en, ecce. post, deinde. extemplo, simul. saltem, modò. quia, enim. quippe, quia. quidem, certè. olim, quondam. totus, perpetuus. universi, omnes. ambo, duo.* quod in idiotismo Italico hæsit. Plaut. Amph. act. 3. sc. 3. *Jam hi ambo servus & herus frustra sunt duo.* Etiam *is* abundat in hoc Pæn. act. 5. sc. 2. *Pater tuus is erat frater patruelis meus*, pro quo aliter rectè dicas: *Pater tuus idem erat frater meus. Sin minus* est Pleonasmus, nam *Minus* est *non*, & *Sin* est

Si

Si non. Ideo per Pleonaſmum dicitur, cùm *eo* per Ellipſin dicatur, pro *eô nomine*. Pleonaſmus eſt *Atque ut* in comparatione parium. Plaut. Milit. *Simile ſomnium ſomniavit, atque ut tu ſuſpicatus es.*

DE ELLIPSI.

Quid eſt Ellipſis?

Eſt figura Latinæ conſuetudinis, per quam ad legitimam conſtructionem deeſt vocabulum unum aut plura.

Quotuplex eſt Ellipſis?

Quadruplex: Alia ſcilicet eſt *Nominis*, alia *Verbi*, alia *Præpoſitionis*, alia *Adverbii* & *Conjunctionis*.

ELLIPSIS NOMINIS.

Quotuplex eſt Ellipſis Nominis?

Duplex: nam vel *Idem* nomen deeſt, vel *Aliud*.

Qualis eſt Ellipſis cum deeſt Idem nomen?

Idem nomen deeſt, ſi poſt verbum ſubſtantivum (*Sum, es, eſt*) ſequatur adjectivum aut genitivus, ut: *Hoc eſt pecus regium* vel *regis*. Deeſt idem nomen *pecus*, quod prius erat poſitum: integra enim oratio ſecundum regulas eſt, *Hoc pecus eſt pecus regis* vel *regium*.

Quotuplex eſt Ellipſis cum deeſt aliud Nomen?

Duplex: nam deeſt vel *Cognatum* nomen, vel *Alienum*.

Quotuplex eſt Ellipſis Nominis Cognati?

Duplex: nam deeſt vel *Nominativus cognatus*, vel *Accuſativus cognatus*.

Ubi deeſt Nominativus Cognatus?

In verbis illis, quæ ineptè vulgo *Imperſonalia* vocantur, ut: *Curritur, ſedetur, ſtatur, vivitur, evenit:* nam

nam deest ac subauditur, *cursus*, *sessio*, *status*, *vita*, *eventus*. Sic *Pluit*, *pluvia*: *Ningit nix*: *lucescit lux*: *Miseret miseratio*: *tædet tædium*: *pudet pudor*: *piget pigritia*: *pœnitet pœna*.

Ubi deest Accusativus Cognatus?

In verbis activis, quæ imperitè vulgo *Neutra* aut *Absoluta* dicuntur, ut: *Vivo*, deest *vitam*: *curro*, *cursum*: *sedeo*, *sessionem*: *ambulo*, *ambulationem*: *servio*, *servitutem*: *certo*, *certamen*. *Eo iter sive itum*.

Quotuplex est Ellipsis nominis Alieni?

Duplex: *Solitarii* scilicet & *Consociati*: nam vel unum solum nomen deest, vel cum nomine aliæ simul voces.

Quotuplex est Ellipsis nominis Solitarii?

Duplex: *Suppositi* scilicet & *appositi*, sivè *præcedentis* & *consequentis*.

Quotuplex est Ellipsis nominis Suppositi?

Triplex: *Nominis* scilicet, *Verbi* & *Præpositionis*: nam nomen quod deest, vel nomini, vel verbo supponitur, vel præpositioni.

Quotuplex est Ellipsis in quâ deest suppositum Nominis?

Duplex: nam vel *nominis regentis suppositum* deest, hoc est, *Substantivi*, vel *nominis concordantis*, hoc est, *Adjectivi*.

Qualis est Ellipsis in quâ deest Suppositum Substantivi?

Ædes, deest cum dicimus *domi*: nam hic genitivus *domi*, supponit nomen substantivum *ædes*, à quô regitur. Plautus Casin. *Insectatur omnes per ædes domi*. Nempe *domus* totum est, *ædes* verò, pars domi, seu domus ædificata & conclavibus distincta. Igitur *est domi*, significat, *est in ædibus domi*, sicut *jacet humi*, pro, *in terrâ humi*.

Causâ, vel *gratiâ*, vel *ergo*, deest in hoc Sallustii: *Exercitum opprimendæ libertatis habet*. Ovid. *Successorumque Minervæ indoluit*. Liv. *Pestilentia aliarum*

rerum

rerum otium præbuit, id eſt, *quod ad alias res attinet.* Cicer. *Sanè ceterarum rerum paterfamilias attentus.* Sic *Miſer animi*, *integer vitæ*, *cupidus vini*, *peritus juris*, ſubaudi *causâ*. Eſt autem *Animi causâ*, idem ac, *quod ad animum attinet.*

Copiâ, deeſt in his: *Eges Medici. Abundas pecuniarum.* Virgil. *Non eſt te fallere cuiquam*, ſubaudi, *copia*, à quo nomine regitur *fallere*, quod pro nomine genitivi caſus ponitur.

Crimine vel *actione* deeſt in verbis accuſandi, damnandi aut abſolvendi, ut: *Furti damnatus. Repetundarum poſtulatus. Cædis abſolutus.*

Memoria vel *recordatio* vel *meminiſſe*, deeſt in his: *Memini illius rei. Venit mihi in mentem illius rei. Oblitus meorum*, ubi ſubaudi, *oblivione.*

Negotium, vel *res*, deeſt in hôc: *Dedit mihi mille nummum. Unô mille nummum lucratus eſt decem millia*, pro, *unô negotiô mille nummorum:* nam *Mille* ſemper eſt adjectivum pluralis numeri, ſicut *decem* & *centum*. *Non eſt mihi operæ*, ſubaudi, *res*, pro, *non eſt mihi opera, quam tibi dem, ſum occupatus. Laboris eſt hoc præſtare*, ſubaudi *res*. *Satis eloquentiæ*, *ſapientiæ parum. Quid rei*, pro, *quid negotium rei. Compendi facere, lucri facere*, ſubaudi, *rem.*

Officium, deeſt in iſtis: *Pauperis eſt numerare pecus. Adoleſcentis eſt majores natu revereri.*

Opus, deeſt in his: *Hoc non ſolum laboris, verum etiam ingenii fuit.*

Solum, deeſt in iſtis: *Terræ defigitur arbor. Procubuit terræ. Arbores humi arenoſô genitæ*, pro, *in ſolô humi arenoſô.*

Tempore, deeſt in *Domi, bellique*, nam hic *domi* ſignificat *pacis* & *otii.*

Terra, deeſt in hôc: *Jacet humi*, pro, *in terrâ humi:* nam terra in aquam & humum dividitur à Varrone. *Ægypti occiſus eſt*, ſubaudi, *in terrâ.*

Urbs, deeſt in hôc: *Natus Romæ*, pro, *in urbe Romæ*,

Romæ, vel etiam *in locô Romæ*. Virgil. *Hic locus urbis erit*, pro, *hic urbs erit*.

Uxor, deest in his: *Terentia Ciceronis, Catonis Martia.*

Quotuplex est Ellipsis, in quâ deest Suppositum Adjectivi?

Duplex: nam deest suppositum adjectivi vel *Absoluti*, vel *Relati*.

Quotuplex est Ellipsis, in quâ deest Suppositum Adjectivi Absoluti?

Duplex: *Apertior* scilicet & *Tectior*. *Apertior* est, in quâ adjectivum nullum omnino substantivum expressum habet. *Tectior*, in quâ adjectivo suppositum quidem est nomen substantivum; sed tale, cujus generi terminatio adjectivi minimè congruat.

Ellipsis apertior, in quâ Adjectivum nullum omnino Substantivum expressum habet.

Æs deest in istis: *Parvi facio. De meô:* nam integra oratio est: *Parvi æris facio. De meô ære.* Sic *Ratio accepti & expensi*, subaudi, *æris*.

Amnis, vel *aqua* deest in *confluens*, *torrens*, *fluvius* & *fluvia*, quæ sunt adjectiva, sicut & in *pluvia* deest *aqua*.

Anguis, vel *bestia*, deest in *serpens*, quod est adjectivum.

Animi deest in hôc: *Rogo te ut boni consulas*, hoc est, *ut judices & statuas rem hanc esse boni animi*, vel *ab animô bonô proficisci*. *Æqui bonique facio*, hoc est, *facio hoc esse hominis, sive animi æqui & boni*.

Aqua, deest in *piscina*, quod est adjectivum, & in *pluvia*.

Ars, vel *scientia* deest in *Medicina, Musica, Dialectica, Rhetorica, Fabrica*, &c. quæ sunt adjectiva.

Avis, deest in *ales*, *præpes*, *volucris*, quæ sunt adjectiva.

Bestia, deest in *serpens, animans, quadrupes, fera.*

Bos deest in *Juvencus*.

Canis,

Canis, deest in *molossus, Lacon, Melitæus.*
Carcer, priscè neutrum, deest in *Tullianum* & *Pistrinum.*
Caro, deest in *bubula, agnina, ferina, caprina, ovilla, suilla.*
Castra, deest in *stativa, hiberna.*
Cervus, deest in *ferus.* Virg.
Cibus, deest in *diurnus, diarius, demensus.*
Cœlum, deest in *serenum* & *purum.*
Corona, deest in *laurea, civica, muralis, obsidionalis.* In *sertas*, subaudi *coronas*, in *serta, coronamenta.*
Consilium, deest in *propositum, arcanum, secretum.*
Culmen deest in *tectum*, cum pro *domô* ponitur.
Culpa deest in *noxia*, quæ est adjectivum. *Noxa*, substantivum, pro *nocumentô* seu *damnô.*
Dii, deest in *Superi, Inferi, Manes:* nam *Manes* linguâ Sacrorum dictum est, pro *Mani*, id est, *Boni*, sicut *Porci Sacres*, pro *Sacri.*
Dies, deest in *Natalis: Perendinum.* Plaut. Trinum. vers. ult. *Tu in perendinum paratus sis ut ducas.*
Domus, deest in *Regia & Basilica.*
Equus, deest in *ferus, sonipes, quadrupes.*
Fabula, deest in *prætexta, togata, palliata.*
Facta, pro *res* seu *negotia*, deest in hoc Plautino: *Mira sunt, te hic stare.*
Fames, deest in *milvina.* Plaut. Menæch. a. 1. s. 3. *Quæ mihi apposita milvinam suggerant.*
Febris, deest in *quartana, tertiana, quotidiana.*
Finis, deest in *hactenus, quatenus:* nam integra oratio est: *Hâc fine tenus*, pro, *usque ad hanc finem*, sivè *ad hunc terminum. Lumborum tenus*, subaudi *fine.*
Fodina, deest in *Auraria, Argentaria.*
Frater, deest in *germanus, patruelis, uterinus.*
Frenus vel *frenum*, deest in *lupatus & lupatum.*
Fructus, deest in hoc Varronis. 1. rust. 44. *Ex eôdem semine alicubi cum decimô redit, alibi cum centesimô:* id est, *decuplum, centesimum nascitur.*

Frumenta, deest in *sata*, & *fruges*, in *satæ*.
Funera, deest in *justa*, *suprema*, *solemnia*.
Funis, deest in *rudens*, quod est adjectivum seu participium à *rudere*. Et *in Stupea*.
Homo, deest in *nemo*, quod est adjectivum omnium generum. *Tu es miser*, pro *tu es homo miser*. *Cicero est Romanus*, pro, *homo Romanus*. Sic in *Amicus*, *familiaris*, *liber*, *servus*, *tabellarius*, *nuncius*, *socius*, *rivalis*, *maritus*, *adolescens*, *juvenis*, subaudi, *homo*. *Magnates*, *optimates*, *majores*, *minores*, *ceteri*, *mortales*, *Itali*, *Galli*, subaudi *homines*.
Hora, deest in *quota*, *prima*, *tertia*.
Horologium, deest in *solarium*.
Jaculis, deest in hôc Virgil. *Missilibus certant*.
Ilia, deest in *intestina*.
Judiciô vel *jure* deest in *falsô* & *meritô*, quæ sunt nomina adjectiva.
Jus, deest in *augurium*, quod est adjectivum ab *augur*.
Lapis, deest in *molaris*.
Liber, deest in *annalis* & *diurnus*.
Libelli, deest in *pugillares*, *eborei*, *duplices*, *triplices*.
Lineas, deest in istô: *Ad incitas redactus*, id est, *ad ultimas lineas* in ludô XII. scruporum, in quibus scrupi seu calculi porrò moveri nequeunt, & ob hoc *inciti* dicuntur, id est, *immobiles*: nam *cieo* est *moveo*.
Litera, deest in *vocalis*, *consonans*, *muta*, *liquida*.
Literas, deest in hôc Cicer. *Triduô abs te nullas acceperam*. Et Plaut. Merc. *Hodie in ludum occepi ire literarium: ternas scio jam*, *A*, M, O. Ubi verè ridiculè Emmanuel Alvarez ternas verborum conjugationes significari putat. Scilicet puer primâ die in ludô ternas conjugationes discet.
Locus, deest in istis: *Hic senex de proximô*, *ab humili ad summum*, subaudi *locô*. *In mediô*. *Convene-*

venerant in unum. Exilit in ſiccum, ſubaudi, *Locum,* quod priſcis neutrum erat à quô loca, deeſt in *Æſtiva, hiberna, roſaria, pomaria, ſupera, infera, inferna, ſecreta,* ſubaudi, *loca.* In illis, quæ male pro adverbiis habentur, *Primô, ſecundô, quartô, poſtremô,* deeſt *locô.*

Ludi, deeſt in *Circenſes, Megaleſii, ſæculares, funebres.*

Lychnus, deeſt in *Cereus, Funalis, Cebaceus.*

Mare, deeſt in his: *Terris jactatus & altô. In altô periit. In tranquillô quilibet gubernator eſſe poteſt. Cærula verrunt.*

Menſa, deeſt in *Delphica.*

Menſis, deeſt in *Januarius, Aprilis, Majus, October, December,* &c. quæ ſunt adjectiva.

Milites, deeſt in *triarii, haſtati, pilati, ſagittarii, peltati, cetrati, velites.*

Modô deeſt in his: *compoſitô,* vel *Ex compoſitô factum eſt. De compactô,* vel *Ex compactô res geritur,* id eſt, *eômodô, quem inter ſe compoſuerunt,* vel *compacti ſunt.* Deeſt etiam in *perpetuô, certô, ſecretô,* & ſimilibus. Plautus enim eâdem ſcenâ 1. act. 3. Moſtel. promiſcuè dicit: *Metuo ne perpetuô perierim.* Et, *Perii in perpetuum modum. Quô pactô iſtud fiet. Qui fieri poteſt:* nam *qui* eſt *quô. Cum eô,* pro, *cum eô modô, cum hâc conditione, ſic.*

Modum, deeſt in numerô per Præpoſitionem *ad* expreſſô Cæſar. 2. bell. Gall. *Occiſis ad hominum millibus quatuor, reliqui in oppidum rejecti ſunt.*

Morem vel *ingenium,* aut *inſtitutum,* deeſt in hôc Plauti: *Antiquum obtines hoc tuum, tardus ut ſis.* Et Terent. *Non cognoſco veſtrum tam ſuperbum.*

More, deeſt in hôc Plauti Pſeud. a. 4. ſ. 7. *Uncti ſunt hi ſenes, fricari ſe ex antiquô volunt.*

Mulier, deeſt in *meretrix.* Plaut. Stich. a. 5. ſ. 5. *Nimiôque ſibi mulier meretrix repperit odium citius.* Merc. a. 4. ſ. 1. *Mulier meretrix eſt intus in ædibus.*

Navis deest in *celox*, *liburnica*, *prætoria*, *rostrata*, *triremis*.

Negotium, id est, *res*, deest in omni adjectivô neutrali, cui nullum substantivum sit adjunctum, nec ullum aliud adjungi possit, ut: *Aliena curare. Triste lupus stabulis. Malum videtur esse mors. Strata viarum. Abdita rerum. Opaca domorum. Pessima munerum. Beata Seraphim*, subauditur, *negotia*. Porrò *Negotia viarum, rerum, domorum*, Græcô more significat *vias*, *res*, *domos*. *Dulce ridet. Lucidum fulgent oculi. Turbidum lætatur*, subaudi, *negotium*. *Mea interest*, pro, *est inter mea negotia*, *pertinet ad mea negotia*. *Refert mea*, pro, *affert*, *importat*, sivè *apportat ad mea negotia*. *Omnia sunt hominum tenui pendentia filo*, pro, *omnia negotia*, *omnes res*. *Actum est*, subaudi *negotium*. Deest quoque *negotium* in illis, quæ vulgo adverbia putantur. *Multum, plurimum, plus, melius, pejus, brevius, doctius, eô, quô, tantô, quantô, multô, verô, falsô*, &c. in quibus præterea præpositio *a*, *ad*, *ex* vel *in* subauditur. *Paucis est quod te volo*, pro, *est negotium, propter quod paucis alloqui te volo. Non est quod vereare*, pro, *non est negotium propter quod vereare. Si est ut facturus sit officium*, prò, *si ita est negotium*, *si ita res se habet. Non est ut possit tibi plus dari*, pro, *non est ita negotium*, *res ita se non habet*. Etiam in *Hoc, id, quid, aliquid, nihil*, subaudis, *negotium*. *Nomen* pro *causa* cum aliquâ præpositione deest in *id, quid, eô, quô*. Plaut. Amph. *Id huc reverti ut me purgarem tibi*, pro, *ob id nomen, sivè eam causam*. Ibid. *Cur dixisti, inquies non quô te esse impudicam crederem*, pro, *non ab eô nomine, quô crederem*, sivè *non ob id nomen, ob quod crederem*. Et Aul. *Aurum mè scit habere, eo me salutat blandius*, pro, *ab eo nomine*. Cic. 14. famil. ep. 7. *Ego eo nomine sum Dyrachii, ut quam celerrime quid agas, audiam*. Terent. Eun. a. 5. s. 7. *Nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem*, pro, *ad id modi*, vel *ob id nomen*.

Nummus

Nummus vel *numerus*, deest in *quinarius*, *denarius*. Etiam in *Sestertii* subauditur *nummi*.
Nux, deest in *avellana*, *juglans*, *pinea*, *persica*, *castanea*.
Oculis, deest in *limis adspicere*.
Officina, deest in *fabrica*.
Officium, deest in istis: *Mentiri non est meum. Regium est benefacere.*
Opera, deest in *Bucolica*, *Georgica*, *Rhetorica*.
Oratio, deest in *Prosa* seu *Prorsa*, quod valet *Recta*, cui opponitur *Versa*.
Ostium, deest in *posticum*.
Oves, deest in *bidentes*, *fœtas*.
Pars, deest in *antica*, *postica*, *decima*, *quadragesima*, *pro virili*, *primas* vel *priores alicui deferre*. *Quà*, subaudi *parte*. Horat. *Quà parte debacchantur ignes, quà nebulæ*.
Pecuniæ, deest in *repetundarum* & *repetundis*.
Pedatô, vel *pedatu*, deest in *primô*, *secundô*, *tertiô*, quæ malè adverbia putantur. Significat autem primâ, secundâ, tertiâ vice.
Pede, deest in hôc: *Ædes quæ planô adeuntur*.
Præmium, deest in *Corollarium*.
Principium, vel *primordium*, vel *initium* vel *ortus* deest in *primum* & *primô*, ubi etiam præpositio *ad* vel *à* subauditur.
Pretium, deest in *magnô emere*. *Magni mihi sunt literæ tuæ. Hoc magni refert*, *parvi refert*.
Puer, *aut puella*, deest in *infans*, *à parvulô*, *exoletus*, subaudi, *puer qui olescere*, id est, *crescere desiit*.
Rastrus, deest in *bidens*, *tridens*, *quadridens*.
Ratio, deest in *expensa*, *impensa*, *summa*, *ad summam*.
Res, deest in *Esca*, quod est adject. ab *Essi*, sivè *Edi* factum, quasi, *Essica*, sivè edilis, aut essibilis, comedibilis. Hoc apparet ex compositô ejus *vescus*, *a*, *um*. Similiter in *adulia*, subauditur *negotia*, pro quô veteres libri habent *Edilia*, quasi, co-

medibilia. Etiam in istis: *Virtus est laudanda. Mors est bona. Satin salvæ?*

Reliquiæ, deest in *parietinæ*, quod est adjectivum à *paries*, sicut ab *aries*, *oraculum Arietinum*, id est, *Jovis Ammonis*, qui caput habebat cum cornibus arietis.

Rus, deest in *pascuum*. Lucr. *Pascua rura*. Plaut. Truc. a. 1. s. 2. vers. 47. *Non arvus hic, sed pascuus est ager*. Ergò & Arvum est adjectivum in quô *rus* subauditur.

Sacra, deest in *Saturnalia, Bacchanalia, Liberalia*.

Sectura, deest in *Ternaria*.

Securis, subauditur in *bipennis*.

Servus, deest in *Vicarius, ostiarius, mediastinus*.

Sermo vel *rumor*, deest in *nuncius*, quod est adjectivum, diciturque *nuncius homo*, *nuncia fama*, vel vox *nuncium verbum* sivè *dictum*.

In neutrò *sestertium* deest aliquod substantivum, quod significet eandem drachmarum seu denariorum quantitatem, quæ est *Minæ*, puta centum drachmarum: Ita *Mina Sestertia* rectè dicetur, *Minæ pondus sestertium*, pro, 25 *drachmis auri*, quasi esset, *Pondus semitertium*, id est, *minæ duæ & dimidia*. *Sestertius* Germanicè est einDrithalber. *Sestertia* einDrithalbe. *Sestertium* einDrithalbes/ut *Sestertium milliare*, id est, *duo milliaria & dimidium*. *Sestertium bipalium* apud Columel. de arbor. c. 1.

Sinus, deest in *Tarentinus*, *Puteolanus*.

Sol, deest in *Oriens*, *Occidens*. *Die crastini, die septimi*, subaudi, *solis*.

Spatium, deest in hôc Virgil. *In mediô mihi Cæsar erit*.

Sponte, deest in *Suapte*, apud *Catullum*.

Stabulum, deest in *bubile*, *equile*, *suile*, quæ sunt adjectiva, adeòque *bubilis*, *equilis*, *suilis*, dici potest subaudiendo, *caula*.

Stipendia, vel *æra*, vel *alimenta* deest in istis: *Ex schola quadringenta annua capit. Sunt qui tortoribus annua præstent*.

Stridor,

Stridor, deest in *sibilus*, quod est adjectivum.

Stuprum, vel *flagitium* deest in *incestum*, quod est adjectivum.

Tabellæ, deest in *eboreæ*, *citreæ*, *duplices*, *triplices*, *laureatæ*, *pugillares*, pro quibus Catullus, *Pugillaria* dicit, subaudiendo *ligilla*, *schedia*, vel aliud quid.

Taberna, deest in *Medicina*, *Sutrina*, *Textrina*, *Tonstrina*, *Fabrica*, *Salinæ*, *Laniena*, *Carnificina*. Sunt enim ista omnia adjectiva.

Tegmen, deest in *lacunar*.

Tempus, deest in istis, *Serum est. Ex illô. Ex quô. Hornò: Brevi senties*, subaudi, *tempore*. Sic *Serò sapiunt Phryges. Optatô advenis. Non ignara futuri*, subaudi, *temporis*, *in perpetuum*, *in æternum*, *in posterum*, *in futurum*. *In præsens*, *per sudum*, *cùm sudum erit*, *sub obscurum*, *adhuc*, subaudi, *tempus*: nam prisci *hoc* & *huc* dicebant. *Hoc noctis*. *Id ætatis*, subaudi, *tempus*. *Postea*, *præterea*, *antea*, *antehac*, *posthac*, subaudi, *tempora*: nam *hac* pro *hæc* dicebant.

Terra, deest in *Patria*, *continens*.

Toga, deest in *prætexta*.

Vacca, deest in *juvenca*.

Vada, deest in hòc Virgil. *In brevia & syrtes urget.*

Vasa, deest in *fictilia*, *crystallina*, *vitrea*, *atramentaria*. In *Salinum* deest *vas*.

Velum deest in *linteum*. Catull. Car. 6. Phaselli laud. *Sive palmulis opus foret volare, sive linteo.*

Ventus, deest in *Africus*, *Favonius*, *Subsolanus*.

Verba, deest in his: *Quid multa? Paucis te volo. Dictum sapienti sat est.*

Vestes, deest in *sericæ*, *bombycinæ*, *undulatæ*, *Coæ*.

Via, deest in istis: *Cur non recta introibas? Hac illac circumcursa.*

Vicibus, deest in *Alternis*. Seneca: *Non sit multiformis alternis Vatinius, alternis Cato, sed perpetuò sui similis*, Idem: *Alternæ inter cupiditatem & pœnitentiam nostram vices sunt.*

Vinum deest in *mustum*, *merum*, *falernum*, *massicum*, quæ sunt adjectiva.

Vir vel *uxor*, deest in *conjux*, *maritus*, *marita*. In *Majores*, *optimates*, *magnates*, *primates*, subaudi *viri* vel *fæminæ*.

Virga, subauditur in *rudis*, ut *Rudem accipere*, *rude donatus*.

Urceus, deest in *aqualis*.

Usuræ, deest in *centesimæ*, *dextantes*, *besses*, *semisses*.

Ellipsis Tertior, in quâ adjectivum habet quidem substantivum, sed genere discrepans.

Arbor, deest in appellationibus arborum cum adjectivô fæmininô positarum, ut *Laurus*, *patula fagus*, *tarda morus*, *fructuosa malus*, *consita pomus*: nam ista omnia per regulam terminationis sunt generis masculini. Ergo in his est Syntaxis figurata, cum desit nomen substantivum *Arbor* cum adjectivô concordans. Sciendum est autem in his & multis aliis plus consuetudini, quam arti serviendum, & figuratâ, quam regulari syntaxi utendum esse.

Fabula, deest in Comædiarum & Tragediarum titulis cum adjectivô fæmininô positis, ut *Terentiana Eunuchus*.

Florem, deest in hoc Virgilii: *Crocumque rubentem*: nam *Crocum* ex terminationis regulâ neutrum est.

Fæmina, deest in animalibus, quæ sunt sexus fæminini, sed nomen habent terminationis masculinæ, sicut *Mas*, deest in iis, quæ sunt sexus masculini, sed nomen habent terminationis fæmininæ. In *leo* pro *leæna*, deest *fæmina*. Sic *Elephantus gravida*. *Porcus obesa*. Hæc *bos*, hæc *homo*, hæc *aquila*, hæc *anguis*, hæc *ovis*, hæc *canis*, hæc *testis*, hæc *civis*, hæc *sacerdos*, hæc *vates*, hæc *miles*; In his omnibus deest, *Fæmina*. Hic *bos*, hic *homo*, hic *aquila*, hic *anguis*, hic *ovis*, hic *canis*, hic *testis*, hic *civis*, hic *sacerdos*, hic *vates*, hic *miles*; In his omnibus deest *Mas*.

Herba,

Herba, deest in appellationibus herbarum cum adjectivô fæmininô positis, ut: *Dictamnum pota pellit sagittas. Centunculus trita in aceto:* nam per regulam illud neutrum, hoc masculinum est.

Insula, deest in nominibus propriis Insularum cum adjectivô fæmininô positis, ut: *Latonia Delus, Phœbeja Rhodus.*

Mons, deest in nominibus propriis montium cum adjectivô masculinô positis, ut: *Altus Ossa, præaltus Ida, ignivomus Aetna.*

Oppidum, deest in nominibus propriis urbium cum adjectivô neutrali positis, ut: *Argi aptum equis. Altum Præneste. Tybur superbum.*

Sinus, deest in nominibus propriis sinuum cum adjectivô masculinô positis, ut: *Sævus Hadria.*

Urbs, deest in nominibus propriis urbium cum adjectivô fæmininô positis, ut: *Barbara Narbo, magna Mediolanum, deleta Corinthus:* nam ex regula terminationis *Narbo* & *Corinthus* sunt masculini, *Mediolanum* verò neutri generis.

Qualis est Ellipsis, in qua deest Suppositum adjectivi Relati?

Homo aliquis, deest in istis: *Est qui dicat. Sunt qui affirment. Sunt quos arma delectant.*

Idem, deest in hoc Plinii: *Equo ferè, qui homini, morbi:* pro, *iidem ferè. Tarando magnitudo, quæ leoni,* pro, *eadem quæ.*

Is, quod significat *talis* aut *tantus*, deest in isto: *Homo improbus, sed cui paucos ingenio pares invenias.*

Quotuplex est Ellipsis, in qua deest Suppositum Verbi?

Duplex: nam vel *Finiti verbi*, vel *Infiniti Suppositum* deest.

Qualis est Ellipsis in qua deest Suppositum verbi Finiti?

Ego, tu, ille, deest in verbis, *Amo, amas, amat.* Fert autem consuetudo eleganter loquentium, ut verborum primæ & secundæ personæ supposita per

Ellipsin semper ferè omittantur, nisi cum diversitas aliqua significanda est, ut: *Tu legis, ego audio.* Alioquin secundum regularem Syntaxin Grammaticè, sed minus Latinè dicetur: *Quid tu facis? Ego quiesco.* Virg. *Hunc & nymphæ veneramur:* subaudi, *Nos entes,* sivè, *nos quæ sumus nymphæ.*

Homines, deest in *ajunt, ferunt.* Lucr. *Nemo animi fallit.*

Libido, vel *cura*, vel *animus* deest in hôc Virgil. *Nec sit mihi credere,* pro, *nec mihi libeat credere.* Propert. *Nec tibi sit duros montes & frigida saxa adire*, pro, *ne velis adire.*

Potestas, deest in istis: *Videre erat Tityum. Fame necatur: aliter non est occidere.*

Ratio, vel *Mens*, deest in hoc Catulli: *Hoc falsum esse putas? fugit te inepte.*

Res, deest in istis: *Bene est. Malè mihi est. Ægrè mihi est.* pro, *Res bene vel malè se mihi habet: Ægritudo mihi est.* Sic, *Sero est, mane est*, pro, *Res est in mane, in serô tempore.*

Qualis est Ellipsis, in quâ deest Suppositum verbi Infiniti?

Me, te, illum, deest in verbis infinitis cum aliàs, tum præcipuè post verbum passivum, ut *Volo facere*, pro, *volo me facere. Non possum credere*, pro, *me credere. Non veretur mentiri*, pro, *se mentiri. Videor videre*, pro, *me videre. Putaris scire*, pro, *te scire. Paulus creditur fecisse*, pro, *illum fecisse. Multi dicuntur venire. Multi dicuntur venturos esse*, pro, *Eos venire, eos venturos esse:* nam *venturi esse*, est *Græcismus.* Lucret. *Quippe etenim quam multa tibi me fingere possum.* Sallust. *Qui se student præstare cæteris.* Plaut. Curcul. *Æsculapius mihi visus est eum ad me non adire, neque me magni pendere.* Idem Aul. *Vocem loquentis modò me audire visus sum.* Idem Milit. *Vereor me istô ornatu incedere.* Idem Epid. *Videor me vidisse eam prius.* Sic, *Diceris fecisse*, pro, *te fecisse.*

Qualis

Qualis est Ellipsis, in quâ deest suppositum Præpositionis?

Commune, deest in hôc: *Quid mihi tecum? Illi genti nihil ad eam diem cum Romanis fuerat.* Curt. 8. *Regum Indorum luxuria super omnium gentium est.* subaudi, *luxuriam.*

Homo servus, deest in istis: *Esse alicui ad manum vel à manu, circum pedes, ab epistolis, à cubiculô, à pedibus, à poculis, à studiis,* hoc est, *servire alicui quod ad manum, ad epistolas, ad cubiculum, ad pedes, ad pocula, ad studia attinet.* Cicero & Cor. Nepos dicunt, *Habere aliquem ad manum.* Talem servum Suetonius & posteriores minus Latinè dixerunt *Amanuensem.*

Quotuplex est Ellipsis nominis appositi?

Duplex; *Nominis* scilicet & *Verbi*, & *Conjunctionis*: nam nomen quod deest, vel nomini, vel verbo apponitur, vel conjunctioni.

Quotuplex est Ellipsis, in quâ deest appositum Nominis?

Duplex: nam vel *Nomen rectum* sivè *Substantivum* est, quod deest, vel nomen *Concordans* sivè *Adjectivum.*

Qualis est Ellipsis appositi Substantivi?

Ligni, deest in *Materia.* Cicer. *Non saxum, non materies advecta est. Lintribus materiam, calcem, cæmenta atque arenam convexit.*

Librarum, deest in *Pondo*, ut: *Corona mille pondo*: nam *Libra* Romanis alia erat *mensuralis*, alia *ponderalis*, cui addebant *Pondo.*

Passuum, deest in hôc Horatii: *Millia tunc pransi tria repsimus.*

Rerum, deest in hôc, *Esse in numerô.*

Vitæ, deest in *Usu venire*, *hoc mihi usu venit*, pro, *in vitæ usu, dum vitâ utor.*

Qualis est Ellipsis appositi Adjectivi?

Aureus, argenteus, vel *Sestertius* sæpè deest in *Nummus.*

Bonæ, deest in hôc: *Fac sis frugi. Homo frugi.* Nam à *Frux* est genitivus *frugis*, unde extrito *s*, fecerunt *Frugi.* Sicut *Fami* pro *famis*, *Herculi* pro *Herculis.*

Ens,

Ens, inusitatum participium deest in hôc Virgil. *Adsum Æneas*, pro *ego ens Æneas*, sivè, *qui sum Æneas*, *adsum*. Liv. *Ego Annibal peto pacem*. Plaut. Trin. *Rebus tuis bonis meas res irrides malas*, subaudi, *entibus*, id est, *cùm tuæ res sint bonæ*. Livius: *Celtiberi, novus miles, diffugerunt*, subaudi, *entes*. Sic in *procul dubiô* subauditur, *ente*.

Par vel *aptus* deest in hôc: *Non sum solvendo æri alieno*.

Qualis est Ellipsis, in quâ deest appositum Verbi?

Me, te, se, deest in verbis agentibus, cùm suppositum agit in se ipsum, ut Terent. *Move ocyus mea nutrix*. *N V. moveo*, pro, *move te*, & *moveo me*. *Terra movit*. *Nox cœlô præcipitat*. *Bene vertat*. *Res bene habet*. *Iræ leniunt*. *Venti posuere*. *Aquilones multis diebus tenuere*: pro, *durarunt*. *Atrox prælium diu tenuit*, pro, *duravit*, *Annô vertente*. *Pallium maculat*. *Vestibulum pulverat*. *Res ita fert*, vel *tulit*: in his subauditur, *Se*.

Te quoque vel *vos*, deest in *amabo*, quod pecus Grammaticum fecit adverbium mediâ, si Musis placet, correptâ. Plaut. *Ite domum amabo*. *Amabo mi senex, eloquere*: pro, *Mi senex eloquere, & amabo te*. Cic. *Expecta amabo te*.

Bellum, deest in *cernere, certare, militare*.

Clitellam, deest in hôc: *Imponere alicui*. Significat enim habere aliquem pro asinô, & fallaciam ei tanquam clitellam vel sarcinam imponere.

Domum, deest in hôc Plaut. Aul. *Redi intrò, atque intus servi*.

Facem, vel *cereum*, deest in *prælucere alicui*.

Iter, vel *viam*, deest in his: *Quo tendis? quo pergis? Nox appetit*. *Abit dies*. *Somnium mihi evasit*. *In me culpa illius expetet*. *Idem tibi eveniet*.

Litem, deest in hôc Suetonii Claudio: *Absentibus secundum præsentes dabat*.

Literas, deest in hôc Cicer. *Quo mitterem, aut cui darem, nesciebam*.

Laudem,

Laudem, deest in *detrahere alicui.*

Locum, deest in *cedere, decedere, succedere alicui.*

Malum, deest in his: *Caveo tibi, timeo tibi, metuo à te, de te, pro te.* In *cavere malo*, deest *se*, & est *Hypallage*, pro, *cavere sibi malum.*

Mortem, deest in *obire*, *oppetere*, & *morte*, in *occumbere.*

Navem, deest in hôc: *Soluit è portu. Statim conscendit. Ad portum appulit.*

Nuncium, deest in hôc: *Renunciare vitæ*, *civilibus officiis*, pro, *valedicere.*

Ova, deest cum Gallinæ aliæque aves *incubare* dicuntur.

Peccatum, deest in *ignoscere.*

Rationes, deest in *conturbare*, quod est *Mensariorum*, cum rationibus crediti paria facere desperant; Vulgo *Fallire.*

Relativum nomen, sæpe deest, ut: *Urbs antiqua fuit; Tyrii tenuêre coloni*: subaudi, *quam*, vel *illam*. Horat. 2. Sat. 8. *Vidimus & merulas poni, & sine clune palumbos, suavis res, si non causas narraret earum*, subaudi, *Quæ*, & *Esset*: *Quæ res suavis esset, nisi*, &c.

Rem, deest in *decoquere*: quod est *absumere rem familiarem.*

Rogationem, deest in hôc: *Ferre ad populum de aliquâ re.* Cic. *Tribunus tulit ad plebem, ut absentis ratio haberetur.*

Principium, deest in *capere* & *incipere*. Virgil. Culice: *Conformare locum capit impiger*, pro, *capit principium conformandi.*

Sacra, deest in *facere, bove, agnâ, vitulâ.*

Viam, deest in *ire*, *inire*, *ingredi*. *Incunte ætate, vere*; subaudi, *viam.*

Vitam, deest in *agere, agitare, peragere.*

Utile, vel *commodum*, deest in *consulo tibi*, *prospicio mihi.*

Vultum, deest in *nubere*: nam sponsæ faciem flammeô

meô velô obnubebant seu velabant pudoris causâ.

Qualis est Ellipsis in quâ deest Appositum conjunctionis?

Is, deest post conjunctionem in hôc Cor. Nepotis in Pelopidâ: *Cujus belli cum ei summa esset data, eoque cum exercitu profectus esset*, pro, *eoque is cum exercitu*. Sic idem Thymol. *Cum frater ejus tyrannidem occupasset, particepsque regni posset esse*, pro, *particepsque is regni*. Sic idem in Dione. *Id cum factum multi indignarentur, magnæque esset invidiæ tyranno*, pro, *magnæque id esset*. Plaut. Epid. act. 5. sc. 2. *Ain tu te illius invenisse filiam? E. P. inveni, & domi est*: pro, *& illa domi est*. Sallust. Jugurt. *Dum equites præliantur, Bocchus cum peditibus, quos filius ejus adduxerat, neque in priore pugnâ adfuerant, postremam Romanorum aciem invadunt*: pro, *neque ii adfuerant*, sivè *quique non adfuerant*. Plaut. Rud. a. 2. s. 1. *Quibus nec quæstus est, nec didicêre artem ullam*. pro *quique non didicêre, &c.* Liv. 4. *Induciæ non pax facta, quarum & dies exierat, & ante diem rebellaverant*. Similiter sæpe Livius, Cæsar & Hirtius.

Qualis est Ellipsis nominis Consociati, sive in quâ præter nomen, aliæ quoque voces desunt?

Ad id, vel *ob id*, vel, *propter id nomen*, seu *negotium*, & *ab eo*, vel *ex eo negotiô*, seu *nomine*, sæpe deest in *quod* relativô, quæ conjunctio vulgo putatur. Terent. Eun. *Sanè quod tibi vir videatur esse, hic nebulo magnus est*. Ibi. *Quod dicat, alium quærebam, iter hac habui, periisti*. Et Haut. *Id quod est consimilis moribus, facile convinces ex te natum*. Et Hec. *Omnes lætæ exclamant, venit, id quod me repentè adspexerant*. Ubi Donatus: *Deest propter, ut sit, Propter id, ac per hoc ideo*. Cic. 3. ad Quint. frat. 2. *Ab accusandô me teneo, id quod nolo cum Pompejô pugnare, id quod judices nullos habemus*: pro, *ob id*

quod,

quod, *eo quod*, *ab eô nomine quod*, sivè, *eâ causâ quod.*

Ædes cum præpositione *in*, deest in hôc: *Est domi*, pro, *in ædibus domi.*

Æs, cum *alienum* & *par*, deest in hôc: *Non sum solvendo*, pro, *non sum par* vel *aptus solvendo æri alieno.*

Æris; cum *pretiô* & *pro*, deest in hôc: *Quanti emisti:* nam integra oratio est: *Pro quanti æris pretiô emisti.*

Affectus seu *præditus* cum *à*, vel *cum* in istis: *Homo infirmâ valetudine*, *summâ audaciâ*, *magnô ingeniô*, *nullô judiciô.*

Centena millia sestertium nummum, deest in *Decies*, *Vicies*, *Quadragies*, *Centies*, *Ducenties*, *Millies*. Liv. 38. *Scipionem librum rationis concerpsisse indignantem*, *quod cum bis millies in ærarium intulisset*, *quadragies ratio ab se posceretur:* pro, *quadragies centenorum millium ratio.* Cic. 2. Philip. *Syngrapha sestertium centies facta:* pro, *centies centenorum millium nummorum sestertiorum:* sic enim ipse Cicero act. 4. in Ver. loquendum docet, ut stupor eorum satis rideri nequeat, qui quoties nota *H S.* cum adverbiô numerali legitur, pro eâ *sestertii*, vel *sestertio* reponere postulant, aut *sestertium* pro nominativô vel accusativô accipiunt. Capitolin. in Vero: *Omne autem convivium æstimatum dicitur sexagies centenis millibus H S.* In illô Velleji: *Accepto centies sestertium*, est *Syllepsis* numeri, de quâ vide infra.

Dictô, cum *præ*, deest in hoc Virgil. *Ocyus incubuere omnes*; pro, *ocyus*, sivè *citius dictô*, vel *præ dictô.*

Die, cum, *in*, & *ante*, deest in istis: *Quartô Idus*, *tertiô Kalendas*, pro, *in die quartô ante Idus*, *in die tertiô ante Kalendas.*

Domum, cum *ad* vel *in*, deest in *ducere uxorem.*

Ego ens, deest in hoc Virgil. *Adsum Trojus Æneas. Hunc & Nymphæ veneramur*, pro, *Nos Entes seu quæ sumus Nymphæ.*

Ens

Ens cum A, deest in hoc Cæs. Cn. *Magius Cremonâ præfectus fabrum*, pro, *Ens à Cremonâ*: id est, *Cremonensis*.

Factum quod vis, seu *velles*, deest in *volo tibi*, vel *cupio*. Sic in *bene* vel *malè alicui velle*, subaudi, *factum*. Plaut. Rud. *Quamquam vobis cupio quæ vultis*, subaudi, *facta*. Et Asin. *Non eo quin non tibi cupiam quæ velis*. Et Pers. *Nunquam tibi post hac quod nolis volam*. Et Mostel. *Vellem ut velles Tranio*, subaudi, *factum tibi*. Similiter *nolle alicui*, subaudi, *factum quod vellet*. Cic. *Plane volo his magistratibus. Valde ejus causâ volo*. Terent. *Ipsi cupio Glycerio*. Idem: *Video te nostræ familiæ ex animô factum velle*. Plaut. Truc. *Cui ego melius dictum aut factum velim*.

Locô, cum *in*, deest in *Primô, secundô, tertiô*, quæ malè pro adverbiis habentur.

Negotia, cum *ad*, deest in istô: *Quid hoc mea refert*, pro, *quid hoc refert*, sivè *affert*, *asportat*, *importat*, *conducit*, *confert ad mea negotia*, id est, *ad res meas*, sivè *rebus meis*. Plaut. Persa: *Quid id ad me aut ad meam rem refert, Persæ quid rerum gerant*. Ibid. *Prius percunctari volo, quæ ad rem referunt*. Idem Trucul. *Cui rei retulit te assimulare*.

Negotiô, cum *à*, deest in isto: *Multò melior*. Est enim *à multô negotiô*, *à multâ re*, non *ab unâ re melior*. Lucret. *Qui melior multis, quam tu, fuit improbe rebus*.

Numerô, cum *ex*, deest in istis: *Primus omnium. Major fratrum. Unus illorum. Nemo amicorum. Græcorum doctissimus. Hominum alii boni, alii mali. Hostium trecentis interfectis. Lanarum nigræ nullum colorem bibunt*, pro, *ex numerô lanarum*.

Nos duo, tres, quatuor, &c. *Vos duo, hi*, vel *illi duo*. *Hæ duæ, hæc duo, tria, quatuor*, sæpe desunt, ut *Ego & Cicero valemus. Tu & filius valetis. Dum fata Deusque sinebant. Nox & præda hostem remorata sunt. Operam, studium, consilium, rem, fidem meam ad omnes res tibi velim paratâ putes. Pater mihi & mater sunt mortui. Ipse cum fratre adesse jussi sumus*: pro, *nos*

nos duo, nempe, *ego cum fratre, jussi sumus. Achilles cum Patroclô ad Trojam profecti sunt. Herus & hera frustra sunt*, pro, *Hi duo, qui sunt herus & hera, frustra sunt.* Plaut. Amph. act. 3. sc. 3. *Jam hi ambo servus & hera frustra sunt duo.* Nepos in Timoth. *Huic in consilium dantur duo, Pater, & socer.* Et Bacch. a. 2. sc. 3. *Vulcanus, Sol, Luna & dies, dii quatuor scelestiorem hôc nullum illuxere.* Et Epid. a. 5. s. 1. *Quem Apelles atque Zeuxis duo pingent pigmentis ulmeis:* pro, *quem duo pingent entes Apelles atque Zeuxis. Quisque suos patimur manes:* pro, *nos omnes patimur manes, quisque patitur suos. Populus superamur ab unô:* pro, *nos omnes qui sumus populus. Eamus omnis exsecrata civitas.* Ovid. 2. Amor. 9. *Nos tua sentimus, populus tibi deditus arma.* subaudi *Entes. Nos, qui sumus populus tibi deditus, sentimus.* Idem Ep. Hyperm. *Cum sene nos inopi turba vagamur inops: Nos,* subaudi, *Entes turba inops, &c.*

Ortus vel *oriundus*, vel *natus*, cum *à* vel *ab* vel *de*, deest in his: *Turnus ab Aricià. Pastor ab Amphrysô. Hospes Zacynthô. Vir claris natalibus. Homo obscurô locô. Adolescens de summô locô. Theseus ab Athenis*, pro *Atheniensis. Amphidamus de Arcadiâ*, pro, *Arcas.*

Parte, cum *Ex*, deest in hôc Liv. 9. *His sermonibus quâ cibi, quâ quietis immemor traducta nox est.*

Pergere iter ad, subauditur in istô. *Pergendum est nobis domum.* nam Accusat. *Domum* regitur præpositione. *In pergendum* subauditur *pergere*, quod cum sit Activum, regit accusativum *iter*.

Res cum *ad*, deest in *alias*, quod indocti habent pro adverbiô. Plaut. Epid. *Meus servus eam rem sobriè accuravit, ut alias res ille est impensè improbus*, pro, *quod ad alias res temporis & loci attinet*, id est, *ad aliud tempus, ad alium locum:* nam *res temporis*, valet *tempus: res loci, locus.* In hôc Cicer. *Mulieres quibus cum iste consueverat*, deest, *rem habere.*

Res, cum *in tempore*, deest in istis: *Mane est, sero est.* Vid. Annotat. in Grammat. de Adverb. in *Manè, serò, tempori.*

Scriptum, cum *à* vel *cum*, deest in his Cicer. *In Pompeji epistolâ erat in extremô. Quod epistola librarii manu est. Tu si quid librarii meâ manu non intelligent, istic monstrabis*, pro, *scriptum à meâ manu.*

Solô, cum *in*, deest in istis: *Procubuit terræ. Terræ defigitur arbor. Arbores humi arenosô genitæ*, pro, *in solô arenosô humi.*

Tempore, cum *in*, deest in istis: *Brevi senties. Optatô advenis. Serô sapiunt. Domi bellique optimus*, pro, *otii & belli tempore*

Tempus, cum *circa*, deest in istis: *Homo id ætatis. Hoc noctis domô exis.*

Tribu, cum *de* vel *ex*, deest in istis: *C. Septimius Quirinâ.*

Terrâ, cum *in*, deest in hôc: *Ægypti occisus est.*

Verbis, cum *alloqui*, deest in hôc: *Paucis te volo.*

Urbe, cum *in*, deest in hôc: *Natus Romæ.*

Vincula, cum *in*, deest in hoc: *Duci illum jussit.*

ELLIPSIS VERBI.

Quotuplex est Ellipsis Verbi?

Duplex: *Verbi* scilicet *infiniti* & *finiti. Verbum* scilicet, quod deest, vel *infinitum* est, vel *finitum.*

Quotuplex est Ellipsis Verbi infiniti?

Duplex: *Infiniti* scilicet *cognati* & *alieni*: nam *Verbum infinitum*, quod deest, vel est *cognatum* alicui verbo expresso, vel *alienum.*

Qualis est Ellipsis Verbi infiniti cognati?

Verbum infinitum cognatum, substantivi nominis vim habens, deest in participiis passivis singularibus cujuscumque casûs, & in verbis passivis nullum aliud suppositum habentibus, ut: *Nunc est bibendum*, deest verbum infinitum, *bibere*, quod

est

est cognatum participio passivo, *bibendum*, & vim habet nominis substantivi. *Petendum est pacem*, subaudi, *petere*, quod est cognatum participio nominativi casûs. In *curritur*, deest *currere*, quod idem valet, ac *cursio* vel *cursus*. In *vivitur*, deest *vivere*, id est *vita*. In *sedetur*, deest *sedere*, id est, *sessio*. *Tempus est legendi:* subaudi, *legere*, quod vim habet nominis in genitivô, quasi esset, *lectus*, id est, *lectionis*. *Charta inutilis scribendo:* subaudi, *scribere*, quod est locô nominis in dativô, quasi esset *scriptui*, id est, *scriptioni*. *Inter cœnandum*, subaudi, *cœnare*, id est, *inter cœnam*. *Perge quo cœpisti*, subaudi, *pergere*, id est, *perrectionem*. *Defessus sum legendô*, subaudi *legere*, quod est locô nominis in ablativô, quasi esset, *lectu*, pro, *defessus sum legendâ lectione*.

Qualis est Ellipsis Verbi infiniti alieni?

Canere, deest in hôc: *scit fidibus*.

Dici, deest in *malè audit:* nam integra oratio est: *Audit malè in se*, vel *de se*, vel *sibi dici*. *Malè* non coheret cum *audire*, sed cum *dici:* nam si cohereat cum *audire*, idem erit, *malè audire*, quod *parum audire*, sive ut Afranius dicit, *surdè audire:* Cicero, *surdastrum esse*. *Audit bonus, doctus*, subaudi, *dici*, ut sit, *Audit dici esse bonus*, Græcô more, pro, *audit dici se esse bonum*.

Esse vel *fuisse*, vel *fore*, deest in istis: *Factum illi volo. Ne dicas tibi non prædictum promisi ultorem*, subaudi, *me fore*.

Ire, deest in his: *In Pompejanum cogito. Rhodum volo, inde Athenas*.

Loqui, deest in *scire Græcè*, *Latinè*.

Qualis est Ellipsis Verbi finiti.

Adspicio, *video*, vel *venit*, deest in istis: *En quatuor aras. Ecce homo. Ecce hominem. En Priamus*.

Amet, vel *adjuvet*, deest in *mehercules*, *mecastor*, *medius fidius*.

Cœpit, deest in narrationibus: *Ire prior Pallas. Populus ea mirari.*

Dico, deest in istis, *Bona verba quæso*, subaudi *dic. Nugas*, subaudi, *dicis. Hæc hactenus. De his hactenus*, subaudi, *dixerimus*, vel *dictum sit. Quid multa?* subaudi, *verba dico.*

Fac, vel *da*, vel *pone*, vel *esto* deest in istô: *Hæc negotia, ut ego absim, confici possunt*, pro, *positô* vel *datô, quod ego absim, quamvis ego absim. Bonô sis animô*, pro, *fac ut sis bono animô.* Plaut. Bacch. a. 4. s. 4. *Proin tu ab eô ut caveas tibi*, subaudi, *fac.*

Facio, deest in istis: *Dii melius* vel *meliora*, subaudi, *faciant. Studes, an piscaris, an venaris, an omnia simul?* subaudi, *facis? Illâ noctu nihil præterquam vigilatum est in urbe:* subaudi, *factum est.*

Ita dico, vel *hoc eô dico*, deest in istis: *Satiari delectatione non possum, ut senectutis meæ requiem noscatis. Hoc jam olim audivi, ne quid te novi attulisse mihi censeas.*

Licet, deest in istis, *Meâ causâ, quæras vel in mediô mari, dum non sis quem te esse nolo, sis meâ causâ quid libet. Trahantur per me pedibus omnes rei.* Vide infra Annotat. in Syntax. de Nominum casibus.

Loquor, deest in Affirmantis sermone. Plaut. Pseud. a. 4. s. 2. *Herus tuus te misit? H. ita dico. B. miles? H. ita loquor. B. Macedonius? H. admodum.*

Moneo, vel *fac*, deest in illis, quæ vulgo pro imperativis habent, ut *Ames, legas, ametis, legatis, ament, legant. Istud ne dicas, cogites tecum. Nil mihi rescribas.*

Obsecro vel *imploro*, vel *nuncupo*, deest in istis: *Proh Deum atque hominum fidem! Hercules tuam fidem!*

Oro vel *præcor*, deest in precibus & diris, ut *Dii meliora ferant. Ut te perdat Jupiter. Qui illi Dii irati sint. Qui* significat, *quomodo*, sive, *ut.*

Paro, vel *invenio*, vel simile quid deest in istis: *Quo mihi fortunam si non conceditur uti? Unde mihi lapidem?* subaudi, *parabo* vel *inveniam. Martis signum*

qu ẽ

quô mihi pacis auctori? Ad quam rem nobis confluvium? ad quam urnarium?

Respondeo, deest in istò: *Quod epistolam meam ad Brutum poscis, non habeo ejus exemplum.*

Sum, es, est, &c. deest in istis: *Quid mihi tecum? Haud mora, festinant jussi. Hei mihi. Væ mihi*, subaudi, *est. Quænam (malum) ista servitus voluntaria*, pro, *malum sit iis, qui servire volunt.*

Timeo, vel *cave*, vel *vide*, deest in istis: *Ah ne te frigora lædant. At ut satis contemplata sis. Verum ne quid illa titubet.*

Volo ut, deest in, *hæc illis dicta sint.*

ELLIPSIS PRÆPOSITIONIS.

Qualis est Ellipsis præpositionis?

A, ab, ad, & *in*, sæpe desunt in nominibus Urbium, Insularum, Provinciarum & aliorum locorum, ut: *Sardiniam cum classe venit. Lavina venit littora. Devenere locos lætos. Nos hinc ibimus Afros aut Scythiam. Profectus est Siciliam. Romam eo. Româ venio. Rus eo. Ruri vel rure vivit. I malam crucem. Ivit exilium. Rediit exiliô. Tollere humô.*

A, & *ab* sæpe desunt in iis, quæ significant vel caussam efficientem, ut: *Palleo metu, horres frigore, corpus siccum sole & esuritione. Æger vel tardus vulnere. Arte insignis.*

Vel instrumentum, ut: *Gladiô percussus. Armis defendi.*

Vel tempus consecutum, ut significent idem, quod *post*, ut: *Rediit hoste superatô. Lectis tuis literis obdormivi. Mane ut ad portum processi*, pro, *à mane*, id est, *postquam jam mane fieri cœptum est.*

Vel differentiam aut distantiam, ut: *Stultô intelligens quid interest: Abest virtute illius.*

Vel partem certam, cum oratio sic explicari potest: *Ex parte hujus rei, quod ad hanc partem attinet*, ut: *Animô otiosus*, pro, *ab animô*, id est, *ex parte animi, quod attinet ad animum. Ingeniô improbus. Armis, pecuniâ multum valere*, pro, *ab armis, à pecunia. Multis rebus melior*, pro, *à multis, quod ad multas res attinet. Multô & paulô melior*, pro, *à multô vel paulô negotiô melior, à multâ re melior. Multô magnus orator minutis imperatoribus præstat. Locus frumentô copiosus*, pro, *à frumentô, quod ad frumentum attinet. Metu vacare*, pro, *vacuum esse à metu, quod ad metum attinet. Nugis referti libri*, pro, *à nugis. Transitu iniqua loca*, pro, *à transitu*, sivè, ut Livius lib. 8. dicit, *ad transitum:* nam eadem utriusque est significatio. Itaque *Facie alicui similis* & *faciem similis*, promiscuè dicitur, sed ibi deest, *à*, hic verò *ad*. Sic *Nuda pectore*, pro, *à pectore* & *nuda pectus*, pro, *ad pectus*. Sic nullâ significationis differentiâ, *Miser animi, animum* & *animô* dicitur, pro, *animi causâ, ad animum*, & *ab animô*, vel *ex animô*.

Ad, sæpe deest in verbis significantibus distantiam aut mensuram, ut: *Sex pedes altus. Latus quinque pedes.*

Vel finem propositum, ut: *Quid frustra laboramus?* pro, *ad quid. Mori me cogis*, pro, *ad mori*, seu *mortem. Eamus visum* vel *visere*, pro, *ad visum, ad visere:* nam hic verbum infinitum vim habet nominis in accusativô. *O faciles dare summa Deos, eademque tueri difficiles*, pro, *ad dare*, seu *dandum, ad tueri* seu *tuendum. Oves eunt pastum.*

Vel partem certam, cum orationis sensus est, *quod ad hanc partem attinet*, ut: *Albus dentes. Fractus membra:* pro, *quod ad dentes & membra attinet. Faciem illi similis*, pro, *ad faciem, quod attinet ad faciem.* Barbari dicunt, *quoad faciem.* Propert. de Taurô: *Cornua quam validis hæserit in laqueis*, id est, *à cornibus*, vel *cornibus*. Turpilius Leucadia: *Videtur*

tur Phrygus incessum, pro, *ad incessum*, *ab incessu*, vel *incessu Phryx videtur. Sanctus alia*, pro, *ad alia*, *alioqui. In hâc re fecit rectè, etsi alias res est improbus*, pro, *alias*, *quod ad alias res attinet*, *alioquin. Cætera lætus*, pro, *ad cætera*, *cæteroqui. Scis me orationes aut aliquid id genus solitum scribere*: pro, *ad id genus*, *quod ad id genus attinet. Nihil te moror: Si quid te offendo.*

Ante, deest in verbis tempus significantibus, ut: *Pridie Kalendas. Multos abhinc annos Sex menses est, cum huc veni*, pro, *factum est abhinc ante sex menses cum huc veni. Sexaginta annos natus sum.* Ubi Priscianus subaudit, *ante.*

Circa, deest in tempore significandô, ut: *Tu homo id ætatis audes saltare? Hoc noctis sic solus ambulas*, pro, *circa tempus id ætatis*, *noctis.*

Cum, deest in verbis instrumentum & modum, aut comitatum significantibus, ut: *Gladiô percussus. Sagittâ saucius. Lentô gradu. Hâc lege. Pace tuâ. Maximâ voce inclamat. Magnâ curâ aliquid curare. Homo magnô ingeniô. Afficio te honore. Prosequor odiô. Arte tractare aliquem. Deô duce. Volente Deô. Nave proficisci. Templum clamore petebant. Æqua me*, pro, *æqua cum me*, vel *mecum.* Terent. Adelph. *Quod jus vos cogit, hoc voluntate impetret*, pro *cum voluntate.*

Vel tempus, ut *Cras primâ luce hinc abibo.*

De, sæpe deest in iis, quæ significant vel copiam & inopiam, aut objectum, ut *Nugis referti libri Mendaciis liber ejus plenus est. Plenus vinô. Equus lignô fabrefactus. Sacrificare taurô, agnô. Casæ lutô compositæ.*

Vel tempus, ut: *Noctu vel nocte. Horâ primâ. Tertiâ vigiliâ.*

Vel causam & modum, ut: *Flere alicujus obitu. Quibus signis agnoscebas. More hominum facis. Amicorum consiliô feci. Meâ sententiâ. Meô judiciô. Meâ pecuniâ hoc faciendum curabo. Quâ causâ, quâ re*, pro, *quâ de re. Accusare aliquem crimine aliquô*, pro, *de crimine. Victitare loliô, ficis aridis*, subaudi, *de*, pro

 quô

quô Hebræi dicunt *in*, ut: *Non in solô pane vivit homo*, ubi *Panis vitæ* causa est.

Vel locum, ut: *Româ scribunt*, pro, *de Româ*, id est, *ex Româ*, sicut Ovidius libros suos scripsit *de Pontô*, & Cicero *de Pomptinô* ait se scribere, & *de Gyarô* ad Atticum dedisse literas. *Vinum Chiô*, aut *Lesbô*, pro, *de Chiô*, *Lesbô*, id est, *Lesbium*. *Sargus Ægyptô*, id est, *Ægyptius*.

E, vel *ex*, deest in verbis significantibus vel causam efficientem, ut: *Laboro dolore*, pro, *ex dolore*. *Amoris abundantiâ hoc feci*. *Morte alicujus voluptatem capere*. *Meritô aliquid pati*, pro, *ex meritô*. *Virtute clarus*.

Vel modum, ut: *Ordine collocare vel dicere aliquid*, pro, *ex ordine*, *ordinatè*. *Vocare aliquem nomine*, pro, *ex nomine*, ut Plautus loquitur. *Lege agere cum aliquô*, pro, *litigare*. *Lege aliquâ condemnare aliquem*, pro, *ex lege*.

Vel locum, ut, *Cn. Magius Cremonâ*, pro, *ex Cremonâ*.

Vel adjunctum, ut *Aurô bibere*, pro, *ex aurô*. Juvenal: *Vitreô bibit ille Priapô*.

In, sæpe deest in verbis significantibus vel locum, ut: *Ibam viâ sacrâ*. *Habitat Athenis*. *Victis dominabitur Argis*, pro, *in Argis*. *Hôc locô quæres ex me*, pro, *in hôc locô*.

Vel tempus, ut: *Sis multos annos superstes*. *Hunc annum mihi conduxi fabrorum operas*. *Fons die frigidus, nocte fervens*. *Cœnabis apud me paucis diebus*, pro, *in paucis diebus*, *intra paucos dies*.

Vel subjectum aut objectum, circa quod quis occupatur, ut: *Opus est mihi libris*, vel, *opus habeo libris*, pro, *in libris*: id est, *meum opus*, *negotium*, vel *occupatio est in libris*, seu *circa libros*, *curandum est mihi ut habeam libros*. *Libri sunt mihi opus*, vel *meum opus*.

Vel causam, propter quam aliquid fit, ut: *Accusas me eô quod citò crediderim*, pro, *in eô*. *Felix es hâc uxore*,

uxore, pro, *in uxore*. *Perire amandô*, pro, *in amandô*.

Vel adjunctum sivè comitatum, ut valeat idem ferè quod *cum*, ut: *Bibulus admirabili gloriâ est. Sum magnô timore. Annibalis nomen magnâ apud omnes gloriâ est. Lamia summâ gratiâ est. Spe sum maximâ. Magnô est periculô. De pace nec nullâ, nec magnâ spe sumus. Est summâ apud milites caritate.* Cic. 6. Fam. ep. 4. *Esse magnô dolore.* id. 4. ad Att. 6. *quô dolore esse debeo.*

Vel instrumentum, quô quid efficitur, ut: *Libris me oblecto. Ludis delectari.* Ovid. Epist. Ariad. *Ibis Cecropios portus*, pro, *in portus*, &c. IN etiam omissum in Plaut. Bacch. a. 4. s. 2. *Hæc dentifrangibula manibus meis gestiunt.*

Vel modum, quô quid fit, ut: *Ordine aliquid facere*, pro, *in ordine*, ut ait Virgil.

Vel partem certam, cum sensus est, *quod ad hanc partem attinet*, ut: *Hâc unâ re est illi similis, ceteris inferior. Non armis præstantior, quam togâ*, pro, *in armis, in togâ, quod ad arma & togam attinet. Multum velocior. Multum improbior. Paulum doctior. Paulum intelligens. Multum alicui præstare.*

Deest etiam in ablativis, quos falsò *Absolutos* vocant Grammatici, ut: *Cantandô rumpitur anguis*, pro, *in carmine cantandô. Bibendô periit*, pro, *in bibendô bibere* seu *potu*. *Cur tantis præmiis virtutis nemo rectè facit*, pro, *in tantis præmiis*. *Rebus tuis bonis meas irrides malas*, pro, *in rebus tuis entibus bonis, cum tuæ res sint bonæ.*

Ob vel *propter*, sæpe deest in verbis infinitis accusativi vim habentibus, & causam, sivè finem propositum significantibus, ut: *Gratulor illi filium ejus esse inventum*, pro, *propter esse inventum filium*, sivè *ob inventionem filii*. *Mæstus est se hoc fecisse, Pudet dixisse*, pro, *ob fecisse, ob dixisse*. *Accipio dolorem mihi illum irasci*, id est, *ob irasci*, vel *iram illius*. *Flevit me discedere*, pro, *ob me discedere, ob meum discessum.*

sum. Ibo videre, pro, *ob videre, ut videam. Gaudeo me tibi probari.*

Per, sæpe deest in significandô tempore & parte certâ, ut: *Vixit centum annos.* Propert. *Io versa caput primos mugiverat annos*, id est, *per primos annos, in primis annis.* Idem: *I nunc & noctes disce manere domi.* Cic. *Totas noctes somniamus. Hirsutus brachia*, pro, *per brachia*, ut ait Virgil. id est, *quod ad brachia attinet.*

Similiter in significandô locô & objectô, ut: *Mare navigavit. Terram, mare, sidera iuro.* Propert. *Ino etiam primâ terras ætate vagata est*, pro, *per terras.*

Post, deest *in tempore significandô.* Vellejus 2. *Lepidus decimô annô, quam ad potentiam pervenerat à fortunâ desertus est.* pro, *postquam.*

Præ, deest in comparationibus, ut: *Doctior cæteris*, pro, *præ cæteris, ante cæteros. Illô minorem me fateor*, pro, *præ illô. Bona est mulier tacita, quam loquens*, pro, *præ quam loquens. Confit cito, quam si objicias formicis papaverem.*

Similiter in significandâ causâ, ut: *Homini lacrimæ cadunt gaudiô.*

Pro, deest in significandô pretiô, aut quod pretii locô est, ut: *Emi magnô*, id est, *pro magnô pretiô. Quanti emisti*, id est, *pro quanti æris prætiô emisti. Pace bellum mutare. Par pari referre. Aureus unus valet decem argenteis.* *Pro* etiam omissum in comparandô. Plaut. Capt. a. 2. s. 3. *Haud centesimam partem me laudat, quam ipse meritus est ut laudetur.* i. e. *pro quam ipse meritus, &c.*

Similiter deest in significandâ similitudine ut in *Crebrò, citò, serò, certò, meritò*, quæ vulgo putantur adverbia Plaut. Poen. a. 3. s. 5. Idem Asin. a. 3. s. 2.

Sub, sæpe deest in ablativô, quem vulgo *absolutum* vocant, si præsertim imperium seu præfectura in pace, in bellô, in literis significetur, ut: *Te consule. Marcô judice. Rege Numâ. Imperante Augustô. Te teste.*

teste. Aristotele auctore. Sole ardente. Orpheô cantante. Deest etiam in significandô instrumento, ut: *Querulâ voce mecum egit.*

ELLIPSIS ADVERBII & Conjunctionis.

Qualis est Ellipsis adverbii & conjunctionis?

An, vel *ne*, deest in istis: *Melius, pejus, obsit, prosit nihil curant. Studes, an piscaris?* pro, *studesne?*

Aut, vel *seu*, deest in istis: *Quem sex septem mensibus non vidi proximis. Quatuor, ad summum quinque sunt inventi. Velis, nolis.*

Enim, vel *nam* vel *quia*, deest in istis: *Nimium ne crede colori, alba ligustra cadunt. Nec sum adeo informis, nuper me in littore vidi.*

Etiam, deest in istô loquendi genere: *Non doctus modò, sed probus.*

Ergo, vel *igitur*, deest in hôc Terent. *Hâc non successit, aliâ aggrediemur viâ.*

Ita, vel *sic*, sæpe deest, ut *Faciam ut jubes. Rogo ut venias.* seu *qui venias*, pro, *ita rogo quemadmodum venias.*

Magis vel *potius*, deest in hôc Plauti: *Bona est mulier tacita, quam loquens.*

Ne, deest in istis: *Cave cadas, Cave faxis*, pro, *ut ne faxis*, seu *facias.*

Nec vel *neque* deest in istô: *Hoc mihi nec Cicero persuaserit:* subaudi, *nec quisquam alius.*

Non, sæpe deest post *non modò, non solum, non tantum,* quando scilicet oratio non est dubia, ut: *Regnum non modò Romano homini, sed ne Persæ quidem cuiquam tolerabile. Ut ista jam non modò homines, sed ne pecudes quidem passuræ videantur.*

Post, deest in illis: *Postridie intellexi, quam à vobis discess-*

discessi. Alterâ die quam à Brundisiô solvit. Is duodecimô die, quam abierat, illuc pervenit.

Prius, sæpè deest ante particulam *quam*, ut: *Gravidam illam reliqui, quam abeo.*

Quam, sæpe deest post comparativas voces, ut: *Plus quingentos colaphos impegit mihi. Plus millies audivi. Calesces plus satis. Amplius sunt sex menses. Triennium amplius. Major decem annorum. Faciam te certiorem*, subaudi, *quam antea. Visus est mihi tristior*, subaudi, *quam aliàs*, vel *præ solitô.*

Quam pro, deest in comparationibus, ut: *Vestis major corpore*, pro, *major quam pro corpore. Ditior opinione*, pro, *quam pro opinione.* Ovid. Epist. Cydipp. *Cætera cura tua est, plus hoc quoque virgine factum. Non timuit secum quod mea charta loqui*, pro, *plusquam pro virgine.*

Quamquam, vel *etsi* deest sæpe, cum ei *tamen* adversatur, ut: *Sedulitatem mali poëtæ aliquô tamen præmiô dignam duxit*, pro, *etsi mali poëtæ.*

Sivè, deest in istis: *Læva sivè dextera vocaret aura. Tollere, seu ponere vult freta.*

Sed, sæpe deest, ut: *Multis ille quidem flebilis occidit, nulli flebilior, quam tibi*, pro, *sed nulli flebilior.*

Si, sæpe deest, ut: *Negat quis, nego; ait, ajo. Unum cognoveris, omnes noris. Utor tam bene, quam mihi pararim. Poscis, dandum: ejicit, abeundum.*

Sicut, vel *quasi*, sæpe deest, ut: *Nec verbum verbô curabis reddere fidus interpres*, pro, *sicut fidus interpres.*

Tam, deest in hôc Livii: *Homo non quam isti sunt, gloriosus.* Et Plaut. *Non pisces expeto, quam tui sermonis sum indigens.*

Vel, deest quando aliud *vel* in oratione exprimitur, ut *Vel Priamo miseranda manus*, subaudi, *vel cuicumque hosti. Vel stultus hoc intelligeret*, subaudi, *vel quivis alius.*

Verò, vel *autem*, deest in istis: *Pro patre mori possum, coram patre non possum. Hæc morum vitia sunt, non senectutis.*

Ut,

Ut, deest in istis: *Nolo dicas. Velim desinas. Sine veniat. Cave cadas. Cave ne cadas*, pro, *ut ne cadas. Jam credo rediit*, pro, *ut credo.*

Utinam, deest in istis, *Tecum ludere, sicut ipsa, possem. Troum arma secutum obruerent Rutuli. Me quoque quâ fratrem mactasses improbe dextrâ.*

DE ZEUGMATE.

Quotuplex est Zeugma?

Duplex: *Verum* & *Falsum.*

Quid est verum Zeugma?

Est figura Latinæ consuetudinis, per quam plures sententiæ, seu membra orationis, ad unum verbum referuntur, quarum unaquæque desideraret illud verbum, si sola poneretur, ut: *Sociis & rege receptô*, pro, *receptis sociis & receptô rege. Leges & plebiscita coacta*, pro, *leges coactæ & plebiscita coacta. Ego populusque Romanus vobis bellum indico*, pro, *ego indico & populus indicit. Natura Gallis corpora animosque magis magna, quam firma dedit*, pro, *corpora magna & animos magnos. Vites à caulibus brassicisque si prope sati sint, refugiunt*, pro, *si caules prope sati, brassicæque prope satæ sint. O cœnæ, quibus ipse meique vescor*, pro, *in quibus ipse vescor, & in quibus mei vescuntur.* Cic. 1. Attic. 6. *Mater tua & soror à me diligitur.* Virgil. *Phrygii comites & lætus Julus incedunt.*

Quid est falsum Zeugma?

Quando unum illud verbum, ad quod plures sententiæ videntur referri, non omnibus sententiis convenit, ut *Disce puer virtutem ex me verumque laborem, fortunam ex aliis.* Hic verbum *disce*, non rectè refertur ad sententiam istam, *fortunam ex aliis*: sed subauditur, *opta.* Non ergo *Zeugma* est, sed *Ellipsis.* Sic *Sacra manu victosque Deos, parvumque nepotem ipse trahit.* Hic verbum *trahit*, refertur tantum ad *nepotem*:

Sacra

Sacra & Deos portat, quod verbum subaudiri debet. Cicero, *Fortuna, quâ illi florentissimâ, nos duriore conflictati videmur.* Hic verbum *conflictati*, convenit posteriori tantum orationis parti, in priore subaudiri debet verbum *usi:* quamvis de utrâque fortunâ Corn. Nepos dicat in Timol. *In his rebus non simplici fortunâ conflictatus est.*

DE

SYLLEPSI.

Quid est Syllepsis?

Est figura Latinæ consuetudinis, in quâ concordia partium orationis turbatur, cum animus aliud concipiat, quam verbis profertur.

Quotuplex est Syllepsis?

Duplex: *Absoluta* & *Relativa.*

Quid est Syllepsis Absoluta?

In quâ generibus, aut numeris, aut utrôque voces discrepant.

Quotuplex est Syllepsis Absoluta?

Triplex: *Generis, Numeri* & *Utriusque.*

Quid est Syllepsis Generis?

Cum aliud genus proferimus, aliud mente concipimus, ut: *Pars arduus altis pulverulentus equis furit. Capita conjurationis virgis cæsi. Latium Capuaque agrô multati. Samnitium cæsi duo millia. Ubi ille scelus est, qui me perdidit.* Cic. *Hanc sibi rem præsidio sperant futurum.* Plaut. *Justam rem esse oratum à vobis volo.* Plaut. rud. a. 5. s. 3. *Vidulum iste invênit, illud mancipium est meum.* pro, *Ille est mancipium, &c.* Usu autem venit, non parum sæpe, ut *Syllepsis* generis cum *Ellipsi* sit conjuncta, si nimirum vel prædicatum, vel subjectum orationis *Ellipsin* patiatur: tum enim

non

non ejus, quod deeſt, ſed alterius in oratione partis genus proferimus, ut ſi *adamantem* demonſtrans dicam, *hæc eſt gemma*. In adjectivo *hæc*, deeſt ſubſtantivum *adamas*, quod eſt nomen maſculinum, ſed profertur genus prædicati, quod eſt *gemma*. Sic eleganter dices: *Hic error eſt, non ſcelus*: pro, *Hoc negotium error eſt. Hic eſt panis, qui de cœlô deſcendit*, pro, *hoc*: ſubauditur enim *negotium*, quomodo etiam in illis: *Hic eſt ſanguis meus. Hoc eſt corpus meum.* Eadem prædicati elliptic*ὼ*s poſiti eſt ratio, ut *Homo eſt creatus à Deo, eſt animalium diviniſſimus*: ſubauditur enim, vel *negotium* vel *res*, adeóque concipitur quidem mente neutrum aut fæmininum genus, ſed profertur illud, quod ſubjecto eſt accommodabile. Atque hæc Syllepſis Generis in omnibus participiis paſſivis, quæ de ſubjectô prædicantur, locum habet, ut, *Cicero dictus eſt pater patriæ*.

Quæ eſt Syllepſis Numeri?

Cum alium numerum proferimus, alium mente concipimus, ut: *Pars in fruſta ſecant. Pars volucres factæ. Aperite aliquis. Cœperunt ſe quiſque magis extollere. Etiam poëtæ ſuum quiſque opus à vulgô conſiderari vult. Nec noſtrum quiſquam ſenſimus. Alius alium poſcunt. Uter meruiſtis culpam. Uterque inſaniunt. Te uterque ego atque hic oramus. Nobiliſſimus quiſque delecti Romam mittitur. Eunuchum velle te dixiſti, quia ſolæ his utuntur reginæ. Propterea quod*, pro, *propter id quod. Contentum eſſe ſuis rebus maximæ ſunt divitiæ. Amantium iræ amoris integratio eſt. Dotis modus fuit quadraginta millia æris. Nobile erit Romæ paſcua noſtra forum. Anxur fuit, quæ nunc Terracinæ ſunt.* Gracchus: *Credo ego inimicos meos hoc dicturum.* In quô Ellipſin conſtituere licet, quaſi eſſet, *Inimicos eſſe negotium dicturum.* Valerius Antias: *Si res divinæ factæ eſſent, omnia ex ſententia proceſſurum eſſe.* Cic. act. 4.

act. 4. in Ver. *Sestertium decies numeratum esse*, pro, *numerata esse*; quod in libris quibusdam legitur: subauditur enim, ipsô Cicerone ibidem docente, *Centena millia* Vellejus lib. 2. de Curione: *An acceptô centies sestertium fecerit*: pro, *acceptis centies centenis millibus sestertium*. Plaut. Trin. *Trapezitæ mille drachmarum sunt redditæ*, pro, *res mille drachmarum est reddita*. Idem Pers. *Athenæ sunt fortunatæ*, pro, *fortunata*: nam *Syllepsis* numeri est conjuncta cum *Ellipsi* vocis *Urbs*: nec enim sensus est: *Athenæ sunt Athenæ fortunatæ*, sicut, *Roma est sancta*, pro, *urbs Sancta*, non *Roma est Roma sancta*. Singularia enim, ut Aristoteles docet, determinationem non suscipiunt, cum de pluribus non affirmentur.

Quæ est Syllepsis utriusque?

Cum & genus & numerum aliter proferimus, quam mente concipimus, ut: *Pars in flumen acti. Tunc omnis ætas currere obvii. Pars in carcerem acti, pars bestiis objecti.*

Quid est Syllepsis Relativa?

In quâ nomine relativô sivè expressô, sivè subauditô totam orationem præcedentem pro casu concipimus, aut casum in voce aliquâ involutum referimus, ut: *Inter alia prodigia etiam carne pluit, quem imbrem aves feruntur rapuisse.* Hic relatio fit ad casum, *imber*, qui tamen non præcessit, sed oratio hæc, *carne pluit*, pro eô casu concipitur, quasi dictum foret, *Carnis imber fuit.* Sic, *Per literas me consolatus sum, quem librum ad te mittam.* Hic casus *liber* non præcessit, sed concipitua in hâc oratione, *Per literas me consolatus sum.* Significat enim, *Per libri compositionem*. Sic, *De Prætianâ hæreditate, quæ quidem mihi magno dolori est (valde enim illum amavi) hoc velim cures.* Hic nomen *illum* refert *Prætium*, qui casus non fuit expressus, sed in voce *Prætiana* involutus, quasi

quasi dictum fuisset, *De Prætii hæreditate.* Catull. *Nam Sextianus dum volo esse conviva, Orationem in Attium petitorem plenam veneni & pestilentiæ legit.* Subaudi, *ille*, nempe *Sextius*, qui casus illâ voce *Sextianus* est involutus, quasi fuisset: *Nam Sextii ipse dum volo esse conviva.*

DE

HYPERBATO.

Quid est Hyperbaton?

Est figura Latinæ consuetudinis, per quam verba transponuntur, nec servatur ordo Grammaticæ consentaneus.

Quæ sunt species Hyperbati?

Anastrophe, Tmesis, Parenthesis, Synchysis & Anacoluthon.

Quid est Anastrophe?

Præpostera vocabulorum collócatio, ut: *Mecum, tecum, nobiscum, quibus de rebus, quam ob rem, quem ad modum. me penes, mea interest*, pro, *est inter mea negotia. Adigere arbitrum*, pro, *agere ad arbitrum; qua propter, ea propter.*

Quid est Tmesis?

Compositi vel conjuncti vocabuli divisio, ut: *Septemque triones. Quomecumque rapit tempestas.*

Quid est Parenthesis?

Sensus sermonis, antequam absolvatur, interjectio, ut: *Tityre dum redeo (brevis est via) pasce capellas. Nescis (opinor) quid evenerit.*

Quid est Synchysis?

Ordo vocum confusior, ut: *Nihil me tui invenisti penes. Saxa vocant Itali, mediis quæ in fluctibus, aras:* pro, *Saxa, quæ in mediis fluctibus, vocant Aras.*

Quid est Anacoluthon?

Consequentium à superioribus discrepantia, cum scilicet nullô modô sequentia cum præcedentibus cohærent, ut: Terent. *Nam omnes nos, quibus est alicunde aliquis objectus labos, omne quod est interea tempus, priusquam id rescitum est, lucro est.* Liv. 41. *Indicandum vobis est, quid omnes bonos in vobis aut offendat, aut certe mutatum velint.* Hirt. bello. Alex. *Ligarius quem Cæsar dimiserat, & postea se ad Pompejum contulerat.* Varro lib 2. rei rustic. 4. *Me in Arcadiâ scio spectatum suem, quæ præ pinguetudine carnis non modò surgere non posset, sed etiam ut in ejus corpore sorex nidum fecisset, & peperisset mures.* Pro, *scio me spectasse suem adeo pinguem, ut non modò surgere ipsa non posset, sed etiam ut sorex nidum in eâ faceret.* Sed hæc Figura potius pro vitiò & quâdam auctorum allucinatione vel oscitatione haberi debet; atque haud scio an Palæmon rectè Varronem, ut auctor est Suetonius, *Porcum* vocaverit, quippe qui de se ipsô memoriæ prodiderit, *se spectatum esse suem.*

DE HELLENISMO
seu Græcismô.

Quid est Græcismus?

Est Syntaxis consentanea Græcorum consuetudini, sed multis modis cùm à regulis Grammaticæ Latinæ, tùm à patriâ Romanorum consuetudine discrepans.

Quæ sunt Græcismi genera?

Multa quidem, sed præcipua sunt *Græcismi Generum* & *Casuum.*

Quotuplex est Græcismus Generum?

Triplex: Nam vel *Masculinum* ponitur pro *Neutrô*, ut *Saxum ingens, campô qui forte jacebat limes agro positus:*

positus: pro, *quod jacebat*. Vel *Fœmininum* pro *Neutrô*, ut *Mammæ putres, equina quales ubera*: pro, *qualia sunt ubera equina*. Vel *Neutrum* pro *Masculinô*, ut *Est locus in carcere, quod Tullianum appellatur*, pro, *qui appellatur*.

Quotuplex est Græcismus Casuum?

Quintuplex: *Nominativi, Genitivi, Dativi, Accusativi* & *Ablativi*.

Qualis est Græcismus Nominativi?

Cum nominativus ponitur pro accusativô, ut: *Parum habet consul creatus esse*: pro, *consulem se creatum*. *Vis videri doctus*: pro, *doctum te esse*. *Dixit daturus*, pro, *se daturum*. *Cæsar dicitur venire*, pro, *Cæsarem*. *Multi putantur venturi esse*, pro, *eos venturos esse*. Cic. *Multa sunt, quæ ego nescire malo, quam cum aliquô periculô fieri certior*: pro, *quæ me nescire malo, quam fieri certiorem*. Nam *ego* hic suppositum est verbi *nescire*, non verbi *malo*. Ovid. *Hanc pius Æneas eripuisse ferunt*, pro, *pium Æneam*.

Qualis est Græcismus Genitivi?

Cum genitivus ponitur vel pro accusativô, ut: *Cum aliquid agas eorum, quorum consuevisti*, pro, *quæ*. *Apponendum est olentium herbarum*, pro, *olentes herbas*. Vel pro ablativô, ut *Desine querelarum*, pro, *à querelis*. *Lassus maris*, pro, *à mari*. *Plenus curarum*, pro, *de curis*. *Dives agri*, pro, *agrô*.

Qualis est Græcismus Dativi?

Cum dativus ponitur pro accusativô, ut: *Nobis non licet esse tam disertis*, pro, *disertos*. *Tibi expedit esse bono*, pro, *bonum*.

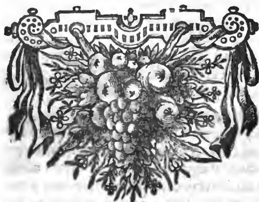
Qualis est Græcismus Accusativi?

Cum accusativus ponitur vel pro nominativô, ut: Plaut. Merc. a. 2. s. 4. *Quô letô censes me ut peream potissimum*. pro, *Censes ego ut peream*. *Illum ut vivat optant*, pro, *ille*. *Patrem vellem viveret tibi*, pro, *Pater*. *Jube famulum ad me ut veniat*, pro, *famulus*.

mulus. *Ego te faciam ut miser sis*, pro, *tu*. Vel pro dativô, ut: *Non me latet*, pro, *mihi*. Vel pro ablativô, ut: *Occurrunt animæ, quales nec candidiores terra tulit*, pro, *qualibus*. *Nec sævis animum mitior anguibus*, pro, *animô*. *Albus dentes*, pro, *dentibus*. *Similis illi faciem*, pro, *facie*.

Qualis est Græcismus Ablativi?

Cum ablativus pro accusativô ponitur, ut: *Raptim quibus quisque poterat elatis*, pro, *quæ quisque poterat*. Ablativô Græcos carere, ad reliquorum cumulum accedat, quæ Varro aliique Grammatici oscitantes allucinati sunt.

ANNO-

ANNOTATIONES IN GRAMMATICÆ LATINÆ INSTITUTIONES.

DE Grammaticæ divisione sollicitum esse nihil attinet. Satis est *Subjectum* artis, quæ sunt orationis partes, *Literas* puta, *Syllabas*, & *Voces*, tum *Instrumenta*, quomodo ad subjectum adhibeantur, probè cognita habere. Atque hoc Grammatici est officium, præmonstrare scilicet, quomodo artis instrumentis exefficiatur congruens oratio, quæ artis opus & finis est, ad quem omnia, quæ in arte sunt, referuntur. Instrumenta porrò omnino sunt quatuor, quorum primi usus est in literarum pronunciatione, quam veteres *Orthoepejam* vocabant: alterum in syllabarum modulatione occupatur, diciturque *Prosodia:* tertium *Etymologia*, vocis partes, *Nomen* puta, *Verbum*, *Participium* & *Particulas*, eorumque accidentia, ut *casus*, *genera*, *species*, *personas* & *tempora* exsequitur: postremum *Syntaxis* circa vocum inter se compositionem versatur. De *Orthoepejâ* linguarum, quæ multis jam sæculis in usu esse desierunt, vani ac propemodum irriti laboris est, quicquam velle præcipere, cum nisi de suspicione vix quicquam in medium afferri queat. Nihilominus ego quicquid de literarum Latinarum pronunciatione apud veteres inveni, diligenter exscripsi ac digessi, ut non tam quô pactô pronunciari, quam quomodo non pronunciari fuerint solitæ, inde

animadverti possit. Eam ἐκλογὴν his Annotationibus nostris subjiciemus: ubi Lector, unde nobis tot *Diphthongi* & *Triphthongi* Latinæ natæ fuerint, de quibus nemo nec veterum, nec recentiorum commeminit, inveniet. De *Prosodiâ* discipulos artis hujus ad Emmanuelis Alvari præcepta, versiculis satis feliciter comprehensa, rejecimus, adeoque nihil nos, quin ad *Etymologiam* properemus, remorari debet, nisi quod Magistri prius admonendi videntur, ut versiculos de accentibus hôc modô explanandos meminerint.

1. Vocabulum unius syllabæ in pronunciandô attollitur, ut *Mos*.
2. Vocabulum duarum syllabarum habet acutam priorem syllabam, ut *Mores*.
3. Vocabulum trium, aut plurium syllabarum habet acutam antepenultimam, si penultima sit brevis, ut *Moribus illicitis*.
4. Vocabulum trium aut plurium syllabarum habet penultimam acutam, si ea sit longa, ut *Moratus*.

DE NOMINE.

Casus est specialis differentia numeri nominalis.] Ita Sanctio post alios definire visum est, quem in plerisque sequimur, velut primum & unicum artis hujus magistrum. *Specialis* (ait ille) *differentia dicitur illa, quæ cuique parti propria ac peculiaris est.* Jam verò numerus alius nominis est, alius verbi. Hinc ea, quæ sub eôdem numerô nominali inter se differunt, *Casus* vocantur, sicut *Personæ*, quæ inter se sub eôdem verbali numerô discrepant. *Casus* autem à *cadendô* dicitur, quod aliter atque aliter desinat sivè cadat, quod quidem in plerisque verum est: nam pauca nomina sunt monoptota, quæ unum modò casum seu terminatio-

nationem habent, ut *Genu.* Neutra etiam tribus tantum casibus variantur, ut *Templum, templi, templo. Opus, operis, operi.* Dativi etiam & ablativi omnes antiquitus tam apud Latinos, quam apud Græcos similiter cadebant, & hodie quoque in plurali numero eòdem fine terminantur. Etsi autem casus à terminatione nomen habet, numerus tamen casuum à significatione, non à terminatione pendet, adeóque sex omnino in omnibus linguis casus sunt, velut *Minerva* nostra *Sanctiana* demonstrat.

Genus est differentia nominis secundum sexûs notam.] Nomina sexum non habent, adeóque Grammaticus ea non sexu, sed notâ sexûs distinguit. Nota verò sexûs masculini est *hic*, fæminini *hæc*, neutri *hoc*. Itaque nomen pueri *Pægnium*, & meretricis *Glycerium*, sunt neutri generis, non quia sexu neutrum sint, sed quia notâ neutri generis afficiuntur propter terminationem: nam per terminationis regulam nomina in *um* exeuntia sunt neutri generis.

Tria sunt Genera.] Fugit ratio Grammaticos, cum quædam nomina *Communis* generis, alia *Omnis* generis fecerunt, ut *hic & hæc homo: hic, hæc & hoc felix.* Nec enim Latinè dicitur, *hæc homo*: neque ulli nomini adjectivo sexûs nota præponitur, propterea quod adjectiva genus non habeant, sed tantum terminationem accommodabilem, sivè uni modò generi, ut *Bonus, bona, bonum*: sivè duobus, ut *Fortis, forte*: sivè tribus: ut *Par, oriens, felix.* Itaque cum legis, *hic felix*, nota sexûs non pertinet ad nomen adjectivum, sed ad substantivum, *homo*, quod per figuram *Ellipsin* suppressum est & subaudiri debet. Similiter cum audis, *hæc homo*, subaudis aliud substantivum, nempe *fæmina*, ad quam illa sexûs nota pertinet, quæ Elliptica Syntaxis erit, si dicas: *Helena fuit homo pulcherrima*; alia tamen res est in illò Sulpicii ad Cic. de Tulliolâ. *Quoniam homo nata erat.* Ibi enim plena Syntaxis est. *Tulliola nata homo.*

Sicut Just. l. 1. *Semiramis credita est puer.* Liv. 28. *Porcus natus erat fœmina.* Atque hoc ipsum in omnibus illis valet nominibus substantivis, quæ *Epicœna* dicuntur, id est, quæ sub unâ terminatione utrumque sexum, sed alterutrum præcipuè significant, quorum alia masculina sunt, ut *Homo*, *latro*, *vates*, *miles*, *agricola*, *custos*, *dux*, *elephantus*, *leo*, *bubo*, *milvius*, *mus*, *sus*, *grus*, *piscis*, *lupus*, *bos*, *porcus*, *anguis*, &c. alia fæminina, ut *Balæna*, *aquila*, *vulpes*, *talpa*, *dama*, *musca*, *hirundo*, *hirudo*, *testudo*, *cornix*, *perdix*, *ovis*, *virgo*. Epicœna quoque masculina sunt nonnulla nomina verbalia in *tor* desinentia, ut *Pictor*, *auctor*, *auditor*, *scriptor*: alia Epicœna non sunt, cum eorum fæminina in *trix* exstent, ut *Victor*, *ultor*, *altor*, *genitor*. *Victrix*, *ultrix*, *altrix*, *genitrix*; quorum etiam nonnulla in plurali neutrius generis terminationem invenêre, ut *Victores*, *victrices*, *victricia*: *Ultores*, *ultrices*, *ultricia*. In Epicœnis verò substantiva nomina *mas* vel *fœmina* subaudiuntur, ut si dicas: *Penthesilea olim strenua miles erat*, pro, *strenua fœmina miles erat*. *Hortensia fuit civis disertissima*, pro, *civis fœmina disertissima*. *Gravissima in filium testis est mater sua*, pro, *gravissima testis fœmina*. *Elephantus gravida*, subaudi, *fœmina*. Vide in Syntaxi figuratâ *Ellipsin*. Latinè secundum regulam dices: *Hæc mulier est miles strenuus, bonus vates, idoneus auctor audendi*. *Vinum est dux pessimus*. *Aurum repudiatum est abstinentiæ testis optimus*.

A Fune funiculus] Apud Lucretium quidem legitur: *Aurea de cœlo demisit funis in arva*. Et lectionem Agellius & Nonius agnoscunt. Sed cum Quintilianus perspicuè affirmet, ex *funiculus* certò constare de masculinô genere *funis*, facile mihi persuadeo poëtam scripsisse *Aureu'*, unde postea effectum *Aurea*.

Comparatum, quod fit à nomine adjectivô.] Qualia suscipiunt magis & minus, substantiæ non item, ait Aristoteles, seu quisquis auctor est Categoriarum.

Non

Non ergo à nominibus ſubſtantivis comparativa derivari poſſunt. *Senex*, *juvenis*, *adoleſcens*, *infans*, adjectiva ſunt, adeóque magis ſuſcipiunt, ut dicatur *Senior*, *juvenior* ſeu *junior*, *adoleſcentior*, *infantior*. A *penus*, Plautus finxit *penior*, quoniam *penus* ei adjectivum eſt, pro, *aſtutus*: quô exemplo dices *Neronior*, ut *Nero* pro adjectivô *crudelis* ſumatur. Nec à verbis (ait Sanctius) poſſunt creari comparativa, quia verbum eſt veluti forma orationis, nec recipit comparationem, niſi additô adverbiô, ut, *Currit, magis currit*. *Potior* igitur & *deterior* non ſunt derivata à verbis *potior* & *detero*, ſed à nominibus *potis* & *deter*. Nec etiam à particulis comparata formantur. *Citer, exter, ſuper, infer, ulter, ſæpus, propus*, apud priſcos in uſu erant. Inde formata, *Citerior, exterior, ſuperior, inferior, ulterior, ſæpior* & *ſæpius* ac *ſæpiſſimus, propior*. Falſum eſt, quod ajunt Grammatici, non poſſe formari comparativa à nominibus vocalem ante *is*, vel *us* habentibus. Bonos enim auctores habet *Tennior* & *tenuiſſimus*: *aſſiduior*, *aſſiduiſſimus*: *ſtrenuior, ſtrenuiſſimus*: *exiguior, exiguiſſimus*: *egregior, egregiiſſimus*: *arduior*, *arduiſſimus*: *perpetuior*, *perpetuiſſimus*: *induſtrior, innoxior*.

Superlata] *Maturrimus* eſt Cæſaris, Ciceronis & Columellæ *maturiſſimus*. Plautus ab *ipſe* finxit *ipſiſſimus*, à *patruô*, *patruiſſimus*. Seneca ab *imbecillis*, *imbecillimus* & *imbecilliſſimus*. *Infandiſſimum* dixit Varius in Thyeſte.

DE VERBO.

Triplex eſt verbum ratione ſignificati.] Neutra verba (ait Sanctius) nullo pactô eſſe poſſunt, quia teſte Ariſtotele, omnis motus, actio aut paſſio, nihil medium eſt. Communia verba, id eſt, ſimul activa & paſſiva, fuerunt multa ante Ciceronis

tempora, postea verò deposuerunt passivam significationem, unde dicta sunt *Deponentia*. Sed mera sunt activa: quid enim differant, *Prosequor te honore, & afficio te honore*.

DE PRÆPOSITIONE.

Præpositionibus Grammatici annumerant, *Circiter, prope, propius, proxime, pridie, postridie, procul, secus, usque, versum* & *versus*. Sed ea esse adverbia Sanctii *Minerva* docet, quâ de re nos quoque in adverbiorum *Syntaxi* attigimus. *Secus viam*, pro, *juxta, secundum:* Quintilianus ætate suà vulgo usurpari solere significat, cum lib. 8. cap. 2. ita scribit: *Pessima sunt ἀδιανόητα, hoc est, quæ verbis aperta, occultos sensus habent*, ut *Conductus est cæcus secus viam stare.* Sed non intelligo, cur id dicat ἀδιανόητον, cum satis planus ejus esse sensus videatur, nimirum, *cæcum pretiô fuisse conductum, ut staret secus viam.* In sacris quidem legimus Psal. 1. de *Lignô secus decursus aquarum.* Atque hinc nisi me animus fallit, Historiæ Indicæ conditor, lumen & ornamentum *Societatis Jesu* Maffejus errorem illum hausit, ut *secus* præpositionem crederet, in eâque tantum non delicias faceret, ut Epist. lib. 2. epist. de obitu Silveriæ: *Secus diversorium.* Et lib. 3. epist. Ludovici Almeidæ: *Secus aream.* Et lib. 4. epist. 1. *Aream ad mare secus arcem optimô situ.* Atque hinc intelligi potest, quam parum tuta sit frequens eorum librorum lectio, qui minus bonâ Latini sermonis ætate scripti fuêre, si quis præsertim, quod Italis hominibus suâ ingeniorum felicitate fretis solemne est, omnes veteres auctores & Grammaticos cognoscendi laborem refugiat. Certè si Charisium Sosipatrum legisset Maffejus, nunquam ille, ut ista scriberet, animum induxisset. Ejus enim lib. 1. verba sunt:

sunt: *Secus, adverbium, significat aliter. Unde nascitur secius* ἀλλοιοτέρως. *Cæterum id, quod vulgus usurpat, Secus illum sedi, hoc est, secundum illum; & fatuum & sordidum est.* Neque tamen deterioris notæ est *secus*, quam *amiculus*, pro, *amiculum*, quo idem Maffejus Histor. Ind. lib. 12. sic utitur: *Tunicæ amiculum superinduunt breviorem, manicis non ultra cubitum eminentibus;* quô etiam locô, satis imperitè *eminentibus* dixit, pro, *pertinentibus*, sivè, ut posteriores maluerunt, *pertingentibus*, etsi id alicubi sciolorum operâ in unô Sallustii & Cæsaris locô subsedit: nam ut Servius notat, *eminere* dictum est, à *minis*, sivè pinnis murorum in altum editis. Etsi ergo ἄκυρον hoc, *Cubitus è manicis eminet*, pro, *exstat*, bonis auctoribus defendi potest, longè tamen aliud est, *Manicæ non ultra cubitum eminent.* Ejusdem notæ est *caligæ*, pro, *braccis femoralibus*, lib. 12. *Talarem gestant tunicam, hanc domi demittunt, prodituri autem in caligas infundunt ad imum æqualiter laxas.* Sed de istis eorumque similibus, quibus dictionem Maffeji cæterum cultissimam, inquinatam deprehendi, in *Syntagmate* nostrô *de Styli historici virtutibus*, uberius disputatum Lector inveniet.

Foras, *Palam*] Ista præpositionibus contribuere mihi visum est, quod ea sexto casui præposita comperissem, nec *Ellipsi* locum esse judicarem. Lucret. 6. de pestilentiâ: *Spiritus ore foras tetrum volvebat odorem:* Et supra: *Atque aliud per ligna, aliud transire per aurum, argentôque foras, aliud vitrôque meare*, id est, *exire ex argentô*, seu *transire per argentum.* Liv. lib. 6. *Creditori rem palam populô solvit.* Horat. Epod. 11. *Ubi hæc severus te palam laudaveram*, pro, *coram te.* Fallitur ergo Grammaticus vetustissimus Fl. Caper, cum scribit: *Coram illô dicendum est, non palam illô: nam palam ad multos refertur.*

Sine ex priscô, *Se, vel Sed*] Pervulgatum est veteres dixisse: *Se fraude*, pro, *sine fraude*, & *sedulo*, esse

esse *sine dolô*. *Sed*, pro, *se*, notavit Festus. Ex *se* porro formatum est *sine*, ut ex *Prodit*, *prodinit*: ex *jecor*, *jecinor*. *Secors*, est sine *corde*. *Segnis*, sine *igni*, & velut frigidus ad agendum.

Comminus] Non nemo fortasse inter præpositiones utrumque casum regentes retulerit, propterea quod apud Propert. lib. 2. eleg. 19. legatur: *Non tamen ut vastos ausim tentare leones, Aut celer agrestes comminus ire sues*. Et lib. 3. eleg. 1. *Fluminaque Æmonio comminus isse viro*. Nam priore locô per *Ellipsin* suppressa est præpositio *ad*, ut sit: *Ire sues*: sicut Virgil. *Sitientes ibimus Afros*. *Devenere locos lætos*. In altero *ire viro* dictum est, quemadmodum *it clamor cælo*, quô exemplô alibi Propert. *Ut formosa novo quæ parat ire viro*. Cæterum Servius in illud Virg. 1. Georg. *Quid dicam, jactô qui semine comminus arva Insequitur*: monet *comminus* non significare *ex propinquô*, *sed statim*, *sine intermissione*, *qui significatus* (ait) *frequentissimus est in Cisalpina Gallia. Vulgo enim dicunt: Vade ad eum, sed comminus. Unde Virgilius magis patriam consuetudinem videtur secutus. Veteres enim non in tempore, sed in locô comminus ponebant, id est, juxta, cui contrarium est eminus, id est, longè*. Nempe si Servio credimus, Virgilius Mantuanè potius, quam Romanè locutus est. Cujus eum culpæ idem reum agit in hôc versu: *Urgeri volucrum raucarum ad littora nubem. Raucum* (ait) τῶν μέσων est, *sicut grave olens. Sciendum tamen Virgilium secundum morem provinciæ suæ locutum, in quâ bene canentes, cygni raucio-res vocantur*. Sed in hôc quærat Grammaticus, cui persuadeat. Ego quidem Luciano subscribo, qui *raucam* & *insuavem* cygnis ex æquô omnibus *vocem* tribuit. Iterum Servius in illa Virgilii: *Latus hausit apertum. Quidam* (inquit) *Italicam elocutionem putant. Cum enim à latere quis aliquem adortus gladiô occidit, Hausit illum, dicunt*. Idem Italicum vulgare, non Latinum esse ait *Zemas*, quod significat *ollas æreas*, pro

pro quibus Virgilius Græcè *Lebetas* dixerit: Sicut etiam *Cyma*, pro, *vertice montis* Charisius vulgaris linguæ esse ait, non Latinæ, similiterque *Pastillus* & *Sylli*. *Cyma* vel *cuma* (sic enim veteres scribebant & pronunciabant.) Hispanis est *cume* & *cumbre*, sicut *home* & *hombre*, *nome* & *nombre*. Itali hodie quoque *Cima* vulgo dicunt. Ita *Ploxenum* Catulli Transpadanum erat vocabulum, ut lib. 5. cap. 5. testis est Fabius, *qui omnia Italica pro Romanis habere se testatur*, eôque ipsô advocationem Virgilio adversus Servium commodat.

DE ADVERBIO.

Cur, quin] Ista non sunt *nativa* adverbia, sed *reperta*, sivè, ut Grammaticè loquar, *usurpata*. A naturâ enim, sivè primigeniâ significatione *cur*, est *cure*, sicut ex priscô *cume* factum est *cum*, ex *Sine*, pro, *Si non*, factum est *Sin*. *Cure* autem est *cui rei*, in ablativô casu, qui ut supra demonstravi, dativo erat similis: *i* porro in utrâque voce omissum fuit Græcorum imitatione, ut in *musâ* pro *musai*, supra contigisse dixi. Veteres scribebant *quor*, pro *quore*, id est, *quire*, seu *quare*: nam *quis*, ut dixi, omnium erat generum. Idem ergo prorsus sunt naturâ & significatione *cur* & *quare*, & utrobique subauditur præpositio *de* vel *in*. Plautus Pœn. act. 1. sc. 2. *Nimia nos secordia hodie tenuit*. *A D. quâ de re obsecro?* *A N. quia non dudum ante lucem venimus*. Nepos in Thymol. *Dixit se in eâ re maximas diis gratias agere*, *quod se potissimum ducem esse voluissent*. Potest tamen *cur* prò *cui rei* in dativô accipi, quomodo apud Plautum Poen. act. 2. sc. 1. *Viscum legioni dedi & fundas: eo præsternebam folia farferi*. *L Y. cui rei?* *A N. ne ad fundas viscus adhæresceret*; sicut *Sin*, est, *Si ne*. Jam *quin* est *qui ne*. Ubi *ne* significat *non*, ut *Ne rectè loqui*

Nemo,

Nemo, pro, *ne homo*. *Nepurus*, pro, *non purus*. *Nescio*, pro, *non scio*. *Nequeo*, pro, *non queo*. *Qui* est ablativus, pro, *quâ* vel *quô*, ut subaudiatur, *re* vel *modô*. Est ergo *quin*, idem quod *quare non*, *quô modô non*, vel absolutè *quô non*, ut *Nullus dies est, quin de te cogitem*. Sed quia *qui* & *quis* sunt omnium generum apud veteres, eô factum, ut *quin* significet etiam *quæ non*. Plaut. Persa: *Mulier nulla erit, quin sit mala, quæ reticet; si quid fieri perversè videt*.

Ideo] Duo sunt nomina, etsi usus fecit unum & adverbium: nam & *quomodo* duo sunt nomina. Cic. 12. ad Attic. 6. *Quomodo hoc ergo lues? uno scilicet, si mihi librum miseris*. Plaut. Trin. act. 5. Sc. 1. *Quem ego magis amo, quam te. S T. quam me? quomodo? P H. hôc modô, ut molestus ne sis*. Similia sunt in Plautô plura. Nihilominus usu factum est, ut *quomodo*, adverbium fieret, adeóque ultimam ejus syllabam Horatius corripit. 1. Sat. 11. *Cum Victore sequor. Mæcenas quomodo tecum*. Similiter *postremò*, cum naturâ & origine sit nomen ablativi casûs, usurpatione exiit adverbium, ut ex Juvenali discimus, qui postremam ejus literam corripit. Ita & *siquidem* duæ sunt particulæ, usu tamen in unam coaluerunt, ut ex hôc Ovidii versiculô apparet: *Quæ mihi ventura est, siquidem est ventura senectus*. In hanc sententiam scribit Serv. in Æn. 5. *Jam usus obtinuit, ut Hactenus, pro una parte habeatur. Ergo adverbium est. Omnis enim pars orationis cum desierit esse, quod est, in adverbium migrat*. Id. in Georg. 1. nomen *supellex* ait esse *usurpatum*, quia scilicet usu fuerit introductum contra regulas artis, per quas rectum est, *hæc supellectilis*. Similiter in Georg. 3. *Lea* dicit esse *usurpatum*: nam *Leæna esse Græcum, Latinè autem dici, hic & hæc leo*, ut tamen, velut monui, in *hæc leo*, subaudiatur *fœmina*. Nimirum quod de verbis ait Cicero, alia eorum *nativa*, esse, id est, quæ significata sint primô sensu, alia *reperta*, quæ ex his facta sunt: idem in verborum significationi-

tionibus valet, ut aliæ sint nativæ vel primigeniæ, aliæ repertæ vel usurpatæ, quas usus nonnihil à naturâ sui primâque origine detorsit. Ita *quum* seu *cum* & *quod*, naturâ sunt duo nomina relativa, cum quibus præpositio *ad* subauditur, velut in Annotationibus *Paradigmatum* monui. Usus tamen fecit particulas, id est, vel adverbia, vel conjunctiones, quod ipsum in *magis, satis*, & *nimis* contigisse dixi. Quemadmodum enim veteres indifferenter *potis* & *pote* de masculinis, fœmininis & neutris tam pluralis, quam singularis numeri dicebant (quod in *Thesaurô Scioppianô* id est, in Commentariis de linguâ Latinâ multis auctorum exemplis confirmatum videbis) similiter nullô generis aut numeri discrimine *nimis, magis* & *mage, satis* & *sate*, vel per *Apocopen, sat*, cum substantivis conjungebant, vel expressis vel suppressis. Cic. *Nimis insidiarum adhiberi videtur*, subaudi, *negotium* vel *res*, quasi esset: *Nimia res*, vel *nimium negotium insidiarum*, hoc est, *nimiæ insidiæ*. Idem: *Non nimis me, sed alios admodum delectant literæ illius*. Ubi *nimis* est, *ad nimis negotium*, vel *ad nimium*, sive *in nimium negotium:* nam *nimium* sicut in *plus*, plerumque præpositio κατὰ, id est, *in, ad*, vel *in* vel *circa*, vel *secundum*, subauditur, quod ipsum in *plurimum, multum, tantum, quantum* (ex quô per contractionem *tam* & *quam* fecerunt) similiterque in *id, quid, quicquid, aliquid, nihil, melius, pejus, citius, parum* & *paulum* usu venit. Utròvis ergo modò per præpositionis *Ellipsin* dicitur, *Tempus nimium longum*, & *nimiô longum*. Valet enim illud, *ad nimium negotium*, hoc autem *à nimiô negotiô*: id est, *quod ad nimium negotium attinet*. Cicerò: *Hoc exiguum tempus, quod mihi tamen nimium longum videtur*. Plaut. *Nimium libenter edi sermonem tuum*. Idem *Vixisse nimiô satius est, quam vivere*. Nævius Agitatore: *Nimiô arctè colligo*. De *plus* exempla sunt, Cic. *Plus annum obtinere provinciam*, pro, *ad plus tempus*. Terent. *Ut cum matre plus esset unà*.

Simi-

Similiter ut idem: *Ibi plurimum est*, pro, *ad plurimum*, vel *per plurimum tempus est*. In hôc Ciceronis, *Plus virium habet alius aliô*, subauditur, *negotium*. Plaut. *Dii plùs plusque sospitent istuc quod nunc habes*, pro, *ad plus plusque tempus*: pro quo dici poterat eâdem *Syntaxi*, *magis magisque*. Sicut Catull. *Notescatque magis mortuus atque magis*. Cic. *Magis & magis de Græciâ cogito*, pro, *ad magis tempus*: nam *plus* & *magis* nihil differunt. Itaque sicut in nominativô rectè dicitur, *Plus est, quod gratuler tibi, quam quod te rogem*: Similiter dixit Cicero, *Magis est quod gratuler*. Ita *minus minusque*: Ter. Heaut. a. 3. s. 3. *Nam mihi jam minus minusque obtemperat*. Eadem in *satis* & *sat* ratio est: quæ nihil aliud significant, quàm *sufficiens*. Cic. *Cethego de repub. satis suppeditabat oratio*. Ubi *satis*, est nominativus fæmininus singularis, sicut masculinus accusativus singularis apud Virgil. *Ipsa satis tellus, cum dente recluditur unco, Sufficit humorem*: & nominativus neutralis singularis apud eundem Cic. *Ipse Romam venirem, si satis consilium esset*. Item: *Hoc facere satis est*, pro, *satis negotium*. Plaut. *Quicquid est domi, id sat est habendum*. Cor. Nepos Epam. *Abstinentiæ erit hoc satis testimonium*. Plurale masculinum est in hôc Plauti: *Quatuor homines sunt satis*, pro, *sunt satis homines*, vel *satis hominum*. Plurale neutrum apud eundem Plaut. *Ut satis consilia suppetant*. Et Propert. *Cum satis una tuis insomnia portet ocellis Fœmina*. Et Virgil. *neque enim responsa dabantur fida satis*: Si tamen *satis responsa* dictum volumus: nam si placeat *satis fida*, valebit, *ad satis negotium*: quod minus incredibile judicabit, qui *tantum* & *multum* eôdem prorsus exemplô suppressâ præpositione & nomine *negotium* usurpari noverit. Catull. *Nec tantum niveô gavisa est ulla columbô Compar*, pro, *in tantum negotium*, sicut Virgil. *Nec puer Iliacâ quisquam de gente Latinos, In tantum spe tollet avos, nec Romula tellus ullô se tantum tellus jactabit alumnô*. Ubi *tantum* & *in*

in tantum indifferenter poni videmus. Liv. 22. 27. *In tantum ſuam virtutem enituiſſe.* Juvenal. *In quantum ſitis atque fames & frigora poſcunt.* Cicero: *Si me amas tantum, quantum profectò amas,* pro, *ad tantum*, ſivè *in tantum, in quantum.* Plaut. *Multum amo illam:* pro, *in multum negotium.* Cæſar: *Neque multum frumentô, ſed maximam partem vivunt lacte.* Plin. 10. cap. 36. *Solutus columbarum volatus eſt in multum velocior.* Ubi etiam dici poterat, *à multô velocior*, & per *Ellipſin* præpoſitionum *multum* & *multô velocior.* Cic. *Multum omnibus gloriâ præſtare. Multô magnus orator præſtat minutis imperatoribus.* Sicut *paulum* & *paulô*, *aliquantum* & *aliquantô* indifferenter dicitur præpoſitionibus ſuppreſſs. Varro: *Nemini paulum modò humaniori ignotus.* Plaut. *Multum improbiores ſunt, quam à primô credidi.* Fabius. 1. cap. 7. *Sed paulum ſuperiores quod nos dicimus Juſſi, dixerunt Juſi.* Salluſt. Jug. *Cum vineæ paulô proceſſerant, igni aut lapidibus corrumpebantur.* Terent. Heaut. *Paulô qui eſt homo tolerabilis*, id eſt, *etiam ille, qui eſt aliquantô tolerantior, commodior, patientior.* Ibid: *Aliquantum iniquior erat.* Livius: *Quantum magis patres plebi ſe inſinuabant, eô acrius tribuni contra tendebant.* Idem: *Ad immenſum augere aliquid*, pro quô dici poterat, *immenſum*, ut Ovid. 5. Faſt. de Orione: *Creverat immenſum.* Et Tacit. *Euphraten nullâ imbrium vi ſponte & immenſum attolli.* Rurſum Livius: *Formam viri aliquantum humanâ ampliorem intuens.* Et lib. 42. *Dextera pars labe terræ in aliquantum altitudinis diruta erat.* Dictys, ſeu quiſquis optimis temporibus bellum Trojanum deſcripſit: *Noſtris multorum dierum navigatione in aliquantum exhauſtis.* Etiam in *id, quid, aliquid, nihil,* præpoſitionem ſubaudiri nemo, niſi indoctiſſimus, dubitaverit, ut in his Livii: *Militibus nihil rempub. committendam eſſe. Nihil ordinum memores. Magiſter equitum nihil conſultô dictatore evectus.* Et Plaut. *Apage amor, non places, nihil te moror.* Et Senec. *Pollio eos*

servos, qui se aliquid offenderant, in vivarium abjici jubebat. Plaut. Curc. *Non est mirandum, melius si nihil sit tibi*, pro, *ad nihil*, *à nihilô*, vel *nihilô melius*. Ulpianus quidem præpositionem sic expressit leg. 1. §. 7. Dig. ne quid in flumine: *Si ea res cursum fluminis ad aliquid immutavit.* Eôdem nempe modô *ad nihil*, *ad multum*, *ad plus*, *ad magis*, *ad nimis* vel *nimium*, *ad satis* rectè dixeris, quod quidem ad artis regulas attinet: quibus tamen meminisse oportet potentiorem esse Romanorum usum, quem ex libris auctorum discimus. Ita quod Cicero dicit, *Oratio nostra magnam partem ex Iambis constat*: præpositionem *ad* vel *in* suppressam habere ex eô intelligitur, quod sæpius idem habet: *Quod mea multum, tua nullam in partem interest. Non sentientis nihil est, quod ullam in partem intersit. Mea omnem in partem interest. Hæc neutram in partem effici possunt. Me tibi in omnes partes defendendum putes.* Pro quibus alibi, *Nullâ ex parte*, *omni ex parte*, *magnâ ex parte* dicere solet. Sic Ovid. 10. Met. de Mida: *Cætera sunt hominis, partem damnatur in unam, Induiturque aures lentè gradientis aselli*: ubi præpositio per *Ellipsin* eleganter omitti poterat. Livius 42. 3. *Ædem Iunonis ad partem dimidiam detegit*: pro quô dicere poterat, *ex parte dimidiâ*. Sed ad *satis* redeo, quod nomen esse vel comparativus *satius* fidem fecerit. Priscianus lib. 15. *Nimis, quod etiam nimium dicimus. Satis, quod etiam locô nominis positivi accipitur. Itaque etiam comparationem recipit, satius.* Et mox: *Satis quia pro sufficiens accipitur, ideo habuit comparationem, satius.* Idem Cicero. *Plato hominem id ætatis in tam longô sermone diutius retinere noluit: multô ego satius hoc mihi faciendum putavi in Scævolâ.* Sed & *satior* apud Plin. legitur lib. 17. cap. 5. *Terra pulla erit optima, & operi satior*, id est, *melior, appositior.* Porrò in *ideo*, quod usu in unum vocabulum coaluisse dixi, *Pleonasmus* est: nam & *id* significat *ob id*, *propter id*, &

eo significat *ab eô*, *ex eô*. Plautus. *Et id huc reverti, ut me purgarem tibi.* Idem: *Non es in senticetô, cò non sentis*, pro, *eô negotiô* vel *nomine*, sicut *eâ re*, *eâ causâ*. Varro: *Heliotropia flores vocant ab eô, quod ad solem semper spectant.*

Propterea quod] dicitur per *Syllepsin* numeri, cum per regulam rectum sit, *Propter id quod*. Cui similis hæc Plauti: *Amor amata dat tibi satis quod ægrè sit.* Item. *Ego te de aliâ re resciviſſe censui, quod ad me attinet.* Item: *Potius quam istam à me operam impetres, quod postulas.* Item: *Si quid stultè fecit, ut ea missa facias omnia.* Item: *Quid negotii est, quamobrem mihi succenseas.* Et Varronis: *Deterrent à saliendo fiscellis è juncô, aliâve quâ re, quod alligant ad naturam.*

Manè, *serò*, *tempori*.] Ista naturâ sunt nomina, usu verò adverbia: nam *manus* & *manis* priscis significat *bonus*, cui contrarium *immanis*, id est, *minimè bonus*, adeóque *sævus* seu *crudelis*. *Dii manes*, hoc est, *boni defunctorum spiritus*. *Mane tempus*, quod *nox jam noctem pellit*. Persius. *Jam clarum manè fenestras intrat.* Cic. *Literas tuas Fesulanus multô mane mihi dedit*: sicut, *Multâ nocte*. Plaut. Pœn. *A mani ut ad portum processimus*, id est. *postquam jam mane tempus*, seu *matutinum fieri cœpit*. Idem: *Hæc pugna pugnata est ab usque mane ad vesperum.* In *serò* subauditur *tempore diei*. Apud Livium quidem legimus: *Castrorum oppugnatione, quia serum erat diei, abstinuêre*. Sed adverbialiter usurpatur, cum legis, *Serò est*, pro, *res est in serô tempore*, sicut apud Plautum: *Nimis penè mane est.* Ex eóque posterior in *serò* sæpe à poëtis corripitur, sicut etiam in *quomodo*, *postremo*, *medicando*, *vigilando*, quamvis ablativi sint: nec aliter in *exemplar*, & *calcar* postremam faciunt brevem, licet nomina sint adjectiva, per *Apocopen* facta ex *calcaare* & *exemplaare*, in quibus *negotium*, id est, *res* subauditur. *Tempori*, ablativus est pro *tempore*, ubi subauditur *in*. Plaut. *Alcumenæ auxilium in tempore feram.* Ter. *In*

tempore ad eam veni, id est, *tempestivè, attemperatè, cum tempus ipsum esset:* ubi Donat. *In tempore, oportunè, nos sine præpositione dicimus, tempore & tempori.* Cicero: *Ego renovabo commendationem, sed tempore*, id est, *in suô tempore, cum suum tempus advenerit.*

Vænum] Nomen esse accusandi casûs, in quô præpositio *ad* subaudiatur, nullum mihi est dubium. Tacitus enim sine dubiô veterum exemplô in dandi casu *væno* posuit. Annal. 14. 15. *Exstructa conventicula & cauponæ, & posita væno irritamenta luxus.* Et in ablativô, Annal. 13. 51. *Militibus immunitas servaretur, nisi in iis, quæ vænô exercerent.* Apulejus alios fortasse auctores secutus, *vænui* dixit lib. 9. Asini: *Alterâ die productum me rursum voce præconis vænui subjiciunt.* Hinc apparet, *væneo* factum esse ex *vænum eo*, quod est, *ad vænum eo*, sicut *mercatum eo*, & *ad mercatum eo.* Plaut. Mercat. prolog. *Pater ad mercatum me meus misit Rhodum. Dico esse iturum me mercatum, si velit.* Ibid. act. 2. sc. 3. *Illam trans mare hinc vænum asportet.* Ex *vænum dare* factum est *vendere.*

Pessum] Ex *pansus* factum fuit *passus:* nam Agellius lib. 14. cap. 15. & 15. c. 13. & Servius in Æn. 1. mentiuntur, dum à *pando pansus* dictum negant. Lucretius enim lib. 1. *Dispansus* dixit: *Vestes dispansæ in sole serescunt.* Non aliter quam à *scando, scansum*, à *tundo, tunsum* dicebant. Plautus tamen *dispessus* dixit pro *dispassus*, similiterque *Passô velô*, & Virgil. *Crinibus passis*, Ennius & Cæsar *passis palmis*, pro manibus expansis. Ad hoc exemplum à *pendo* factum fuit *pensus*, ex eôque *pessus*, quod est *gravis, ponderosus.* Plaut. Stich. *Utra conditio est pensior, virginem an viduam habere?* id est, *utra plus pendit, utra prægravat, præponderat.* Hinc *pensum* seu *pessum ire*, pro, *deorsum*, quia graviora pondere suô deorsum feruntur. Cicero, *Verbis aliquem pessum dare* dixit, Fabiô teste, pro *affligere, perdere.* Plautus: *Pessum premere.*

Oppi-

Oppidoquam] Vitruvius lib. 8. cap. 3. *Fonticulus oppidoquam parvulus.* Utitur & Agellius, eôque haud paulô doctior in Scoti dumtaxat fenticetis Theologus ille, cujus liber ita inscriptus exstat: *Oppidoquam Reverendi Patris, Fratris Johannis Thomæ Tomaceti Minoritæ Conventualis, Baccalaurei formati, Quæstiunculæ & Expositiuuculæ in doctissimas & subtilissimas Formalitates Johannis Duns Scoti, Doctoris subtilis.*

Parum] Naturâ nomen est, in quô subauditur *ad*, sicut in *paulum*. Utrumque verò factum est ex Græcô παῦρον: nam extrita υ exiit *parum*, & ρ, in λ, mutato *paulum*: transpositis verò literis, *parvum*. Cicero: *Parum est, quod homines fefellisti*, subaudi, *negotium*, Idem: *Parum meministi quid concesseris*, pro, *ad parum*. Idem: *Parum multi*, pro, *pauci*. *Parum sæpe*, pro, *rarò*. Eadem *Syntaxis* est in *paulum humanior, aliquantum augustior*. Lucretius *parvum* dixit, pro eô, quod est *paucum* seu *pauxillum*: *neque enim umquam est penuria parvi*: id est, *parum* seu *paulum numquam deest*: quô modô Livius 10. 45. *Ut parvô admodum plures caperentur*: pro, *paulô plures*, qui etiam lib. 35. 11. *equi hominesque paululi* dixit, pro, *parvuli, exigui*. Cicero: *Paulum novi allatum est. Paulum abesse.* Terent. *Parum interest.* Itaque *parum, parvum, & paulum* nec origine sui, nec significatione differunt.

Tam Quam] Etiam ista primâ sui origine nomina sunt, sed usus fecit adverbia, vel conjunctiones. Ex *tantum* compendiô fecerunt *tam*, ex *quantum* verò *quam*. Itaque significatione nihil inter se differebant, & in utrôque præpositio *ad* vel *in* subaudiebatur. Cicero: *Hic tam imbecillus, quam videtis*: pro, *in tantum, in quantum videtis*. Ascon. Ped. in Divin. in Ver. *Tantum mihi divinitas faveat, quantum verum est illud, quod dico tibi.* Terent. Hec. *Non verbis dici potest tantum, quam re ipsâ navigare incommodum est.* Ubi *quam* est *quantum*, sivè *in quantum*. Plaut.

Scio quàm sit sævus, pro, *in quantum sit sævus*. Terent. Adel. *Eamus, namque hic properat in Cyprum. S A. ne tam quidem, quamvis etiam maneo otiosus hic.* Ubi Donatus: *Tam*, pro *tantum*. *Et quamvis*, pro, *in quantum vis*. Integra ergo oratio est: *Ne in tantum quidem negotium propero, in quantum tu me properare dicis*. Cicer. *Hic quàm volet Epicurus jocetur, homo non aptissimus ad jocandum*, pro, *quantum*, sivè, *in quantum volet*; sæpe apud Plautum & Terentium legitur, *quantum potes* vel *potest*, pro, *cito, subito, quantâ maximâ fieri potest celeritate*. Ubi Donatus *citò* subaudiri monet, ut sit *quantum potes, citò abi*. Plaut. Pers. *Ire hinc volo quantum potest*: pro, *quantum citò pote est*: sed verius est subaudiri *tantum*. Plaut. Aul. *Domum me quantum potero, tantum recipiam*, pro, *In tantum citò me recipiam, in quantum potero*. Idem Mil. *Ego quantum citius possum, mihi navem paro*, ubi nullo discrimine *citò* & *citissimè* dici poterat. Idem Most. *Tu ut occepisti tantum quantum quis fugies*. Liv. 37. 20. *Ipse cum turmâ suâ quantum potuit effusissimis habenis stationem hostium invadit*. Eòdem sensu dicitur, *quàm potes*. Plaut. Milit. act. 3. sc. 1. *Quàm potes, tam verba confer maximè ad compendium*. Sic ex *quantum magis*, fecerunt *quàm magis*. Livius 3. 15. *Quantum juniores patrum plebi se magis insinuabant, eò acrius contra tribuni tendebant*. Plaut. Asin. act. 1. sc. 3. *Quàm magis te in altum capessis, tam æstus te in portum refert*. Livius sæpe cum superlativò *quantus* & *quam* ponit, nullô discrimine, ut lib. 28. 1. *Quantis maximis potuit itineribus prægressus*. Et lib. 22. 6. *Sublatis raptim signis quam citatissimô poterant agmine se abripuerunt*. Ita quod Terentius dixit in Andr. *Rejecit se in eum quàm familiariter*: potuisse aliter dici, *Quantum familiariter*, ex hôc Plautinô patet Amph. act. 1. sc. 1. *Nescio quantum tu familiaris sis*. Hinc etiam ex *quantum quantum* factum est, *quamquam*: ex *tantum quantum*, *tamquam*. Cic. *Quamquam abest culpa, suspicione tamen non caret*, pro,

in

in quantumcumque abest. Terent. *Quamquam est sceleſtus, non committet iterum ut vapulet*, pro, *quantumcumque sceleſtus est.* Cic. *Ut iſtum tamquam ſi eſſet conſul, ſalutarem*, pro, *tantum ſalutarem, quantum ſi eſſet conſul.* Idem: *Apud eum ſic fuit tamquam domi meæ.* Ubi *ſic* per *Pleonaſmum* abundat, quemadmodum in hôc ejuſdem: *Sicut aliis in locis parum virium veritas habet, ſic in hoc loco falſa invidia imbecilla eſſe debet.* Et *ita* in iſtô: *Hæc ſicut expoſui, ita geſta ſunt*, pro, *ſic geſta ſunt, ut expoſui.* Neque verò *quam quantum* aliud eſt, ac *quantum quantum*, ſeu *quantumcumque.* Plaut. *Oratio hujus pluris eſt, quam quanti emta eſt*, pro, *quanti quanti æris pretiô empta eſt, tamen pluris eſt hujus oratio.* Cicer. *Sexies tantum, quam quantum ſatum ſit, ablatum eſſe*, pro, *quantumcumque ſatum ſit, tamen ſexies tantum ablatum eſſe.* Idem: *Majorem pecuniam Prætori pollicetur, quam quantam tu dediſti:* pro, *quantamcumque tu pecuniam dediſti, ille tamen majorem pollicetur.* Ter. Phor. a. 5. ſ. 7. *Heus quanta hæc mea paupertas eſt, tamen adhuc unum hoc curavi, ut mihi eſſet fides*, pro, *quantacumque.*

Quin.] Aliàs interrogat, aliàs intendit ſivè auget, aliàs hortatur, cum factum ſit ex *qui ne* ſeu *qui non.* Plaut. *Quin vocaſti hominem ad cœnam?* pro, *qui non*, ſeu *cur non?* Terent. *Quid ſtas lapis? quin accipis?* Idem: *Quin tu hoc audi*, pro, *audi me tu, quid ni?* Idem: *Quin tu unô verbô dic quid eſt*, pro, *unô verbô* (quid ni) *dic quid eſt.* Idem. *Quid nunc agimus? GN. quin redeamus, jam hæc tibi aderit ſupplicans.* Ubi Donatus, *Quin*, pro *immo*, quaſi eſſet: *Redeamus, & quid ni?* Idem: *Quin Pythias tu me ſervato.* Ubi Donatus: *Quin* pro *immo.* Cicero. *Credibile non eſt, quantum ſcribam die, quin etiam noctibus, nihil enim eſt ſomni:* quaſi dicat: *Quid ni die multa ſcribam, cum ſcribam etiam noctibus?* Tandem *quin* relativum eſt, ita ut *qui* ſignificet *quomodo, ut:* vel etiam abſolute *quo* vel *qua.* Plaut. *Numquid cauſæ eſt, quin te in piſtri-*

num condam? pro, *quâ causâ non te condam?* Cic. *Nullus dies est, quin domum meam veniat*, pro, *qui die non veniat*, ut Plaut. Men. *Vis conclamari auctionem fore qui die? ME. die Septimi.* Cic. *Prorsus nihil abest, quin sim miserrimus*, pro, *ut non sim, quomodo non sim miserrimus.* Idem: *Causæ nihil dico quin ita sit*, pro, *qui ne*, seu *cur non ita sit.* Idem: *Facere non possum, quin ad te mittam.* Terent. *Effice qui uxor detur tibi: ego id agam, mihi qui ne detur.* Ubi Donatus: *Qui*, pro, *quemadmodum*, & *ne*, pro *non.*

Unà] Usus fecit adverbium ex eô, quod fuit *unâ operâ*, vel *eâdem unâ operâ*. Plaut. *Iubes ut te defraudem. Iubeas unâ operâ me piscari in aëre*: pro quô, per *Ellipsin* dicere poterat, *Iubeas unà me piscari.* Idem: *Rogat te hera, ut hoc nunc unâ operâ ad aurificem deferas*: pro, *unà cum pallâ.* Idem: *Quâ operâ credam tibi, unâ operâ alligem canem agninis lactibus*, pro, *si crederem tibi simul canem intestinis alligarem.* Livius 28. *Unà & me trajecisse audietis, & ardere bellô Africam, & obsideri Carthaginem*, pro, *unâ operâ.* Cic. *Si mei consilii rationem cognoverit, unà & id, quod facio, probabit, & in hâc causâ putabit*, &c. Usu tamen, ut dixi, factum est adverbium, significatque *simul.* ut Cic. *Cum essem unà cum eô in turbâ.* Terent. *Filius cum illis unà aderat.*

Fortè, fortuitò.] *Forte*, est ablativus à *fors*, quæ est *fortuna*, idemque significat quod *casu.* Horat. *Qui fit Mæcenas, ut nemo, quam sibi sortem seu ratio dederit, seu fors objecerit, illâ contentus vivat?* Plaut. Men. Prolog. *Rus ut ibat fortè, ut multum pluverat.* Terent. *Forte fortunâ adfuit hic meus amicus.* Cicer. *Aut casu, aut forte fortunâ fieri.* Idem: *Cum casu decedens è provinciâ Puteolos fortè venissem.* In *fortuitò*, subauditur *casu.* Livius 34. *Ne quô casu interceptæ literæ palam facerent conata.* Ubi dici poterat, *Ne fortuitò interceptæ literæ.* Cicer. *Non repentinâ aliquâ voluntate, neque fortuitò incidere ad aliquid agendum. Fortuitu* verò, merum est adverbium. Cicer. *Casu & fortuitu navis in portum incolumis delata est.*

Mea-

Meatim, tuatim.] Plautus Amph. act. 2. sc. 1. *Jam tuatim facis, ut tuis nulla apud te sit fides.* Sergius in Donat. *Meatim nihil est aliud nisi meô more. Tuatim, tuô more.* Nonius Marcellus. *Canatim, suatim, bovatim, canum & suum & boum genere.* Id quod Nigidii Figuli verbis probat. Idem Lucilii hunc versum laudat: *Longior hic, quam grus, grue totâ cum volat olim.* Ubi tamen fieri potest, ut Nonius fuerit more suô, aut *suatim* alucinatus, scripseritque Lucilius: *Gruvatim cum volat olim,* hoc est, *ut grues solent.* Ita *Luvit*, pro *luit*, Lucil. & *Pluverat* Plautus, pro *pluerat.*

Forsit, forsitan.] Plures voces in unam concreverunt, quasi esset, *An fors sit* vel *fuat.* Lucret. 6. *Forsit & Æthiopum penitus de montibus altis crescat:* pro *fors*, seu *fortuna sit ut crescat*, *posset esset fors* seu *casus talis ut crescat.* Propert. 2. eleg. 9. *Iste quod est, ego sæpe fui, sed forsit in horâ, Hôc ipsô ejectô carior alter erit.* Horat. *Dissimile hoc illi quia non ut forsit honorem, Jure mihi invideat quivis.* Virgil. *Forsit vota facit, cumulatque altaria donis.* Idem: *Forsan & hæc olim meminisse juvabit.* Idem *Forsitan & Priami fuerint quæ fata requires.* Varro. 3. rei rust. 6. *Discessit Fircellius, qui secus si quid diceres de iis, gentilitatis causâ fortasse an tecum duceret serram.* Ita ibi legendum, cum in veteri codice sit *diceres.* Sensus est: *Si quid secus diceres de pavonibus, & præsens esset amicus noster Fircellius Pavo, tum pro pavonibus, tamquam suis gentilibus & agnatis, fortasse tecum contenderet:* quod alii commenti sunt, *Tecum serram duceret*, id est, *laboris esset particeps*, prorsus est ἀπροσδιόνυσον. Idem Varro. lib. 3. cap. 16. *De fructu hoc dico: quod fortasse an tibi satis sit.* Terent. Hec. *Quod faciendum sit post fortasse, idem hoc nunc si feceris. SO. fors fuat pol.* Ubi Donatus. *Fortuna faveat, quasi* τῷ εὐφημισμῷ *adversus triste dictum usa est: nam Fors, fortuna bona est.* Et *fuat*, significat *sit*: quasi esset: *Bona fortuna sit per Pollucem.* Ausonius veterum fine

dubio imitatione in epist. ad Probum: *Fors fuat, ut si mihi vita suppetet, aliquid rerum mearum expoliam.*

Funditus] Lucr. valet *ad fundum*, sed id est ex iis quæ dicuntur *singularia*.

Ergo.] Naturâ nomen est ablativi casûs à Græcô ἔργον, quod *opus* significat. Cicero: *Donare aliquem virtutis ergo*, pro, *causâ*, *gratiâ*. *Virtutis hoc* ἔργον sivè *opus*, sivè *gratia* est, *quod donatur: virtutis opere fit, ut donetur.* Virg. *Illius ergo venimus*, pro, *illius causâ* sivè *opere: illius opus est adventus noster: ille fecit ut veniremus.* Festus: *Ergo correptum, significat idem, quod apud Græcos* ὖν, *id est, igitur: productè, idem quod* χάριν, *hoc est, gratiâ, cùm scilicet gratiâ intelligitur pro causâ.* Sed etiam *igitur*, pro, *eâ gratiâ*, *eâ causâ*, *ideò*; poni solet. Plaut. Epid. *Æquum fuit homines speculum habere igitur, perspicere ut possent cordis copiam.* Idem Pœn. *Agite, dicite mihi quæ vobis dixi igitur, ut sciam vos scire rem.* Idem Asin. *Abiisti ad forum igitur inveniendo argento, ut fingeres fallaciam.* Idem Amph. *Certum est confidenter hominem contra colloqui igitur, qui possim videri huic fortis.*

DE
GENERE NOMINUM.

Illud inprimis acriter advertendum monet Sanctius & sæpe pueris inculcandum, propter sola adjectiva reperta esse in substantivis genera: nam si adjectiva non essent (ait) aut si omnia unius essent terminationis, ut *Felix*, *par*, *oriens*: nulla esset apud Grammaticos de genere præceptio. Grammaticus enim in substantivis solummodo quærit genera propter adjectivorum terminationes. Cùm enim dicimus, *Revereor patrem*. *Ne lædas hominem*. *Abige canem*: non refert, cujus sit generis, donec addendum

dum sit adjectivum. Huic consequens est, genus in illis nominibus non esse quærendum, quæ adjectivis adjungi non possunt, qualia sunt, *Ego, tu, sui*, & *Deorum* ac *hominum, urbium, insularum, montium, navium* & *fabularum* nomina propria. Si enim dicas: *Tu es doctus, sed Cicero est doctior*, adjectiva *doctus* & *doctior* non conjunguntur cum substantivis *tu* & *Cicero*, sed cum nomine *homo*, quod subauditur. Sic *Cicero est disertus*, subaudi *homo*. *Roma est sancta*, subaudi, *urbs*. *Mediolanum est magna*, supple, *urbs*. *Argi aptum equis*, subaudi, *oppidum*. *Flavus Albula*, subaudi, *fluvius*. *Altus Ætna*, subaudi, *mons*. *Magnâ centaurô vehitur*, subaudi, *nave*. *Terentiana Eunuchus*, supple, *fabula*. Aristoteles in Metaphys. *Singularia*, inquit, *non suscipiunt determinationem, quia de pluribus non affirmantur*. Et rursum: *Naturâ notius est, quod plurimum entis habet*, id est, *veritatis*. Itaque species notior genere, naturâ; & minus universale, magis universali: nam magis universale in minus universali reperitur, & aliquid aliud. Est enim *animalis* substantia animata sensibilis. *Hominis* verò substantia animata, sensibilis, rationis particeps. Hebræi præterea notant, ideo nomina propria non recipere articulos, quia satis per se declarentur. Si ergo articulos non recipiunt, ab eâdem causâ nec adjectivis adhærebunt. Hanc propriorum rationem multa sequuntur appellativa: illa inquam, quæ sub aliquô genere continentur, ut *arborum, avium, gemmarum, herbarum*, & *literarum nomina*, ut *Oleaster dura, laburnum magna*, subaudi, *arbor*, cum ex regulâ terminationis *oleaster* sit masculinum, *laburnum* neutrum. Sic *sola bubo*, subaudi, *avis*. *Carbunculus ignita*, subaudi, *gemma*. *Pulegium odorata*, subaudi, *herba*. *O rotunda*, subaudi *litera*.

Fœmina masque genus.] Hæc regula tantum ad hominum officia pertinet, latissimè sumto officii nomine, ut *Pater, mater, gener, soror, frater, avunculus,*

mater-

matertera, socer, socrus, dux, testis, scriba, eunuchus. Nomina verò cæterorum animalium, ut *Equus, mula, aquila, mus, aries*, ad terminationes sunt referenda, id est, ex regulis de terminatione discendum est, cujus sint generis.

Fœmineis dantur, sed causâ significati.] Si dicas, *Delphica laurus*, respicis ad significatum *lauri*, quod est *arbor*: nam *laurus* ex regulâ terminationis masculinum est, sicut, *Malus, Pomus, Pyrus*, quia nomina in *us* secundæ declinationis sunt masculina. Itaque Priscianus lib. 5. veteres testatur dixisse, *Hic cupressus, platanus, populus, laurus*. Catullus ergo secundum regulam dixit, *Ulmo marito*. Plinius verò per figuram *Ellipsin*, *Ulmos maritas*, quia suppressit nomen *arbores*. Sic in *Picus martia*, subauditur, *avis*, cum alioquin *picus* per terminationis regulam sit masculinum. *Clara Corinthus*, subaudi *urbs*: nam *Corinthus* per terminationis regulam masculinum est. Vellejus lib. 1. *Haletes Corinthum, qui antea fuerat Ephyre, in Isthmo condidit*. Propert. lib. 3. eleg. 4. *Nec miser æra paro clade Corinthe tua.* (Vossius putat miserum dici, qui Corinthi clade quasi gaudet. Sed quis dubitat, miseriorem esse Corinthum, quæ cladem patitur.) Ovidius *Candidus Anxur* dixit per regulam. Horatius, *Impositum saxis Anxur*, per figuram *Ellipsin* supprimendô *oppidum*. Sic Virgilius, *Altum Præneste*, per terminationis regulam, *Præneste sub ipsâ*, per *Ellipsin* supprimendô *urbe*.

Non variata putes neutra, & pro nomine posta.] Nomina literarum non variantur casuum terminationibus, adeóque neutra sunt, ut *Hoc A, hujus A, huic A. Nequam*, non variatur, sed est adjectivum factum per *Syncopen* ex *nequicquam*, id est, *frustra*. Plaut. *Nequam est piscis, nisi recens*: id est, *frustra est piscis, quia est inutilis vescendo*. Verbum infinitum pro nomine positum est neutrum, ut *Laborare molestum est*. Sunt etiam neutra nomina indeclinabilia in *i* & *u* exeun-

exeuntia, ut *Zingiberi, piperi, gelu, pecu, genu, cornu*. Cicero in Aratô priscè dixit *genus*, & Lucanus *Cornus sinistri*.

DE GENERE DUBIO.

Genus dubium (ait Sanctius) propriè vocamus, quô auctores usi sunt sine discrimine, nunc masculinè, nunc fœmininè. Itaque *Vulgus*, *penus* & *specus* non numerantur inter dubia, cum neutra reperiantur. Multa erant olim ambigua, quæ nunc non sunt, ut *Callis, cinis, funis, alvus, colus, acus, humus*. *Corvus, leo*, & *bubo*, sunt masculina epicœna, quæ tamen fœmininum sexum sub se continent, ut cum dicitur, *Corvus nigra, leo gravida*, subauditur, *fœmina*. *Aquila & dama* sunt fœminina epicœna, quæ tamen masculinum sexum sub se continent, ut cum dicitur, *Fortissimi aquilæ, timidi damæ*: subauditur *mares*. *Cardo* masculinum est, apud priscos etiam fœmininum. *Calx*, pro *lapide coctô*, Græcum semper fœmininum est, sed *chalx* scribi debet. *Penus*, secundæ vel quartæ declinationis est dubium. Sed *Penus penoris, penum peni* & *penu penu* neutrum. Idem dicendum de *specus*. Nomina Græca in *os*, quæ Latini vertunt in *us*, mire variant apud illos, nec certa regula constitui potest.

DE GENERE TERMINATIONIS.

Multa nomina (ait Sanctius) mutant genus mutata terminatione, ut *Panther, crater, stater* masculina. *Panthera, cratera, statera*, fœmin. *Penus, i* & *penus, us* dubium. Sed *Penum, i. penus, oris. penu, u*, neutra.

neutra. *Barbitos, i*, dubium. *Barbiton, i*, neutrum. Sic *Costus, Ilios, tiaras*, masculina. *Costum, Ilium*, neut. *Tiara*, fæm. Hic *sal*, hoc *sale*. Hic *retis*, hoc *rete*. Hic *ador, adoris*, ut *decor, decoris*. Hoc *adus, adoris*, ut *decus, decoris*. Hæc *canes*, ut *vulpes*, & hic *canis*.

Adria sed sinus est mas.] Horat. *Dux inquieti turbidus Adriæ*, id est, *sinus Adriatici*. In Siliano illo lib. 8. *humectata Vomano Adriæ*, subauditur, *urbs*.

Cometa.] Cic. 2. Nat. Deor. *Cometæ magnarum calamitatum prænunciæ fuerunt*, subaudi *stellæ*: nam antea dixerat: *Stellæ, quas Græci Cometas, nostri crinitas vocant.*

O, maribus,] Ut *Cento, carbo, titio, pernio, papilio, vespertilio, curculio, homo, latro. Unedo*, pro *fructu* mascul. Si inveniatur in fæmin. deest *arbor*. *Turbo, turbonis* semper: nam *turbinis* est à recto *turben*, teste Charisio. *Cudon, burdon, ligon, harpagon, mangon*, primæ fuerunt positionis. Legimus enim *Cudona* & *harpagonas*, ut *Plato, Brito, Agamemno*. *Nemo*, adjectivum est.

Verbale in IO.] Ut *Portio* à *partior, ratio* à *reor, conditio, regio, ditio, natio, oblivio, possessio, actio, passio*. *Ternio, quaternio, senio*, sunt masculina.

DO. GO. fœmineis.] Ut *Acredo, dulcedo, cupedo, intercapedo, libido, crepido, solicitudo, testudo, fortitudo, solitudo, valetudo*. Barbara sunt *albedo* & *nigredo*. Plautus *albitudinem*, Lucretius *nigrorem* dixit. *Suffrago, caligo, rubigo, fuligo, ærugo, ferrugo*.

C. T. L. UM neutrum.] Ut *Lac*, olim *hoc lacte, halec*, sed *halex* fæmin. *Caput, occiput, sinciput, vectigal, tribunal, puteal, cervical, mel, fel, nil, scortum, mancipium, Glycerium, Dinacium*. Apud Terent. *Mea Glycerium*, subaudi, *amica*, teste Prisciano.

N, mas.] Ut *Titan, Delphin* vel *Delphis, Python, canon*, & illa superiora, *ligon, harpagon, cudon, mangon*.

MEN, neutrum.] Ut *Carmen, limen, lenimen, flamen*, pro *vento*: nam pro *Sacerdote*, masculinum est. *Hymen*, proprium est nomen *Dei nuptiarum*. Si pro

carmine

carmine nuptiali aut *membranâ recens nati pueri* accipiatur, masculinum erit: quia *nomina Deorum*, si accipiantur pro rebus, quibus præsunt, ejusdem generis erunt, cujus deberet esse *Deus* ille, ut *Mars*, pro *bello*, masculinum est: *Cum Mars adhuc esset dubius*. *Tellus*, pro *terra*. *Ceres*, pro *frumento*, fæmin. Lucil. *Deficit alma Ceres, nec plebes pane potitur.*

O N, *non ternæ*.] Si desinentia in *on* sint tertiæ declinationis, sunt masculina: sed secundæ sunt neutra, ut *Enchiridion*, *encomion*, *symposion*, *barbiton*, *crystallon*, *Caston*, *Ilion*.

A R, *neutrum*.] Ut *Cochlear*, *laquear*, *torcular*, *pulvinar*, *calcar*, *exemplar*. Hæc tamen prius erant adjectiva in *are* desinentia, sed usu postea facta sunt substantiva in *ar* breve exeuntia.

E R, *virile*.] Ut *Ager*, *agger*, *anser*, *asser*, *cancer*, *caper*, *carcer* (quod olim erat neutrum) *culter*, *imber*, *liber*, *passer*, *vesper*, *veper*, quô usus est Columella lib. 11. c. 3. Sed usitatius est plurale, *vepres*. Multa in *ter*, ut *Oleaster*, *pinaster*. Et Græca, ut *Panther*, *clyster*, *præster*, *halter*. *Tres siseres* dixit Plin. 20. c. 5. sed locus videtur corruptus. Neutra sunt *Tuber*, *suber*, *uber*, *verber*, *ver*, *cadaver*, *papaver*, *laver*. Sed *September*, *October*, *November*, *December*, adjectiva sunt & subauditur *mensis*.

O R, *mas*.] Ut *Candor*, *nigror*, *amor*, *fulgor*, *sopor*, *crudor*, *rumor*, *mæror*, *dolor*, *color*, *labor*.

U R, *neutrale*.] Ut *Guttur*, *sulfur*, *murmur*, *ebur*, *femur*. Etiam *furfur* in singulari, Plin. 18. cap. 9. & 26. cap. 2. In plurali masculinum est *furfures*. *Anxur*, urbis nomen, masculinum est.

A S, *dic fæmineum*.] Ut *Æstas*, *pietas*, *potestas*, *paupertas*. Sed masculina sunt *As*, *assis*, cum turbâ, id est, cum derivatis & compositis. *Semis*, *semissis*, *decussis*, *centussis*, *sextans*, *triens*, *quadrans*, *quincunx*, *septunx*, *bes*, *dodrans*, *dextans*, vel *decunx*.

E S, *muliebre*.] Ut *Seges*, *abies*, *sanies*, *vulpes*, *canes*, priscum

priscum *res, spes, requies, quies.* Composita à *pes* sunt adjectiva, ut *Bipes, tripes, quadrupes.*

Mascula Græca.] Ut *Sorac̄tes, Boötes, Gagates, Sorites, cometes, planetes, magnes, tapes, lebes, acinaces.*

Pluraleque ut antes.] Pluralia in *es*, quæ scilicet in singulari numerô Latinè non dicuntur, sunt masculina, ut *Penates, annales, pugillares, casses, sales, lemures, furfures, tuberes,* pro, *quôdam fructu, Proceres,* pro, *capitibus tignorum exstantium, sentes, vepres. Manes,* adjectivum est, pro, *mani,* id est, *boni,* sicut *porci sacres,* pro, *sacri: Matrimes* & *Patrimes,* pro, *Matrimi* & *Patrimi.* Etiam *annales* adjectivum est, in quô subauditur *libri,* & in singulari rectè dicitur: *In Ennii sextô Annali.* Similis est ratio in *pugillares,* nam adjectivum est, in quô subauditur *codicilli* vel *tabellæ.* Catullus *pugillaria* dicit, ubi potes subaudire, *ligilla* vel *schedaria,* vel quid simile. Putant alii quædam fæminina in *es,* esse pluralia, ut *Alpes, opes, compedes, sordes, nares, lactes, grates, Gades.* Sed falluntur: nam in singulari dicitur, *Alpis, opis* & *ope, compes, compedes, sordis, sorde, naris & Gadis. Lactes* masculinum est. *Grates* in nominativô & accusativô plurali factum est ex Græcô χάριτες, *Charites,* cujus singularis est, χάρις, *hæc Charis.*

I S, muliebre.] Ut *Pollis, vallis, bilis, ovis, cuspis, navis, clavis, apis, securis:* adjectiva sunt *Ædilis, bipennis, aqualis,* & subauditur, *Homo, securis, urceus.*

N I S, esto virile.] Ut *Amnis, crinis, ignis, panis, penis, cinis.* Apud veteres tamen *amnis* & *cinis* erant dubia. *Anguis* est masculinum epicœnum, sicut *piscis,* ut quando cum adjectivis fæmineis inveniuntur, subaudiri debeat *fæmina.*

O S, mas.] Ut *Lepos, honos, flos, mos, ros,* & prisca *labos, colos, amos,* pro *labor, color, amor. Arbos,* pro *arbor,* fæmininum est.

U S, maribus jungas.] *Us* secundæ declinationis, ut *equus, asinus, mulus, agnus, corvus, laurus, cupressus,*

popu-

populus, *platanus*, *alnus*. *Fluvius* adjectivum est. *Us* quartæ, ut *Sensus*, *Senatus*, *visus*, *auditus*, *gustus* & *gustatus*: Item omnia, quæ vulgo dicuntur *Verba Supina*, etsi non nisi in dativô, accusativô, & ablativô usurpata inveniantur. *Ficus* secundæ & quartæ, sivè pro *arbore* aut *fructu*, sivè pro *morbô* accipias, fæmininum Sanctio videtur: mihi verò masculinum semper, cum pro *arbore* ponitur; fæmininum, cum pro *fructu* aut *morbô*: nam morbus à similitudine fructûs nomen invenit: Varro 2. rei Rust. 41. *Ficos quas edimus Maturas. Genera ficorum, Chiæ, Lydiæ, Africanæ.* Apud Martial. *Dicemus ficos Cæciliane tuos.* Sanctius *tuos* interpretatur, *tuos domesticos*, *hos omnes dicemus ficos*, id est, *nihil nisi ficos, quia omnes sunt ficosi*, ut alibi; *Ficosa est mulier: Ficosus & ipse maritus. Filia ficosa est, & gener atque socer.* *Vulgus* apud Sall. & Tacit. semper est masc.

US, ternæ neutrum.] Ut *Pecus*, *oris* (nam hæc *pecus*, *pecudis* non dicitur, videturque Sanctio rectius, *Hæc pecudes*, *pecudis*.) *rus*, *rhus*, *tus*, *crus*, *jus*, *pus puris*, *corpus*, *decus*, *tempus*, *acus aceris*, *rudus*. Mascul. est *grus* apud Horat. *Membra gruis sparsi sale multô.* Cum *grus* & *sus* leguntur cum adjectivis fæmineis, subauditur *fæmina*. Horat. *Amica luto sus.* *Pous* seu *pus podos*, id est, *pes*, Græcum est, cujus composita masculina sunt, *Tripus tripodis*, *apus*, *chitropus*, *lagopus*, *polypus*, *dasipus*.

Hæc capiunt variata per UTIS & UDIS] Id est, quæ in genitivô desinunt in *Utis* & *Udis* habent *hæc*, notam fæminini generis, ut *Salus*, *virtus*, *servitus*, *juventus*, *senectus*, *palus*, *subscus*, *laus*, *fraus*.

S, muliebre.] Ut *Ars*, *pars*, *lens lendis*, *lens lentis*, *glans*, *mors*, *sors*, *seps*. Græca & masculina sunt *hydrops*, *seps*, animal venenosum, *trabs*. Antiquitus tamen nullus nominativus terminabatur in duas consonantes, adeóque dicebatur hæc *Artis*, *partis*, *lentis*, *lendis*, *glandis*, *mortis*, *fortis*, *sepis*.

X *dato femineis.*] *Spadix* & *calyx* Græcis sunt fæminina, *pharinx* & *larinx* dubia. *Volvox* in usu non est, sed *Convolvulus*. *Solox* & *celox* sunt adjectiva.

Calx Mas.] Quando *calculum* significat. Festus: *Calces, qui per dimunitionem vocantur calculi.* Plaut. Pæn. *Prius disperibit, quam unum calcem civerit.* Idem in Casina: *Cana culex dixit*, sed jocô, ut putat Sanctius, quasi senem amatorem, vetulam vocaret.

DE NOMINUM DECLINATIONE.

In declinationum regulis (ait Sanctius) ea tantum tradimus, quæ à propositis Paradigmatis discrepant. Ridiculi enim sunt & morosi examinatores puerorum, qui regulas acriter exigunt, quare *Poeta* & *tabula* faciunt genitivum in *æ*, & accusativum in *am*, cum ad manum sit *Mensa, mensæ*, quod est paradigma primæ declinationis.

S tollito Græcis.] *Orpheus* in vocativô *Orpheu*. *Panthus, Panthu.*

Prima dat A nostris] Latina primæ declinationis nomina, desinunt in *a*: Græca in *as*, *es*, & *e*. Illa in *a*, *as*, & *es* exeuntia faciunt genitivum in *æ*, ut *Musa, Musæ*: *Æneas, Æneæ*: *Atrides, Atridæ*. Sed quæ desinunt in *e*, in patriô seu genitivô habent *es*, ut *Epitome, epitomes*, in accusativô *epitomen*, in vocativô & ablativô *epitome*. Juvenalis: *Penelope melius, melius torquetis Arachne.* Unde etiam apparet, quantum fallantur, qui Græcos ablativum habere negant: nam *Penelope* sine ullô dubiô est ablativus; non autem Latinus: nam is in primâ declinatione desinit in *a*. Est ergo Græcus.

In dativô & ablativo plurali antiquissimi dicebant ut *duabus* & *ambabus* (quæ in usu remanserunt) ita

ita & *dextrabus*, *eabus*, *raptabus*, *paucabus*, *puellabus*, *pudicabus*, *portabus*, *oleabus*, *equabus*, *mulabus*, *filiabus*, *&c.* Sed ista posteriores repudiarunt. Cicero: *Terentiæ & Tulliæ duabus animis suis.* Varro sæpe de fæminis dicit *equis* & *mulis*. Et Plautus Stichô: *Gratulabor adventum vestrum filiis*, non *filiabus*. Cicero pro Rabiriô dixit: *A Jove cæterisque diis deabusque pacem peto:* quia aliter *Deos* & *Deas* distinguere non poterat, ut Demosthenes, quem imitabatur, pro coronâ his verbis fecerat: θεοῖς εὔχομαι πᾶσι καὶ πάσαις.

SECUNDA DECLINATIO.

Hæc sex habet fines, seu terminationes, *er*, *us*, *um*, *vir*, *ur*, & *eus* Græcum, *Orpheus*, *Pentheus*.

Vir, puer excrescunt.] Multa per *Apocopen* in *r* nunc desinunt: quæ olim desinebant in *rus*, adeoque in genitivo crescere videntur, ut *Vir* cum compositis *levir*, *trevir*, *puer*, *satur*, *gibber*, *adulter*, *socer*, *gener*, *Iber*, *cæter*, *presbyter*, & *liber*, composita à *gero* & *fero*, ut *Armiger*, *furcifer*.

Sed proprium per IUS, dabit I.] Fallitur Priscianus, qui lib. 7. veteres contra hanc regulam putat *Laërtie* dixisse, pro *Laërti*, nec enim proprium nomen est *Laërtius*, sed appellativum, ut sit *Laërtius filius*, *Laërtia proles*, *Laërtium prædium*, pro, *Laërtæ*. Accius, opinor, in versu, quem à Cicerone usurpatum Fabius memorat: *Nisi quo Ulysses rate evasit Laërtius*. Rectè igitur Jul. Cæsar. Stella in versu ad Franciscum à Castro, *Castrie* dixit: nam Franciscus *Comes Castrius*, est idem, quod *Castri Comes*, vel *à Castro*, aut *de Castro* sivè *Castrensis Comes:* qui Stellam eô nomine reprehendunt, etsi ridicula res est elementarius senex, cincticulô præcincti in sellâ apud Grammatices magistrum rectè assederint, Priscianum scil. condiscipulum habebunt. Etsi is suâ spon-

te resipuit, ut ex libro ejus XVIII. apparet: ubi de *Possessivorum vocativis* præcipiens rectè dici fatetur: *O genitor noster Saturnie maxime divum.* Et, *Evandrie fili*, & *Telamonie Ajax*. Simili certè ratione *Delie* vocativus est à *Delius*, Apollo apud Statium in 5. Thebaid. *Julius* & *Pompejus* interdum sunt adjectiva, ut *Julius suus*, *Pompeja domus*, & tunc Vocat. eorum ab *ius* fit *ie*, ut, *Ensis Julie.* Sed cum sunt nomina propria, Vocativus exit in *i.* ut *Juli.*

Orpheos Androgeo.] In genitivô poëtæ dicunt *Orpheos*, *Peleos*, *Pentheos*: & etiam *Androgeo*, pro *Androgei*, & in accusativô *Orphea*, *Pelea*. Sed hæc merè Græca sunt, & è suis fontibus haurienda.

TERTIA DECLINATIO.

Genitivus singularis hujus declinationis (ait Sanctius) usu melius, quam regulis addiscitur: nihilominus tamen eum paucis carminibus perstrinximus. Et hæc notanda præterea duximus. Multa in hoc genitivô videntur irregularia, quæ nòn sunt, si antiquam recti seu nominativi positionem consideres. *Non quia rectus varius esse potest, debet declinatio mutari*, ait Servius. Et Charisius lib. I. *Omnia* (inquit) *in declinatione vocabula non plus unâ syllabâ crescunt:* Rursus ibidem: *Ancipes dixerunt veteres cum ratione, ne genitivô Ancipitis duabus videretur syllabis crescere.* Plaut. Rud. *Post altrinsecus est securicula ancipes.* Hæc igitur colligamus, quæ propter veterem positionem videntur nunc irregularia.

Arpinas, *atis*: olim *hic* & *hæc Arpinatis* & *hoc Arpinate.*

Sic *Aletrinas*, *Mæcenas*, *Sutrinas*, *nostras*, *vestras*, *cujas*.

Anio & *Nerio*, gen. *Anienis* & *Nerienis*, quia olim *Anien* & *Nerien.*

Biceps, & reliqua *à caput* & *capio*, ut *municeps*, olim *bicipes* & *municipes.*

Caro,

Caro, *carnis*, quia olim *hæc carnis*.

Ceres, *Cereris*, quia olim *hæc Cereris*.

Glis, *gliris*, quia olim *hic gliris*.

Hepar, *hepatis*, quia olim *Hepas*.

Jecur, *jecoris* & *jecinoris*, quia olim *jecor* & *jecinor*.

Iter, *iteris* & *itineris*, quia olim *iter & itiner*.

Jupiter, *Jovis* & *Jupitris*, quia olim *hic Jovis* & *Jupiter*.

Impuber, *impuberis*. *Impubes impubis*.

Lac, *lactis*, olim *hoc lacte lactis*.

Mel, *mellis*. *Fel*, *fellis*. Olim *hoc melle*, *felle*.

Pollis, *pollinis*, quia olim *pollen*.

Robur, *roboris*, quia olim *robor*. Sic *ebur*, *femur*, *jecur*.

Sanguis, *sanguinis*, quia olim *sanguen*.

Senex, *senis*, quia olim *senex senicis*.

Supellex, *supellectilis*, quia olim *hæc supellectilis*.

Turbo, *turbonis* semper: at *Turben turbinis*.

A, *præstabit* A T I S.] Ut *Poëma*, *poëmatis*. In e desinentia in genitivô non plures habent syllabas, ut *Altare*, *altaris*, *monile monilis*.

O N I S *ab* O.] Ut *Lectio*, *lectionis*: *pellio*, *pellionis*: *Phrygio*, *phrygionis*: *ardelio*, *ardelionis*: *cento*, *centonis*: *carbo*, *carbonis*: *latro*, *latronis*.

D O, G O *fœmineum*.] *Libido*, *libidinis*: *caligo*, *caliginis*: *rubigo*, *rubiginis*.

Crescit, *I S*, *L*. *N*. *T*.] Ut *Sal*, *salis*: *vigil*, *vigilis*: *sol*, *solis*: *consul*, *consulis*: *Cæsar*, *Cæsaris*: *Gaspar*, *Gasparis* (nam vervecum crassô sub aëre natorum est dicere, *Caspaarus*, *Caspaari*) *Amilcar*, *Amilcaris*: *passer*, *passeris*: *color*, *coloris*: *murmur*, *murmuris*: *Titan*, *Titanis*: *lien*, *lienis*: *Delphin*, *Delphinis*: *canon*, *canonis*.

M E N, C E N.] *Agmen*, *agminis*: *numen*, *numinis*: *fidicen*, *fidicinis*.

O N, O N T I S.] *Laöcoon*, *Laöcoontis*.

Cor, *nataque cordis*.] *Excors*, *vecors*, *secors* (non *socors*) *excordis*, *vecordis*, *secordis*.

E perdunt imber.] Id est, *imber* cum compositis, ut *October* non crescunt, sed faciunt genitivum in *is* abjecto *e*, ut *Octobris, imbris*. Item nomina Latina in *ter* & *ster*, ut *Pater, mater, uter, venter accipiter, pedester, equester*. Græca verò crescunt, ut *Stater, panther, balter, clyster*, ut & Latinum *later*, quod facit *lateris*.

E S dat I T I S.] *Comes, comitis: limes, limitis: palmes, palmitis.*

I D I S à sedeo ortum] *Obses, obsidis.* Sic *reses, deses*.

Non crescit proprium & muliebre] Ut *Achilles, Achillis: Ulysses, Ulyssis: ambages, ambagis: clades, cladis: cautes, cautis: compages, compagis.* Sic *Dapes, fames, feles, indoles, labes, moles, nubes, proles, rupes, sæpes, suboles* (non *soboles*,) *strages, tabes, vulpes.*

I S, non crescit.] Ut *Avis, pelvis, messis, febris, clavis, turris, restis, navis, securis.*

U S, dat E R I S.] Ut *Acus, fœdus, funus, genus, glomus, latus, munus, olus, onus, opus, pondus, rudus, scelus, sidus, vellus, vetus, Venus, viscus, ulcus, vulnus.*

Servitque, juvenque, senectus] id est, *servitus, juventus.*

Monosyllaba in U R I S.] Ut *Pus puris, mus muris, crus, plus, rus, tus.*

Pous deducit O D I S.] Ut *Tripus, tripodis: apus, apodis. Trapezus, Trapezuntis.*

I, mediat cum B S, P S, syllaba finit.] Ut *Trabs, plebs, sæps*, interposita litera *i* faciunt *trabis, plebis, sæpis*. Sic *Hiems hiemis. Princeps, cælebs* mutatô *e* in *i* faciunt *Principis, cœlibis.*

Demtô balex.] Nomina plurium syllabarum in *ex* desinentia, faciunt genitivum in *icis*, *e* versa in *i*, ut *Pollex, pollicis*. Sic *Culex, latex, cimex, ramex, carex, codex, imbrex, index, judex, pellex, podex, pumex, vertex, remex*, quod facit *remigis*. Excipe *balex baleeis, vervex vervecis. Vibex*, non rectè scribitur, sed *Vibix, vibicis*. Græca *Hipponax* & *Astyanax* faciunt, *Hipponactis, Astyanactis.*

Fœmineum I S non crescens.] Id est, omnia nomi-

na

na fæminina in *is*, finita non crescentia in genitivo, faciunt accusativum in *em* aut *im*, ut *Ovis*, *ovem* vel *ovim*. Sic *Pestis, messis, bilis, vallis, vestis, febris, clavis, turris, restis, sementis, puppis, navis, securis, partis* priscum *partim* & *partem*, ut *lentis lentim* & *lentem*.

Græca in I S.] Ut *poësis, hæresis, genesis, syntaxis, metropolis, Alexis, Paris, Tibris, Iris.*

Sextus E vult semper] Regula quidem talis est, sed veteres tamen promiscue in *e* & *i* ablativum æquè ac dativum terminabant. Dativi exempla sunt Ovid. Fast. lib. 6. extremô: *In quâ par facies nobilitate fuit.* Lucil. *Esuriente leoni ex ore exsculpere prædam.* Propert. *Et quoscumque meo fecisti nomine versus*, pro, *nomini meo*, id est, *mihi*. Idem: *Cum temere anguineo creditur ore manus.* Virg. *nec sospite dirum Optabis nato funus pater.* Ubi Servius: *Sospite pro sospiti*, qui etiam, *Alite* dativum putat apud Hor. *Scriberis Vario Mæonii criminis alite.* Jam in ablativo Plaut. Lucr. & Varro dicunt *parti*, pro, *parte*. Cato, *Segeti* pro *segete*. Virgilius & Persius *capiti*, pro, *capite*. Cato, *fini*, pro, *fine*. Lucret. & Cicero *colli* & *orbi*, pro, *colle* & *orbe*. Ovidius, Lucretius, & Catullus *Mare*, pro, *mari*. Ovidius *Fonte peremne*, pro, *perenni*: *Porcâ bimestre*, pro, *bimestri*: *Sagittâ cæleste*, pro, *cælesti*. Lucanus *Natale*, pro, *natali*. Varro *Collô breve*, pro, *brevi*. Cicero *Ab homine Arpinate*. *Ex municipiô Alctrinate.* Livius *In Capenate agrô*. Sic in ablativô auctores indifferenter dicunt, *Carthagini* & *Carthagine, ruri* & *rure, luci* & *luce, mani* & *mane, vesperi* & *vespere, tempori* & *tempore, bili* & *bile*.

Imber atque adjectiva.] Ut *Imber, imbre* vel *imbri*. Sic *October, December*. Adjectiva ut *facilis, cælestis, natalis, perennis, prudens, diligens*, &c. Similiter ablativo in *e* & *i* desinunt. Sic *Vigil* & *pugil, victrix, genitrix, meretrix, suppellex, suppellectile* & *suppellectili*.

AL, AR, E, neutrum I dat.] Ut *Animal animali, pulvinar pulvinari, monile monili.*

Sic I M aut I N dantia quarto.] Quæ in accusativô habent *im* vel *in*, eadem in ablativô habent *i*. ut *Poesim, Poesi: Syntaxin, Syntaxi: Alexin, Alexi.*

E S recto & quarto.] Nomina tertiæ declinationis habent nominativum & accusativum pluralem in *es*, ut *Sermones, laudes, homines, milites*. Neutra in *a*, & in *ia*, si ablativus eorum singularis desinat in *i*, ut *Corpora, pecora, facilia, cœlestia*. Comparativa tamen neutra in *a* tantum desinunt, ut *meliora, majora*. Sic *vetera* & *plura*, etsi antiqui *pluria* dixerunt.

U M patrius.] Genitivus pluralis in *um* exit; ut *hominum*. Veteres tamen etiam *hominium* dicebant, *civitatium, meretricium, carnificium*. *Mensum*, pro *mensium*, Ovid. 8. Metam.

E S, I S, non crescens.] Ut *Cædes cædium*. Sic *proles, moles, labes, clades, nubes, sedes, ovis, vestis, vallis, canalis*.

Sed monosyllaba I U M.] Ut *As, æs, ars, arx, bes, car, calx, cor, cos, crux, crus, daps, dens, dis, dos, falx, fax, fæx, faux, fons, frons, glans, glis, glos, gens, gryps, jus, lar, lanx, lens, lis, mas, mens, merx, mons, mus, nex, nix, nox, os, pax, pars, par, præs, plebs, pix, pons, puls, plus, pus, ros, rus, sal, sæps, scobs, stirps, strix, sors, trabs, trux, vas, urbs*. Ista genitivum pluralem habent in *ium*, de Grammaticorum quidem sententiâ, nec enim omnia apud auctores inveniuntur.

A T I S mage neutra Pelasga.] *Poëma* in dativô & ablativô plurali facit *poëmatis*.

Tres Casus Græcos.] Dicunt Poëtæ in genitivô, *Pallados* à *Pallas*, in accusativô, *Hectora* ab *Hector*, & *Troas* à *Tros*.

QUARTA DECLINATIO.

Quarta dat U S.] Terminationes quartæ declinationis sunt *us*, & *u* indeclinabile: nam illud obsoletum est, quod Cicero in Aratô dixit *genus* in genitivô

tivô à *genu*, & Lucanus *Cornus* à *cornu*. Sicut etiam obſolverunt Genitivi ſingulares in *i*, ut *Senati*, *Quæſti*, *Adventi*. Plaut. Caſ. *Egreditur Senati columen, præſidium populi*. Aul. *Nihil hic eſt quæſti furibus*. Ter. Phorm. *Ubi Patris adventi in mentem venit.*

QUINTA DECLINATIO.

E S olim patrius.] Veteres in genitivô dicebant *dies* & *die* & *dii*: in dativô *die* & *dii*: in ablativô etiam *diu*. Hinc *Diu noctique*; nam *noctu* eſſe ablativum, ſicut *lucu*, pro *luce*, apparet ex hôc Ennii: *Hâc noctu filô pendebit Hetruria tota*: & Quadrigarii: *Senatus de noctu convenire, noctu multa domum dimitti*. Priſcianus lib. 8. *Veteres frequentiſſimè inveniuntur ſimilem ablativo protuliſſe in hâc declinatione tam genitivum, quam dativum, ut* Salluſt. *Dubitavit acie pars*, pro *aciei*. Virgil. *Libra die ſomnique pares ubi fecerit horas*, pro *diei*. Ovidius quoque *fide*, pro *fidei* poſuit 6. Metam. *Utque fide pignus dextras utriuſque popoſcit*. Cic. pro S. Roſciô, *pernicii* dixit, à *pernicies*. Pacuvius, *progenii* à *progenies*. Virgil. & Cælius hiſtoricus, Chariſiô teſte, *dii* à *dies*. Plautus in Mercatoris prolog. *Amatores, qui aut nocti, aut dii, aut ſoli, aut lunæ miſerias narrant ſuas*. Ita legit Servius, qui etiam *fames*, *famii* veteribus dictum teſtatur. Varro ſcilicet genitivô *fami* dixit, teſte Chariſiô, in dativô ſimiliter Plautus Stich. act. 2. ſc. 1.

ANNOTATIONES
IN
SYNTAXIN.

PRimum omnium ad rem pertinere & ex uſu diſcentium fore arbitror, ut Magiſter de *Genere* Syntaxeωs noſtræ, qualis ſcilicet illa ſit, & quid ab aliorum præceptionibus ea interſit, tum de *Uſu* ejus breviter admoneatur.

Quod ad aliorum de Syntaxi præceptiones attinet, res in propatulô poſita vociferatur, regulas & nimis multas eſſe, & confuſas, nec certis generibus diſtinctas, nullô ſcilicet *Concordiæ* & *Rectionis* diſcrimine: quodque multò majoris eſt incommodi, tot *exceptionibus, appendicibus* & *obſervationibus* oneratas, ut diſcentem ſi minus ad inſaniam, ad deſperationem quidem certè poſſint redigere. Huc accedit, quod cum Philoſophi judiciô limantur, non niſi pauciſſimæ veræ inveniuntur. Verbi gratiâ de nominibus adjectivis, itemque de verbis genitivum regentibus complures traduntur regulæ, quas omnes falſiſſimas eſſe ex noſtrâ Syntaxi diſcitur, quia ſcilicet genitivus tam in Græcâ, quam in Latinâ linguâ à ſolô nomine ſubſtantivô, vel à Græcâ præpoſitione ἐκ, præterea verò à nullâ orationis parte regitur. Similiter multæ ab aliis afferuntur regulæ de verbis, & nominibus dativum adſciſcentibus: quod contra noſtra hæc Syntaxis à nullâ prorſus orationis parte eum caſum regi docet. Non paucæ etiam ſunt aliorum regulæ de nominibus & verbis accuſativum vel ablativum regentibus, ſed omnes falſiſſimæ, demtâ unâ illâ de verbis activis, quæ accuſati-

vum

vum adſciſcunt. Cæterum & accuſativum & ablativum perpetuò à præpoſitione regi, noſtra Syntaxis facit planiſſimum: ex quâ etiam diluceſcit, quam ridiculè delirarint, imò totâ viâ erraverint vel doctiſſimi Grammaticorum, qui omnes caſus ab adverbiis regi docuerunt. Omnes igitur, quotquot jam inde à ſecundò bellò Punicô ad hanc uſque diem Latinæ conſtructionis præcepta didicerunt (unam *Franciſci Sanctii* Syntaxin excipio, quamvis ea nec perfecta, nec ſatis ordinata, adhæc autem ſuboſcura ſit) labore ſe ipſi improbiſſimô eôque vanô & irritô confecerunt, nec quiſquam eorum exſtitit, ne Cicero quidem ipſe, aut Varro, aut Quintilianus, qui plerorumque quæ Grammaticè dixiſſet aut ſcripſiſſet, certam roganti rationem poſſet reddere, neque aut inepta, aut flagitioſa, aut palam falſa reſpondendo, ludibrium eruditis deberet: quod ego minimè vereor, ne cui audacius, quam verius, inſimulare judicer, qui *Paradoxa* noſtra *literaria* cognoſcere dignum habuerit.

Noſtra Syntaxis contra hæc omnia regulas habet numero pauciſſimas: Nam de *Nomine*, *Verbô* & *Participiô*, quicquid dici poteſt, quindecim regulis complexi ſumus, quas bonæ memoriæ & jam judicii nonnullius adoleſcens vel unâ die edidicerit. Deinde eas, quæ *Concordiæ* inſerviunt, ab aliis, quæ *caſuum rectionem* dirigunt, diſtinximus: quâ quidem re hoc præſtamus, ut regulæ minori negotiô intelligi ac memoriæ mandari poſſint. Ubi tamen Lectorem velim monitum, *Concordiam* aliam *naturæ* eſſe, cum ſcilicet duæ res in aliquâ tertiâ conveniunt, cui propriè demum *Concordiæ* vel *Convenientiæ* appellatio debetur: Aliam *Arbitrii*, cum duo quædam nihil habent tertium, in quò conſentiant, uſu tamen hominum conjungi ſolent, cujuſmodi eſt adverbii *utinam* concordia cum verbis ſecundorum temporum: quæ minus propriè *Concordia* dicitur.

Adhæc

Adhæc ita regulas formavimus, ut non modò *nullam* patiantur *exceptionem* (id quod omnibus inconcessum adhuc, sivè impossibile visum est) sed etiam ut ea, quæ regulis alioquin minimè serviunt, & ad *Irregularem Syntaxin*, sivè *Figuras* pertinent, sub se comprehendant. In quô non doctrinæ, sed prudentiæ methodum custodivimus, discentiūm compendio servientes. Hoc quippe lucri inde facient, quod labore vel falsæ constructionis, vel *Ellipseωs* regulas ediscendi levantur. Qui enim (exempli gratia) primam hanc nostræ Syntaxis regulam didicit: *Nomen substantivum sive expressum, sive suppressum cum adjectivô consentit:* is nihil necesse habet ea ediscere, quæ de *Ellipsi* nominis substantivi, deque falsâ gerundorum & participiorum rectione tradimus, sed satis erit, si ea sæpius relegat, probéque intelligat: Similiter cognitâ quintâ nostrâ regulâ, quâ docetur: *Omnem genitivum à nomine substantivô expressô aut suppressô regi*, eum nihil attinet in memoriæ mandandis vel *Ellipsibus* nominis substantivi, vel regulis de falsâ verbi substantivi rectione, deque adverbiis genitivum regentibus operam occupare. Tandem *Fundamenta* majoris partis Syntaxeos duodecim aliquibus *Maximis* sivè *Regulis* complexi sumus, quas qui didicerit, multô minore negotiô tam falsas, quam veras regulas cum veritatis & falsitatis earum caufis intelliget, neque semel perceptas facile memoriâ suâ delabi aut effluere sibi sentiet. Harum aliæ ad orationem, aliæ ad orationis partes, *Nomen* puta & *Verbum* pertinent. Prioris generis duæ sunt: una: *Omnis affirmatio & negatio nomine & verbô constat*, sivè iis vocibus, quæ nominis & verbi vim atque significationem habent, quia nimirum *affirmatio* est oratio, in quâ alterum de alterô affirmatur: *negatio*, in quâ negatur. Illud, de quô alterum affirmatur aut negatur *Nomen* est: *Verbum* verò, quod de alterô affirmatur aut negatur. Itaque cum

quando

quando dicitur *pluit*, aliquid affirmari certum ſit, aliquid neceſſe eſt, de quô illud *pluit* affirmetur. Hinc regula Syntaxeos enaſcitur: *Omne verbum finitum habet ante ſe nominativum, ſecum in numerô conſentientem.* Si quis ergo dicat, *Cœlum pluit*, erit *Syntaxis regularis*, quâ ſcilicet regula modò tradita cuſtoditur. Sed ſi dicat, *pluit*, erit *Syntaxis irregularis* ſeu *figurata*, in qua per figuram *Ellipſin* nomen, verbi ſuppoſitum, ſupprimitur, adeóque ſubaudiri debet. Fecimus igitur regulam in Syntaxi noſtrâ, quæ magis Philoſophica eſſet quam Grammatica, & ſub ſe figuram quoque comprehenderet hòc modô: *Omne verbum finitum habet ante ſe nominativum ſivè expreſſum, ſivè ſuppreſſum, ſecum in numerô conſentientem.*

Altera ad orationem pertinens *Maxima* eſt: *Præter nomen & verbum ſunt certæ particulæ quibus & illæ duæ, & aliæ minores orationis partes, velut nervis colligantur, variis ſignificationibus aſſignatæ, quæ cum exprimuntur, Regularis; cum ſubaudiuntur, figurata eſt Syntaxis.* Exempli cauſâ. Præpoſitionum aliarum uſus eſt in ſignificandô *locô*, *à quô, in quô*, & *ad quem*: aliarum in ſignificandô *tempore*, *ante quod*, *in quô*, *circa quod*, & *poſt quod*: aliarum in *cauſâ* vel *efficiente*, vel *impellente*, vel *adminiſtrâ* ſivè *inſtrumentali* (quo & *modus* pertinet) vel *inficiente* ſeu *permittente*, vel *materiali*, vel *finali*: aliarum in *parte certâ*: aliarum in *adjunctô* vel *comitatu*: aliarum in *objectô*: aliarum in *comparatione*: aliarum in *pretiô*: aliarum in *menſurâ*, id quod ex illis intelligi poteſt exemplis, quibus præpoſitionum *Ellipſes* in Syntaxi demonſtravimus. Similiter reliquarum particularum, id eſt, conjunctionum & adverbiorum, aliæ *copulationem partium orationis* ſignificant, aliæ *disjunctionem*, aliæ *conditionem*, aliæ *conceſſionem*, aliæ *adverſationem*, aliæ *comparationem*, aliæ *ſimilitudinem*, aliæ *relationem*, aut *cauſam*, aliæ *tempus*, aliæ *votum* & *deſiderium*, velut in earum particularum *Ellipſibus* diſtinctè exempla ſingu-

ſingularum afferendò planum fecimus. Cum ergo in hâc oratione, *Gladiô percuſſus*, manifeſtum ſit *inſtrumentum* ſignificari: jam ſuâ ſponte quivis intelligit, præpoſitionem aliquam in eâ deſiderari, quæ ſignificando inſtrumento ſit deſtinata, ut eſt *ab* & *cum*. Ita in hoc Virgiliano, *Devenêre locos lætos*, motum ad locum ſignificari conſtat. Deeſt ergo præpoſitio tali motui ſignificandò inventa, ut eſt *ad* vel *in*. In hôc autem Terentianô, *Hâc non ſucceſſit, aliâ aggrediemur viâ*, poſteriorem orationis partem inferri ex priore cuivis apparet, adeóque particulam aliquam *illativam* ſubaudiri neceſſe eſt, quales ſunt *ergo*, *igitur*, *itaque*. Hoc Magiſter legendis exemplis, quibus præpoſitionum, conjunctionum, & adverbiorum *Ellipſes* declaravimus, cum ipſe facillimè intelliget, tum diſcipulis explicare poterit, quos etiam ea memoriæ mandare priuſquam ad reliquam Syntaxin admittantur, minimè ab re futurum videtur.

Jam *Maximæ* ad nomen pertinentes, aliæ de *Nominum formis* ſeu *ſpeciebus* agunt, aliæ de *caſibus*. Prioris generis tres ſunt.

Prima: *Omne nomen adjectivum habet ſuum ſubſtantivum.* Sunt enim iſta ex eorum genere, quæ πρός τι, *ad aliquid* ſeu *relata* perhibentur, *& quomodo Dominus eſt ſervi dominus*, item adjectivum eſt ſubſtantivi adjectivum, ſivè quod ſubſtantivo adjungitur. In quàcunquè ergo oratione nomen adjectivum invenitur, in eâ ſubſtantivum cum adjectivô conſentiens ſivè expreſſum, ſivè ſuppreſſum ſit oportet. Si ſit expreſſum, erit *Syntaxis Regularis*: Si autem ſit ſuppreſſum, ac ſubaudiendum, *Syntaxis* erit *Irregularis*, ſeu *Figurata*. Hujus regulæ probè intellectæ longè maximus eſt uſus. Ex eâ enim de *Participiorum concordiâ*, deque *falſâ* cum *Participiorum*, tum *Gerundorum rectione* facillimè judicari poteſt. In auctorum quoque lectione minimum difficultatis legen-

legentibus objicietur, si exempla *Ellipseos* adjectivorum prius sibi familiarissima reddiderint. Ea igitur pueris Magister multum ac sæpe prælegere, tum ex iis auctorum verbis, quæ *Minerva* nostra recitat, magis explanare meminerit.

Secunda: *Omne nomen Relativum habet suum nomen antecedens, quod refert.* Ut *Odi sapientem, qui sibi non sapit.* In hâc oratione nomen relativum *qui*, refert sivè repetit nomen antecedens, *sapientem.* Itaque in hôc Horatianô, *Sunt quos arma juvant*, necesse est suppressum fuisse ac subaudiri nomen, *homines*, quod à relativô *quos* refertur: Est ergo *Figurata Syntaxis.*

Tertia: *Omne nomen Comparatum habet suum nomen positivum, cum quô comparetur.* Cujus regulæ, ut & superioris proximè ratio ex Philosophorum doctrinâ de relatione pendet: neque tamen necesse est, ut positivum sit conjugatum comparati nominis, cum satis sit id quôvis modô in comparatione intelligi, ut cum dico: *Visus est mihi tristior*, subaudis nomen positivum, *æquô, justô*, aut *solitô*, quasi sit, *Tristior præ illô tristi, qui ex æquô, justô, aut solitô tristis est.* Virgil. *Ocyus incubuêre omnes*, subaudi, *dictô*, sicut alibi: *Sic ait, & dictô citius tumida æquora placat.* Nempe, *Dictum ejus non tam citum est, quam cita est æquoris placatio.*

De nominum *casibus* quatuor sunt *Maximæ.*

Prima: *Omnis nominativus est verbi finiti aut suppositum modò, aut simul appositum & suppositum, sivè illud verbum sit expressum, sivè suppressum.* Si sit expressum, erit *Syntaxis regularis:* sin suppressum, *Irregularis*, & vel *Ellipsis*, vel *Zeugma.* Ratio hujus regulæ ex primâ pendet, quia scilicet omnis oratio ex nomine & verbô constat. In hôc ergo Virgilii, *En Priamus*, quia aliquid affirmatur, necesse est verbum finitum subaudiri, nempe, *adest.* Atque hæc *Ellipsis* est. Sed in istô Horatii, *O noctes cœnæque Deum, qui-*

bus

bus ipse meique vescor: nominativus *mei* est suppositum verbi, *vescuntur*, quod subauditur, quæ figura Zeugma dicitur. In hoc, *Deus est animus*, duorum nominativorum alter est suppositum, alter appositum.

Secunda. *Omnis genitivus Latinâ constructione à nomine substantivô expressô aut suppressô: Græcâ vero etiam à præpositione in expressâ, aut suppressâ regitur.* Latinæ constructionis hæc est ratio, quia genitivus perpetuò possessorem significat, sivè activè, sivè passivè capiatur, ut *Pelias Achillis vulnere tardus est*, hoc est, *vulnere quod Achilles fecit: Paris Achillis vulnere lætatur*, id est, *vulnere quod ipse Achilli fecit.* Utrobique autem *Achilles* est velut possessor, sivè is, cujus res est. Jam *Possessor* & *res possessa* sunt nomina relata, quorum alterum sine altero non potest intelligi. Itaque cum audis, *Regis est debellare superbos*, necessariò subaudis nomen substantivum, velut *rem à rege possessam*, quod est, *Munus, officium, opus, res, negotium.* Sic *moris est*, subaudis, *res.* *Romæ vivit*, subaudis, *in locô. Domi est*, subaudis *in ædibus. Accusatus furti*, subaudis, *crimine. Miseret me tui*, subaudis, *miseratio. Pudet me facti*, subaudis, *pudor. Omnium primus. Græcorum optimus*, subaudi, *ex numerô. Integer vitæ, sceleris purus, juris peritus, cupidus vini, vir cæterarum rerum minimè malus*, subaudis, *causâ:* est autem *vini causâ*, *cæterarum rerum causâ*, idem ac si dicas, *quod ad vinum, quod ad cæteras res attinet;* ubi significatur causa non efficiens, sed inficiens, sivè permittens, quæ quoque præpositione *per* significari solet, ut in hôc Cic. *Nunquam per Antonium quietus fui.* *Trahantur per me pedibus omnes rei, non laboro. Per me vel stertas licet.* Plaut. *Tu ægrota si lubet per me ætatem.* *Per hanc cœnam tibi incœnato esse licet. Meam filiam hanc esse oportet.* G R. *Sit per me quidem.* Eôdem sensu Plaut. Trin. *Dum ne ille sis; quem te esse nolo, sis meâ causâ quidlibet.* Epid. *Dum sine me quæras, quæras meâ causâ vel in mediô mari.* Rud.

Rud. *Meâ quidem causâ salvus sis licet.* Observandum porrò est etiam adjectiva nomina, ex participiis facta, genitivum regere, quoniam substantivorum vim habent, sivè δυνάμει, non φύσει substantiva sunt. Nam *Amans uxoris*, *appetens alieni*, nihil est aliud, quam *amator uxoris*, *appetitor alieni*. Scholastici dicerent esse substantiva virtualia, non formalia. Cur verò Græcâ Syntaxi genitivus ab ἐκ regatur, nulla reddi potest ratio, nisi quod Græcum idioma sic ferat, quemadmodum Latinô idiotismô, seu propriâ consuetudine ablativum à præpositione *de* regi videmus, quoniam scilicet linguæ conditoribus ita visum fuit. Solent autem Græci præpositionem ἐκ per *Ellipsin* majorem partem supprimere, quam eorum consuetudinem imitantes Latini dicunt: *Implentur veteris Bacchi. Plenus vini. Participare aliquem sui consilii. Abstine irarum. Desine querelarum. Egere medici. Lassus maris*, &c. Vitruvius magis etiam græcissat, Latinis præpositionibus *ex* & *in* genitivum addendô, ut lib. 1. cap. 2. *Quantitas est modulorum ex ipsius operis sumtio*, pro, *ex ipsô opere*. Et mox cap. 4. *Piscium naturæ plurimum ex aëris & terreni sunt compositæ*, pro, *ex aëre & terrenô*. Et cap. 8. *Cum ergo iis rationibus erit salubritatis in mœnium collocandorum explicatio*, pro, *in mœnibus collocandis*. Et lib. 3. cap. 2. *Si ex imbrium aquæ vis occupaverit*, pro, *ex imbribus*. Et lib. 8. cap. ult. *Descriptio ex duodecim cœlestium signorum sic figurata*, pro, *ex duodecim cœlestibus signis*. Sed Vitruvium, ut mechanicum, ac de plebe hominem puritatis linguæ studiosus nihil morari volet. Cæterum de genitivi usu minimè abre fuerit monere, eô aliàs significari *causam*, ut *Oratio Ciceronis*, cujus *auctor est Cicero. Nummus argenti*, cujus *materia est argentum. Talentum dotis*, quod *in dotem datur. Habet quinquaginta talenta vectigalis*, quæ *ex vectigali ad eum redeunt.* Aliàs *Subjectum* sivè recipiens, sivè occupans, quod Logici *Objectum* vocant,

 ut

ut *Pudor patris*, quod subjectivè significat *pudorem, quo pater afficitur*; objectivè, *quem pater incutit. Metus hostis*, quô vel *metuit*, vel *metuitur. Parvi filii desiderium mei*, quô *filius me desiderat. Officii deliberatio me cruciat*, quâ *de officio delibero. Regis munus* vel *officium.* Aliàs *Adjunctum*, ut *Homo magni ingenii*, id est, *cum magnô ingeniô* vel *ingeniosus. Homo multi cibi*, pro, *vorax. Pecus regis*, pro, *regium. Aulam auri inveni*, pro, *ollam in quâ est aurum. Cadus vini.* Aliàs *Totum*, ut *In ædibus domi. Conclavia mearum ædium.* Aliàs *Partem* vel *speciem*, ut *Res cibi*, pro, *cibus. Res voluptatum*, pro, *voluptates. Urbs Romæ*, pro, *Roma. Flos violæ*, pro, *viola. Flumen Rheni*, pro *Rhenus. Vitium arrogantiæ*, pro *arrogantia. Arbor fici*, pro *ficus. Præmia palmæ*, pro *palma quæ est præmium. Deliciæ pueri. Frustum pueri*, pro, *puer qui est deliciæ*, vel *frustum.* Virgil *Hic tibi mortis erant metæ*, pro, *hic erat tibi mors meta.* Idem. *Corithi Tyrhenâ à sede profectus*, pro, *ab urbe Corithô quæ sedes ei erat.* Curtius: *Libri arborum capiunt literarum notas*, pro, *literas quæ sunt notæ.* Propert. *Vel tibi Medorum pugnaces ire per hostes*, pro, *per Medos qui sunt hostes.* Idem: *Jam negat Euphrates equitem post terga tueri Parthorum*, pro, *Parthos qui sunt eques, sivè equestris exercitus.* Livius: *Lucus frequenti silvâ & proceris abietis arboribus septus*, pro, *abietibus, quæ sunt arbores.*

Tertia: *Omnis accusativus à verbô activô expressô, aut suppressô, vel à nomine substantivô verbali, vel à præpositione regitur*, ut *Tendimus iter in Latium. Æternas pœnas timendum est. Eo spectatum ludos.* Priorum ratio est, quia omne verbum activum significat actionis sivè formam, sivè materiam, circa quam occupatur, hoc est, objectum, sivè effectum: quibus quidem significandis quartus casus fuit inventus. Postremum ab idiomate Latinò pendet, quoniam scilicet linguæ effectoribus placuit præpositiones certi usus significationem habentes cum

quartô

quartô casu jungere. Verbi gratiâ placuit, ut in significandô *locô ad quem*, & *in tempore ante* & *circa quod*, certarum præpositionum accusativo junctarum usus esset, quæ quidem secundum regulas exprimuntur, per *Figuram* verò supprimuntur. Hinc fit, ut in *Pridie Calendas. Multos ab hinc annos*, subaudiatur *ante:* in *homo id ætatis, hoc noctis*, subaudiatur *ad* vel *circa*. Plura hujus rei exempla in Syntaxi de *præpositionum Ellipsi* videri poterunt, unde facile quivis intelligat, ubicunque inveniatur accusativus, qui à verbô activô, aut à verbali nomine non regatur, eum necessariò à præpositione per *Ellipsin* suppressâ regi, ut *Albus dentes. Fractus membra. Cætera lætus. Alias*, pro, *alioqui. Proficiscor Romam. Eo domum, rus. Docebo te artem. Moneris utilia. Hoc sine te exorem, &c.* In illô *Pœnas timendum est:* accusativus *pœnas* regitur ab activô verbô *timere*, quod subauditur, ut in *Ellipsi verbi cognati* demonstratum est. In hôc *Eo spectatum ludos*, duo sunt accusativi, quorum posterior *ludos* regitur à nomine substantivô verbali *spectatum*, quod ipsum quoque accusativi casûs est, & à præpositione *ad* suppressâ regitur, de quô vide *Rectionem nominis verbalis*.

Quarta. *Omnis ablativus à præpositione regitur.* Cujus regulæ ratio etiam ipsa ab idiomate Latinô, eorumque, qui linguam condiderunt, institutô pendet. Itaque pro exploratô haberi potest, ubicumque ablativus inveniatur, ibi præpositionem aliquam desiderari per *Ellipsin*, cujus rei exempla in *præpositionum Ellipsibus* allata, facile cuivis fidem fecerint.

Postremò tres sunt adverb. pertinentes *Maximæ*.

Prima. *Omne verbum accidentale* (id est, quod non sit substantivum) *aut activum est, aut passivum; quorum illud semper accusativum expressum, aut suppressum regit.* Hujus ratio est, quia inter agere & pati nihil est medium, omnisque motus aut actio est aut passio. *Neutra* ergo verba nihil sunt, nisi indocto-

rum Grammaticorum commenta, qui non animadverterunt verborum activorum alia varios habere accusativos materiales, ut *Facere verba, fidem, finem, insidias:* alia non nisi unicum eumque formalem & cognatum, ut *Vivere vitam, mori mortem, furere, furorem, egere egestatem, currere cursum, sedere sessionem, ambulare ambulationem, servire servitutem, certare certamen.* Illis, quæ plures accusativos regunt, necesse est certum semper accusativum adjungere, quoniam aliter, quid agant, incertum erit. Sed his, quæ unum tantùm regunt, inane, otiosum ac supervacuum fuerit accusativum adjungi, quoniam nemini de eô, tanquam essentiali seu formali, dubium esse potest. Ubi tamen modum verborum illorum, quô agunt, exprimere volumus, rectè & locupletium auctorum mori convenienter dicemus: *Vivo vitam hilarem, mortuus est mortem lentam, furit gravissimum furorem, eget acerrimam egestatem, currit cursum percelerem, sedet sessionem commodam, ambulat ambulationem solitam, servit servitutem publicam & laboriosissimam, certat anceps certamen.* Sed etiam prioris generis verba non pauca sic absolutè sine accusativis poni solent, quoniam ex quotidianô loquendi scribendique usu satis scilicet noti erant, quorum exempla inter *Ellipses* recensuimus.

Secunda: *Omne verbum finitum habet pro suppositô nominativum expressum, aut suppressum, aut etiam verbô infinitô, aut aliâ oratione commutatum.* Cujus rationem jam reddidimus, quoniam scilicet omnis oratio ex verbô & nomine constat. Itaque in *Amo, amas*, subaudiuntur nominativi suppositi *ego, tu.* In *Ajunt, ferunt*, subauditur nominativus *homines.* In *Curritur, sedetur, statur, vivitur, evenit*, desiderantur nominativi *cursus, sessio, status, vita, eventus.* In *Itur* subauditur *itio* vel *via.* Sic *Ningit, nix: Lucescit, Advesperascit, Pluit, Jupiter* vel *æther: Miseret, miseratio: Tædet, tædium: Pudet, pudor: Piget, pigritia:*

Pœni-

Pœnitet, pœna. Urbem quam statuo vestra est, pro, *Urbs, quam urbem statuo, est vestra. Licet vobis esse beatis*, pro, *beatitudo vobis licet. Expedit esse divitem*, pro, *divitiæ expediunt. Deprendi miserum est*, pro, *deprehensio misera res est. Moneri me non est necesse*, pro, *monitum mei non est necesse* vel *necessum* sive *necessarium:* nam sicut *imbecillus, a, um* & *imbecillis, imbecille*, similiter, *necessus, a, um* & *necessis, necesse* priscis in usu fuit, pro, *necessarius, a, um:* quam rem si Famianus Strada cognoscendis Grammaticis didicisset, solœcismum illum, vix in puerô ferendum, effugisset: *Nos monitore necesse non habemus*. Ratio certè & doctrina puerilis postulabat: *Moneri necesse non habemus*. Ubi *moneri* vim accusativi habet, sicut nominativi in hôc, *Moneri nos non est necesse*. Priscô more dici poterat: *Monitor nobis non est necessus*, vel *necessis*. *Monitorem non habemus necessum* vel *necessem*. In posterum verò nullum Stradæ, ejusque similibus, magnis illis literarum institoribus, solœcismi tam deformis erit periculum, ubi eos artis hujus nostræ præcepta perdiscere non piguerit. Donati in Ter. Eunuch. act. 5. sc. 5. verba sunt: *Necesse est nomen: nam necessus, necessis, & necessum lectum est*. Eugraphius in prolog. Heauton. *Necesse habeo silentium*.

Tertia: *Omne verbum infinitum habet pro suppositô accusativum expressum, aut suppressum*. Ut *Volo me facere. Possum me fingere. Studet se placere:* vel per *figuram: Volo facere. Possum fingere. Studet placere. Dixit se dare*, vel, *se esse daturum:* vel per *Ellipsin, Dixit dare* & *dixit daturum esse. Videor me videre*, & per *Ellipsin, videor videre. Diceris te fecisse*, vel per *Ellipsin, diceris fecisse. Videtur eum nos odisse*, vel per *Ellipsin, videtur nos odisse*. Ratio hujus regulæ pendet ex idiomate Latinô, quoniam scilicet hic suus Latinis mos est: nam Græcorum more dicendum est: *Diceris tu fecisse, dicunt tu fecisse, dicunt ille fecisse*. Ita Græcanica & transmarina Syntaxis est in hôc Ovidii Fast. *6. Seu*

pius Æneas eripuisse ferunt. Et in hôc Catulli, *Phaselus ait fuisse navium celerrimus*, pro quô Latinè, secundum regulam dixisset: *Ait fuisse se celerrimum:* secundum consuetudinem verò per *Figuram: Ait fuisse celerrimum.* Hor. *Vir bonus & sapiens dignis ait esse paratus.* Ita legit Charisius, Catull. *Quin Diis iratis desinis esse miser*, pro, *te esse miserum*, quomodo vetus Inscriptio apud Brissonium in formulis: *Quando me esse desiero.* Plautus: *Viginti minas adolescens daturus dixit*, pro, *daturus esse.* Virgil. *Sensit medios delapsus in hostes*, subaudi, *esse*, quod Græcô, non Latino more dictum est: sicut *Multi dicuntur venturi esse:* nam secundum Latinæ artis regulam dicendum: *Multi dicuntur eos venturos esse, eos venire*, & per *Ellipsin* Latinam: *Multi dicuntur venire*, aut *venturos esse.* Perpetuò enim verbi infiniti suppositum est accusativus, nisi verbum substantivi nominis vim habeat.

DE
SYNTAXI NOMINUM
VERBALIUM.

Victimam Sacerdotes mactatum eunt, pro, *Sacerdotes eunt viam ad mactatum victimam*, pro, *victimæ.* Lucret. *Hostia concideret mactatu mœsta parentis.* Accusativus nempe *victimam*, regitur non ab *eunt*, sed à *mactatum.* Non ergo Latinè dices: *Victima mox mactatum iri videtur*, sed, *victimam*, quoniam à *mactatum* regitur. Integra porrò oratio secundum regulas talis est: *Videtur viam iri ad mactatum victimam.* Ubi *viam iri*, ponitur pro nominativo, quasi esset: *Itio* seu *profectio ad mactationem victimæ videtur:* sicut, *Viam istam iri mirum est, cum sit latronibus infesta.* Ita Cato dixit: *Contumeliam mihi factum itur*, non *contume-*

tumelia: nam integra oratio eſt: *Via itur ad factum contumeliam*, ſicut, *Ille it viam factum mihi contumeliam:* ubi perſpicuum eſt, *contumeliam* regi à *factum*, non ab *it*. Ita ſi quærenti *quid agitur*? reſpondeat quis: *Ligna cæſum itur:* quis non videat, *ligna* eſſe accuſativum, & regi à *cæſum*, perinde ac ſi dixiſſet, *Ligna cæſum eo*, pro, *eo viam ad cæſum ligna*. Porrò *ire viam*, ſivè *ire iter*, metaphoricè dicitur pro *conari*, ſicut & *viam affectare* uſurpatur, & *tendere* aut *intendere viam* ſivè *iter*. Lucret. *Quod facere intendunt, nec adhuc conata patrantur*, pro, *quod facere conantur*.

Admonitio Magiſtri de Concordiâ Nominis Adjectivi cum Subſtantivô, & Verbi cum Nomine.

Adjectiva nullum genus habere dixi. Itaque adjectivum in genere cum ſubſtantivô nomine convenire non poteſt. Illa quippe duo dicuntur convenire, quæ aliquid tertium commune habent. Itaque cum dicis *vir bonus*, non conveniunt iſta duo nomina in genere, cum *bonus* velut adjectivum nullum habeat genus, ſed tantum terminationem generi maſculino attributam. Poteſt ergo Magiſter, ſi ſic ei videatur, regulam de *nominum Concordiâ* in pueriliſ ætatis gratiam ſic formare: *Nomen ſubſtantivum ſivè expreſſum, ſivè ſuppreſſum cum adjectivô conſentit in numerô, caſu & generis terminatione.* Ita *vinum forte* habent ejuſdem generis, neutri puta, terminationem. Ex verſibus enim de genere terminationis jam conſtitit, nomina in *um* eſſe generis neutri, ſimiliterque in *e*.

Dixi etiam, *Perſonam eſſe ſpecialem numeri verbalis differentiam.* Nomina ergo perſonam nullam habent, adeóque in perſonâ cum verbis convenire non poſſunt. Habent tamen aptitudinem ad perſonam, ut ei accommodari poſſint. Et duobus qui-

dem nominibus *ego* & *tu* exceptis, quorum illud primæ tantum; hoc secundæ personæ verbis aptum est; itemque relativis quibusdam, ut jam *sextâ Concordiæ nominis regulâ* monui; cætera nomina omnia tertiæ verborum personæ accommodantur. Itaque cùm regula nostra de *Concordiâ verbi finiti* dicit, *Omne verbum finitum habet pro suppositô nominativum*, intelligendum est, nominativum personæ verbi accommodabilem, sivè habilem. Nam si dicas *ego docet*, convenit quidem verbum finitum cum nomine in numerô, sed nomen illud non est habile personæ verbi. Hâc ergo de re Magister discipulos monere poterit.

DE SYNTAXI PRÆPOSITIONUM.

Præpositiones compositivas alias *Loquelares*, alias, *Significativas* feci. Priorum nulla est Syntaxis præter illam, quam apertè ferunt. Posteriorum quis usus sit, jam ex sequemur.

Abhinc.] Significat *tempus*, quasi dicas, *ab hâc die* (vel cum Cicerone *ex hâc die*) *dies numerandô*, ac promiscuè de præterito & futurô tempore usurpatur. Cic. *Abhinc annis quindecim*, ubi subaudi præpositionem, *in*, à quâ ablativus regitur. Idem: *Abhinc duos & viginti annos est mortuus*, subaudi præpositionem *ante*. Terent. *Abhinc triennium huc commigravit.* Plautus eôdem sensu *hinc* usurpat. Trucul. *Me nihilô magis respiciet, quam si hinc ducentos annos fuerim mortuus*, subaudi *ante*: similiterque Turpil. Lindia: *Factum esse diem hinc quartum hodie.* Plautus Casin. *Annos abhinc factum est sexdecim, cum conspicatus est puellam exponi*, pro quô dici poterat: *Annos est sedecim cum conspicatus est*: sicut idem Aulul.

Hanc

Hanc domum multos annos est cum possideo & colo, pro, *ante multos abhinc annos factum est, cum possideo*, seu *quod possideo*: nam *quom* & *quod* indifferenter Plautus, Terentius & Cicero hâc in re usurpant, eô quod *quom* sivè *quem* aut *cum* sit accusativus omnibus generibus congruens, à *quis* omnium generum, velut in Paradigmate annotavi. Quia verò *quom* & *quod* adjectiva sunt, eaque relata, nomen substantivum antecedens, quod referant, subaudiri necesse est. Tale verò nomen est *tempus*, aut etiam *negotium*, quod Latinis idem est quod *res*, Italis & Hispanis *cosa*, Germanis, **Ding**, Gallis *chose*. Jam satis constat rectè Latinè dici, *Si est ut ille hanc domum possideat*, pro, *si ita est negotium, si ita est res ut ille domum possideat*. Rectè quoque dicitur, *Quom vales, gaudeo*, & *Quod vales gaudeo*, pro, *ad quom*, sivè *ad quod negotium*, id est, *ad quod negotium quod attinet*: Sensus ergo est: *Quantum ad illud negotium attinet, ad quod vales, gaudeo. Quoniam est ut valeas, quoniam ita res est ut valeas, gaudeo.* Vis itaque Plautinorum verborum hôc modô explanabitur: *Negotium illud, ad quod ego hanc domum possideo, factum est abhinc ante multos annos*. Similis est alter Plauti locus in Persâ: *Nondum sex menses est quom leno huc commigravit*, pro, *nondum abhinc ante sex menses factum est negotium, cum huc migravit*. Sin quis *tempus* subaudire malit, sensus erit: *Nondum abhinc ante sex menses factum est tempus*, sivè *fuit tempus*. Indifferenter enim dicitur: *Factum est, tempus cum*, & *fuit tempus cum*. Ita *Tempus erit cum, tempus veniet cum, tempus fiet cum*, quod etiam subauditur, in *est cum*, *erit cum*. (Si cui insolentius videbitur, *Factum est tempus*, noverit Ciceronem dixisse 5. Att. 20. *Apameæ quinque dies morati, Iconii decem fecimus*. Et Alfenius J C. *Servus fugerat, & annum in fuga fecerat*. Et Senec. ep. 66. *Paucissimos unà fecimus dies.*) Cæterum *abhinc* de futurô usurpat Pacuvius: *Seque ad ludos jam inde abhinc exerceant*. Cicero

pro Rosciô Com. *Repromittis tu abhinc triennium Roscio?* Ubi subauditur, *post*.

Admodum.] Cum *Modus* Latinis & quantitatem & qualitatem significet, hinc fit, ut *admodum* aliàs idem significet, quod *valde*, aliàs quod *propemodum*, *ferè*, *quasi*, *circiter*. Cicero: *Non admodum grandis natu.* Livius: *Exactô admodum mense Februariô.* Idem: *Sex millia hostium cæsa, quinque admodum Romanorum.* Idem: *Vehicula mille admodum capta.* Cicero: *Curlo literarum nihil admodum sciebat*, id est, *quasi nihil*. Columella: *Admodum exigui pulveris subjicimus.* Ubi subauditur *rem:* nam *res pulveris*, est *pulvis*. Ita Varro: *Apponendum est bene olentium herbarum:* aut dictum putabimus, *ad pulveris modum*, sicut *ad instar* dixit Serenus Septimius: cùm *instar* sit nomen substantivum effigiem vel similitudinem significans.

Antehac.] Significat *ante hæc facta* aut *tempora:* nam veteres, *hac*, pro *hæc* dicebant. Plaut. Asin. *Ego illum antehac semper sum hominem frugi ratus.* Idem Mil. *Ante hoc factum hunc sum arbitratus semper servum pessimum.*

Circumcirca.] Plaut. Aul. a. 3. s. 4. *Ubi cœpit scalpurire ungulis circumcirca.* Sicut Græci ἀμφιπερὶ κρήνην *circumcirca fontem.*

Contraea.] Unâ voce dixerunt, sicut *interea*, *præterea*, *postilla*, ubi ultima syllaba à poëtis producitur, ut unum ex duobus vocabulum factum appareat. Exstat apud Cæsar. lib. 3. belli civilis, apud Sallust. Jugurth. apud Livium & Cor. Nepotem sæpius. Liv. 4. *Superbè ab Samnitibus legati prohibiti commerciô sunt: contraea benignè à Siculorum tyrannis adjuti.* Nepos Agesil. *Nullum in eô signum libidinis, nullum luxuriæ: contraea plurima patientiæ atque abstinentiæ.* Idem Epam. *Quod me Agamemnona æmulari putas, falleris: namque ille cum universâ Græciâ vix decem annis unam cepit urbem: ego contraea unâ urbe nostrâ, dieque unô totam Græciam liberavi.* Sic ibi lego, pro,

contra

contra ex unâ. Terentius, *Contra hæc, contra omnia, contra hæc omnia*, eôdem sensu usurpat.

Dehinc, dein, deinde.] *Dein* per *Apocopen*, pro *deinde* dictum est. *Inde* verò sicut & *hinc*, motum à tempore aut locô significat. Usurpatur ergo *deinde*, pro *postea*, ratione præteriti & futuri temporis, tum pro *consequenter*, ratione loci. Terent. *Accepit conditionem, dein quæstum occipit.* Idem: *Factum esse non negat, & deinde facturum autumat.* Cicero: *An ego tibi obviam non prodirem? primum Appio Claudio? deinde Imperatori? deinde more majorum? deinde (quod caput est) amico?* Idem usus est præpositionis *dehinc*. Virgil. *Oscula libavit natæ, dehinc talia fatur.* Plaut. *Si quidem ante mentitus sit, nunc jam dehinc erit tibi verax.*

Derepente, desubito.] Cicero: *Tu derepente irrupisses.* Plaut. *Si apud te eveniat desubito prandium aut potatio.*

Desuper.] Significat idem quod *de superô* aut *superiore locô*, quomodo Plautus loquitur Amph. *Illuc sursum ascendero, inde optimè sic cispellam virum. De superô faciam, ut sit madidus.* Virgil. *His ego nigrantem commistâ grandine nimbum Desuper infundam.* Lucretianum est: *Ex superô.*

Eloco, extemplo.] Significat, *statim, è vestigiô. Templum enim* pro quôvis locô undique apertô dicebant. Usum præpositionis hinc licet colligere. Plaut. Asin. act. 1. sc. 2. *At malô cum tuô: nam jam ex hôc locô ibo ego ad tres viros, vestraque ibi nomina faxo erunt.* Et Trucul. act. 2. sc. 4. *Ego isti non munus mittam? Jam modò ex hôc locô jubebo ad istam quinque perferri minas.* Liv. 36. *Alii extemplo agendum, alii differendum in veris principium censebant.* Plaut. Capt. *Ne tu me ignores, cum extemplo e conspectu meô abscesseris.* Vide mox in *exadversum.*

Exante.] Liv. lib. 45. *Supplicatio pro concione populo indicta est exante diem quinctum Idus Octobris*, id est, *ex illô die in diem quinctum, antequam dies quinctus finem haberet:* sic enim intelligebant, cum dicerent, *Ante diem tertium, quartum, &c.* *Exad-*

Exadversum.] Terent. Phor. *Modò vidi quandam virginem, suam lamentari matrem mortuam: ea sita exadversum*, id est, *mater mortua posita erat è regione virginis.* Ibid. *Exadversum ei loco tonstrina erat quædam.* Ubi Donatus ait, pro *ei loco*, legi etiam *illico.* Nimirum scripserat Terentius, *è locô.* Nepos Thrasyb. *Cecidit Critias, cum quô exadversus Thrasybulus fortissimè pugnarat.* Ita est in veteri codice optimô. Cic. 1. Divin. *Ara Ajo loquenti exadversus eum locum consecrata est.* Ubi duo illa verba, *eum locum*, ex glossâ videntur irrepsisse: etsi apud Nepotem quoque in Themist. legimus: *Factum est, ut ab Arthemisiô discederent, & exadversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent.*

Examussim.] Significat *exactè, perfectè*, quasi *ad amussim.* Plaut. Amph. *Næ ista ædepol examussim est optima.* Et Most. *Ædes factæ examussim.* Et Menæc. *Ut hanc rem vobis examussim disputem.*

Exhinc.] Lucret. lib. 3. citante Prisciano: *Anima cùm animi vi percussa est, exhinc corpus propellit*, id est, *statim, ex hôc locô.* Sueton. Tiber. *Post hæc comatam Galliam rexit. Exhinc Rhæticum Vindelicumque bellum.* Cicero similiter *ex hâc die*, de præteritô & futurô usurpat, pro quô vulgo barbarè, *ex tunc* & *ex nunc*, quæ tamen sunt facta, ut *exhinc, exinde, inante, exante, præquam.* Plautus de futuro, Pers. act. 4. sc. 3. *Bonus volo jam ex hôc die esse*, id est, *posthac.*

Exin, exinde.] Virgil. *Quisque suos patimur manes, exinde per altum Mittimur Elysium.* Plautus Pseud. *Proinde ut quisque fortunâ utitur, exinde sapere eum dicimus.* Et Truc. *Postquam alium reperit, qui plus daret, me exinde amovit locô.* Varro 1. rust. 20. *Alii asellis, alii vaccis ac mulis utuntur, exinde ut pabuli facultas est*, pro *perinde ut.* Justin. *Populum eôdem ornatu vestiri jubet, quem morem vestis exinde gens universa tenet*, pro, *inde ex eô tempore.* Macer Jurisc. *Annus exinde computandus est, ex quô ea annotatio publicè innotuit.*

Extra-

Extraquam.] Significat, *præterquam, nisi.* Cicer. *Addat exceptionem hanc, extraquam si quis reip. causâ exercitum non tradiderit.* Livius: *Campanos omnes liberos esse jusserunt, extraquam qui eorum, aut ipsi, aut parentes eorum apud hostes essent.*

Impræsentiarum.] Vix mihi persuadere possum, quin vocem hanc à posterioribus maleficitam sciolorum audaciâ in veterum libros insedisse credam. Legitur etiam in Corneliô Nepote in vitâ Hannib. *Cum Scipione, exhaustis jam patriæ facultatibus, cupivit impræsentiarum bellum componere, quô valentior postea congrederetur.*

Inante.] Cicero: *Cædem te optimatium contulisse inante diem quinctum Calendas Novembris*, pro, *in diem ante diem quinctum*, id est, *in eum diem, qui incideret antequam dies quinctus præterisset.* Propert. *Si quis vult famâ tabulas anteire vetustas, Hic dominam exemplô ponat inante meam.*

Inibi.] Significat *ibidem.* Cicero: *Luxuries Annibalem Capuæ corripuit: superbia nata inibi esse ex Campanorum fastidiô videtur.* Idem: *Quod sperare debemus aut inibi esse, aut jam esse confectum.* Plaut. Pers. *Marsupium habeat, inibi paulum præsidii.*

In locô.] *In locô*, ex quô factum *inlicò* & *illicò*, significat *statim, e vestigiô.* Dictys lib. 6. 12. *Acastus ubi præter spem se liberatum animadvertit; sponte in locô cuncta regni Neoptolemo tradit.*

Insuper.] Significat, *præterea*, vel *super illa, quæ jam dicta sunt.* Terent. *An pœnitebat flagitii, ni miserum insuper etiam patri indicares?* Livius: *Si hoc non satis est, insuper pœnas expetite.* Idem: *Humus insuper injiciebatur*, pro, *supra.* Virgilius cum ablativô ponit, *Insuper his*, pro, *præter hæc, his amplius.* Lucretius cum accusativo: *Insuper alienos rogos exstructos consanguineorum cadavera locabant.* Ita & Cæsar: *Hanc insuper contignationem tantum adstruxerunt.*

Interea, interim, interibi.] Significat, *inter ea negotia,*

tia, facta vel *tempora*, id est, *per idem tempus, quô aliquid aliud negotii peragitur*. Cicero: *Hæc dum Romæ geruntur, Quinctius interea*, &c. Terent. *Interea dum is venit, domi opperiamur*. Livius: *Inter agenda hæc*, pro, *interea*, ut videatur *Ellipsis* esse in voce *interea*, subaudiaturque *agenda negotia*, sicut Plaut. Stich. *Inter illud negotium meis amicis curavi, ut cœna esset cocta*. Et Cistel. *Inter rem istam agendam heræ huic respondi, quod rogabat*. Idem Rudente. *Jam hic ero, tu interibi adorna, quod opus est*. Cicero. *Hôc interim spatiô conclave illud concidit*. Uterque Seneca & uterque Quinctilianus *interim*, pro, *interdum, nonnunquam, aliquando* ponunt, sed id degenerantis jam Latinitatis specimen existimari potest.

Interdiu.] Significat, *de die, interim dum dies est*. Plautus etiam *interdius* usurpat. Cicero: *Noctu an interdiu*. Ridiculè Quinctilianus lib. 1. extremò cap. 4. *Noctu & diu* adverbiis annumerat. Leguntur enim cum præpositionibus ablativum regentibus, & cum adjectivis ablativi casûs. Plaut. *Hâc noctu somniavi*. Ennius: *Hâc noctu filô pendebit Hetruria tota*. Terent. *Cras cum primô lucu*.

Interdum.] Significat, *aliquando, aliquô tempore*. Cicero: *Interdum, vel potius nimium sæpe. Geminatio verborum habet interdum vim, leporem aliàs*. Festus: *Interduatim & interatim dicebant antiqui, quod nunc interdum & interim*. Hinc apud Plaut. Truc. act. 4. sc. 4. ubi legitur: *Vale Phronesium PH. jam me tuum oculum non vocas? DI. Id quoque interim futatim nomen commemorabitur*. Scribendum censeo: *Id quoque interduatim nomen commemorabitur*.

Perinde] Significat, *similitudinem*. Plaut. *Omnes res perinde sunt, ut agas, ut eas magni facias*. Cic. *Habes à patre munus meâ quidem sententiâ magnum, sed perinde erit, ut acceperis*. Liv. 27. *Ut viseret agros cultaque ab incultis notaret, & perinde dominos laudaret castigaretque*. Sallust. *Mithridates corpore ingenti, perinde armatus*.

Postea,

Poſtea, poſthac, poſthinc, poſtibi, poſtilla, poſtinde, poſtmodo, poſtidea, poſtidem.] Significat, *poſt factum* vel *tempus aliquod*, vel *poſt tempora*, ſicut ſupra, *antehac*. Ovid. 1. Faſt. *Poſtea mirabar, quod non ſine litibus eſſet.* Ubi *a* breve arguit nomen eſſe. Uſus tamen talia fecit particulas, ex eoque *a*, ſæpius producitur. Plaut. Merc. *Neſcio quid meo animo eſt ægrè: poſtea hâc nocte, non quievi ſatis ex ſententiâ*, pro, *tum verò, prætereà autem*. Idem Stich. *Dejiciam telas aranearum. GE. miſeræ algebunt poſtea.* Idem Curcul. *Eum qui vendidit mihi puellam, numquam poſtilla vidi.* Catul. *Nec ſibi poſtilla metuebant talia verba.* Cic. *Id ne umquam poſthac accidere poſſit, providendum eſt.* Virgil. *Poſthinc ad naves graditur ſocioſque reviſit.* Plaut. Mil. *Verberetur etiam, poſtibi amittendum cenſeo.* Et Stich. *Nunc intro ibo & ſacrificabo, poſtibi jubebo nobis cœnam coqui.* Lucret. *In pedibus primum digitos liveſcere & ungues, Inde pedes & crura mori: poſtinde per artus Ire alios tractim gelidi veſtigia leti.* Livius: *Si Ardeates arbitrium Senatui permittant, fore ut poſtmodo gaudeant ſe iræ moderatos.* Plaut. Ciſt. *Ubi id erit factum, ornamenta ponent, poſtidea loci qui deliquit, vapulabit.* Idem Aul. act. 1. ſc. 2. *Nunc quo profectus ſum ibo, poſtidem domum.* Sic in optimis libris veteribus legitur. Varro lib. 8. de ling. Latina. *Verbis, quæ non ad rationem ſunt, oportet non uti. Sic enim obſoleſcent, ac poſtidem facilius corrigi poterunt.* Sic ibi lego, pro *poſtea idem*.

Præterea, præterhac.] Significat propriè, *præter* vel *ultra hæc, quæ jam dicta ſunt*, aut *præter*, ſivè *poſt hæc tempora, aut facta.* Cicero: *Eſt philoſophi nobilis filius, homo præterea feſtivus.* Idem: *Tibi uni concedo, præterea nemini.* Idem: *Non poſſumus hujus, & præterea cujuſvis civitatis eſſe cives.* Salluſt. *Numquam Hiſpanos præterea tale facinus facere auſos*, id eſt, *præterquam illô tempore.* Plaut. Rud. *Si præterhac unum verbum faxis, ego tibi comminuam caput.*

Præquam.] Significat idem quod in comparatione

ne alicujus imparis, si cum aliô majori aut minori conferatur. Plaut. Amph. *Parva res voluptatum est in vitâ, præquam quod molestum est.* Mostell. *Jam minoris omnia facio, præquam quibus modis me ludificatus est.* Aulular. *Nemo sine grandi malô, præquam res patitur, studuit elegantiæ*, id est, *plus quam res familiaris patitur.* Nam *præ* comparationem inæqualium significat, sicut & *ante.*

Præterquam.] Terent. *Verbum si mihi unum, præterquam quod te rogo, faxis.* Cicero: *Nullas iis præterquam ad te dedi literas.* Livius: *Multitudo coalescere in populi unius corpus nullâ re, præterquam legibus poterat.* Cor. Celsus: *Aqua frigida infusa præterquam capiti, etiam stomacho prodest*, pro, *non modò capiti.*

Præut.] Significat idem, quod *præquam.* Plaut. Mil. *Nihil hoc quidem est, præut alia dicam, quæ tu numquam feceris.* Amph. *Perii, ME. parum etiam præut futurum est, prædicas.* Menæc. *Modestior nunc est præut dudum fuit.* Ibid. *Folia nunc cadunt præut, si triduum hic erimus, tum arbores in te cadent.* Turpil. Epiclero: *Præut solent, me curæ somnô segregant*, id est, *plus solitô: præ eô modô, quô solent.*

Proin, proinde.] Significat idem quod *ideo, propterea, itaque.* Usurpantur etiam ad exprimendam similitudinem, sicut *perinde.* Terent. *Orationem sperat invenisse se, quare differat: proin fac apud te ut sis.* Cicero: *Proinde bonô animô sis.* Plaut. Amph. *Scio isthæc facta proinde ut proloquor.* Pœnul. *Proinde habet hic orationem, quasi ipse sit frugi bonæ.* Pseud. *Proinde ut quisque fortunâ utitur, ita præcellit.* Petron. *Senex exercitati vultus, sed cultu non proinde speciosus.*

Pronuper.] Significat, *nuper admodum.* Plautus Trin. *Quam sponsionem pronuper tu exactus es.*

Propalam.] Plaut. Mil. *Metuo ne hoc tandem propalam fiat nimis.* Idem Epid. *Minus jam sum furtificus, quam antehac, rapio propalam.*

Propemodum.] Significat idem, quod *ferè, pæne.* Terent.

Terent. *Propemodum jam tibi habeo fidem.* Cicero: *Verba componere & propemodum dinumerare.*

Proporrò.] Lucret. *Et sibi proporrò quæ sint primordia quærunt*, id est, *insuper, porrò, præterea.*

Propterea.] Terent. *Haud propterea te rogo, ut hoc proferam.*

Proquam, prout.] Significant *comparationem parium.* Lucret *Igitur parvissima corpora proquam, & levissima sunt, ita mobilitata feruntur*, pro, *quantò minora & læviora sunt, tantò etiam mobiliora.* Idem: *Nec satis est proquam largô se exæstuat æstu, unde queat tantum suboriri ac suppeditare.* Symmachus: *Non satis mihi videretur, proquam res postulat fungi debitum meum.* Cicero: *Tuas literas, prout res postulat, exspecto.* Idem: *Prout facultates ejus ferebant.* Interdum per Ellipsin *Pro* reticetur: Liv. *Homo, non quam isti sunt, gloriosus.*

Protenus seu *protinus.*] Significat, *porrò tenus*, continuatè tam temporis, quam loci ratione. Virgil. de Siciliâ Italiæ olim conjunctâ: *cum protinus utraque tellus una foret.* Idem: *Protinus aërii mellis cœlestia dona exsequar.* Idem: *en ipse capellas protenus æger ago.*

Subinde.] Significat, *deinde, paulò post.* Horat. *Si dicet rectè, primum gaudere: subinde præceptum auriculis hoc instillare memento.* Petronius & posteriores eô utuntur, pro *frequenter, identidem, per intervalla.*

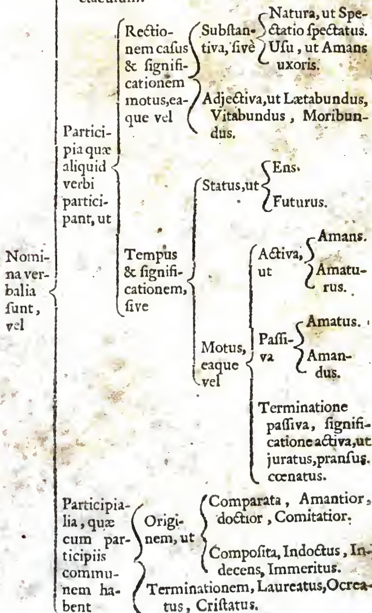
Superquam.] Significat idem: quod *præterquam.* Livius 22. 3. *Primoribus superquam quod dissenserant à consiliô, territis etiam duplici prodigiô.*

AUCTUARIUM
ANNOTATIONUM.

Participia orationis partem feci à Nomine & Verbô diversam: quâ in re plus opinioni Grammaticorum, quam veritati dedisse me fateor. Verè enim nihil aliud participium est, quam verbale nomen, sed quod alicujus verbi accidentis sit particeps, qualia sunt cum tempus, tum casûs rectio, tum denique statûs, aut motûs significatio. Substantiva quippe verba statum, seu substantiam, aut subsistentiam significant, reliqua motum, id est, actionem; aut passionem. Rectè proinde nomina verbalia, id est, originem suam verbo debentia, vel à verbô derivata, trium generum fecerimus, ut eorum alia sint *Expertia verbi*, cum quibus nullum verbi accidens communicatur, alia *Participia*, quæ aliquod verbi accidens participant, alia denique *Participialia*, quæ aliquid participii, etsi nihil verbi participant. Nominum participium alia casûs rectionem & significationem motûs de verbi naturâ participant, eáque vel substantiva, vel adjectiva. Substantiva sunt, *Tactio, curatio*, & *tactus, curatus* quartæ declinationis, *Motio, motus, momen, momentum*: cujus generis nomina cum actionem significant, tum priscô more accusativum, id est, verbi sui casum regunt. Dicebant enim, *Quid tibi me tactio est? Quid tibi hanc rem curatio est?* Retentum quoque fuit, *Venio ad spectatum ludos*, & per *Ellipsin*, *Venio spectatum ludos*. Adjectiva sunt, *Vitabundus, lætabundus, ludibundus, moribundus*, quæ & actionis significationem & accusativi expressi, aut suppressi rectionem cum verbis suis participant. Dicitur enim *vitabundus*

hostes,

Synopsis Nominum Verbalium,

hostes, in cæteris sicut in *lætare lætitiam*, in *ludere ludum*, in *mori mortem*, subauditur. Alia participium nominum, sivè participiorum cùm tempus, tùm significationem, sivè statûs, sivè motûs à verbô ducunt. Nam *ens* & *futurus* substantiva sunt: activa verò *amans* & *amaturus*: passiva denique *amatus*, *amandus*. Nonnulla terminatione passiva, significatione autem activa, ut *Cautus, qui cavet: Juratus, qui juravit: Cœnatus, qui cœnavit: Pransus, qui prandit: Obitus, qui obiit: Occasus, qui occidit.* Participialia nomina vel originem cum participiis communem habent, vel terminationem. Prioris generis alia sunt comparata nomina, ut *Amantior, doctior, comitatior*: alia composita, ut *Indecens, indiligens, indoctus.* Sic *Indicens* apud Terentium Adelph. *qui non dixit*, act. 3. sc. 4. *Non me indicente hæc fiunt.* Et Cic. *Insciente me discessit.* Terminationem participiorum cum illis communem habentia, sunt *Laureatus, ocreatus, cristatus*, eorumque similia. Verùm enim cum ista spinosiora, quam ut tenera tironum ætas ea possit intelligentiâ comprehendere, Magistros de iis admoneri satis mihi visum fuit.

Negotium idem significare quod *res*, *opus*, *factum* (Græcè χρῆμα, πρᾶγμα) & in adjectivis plerisque neutralibus subaudiri, ut sit ex iis, quæ Logici *Transcendentia* vocant (tamquam *ens* & *aliquid*, quæ cùm adjectiva sint, in iis *negotium* suppressum intelligitur) etsi satis in *Minervâ* planum factum est, non tamen ab re futurum videtur, pauculis hic demonstrari. Cic. lib. 2. Ver. 4. *Fecerunt ut ego istum accusarem: à quô mea longissimè ratio voluntasque abhorrebat.* Ubi notat Asconius: *A quô, à quâ re, à quô negotiô, accusationis scilicet.* Terent. Adel. act. 3. sc. 4. *Utinam hoc sit modò defunctum.* Ubi Donatus: *Hoc, id est, negotium.* Plaut. Cas. act. 3. sc. 5. *Times hoc negotium quid est*, pro eô quod aliter dicitur: *Timeo quid hoc sit.* Sic pro eô, quod omnes dicimus,

Quid mali est, Plautus dixit: *Quid mali negotii est.* Trin. act. 4. sc. 2. *Viden' egestas quid negotii dat homini misero mali?* Ubi in *quid* non minus subauditur *negotium*, ut plena oratio sit: *Quid negotium mali negotii dat egestas homini misero.* Est autem *negotium quid negotii* perinde dictum, ut *quæ res rei* sivè *rerum*, apud eundem Plaut. Men. act. 5. sc. 2. *Summum Jovem detestor. S E. quâ de re rerum omnium.* Terent. Heaut. act. 1. sc. 1. *Tantumne ab tuâ re tibi est otii, aliena ut cures?* subaudi *negotia*, ut Horat. *Aliena negotia curo excussus propriis.* Cicer. 2. Philip. *Si tum occisus esset, cum tu illum strictô gladiô insecutus es, negotiumque transegisses, nisi ille se sub scalas conjecisset, hisque oppilatis impetum tuum compressisset*, id est, *rem confecisses.* Idem: *Magnum negotium est navigare.* Ubi per *Ellipsin*, *negotium* omitti poterat, sicut apud eundem: *Quos enumerare magnum est, ita sunt multi. Magnum est iisdem uti sacris.* Ergo similiter in *multum est*, *parum est*, *nimium*, *plus*, *tantum*, *quantum*, subauditur *negotium*: pro quo aliter *res* dici solet: Cic. *Experiar quidem, sed magna res est:* Plaut. Amph. act. 2. sc. 2. pro: *Parvum negotium voluptatum*, seu *parum voluptatum*, dixit *Parva res voluptatum est in vitâ.* Idem sæpe pro, *Ita opus*, seu *usus est*, aliàs, *ita negotium est*, aliàs, *ita res est*, dicere solet. Bacchid. act. 4. sc. 4. *Cum amicâ suâ uterque accubitum eatis: ita negotium est.* Ibid. *Cur id exquiris? CH. res ita est, dici volo.* Menæc. act. 1. sc. 1. *Quære patrem meum, ut veniat ad me, ita rem mihi esse dicito.* Mil. act. 2. sc. 6. *Cito transcurre ad nos, ita negotium est.* Terent. Eun. act. 1. sc. 2. *Sed ita res erat, faciendum fuit*, pro, *ita opus erat.* Similiter autem indifferenter dicitur, *Ut res nata est, ut negotium natum est*, *pro re*, & *pro negotiô.* Scipio Africanus apud Festum: *Ut negotium natum erat.* Plaut. Truc. *Ut rem natam video, accipiendum quod datur.* Idem Aul. *Pro re nitorem qui habent.* Lucret. *Quisque suum pro re consortem mœstus humabat.* Dictys lib. 4.

lib. 4. *Armati instructique pro negotiô pugnam aggrediuntur*, id est, pro *re natâ*, *ut res ferebat*. Sed & *factum*, pro *res* dicitur, sæpéque subauditur. Plaut. Asin. *Non te provideram, ita iracundia obstitit oculis.* ME. *non mirum factum est.* Et Rud. *Haud miranda facta dicis, si Deos decepit & homines.* Et Men. *Mihi mira videntur te hic stare foris.* Et Pseud. *Mira sunt, ni Pseudolus est.* Et Mil. *Ante hoc factum semper hunc sum arbitratus servum nequissimum*, id est, *antehac*, quod ponitur pro *ante hæc*, subaudi *facta*, quod etiam in *postea, interea*, supprimitur. Eodem verò sensu dicitur, *Inter ea facta*, *inter ea negotia*, & *inter eam rem*. Plaut. Stich. *Inter illud negotium curavi, ut cœna esset cocta.* Et Cistel. *Inter rem istam huic respondi quod rogabat.* Rursum Stich. act. 1. sc. 1. *Nos ejus animum de nostris factis noscimus*, id est, *ex nostris rebus*. Et Merc. act. 5. sc. 4. *Eamus intro, non utibilis hic locus factis tuis*, pro, *rebus tuis*. Et Most. a. 2. sc. 1. *Miserum est opus tum demum fodere puteum, ubi sitis fauces tenet*, pro, *misera res*. Propert. *Vincere cum Vejos posse laboris erat*, subaudi, *opus* seu *res*, ut Ovid. *Hic erit artis opus.*

De genere nominum in *ir* desinentium, nullam feci regulam, cum de *hir, hiris*, quod volam manus significat, cujus generis sit, sciri non possit: nusquam enim legitur, nisi apud Cic. 2. de Fin. in Lucilli loco, & apud Charisium lib. 1. sed sine adjectivô. *Vir* autem cum compositis *levir* & *trevir*, masculinum esse constat ex significatione, tum quia per *Apocopen* factum est, ex priscô *virus*, à quô fæmina *vira* dicebatur. Festus: *Querquetulanæ viræ putantur significari nymphæ præsidentes querqueto virescenti. Fæminas quas dicimus, antiqui Viras appellabant; unde adhuc permanent Virgines & Viragines.*

Pag. 149. ut docerem rectè dici, *Necesse aliquid habeo*, oblitus fui addere hunc Senecæ patris locum 6. Controvers. 3. *Sic a te alligatus est, ut necesse haberet, quod non expediebat.*

DE ORTHOEPEIA SEU RECTA LITERARUM Latinarum pronunciatione.

VEram Latini sermonis *Orthoepejam* (quam Quintilianus interpretatur *emendatam cum suâ virtute vocum explanationem*) explicare, nec multum habet utilitatis, & est vel doctissimis in omnique antiquitate versatissimis inconcessum. Jam scilicet unusquisque persuasum habet, suæ nationis homines optimè, rectius quidem certè, quam aliarum, linguam Latinam pronunciare, nec ullâ vel auctoritate, vel ratione adduci potest; ut eam pronunciandi rationem, cui jam adsuevit, mutare velit. Et qui peregrinas linguas earumque dialectos non didicêre, sunt ad judicium hâc de re ferendum ineptissimi. Non longè abiero. Itali homines literam *H* pronunciare non possunt, adeóque literam non esse facilè sibi persuadent: ex quo fit, ut non modò Hispanicum, Gallicum, & Germanicum sermonem ægrè addiscant, sed neque Latinum epigramma Catulli in Arrium sine justô aliarum nationum irrisu legere possint. Sinenses R non habent, sed ejus loco *L* proferunt, quod contra fit à Japanis. Galli non possunt efferre Germanicum *Ch*, nec Germani Italorum *Gn* & *Gl*, quæ sunt Hispanorum *Nn* & *Ll*. Accedit deinde, quod talis est ipsarum literarum, vocalium maximè, & diphthongorum conditio, ut vivam hominis vocem requirant, nec scriptô exponi

ni possint. Sed potissima omnis hâc in re difficultatis causa est interitus linguæ Latinæ: quæ quoniam abhinc mille annis amplius depravari cœpit, atque in usu esse desiit, Germaniæ populis Gothis, Francis, Burgundionibus, Suevis, Alanis, Vandalis & Langobardis ex suâ vernaculâ & ex vulgari Latinâ nova illa linguarum genera conflantibus, quibus Itali, Galli & Hispani hodie quoque utuntur, nisi quod multa Hispanicæ Arabes intulerunt: eô factum est, ut quæ literarum pronunciandi ratio apud Romanos fuerit, ne suspicari quidem possimus. Hoc nemini nòn facillimè probavero, qui sciat, quam irritum capiat laborem, si quis hodie exoticas linguas sine vivâ magistri voce discat. Ut enim Hispanus quispiam, aut Germanus, aut Gallus totum Boccacium & Petrarcham memoriæ mandarit, & Hetruscè elegantissimè scribere didicerit, si tamen numquam Italum hominem loquentem audierit, nec aliô præmonstrante pronunciationem Italorum didicerit, certissimum est, vix decimam quamque vocem ejus ore prolatam ab Italis intellectum iri, adeóque nullum ei cum Italis sermonis commercium esse posse. Itaque pro exploratissimo habeo, si Cicero in terris hodie exsistat, & non modò Gallos, Germanos, aut Hispanos, sed & illum ipsum florem illibatum Italiæ, Hetruscam dico Sirena *Johannem Ciampolum* Latinè loquentem audiat, fore ut ne unum quidem verbum satis percipiat: sicut neque nostrûm quemquam declamante Cicerone plus, quam si Arabicè peroraret, intellecturum arbitror. Ut autem hoc fiat planissimum, eâdemque operâ complurium nationum homines errore suô liberentur, & quam ridiculè sibi linguæ Latinæ rectè pronunciatæ palmam afferant, intelligere possint, distinctè ac singulatim de iis, quæ rem explicatu adeò reddunt difficilem, ea in medium afferam, quæ inter legendum veteres scri-

 ptores,

ptores, præcipuèque Grammaticos, observavi, quæ quidem ad sex omnino capita revocari possunt: Nempe vel ad *Vocalium* cùm *simplicium* tùm *compositarum*, id est, *Diphthongorum* & *Triphthongorum:* vel ad *Consonantium* cùm *simplicium*, tùm *duplicium pronuntiationem.* vel ad *Accentum;* vel denique ad *Euphoniæ rationem.*

DE VOCALIBUS SIMPLICIBUS.

A, duplicem sonum habere, vix quemquam tam illiteratum inveniri arbitror, quin suâ sponte intelligat. In *Anna, Arra,* prius *a* perspicuè aliter sonat, quam posterius. Sed & tertium ejus sonum fuisse, qui ad *o* propius accederet, ex Festô discimus. Ait enim: *Fovii, qui nunc Fabii dicuntur:* & vicissim *horreum, antiquis farreum.* Sic hodie in Germanis Vestphali & Bavari, *Poter da mihi ponem*, pro, *pater panem.* Quartus ejusdem sonus affinis fuit Græco η, sivè eta; quam literam vox ovium exprimit, quæ est *bee, bee:* ex quo Latinis prius *beelare,* post *balare,* sicut Græcum μήτηρ *meeter,* Latini extulerunt *maater,* & ex *ma*, quô Græci adjurantes utebantur, ut μὰ τὸν ἀπόλλωνα, fecerunt *me,* ut *Mecastor,* quod Donatus monet, Hec. act. 1. sc. 2. Hinc suspicari licet, in *facio* fuisse *a* pronunciatum more Bononiensium, ut ab *e*, in *feci*, minimum interesset.

E, similiter duplici sonô effertur in *esse*, *peste:* testaturque Victorinus aliter *e* longum, aliter breve sonare. Tertius ejus sonus apud veteres ad *i* accedebat, velut ex iis, quæ subjiciam, testimoniis discimus. Quinctilian. lib. 1. c. 4. & 7. *E quoque I loco fuit, ut Menerva & Leber & Magester & Dijove & Veijove,* pro, *Dijovi & Veijovi: Livius & Pedianus, Sibe*

&

& *Quase scribebant. In Here neque E plane, neque I auditur. Nos nunc E literâ terminamus, at veterum Comicorum adhuc libris invenio :* Heri ad me venit, *quod idem in epistolis Augusti, quas suâ manu scripsit aut emendavit deprehenditur.* Varro 1. rust. 1. *Rustici veam dicebant, pro viam, & vellam pro villam.* Festus : *Me pro mi, seu mihi dicebant antiqui, & ameci per E literam efferebant.* Donat. in Phorm. act. 1. sc. 1. *Propter cognationem E & I literarum, non dubitaverunt antiqui* heri *&* here *dicere, &* mane *&* mani *&* vespere *&* vesperi. Servius in Æn. 2. *Veteres* Pennas *dicebant, non* Pinnas.

Sed & cum O, quandam literæ *E*, cognationem fuisse, frequens alterius pro altera commutatio arguit. Festus : *Helus & Helesa antiqui dicebant, quod nunc* Holus *&* Holera. Hemonem, hominem. Quinctil. 1. c. 7. *Vortices & Vorsus cæteraque ad eundem modum Scipio Africanus in* E *literam secundam vertisse dicitur.* Cassiodor. de Orthographiâ : *Vostra olim ita per* O, *hodie per* E, *ut Advorsum, adversum : Pervorsum, perversum : Votare, vetare : Vortex, vertex : Convollere, convellere : Amplocti, amplecti.* Priscianus lib. 1. *Antiqui Amplocti pro amplecti dicebant & Animadvorti pro animadverti.*

I, quoque duplici sonô exauditur in *ipsi*, *irriti*. Testantur autem Grammatici, alium *I*, longæ sonum fuisse, alium *I*, brevis, ac ne breve quidem unô eôdem sonô pronunciari solitum. Quintil. 1. c. 4. *Medius est quidam* U, *&* I, *literæ sonus : non enim sic* optimum *dicimus*, *sicut* opimum. Et cap. 7. optimus, maximus, *ut mediam* I, *literam, quæ veteribus* U, *fuerat, acciperent, Caji primum Cæsaris inscriptione traditur factum.* Festus : *Plisima veteres pro plurima.* Velius Longus de Orthographiâ : I, *litera interdum exilis est, interdum pinguis, ut in eô quod est* prodit, vincit, condit, *exilius, volo sonare. In eô verò, quod significatur* prodire, vincire, condire, *æque usque pinguescit, ut jam in ambiguitatem cadat utrum per* I, *quædam habeant*

beant dici, an per U, *ut est* optumus, maxumus. *In quibus annotandum, antiquum sermonem plenioris soni fuisse, & ut ait Cicero*, rusticanum, *atque illis fere placuisse per* U *talia scribere & enunciare. Manet eadem quæstio*, manubiæ, *an* manibiæ, libido *an* lubido. *Nos verò postquam exilitas sermonis delectare cœpit usque* I, *literâ castigavimus illam pinguitudinem, non tamen ut plenè* I, *literam enunciaremus*. Idem: *In* virô *&* virtute, I, *scribitur, & pœnè* V, *enunciatur. In* contumaci *melius puto* I, *servari. Venit enim* à Contemnendo: *etsi Nisus &* contumaci *per* V, *putat posse dici* à *tumore. Variè etiam scriptitatum est*, mancupium, aucupium, manubiæ: *si quidem C. Cæsar per* I, *scripsit, ut apparet ex titulis ipsius: at Augustus per* V, *ut testes sunt ejus inscriptiones*.

O similiter duplici sonô proferri ex *opto*, *porrò*, apparet; Sed in *Pono*, *poto*, bis idem sonus auditur. Victorinus etiam aliô sonô O, productum, aliô correptum enunciari his verbis docet: O, *ut* E, *geminum vocis sonum pro conditione temporis promit. Qui* O, *correptum enunciat, nec magnô hiatu labra reserabit, & retrorsum actam linguam tenebit. Longum autem productis labiis, rictu tereti lingua arcu oris pendula sonum Tragicum dabit: cujus observationis & in* E *litera similis pæne ratio est*.

Tertius O, sonus fuit, sono V, affinis: quâ de re verba sunt Fabii lib. 1. cap. 4. O, *&* U, *permutatæ, invicem, ut* Hecoba *&* notrix, Culchides *&* Pulyxena *scriberetur, &* dederont *ac* probaveront. *Sic* Odysseus, *quem* Udyssea *fecerunt Æoles, ad* Ulyxem *deductus est. Nostri præceptores* cervom, servomque *scripserunt: nunc* U, *gemina scribuntur: sed neutrô modô vox, quam sentimus, efficitur*. Festus: *Quatenos antiqui dicebant pro* quatinus. Velius Longus: *Antiqui confusas* O, *&* U, *literas habuêre; nam* consol *scribebant per* O, *cum legeretur per* U, consul. *Unde in multis etiam nominibus variæ sunt scripturæ, ut* fontes, funtes: fron-

frondes, frundes. Victorinus: *Augustus* mecum *per* O, *non ut nos per* U, *literam scripsit. Nam* O, *non solum pro brevi & longâ, sed etiam pro* U, *ponitur, ut* popolus, piacolum, hoic *pro* huic, fonus *pro* funus, *item alia multa.* Cassiodorus: *Prasto, nos per O, scribimus: antiqui per* U, *qui &* O, *pro* U, *usi sunt.* Poblicum *enim quod nos* publicum, *& quod nos* culpam, *illi* colpam *dixerunt, &* exsoles, *quod nos* exsules, *quod ex solô eant.* Prisc. lib. 1. O, *aliquot Italiæ civitates, teste Pliniô, non habebant, sed locô ejus ponebant* U, *& maximè Umbri & Thusci.* O, *convertitur in* U. Huc, illuc, *pro* hoc, illoc. *Virgil.* Hoc tunc ignipotens cœlô descendit ab altô. *Et pleraque quæ apud Græcos nominativum in* O S *terminant,* O, *in* U, *convertunt apud nos. Vetustissimi etiam* huminem, *pro* hominem *proferebant.* Funtes, *pro* fontes. Frundes, *pro* frondes. Fretu, *pro* fretô. Acherunte, *pro* Acheronte: *quæ tamen à junioribus repudiata sunt, quasi rusticô more dicta.* U, *quoque multis Italiæ populis in usu non erat, sed è contrario utebantur* O, *unde Romanorum quoque vetustissimi in multis dictionibus locô ejus,* O, *posuisse inveniuntur,* poblicum, polchrum, colpam, Hercolem *dicentes. Sed sivè longa, sivè brevis est* O, *affinis est cum* U, *ut* ebur, robur, βȣ̃ς, *pro* ebor, robor, bos. Servius in Æn. 8. *Hoc tunc ignipotens cœlô descendit ab altô,* id est, *Huc tùm: nam ante,* hoc, *adverbium loci fuit, quod nunc abolevit: nam crebrò in antiquis lectionibus invenitur, sicut in epistolis probat Verrius Flaccus exemplis, auctoritate, ratione: dicens in adverbiis pro* U, O *plerumque majores ponere consuetos: & sic pro* huc, hoc *veteres dicere solebant, sicut pro* illuc, illo *dicimus. Unde etiam* hoc, *longum esse apparet, sicut* illo, *quod pro* illuc *ponitur.*

U, geminô sonô in *fructu* exaudimus, quamvis utrobique longum sit, adeóque more veteri *fructuu* scribi possit. Plautus ejus sonum *noctuæ* voci tribuit, quam ait *tu tu usque dicere.* Et Terentianus non aliud sonare testatur, quam O Y, diphthongum Græcam.

Tertius

Tertius ejus sonus cum *I*, quartus cum O, affinitatem habet. Et de hôc postremò jam veterum testimonia audivimus. De tertiò nunc nonnulla subjiciam. Velius Longus: *Variè scriptitatum est* mancupium, aucupium, manubiæ: *si quidem C. Cæsar per* I, *scripsit; at Augustus per* U. *Mihi videtur nimis rusticana enunciatio futura, si* artubus *per* U, *extulerimus: ita tamen existimo enunciandum, ut nec nimis* I, *litera exilis sit, nec* U, *literam scripseris enunciationis sonô cum nimis plenô, ac meminerimus artis Orthoepejæ esse, ut sivè hâc, sivè illâ literâ scripseris, enunciationis sonum temperet. Idem puto & in* clipeô, *per* I *scriptô observandum.* Victorinus. *C. Cæsar* optimus, maximus *scripsit, non ut nos per* U *literam. Messala, Brutus, Agrippa pro* sumus, *scripserunt* simus. Cassiodorus: Lacrumæ *an* lacrimæ, maxumus *an* maximus, *& si quæ similia sunt, scribi debeat, quæsitum est. Varro tradidit, Cæsarem per* I, *ejusmodi verba solitum esse enunciare & scribere: inde propter auctoritatem tanti viri consuetudinem factam.* Servius in Æn. 1. *In navibus stupa interponitur vasis, quam stipam dicunt.* Et Æn. 5. *Stuppa secundum antiquam orthographiam: nam stipa dicta est à stipando. Abusivè etiam linum dicimus.*

Y, Græcam esse vocalem omnes norunt. Eam Latini per U, efferebant, sed tertiô ejus sonô, qui ad similitudinem *I*, accedit, quomodo hodie U, Galli & Itali Alpibus finitimi pronunciant. Velius Longus: *Verrio Flacco videtur eamdem esse apud nos* U, *literam, quæ apud Græcos* Y, *namque his exemplis argumentatur: quod illi dicunt* cyminum, *nos* cumīnum, *quam illi* cypariſſon, *nos* cupressum, *illi* kyberneten, *nos* gubernatorem, *nec non ex ejusmodi* Theseus, Peleus, *& similibus affirmant.* Donatus in Hec. act. 1. sc. 2. *Pro Syra,* Sura *veteres legerunt,* U, *pro* Y, *ponentes, ut* Musia, Suria.

Scaurus de Orthogr. Y, *literam supervacuam Latino sermoni putaverunt, quoniam pro illâ* U, *cederet: sed cum*

cùm quædam in nostrum sermonem Græca nomina admissa sint, in quibus evidenter sonus hujus literæ exprimitur, ut Hyperbaton *&* Hymnus *&* Hyacinthus *& similia, in eisdem hâc literâ necessariò utimur.* Cassiodorus de Orthog. Y, *literâ antiqui non semper usi sunt, sed aliquando locô illius,* U, *ponebant. Itaque in illorum quoque libris hanc scripturam observandam censeo*, Suriam, Suracusas, Sumbola, Sucophantas.

De Vocalibus Compositis, id est, Diphthongis & Triphthongis.

Diphthongus est sonus ex duarum vocalium sonô in unum conflatus, sic ut utriusque sonus exaudiatur, etsi non pari tempore. Aliàs enim prior vocalis integrum tempus, aut etiam duo tempora habet, posterior dimidium modò tempus, aut etiam tertiam partem temporis, ut in *ae*, *ai*, *ao*, *au*, & *eu* usuvenit: nam harum priores plenè efferuntur, nisi quod Germani inter *Ai*, *Ei*, *&* *Eu*, vix quicquam faciunt discriminis: posteriorum sonus ad aures ferè perit, adeo ut certò constitui non possit ultima in *musae*, *e* sit, an *i*, in *aura* & *euro*,*o*, an, *u*, ex quô factum, ut veteres indiscriminatim *musae* & *musai*, *Kaisar* & *Kaesar* scriberent. Sic *Aorelius* (quomodo in veteri saxô scriptum visitur) & *Aurelius* sonô vix discernuntur. Aliàs contra evenit, ut posterior vocalis habeat tempus unum, vel duo, integréque efferatur, prior verò semissem aut tertiam modò partem temporis consumat, adeóque mutilatè, seu raptim pronuncietur, ut in *eitur*, quod est tertiæ personæ verbum ab *eor*. Hic enim *i*, longa est, ac duorum temporum, sed *e*, propemodum absorbetur, ac vix tertiâ ex parte effertur. ut *e*, an *o* sit, dubium maneat: eoque factum est, ut pro tali diphthongô solum *i* scriberetur, sed *pingue*, ut à

Gram-

Grammaticis vocatur, cujus sonum Velius ad sonum *u*, propius ait accedere. Bavari hodie, nisi fallor, omnium optimè eam efferunt in **wei** / quod Latinè significat *quei* vel *qui*, id est *quô modô*: nec ipsum *quei* aliter Romanis pronunciatum, adeóque si in *quei*, prima demta sit litera, nihil prorsus eam vocem nec significatione, nec sonô à Bavaricâ **wei** interesse arbitror. Plauti Comœdia exstat, quæ *Capteivei* inscribitur, quam vocem hodie nemo, quam Bavarus, rectius pronunciaverit. Sextus Empiricus, *ai* & *ei* apud Græcos simplicem sonum habere ait, quia scilicet unius vocalium *sonus ferè perit ad aures* (quomodo in *Vir*, *de* V litera monet Velius) hoc est, minima tantum ejus pars effertur, ut propemodum nihil ejus ad aures perveniat: nec tamen prorsus intercidit, quod aliter vocalis simplex, non diphthongus foret. Itaque non solum *a* in *καὶ* profertur, sed etiam aliquid literæ Jota, etsi tam obscurè, ut sit ne *i*, an *e*, aures vix dijudicent. Similis est *ei* diphthongi ratio. Græci posteriorem vocalem integram, priorem ex tertiâ tantum parte pronunciabant. Latini non eandem in eâ efferendâ rationem tenuerunt. Elegantiores imitabantur Græcos, & *Binei* seu *Bini* eôdem prorsus modô, quô illi suum Βῖνει efferebant, quod epistolâ ad Pætum Cicero testatur. Sed rustici ac messores, quíque urbanorum peregrinitatem effugere studebant, ut Græcorum dissimillimi essent, ex *ei* priorem plenè, posteriorem ex tertiâ tantum parte pronunciabant, ut vix Jota animadverteretur, velut ex Ciceronis tertiô de Oratore discimus. Similiter autem Varro. 1. rei rust. cap. 2. *Villam*, quæ ex *vehillam* & *veillam* facta vox est, à rusticis *Vellam* efferri solitam auctor est, quô modô dubium non est, quin & antiquissimi Romanorum pronunciare fuerint soliti: nam *liber* posteriores fecerunt ex *leiber*, priore vocali suppressâ, quod contra veteres dixerant *leber*, posteriorem vocalem supprimentes.

mentes. Hinc porrò intelligimus multis aliis diphthongis idem ipsum usuvenisse, ut duplex earum esset pronunciatio, cum aliàs prior, aliàs posterior ejusdem diphthongi vocalis plenè sonaret: cujus rei insigne Germanicus sermo exemplum suppeditat. Vox **Jeder** / Germanis significat *unusquisque.* Prior ejus syllaba diphthongo *Je* constat. Hanc qui elegantius loquuntur, sic pronunciant, ut *J*, audiatur plenum & duo tempora consumat, *e* verò tertiam modò temporis partem habeat ac vix sentiatur. Ripuarienses Germani contra *e* plenum efferunt duobus temporibus, sed *i*, non nisi ex tertiâ parte temporis, ut ferè ad aures pereat, quô modô prior in *Jesus* pronunciatur. Sic Hispani in *nuestro*, *u* plenum efferunt, sed *e* sic supprimunt, ut non nisi minima ejus pars audiatur: quod contra Itali in *unguento* ex *ue* posteriorem integrè pronunciant, priorem *u* tantâ celeritate, ut rectè Terentianus dicat, *eam parte tantum fungi temporis:* Velius verò, *eam ad aures ferè perire.* Sic in *fuisse* Lucillius facit, *u*, *i*, in diphthongum coalescere hôc versu: *Compernem aut varam fuisse Amphitruonis ἀκοίτην.* Sed ejus diphthongi prior plenè effertur, altera vix tertiâ ex parte. Contra in hôc Horatii versu: *Præcipuè sanus, nisi cum pituita molesta est: u*, in *pituita* sicut in *vita* vix auditur, sed *i*, tamquam longa duobus temporibus effertur. Idem in *qui* seu *cui* usuvenit: nam sivè *c*, sivè *q* scribas, nihil ad pronunciationem interesse infra demonstrabitur. In *cui*, integrè sonat prior vocalis, in *qui* posterior, ita ut multi priorem (*u* puta) prorsus extriverint, sic ut *qi* seu *ki*, Hispanicè & Gallicè *qui*, Hetruscè *chi* pronunciarent. Atque hoc discrimen in efferendis diphthongorum vocalibus non observatum Grammaticis Latinis turpissimum errorem objecit, ut *i* & *u*, sequentibus eas vocalibus, non diphthongi partes, sed conso-

consonantes esse crederent; alii tam vocalium, quam consonantium vim amittere putarent. Sed qui cum diversarum nationum hominibus versati sunt, variasque eorum diphthongos observarunt, quantum Grammaticos ratio fugerit minimè laboriosè intelligent. Certè in *Jam* & *Jus*, primam literam ita raptim efferri fatendum est, ut vix tertiam temporis partem absolvat: neque tamen suo prorsus sonô caret, quod fieri in his necesse est, quæ consonantes dicuntur. Similiter in *Qua, quem, quis, quid, quod, lingua, sanguen, sanguis, suadeo, suetus, u* vocalis est, quia suum proprium sonum habet, etsi is ad aures ferè perit, quod in quâvis diphthongô alterutri vocalium usuvenire necesse est, ne non una, sed duæ sint syllabæ. Huic consequens est, ut in *Va, vé, vi, vo*, & *vu* non aliter *V* efferatur, quam in *lingua, sanguen, sanguis*, sine ullâ scilicet etiam minimâ adspiratione, quod ratio nulla afferri possit, cur eadem syllaba ex iisdem elementis composita, aliter atque aliter proferri debeat. Itaque rectè Germani suâ linguâ **vin**/ sivè ut ipsi perperam scribunt, **win** / ita proferunt, quô modô à Romanis, qui vinum eis intulerunt, pronunciari majores eorum audierant, quomodo hodie scilicet ipsi quoque Itali mediam syllabam in *Sang--ui--nis* efferunt: ubi *u* non est consonans, cum sine ullâ spiritûs vel afflatûs parte pronuncietur, secus quam iidem Itali in pronunciando *Vino* faciunt, ubi adspiratio aliqua seu flatus debilis percipitur, etsi non ita plenè, ut fit cùm Germanus **fino** profert. In quô etsi meritò ridetur, non tamen Italus culpâ vacat, & Germano Priscianus totidem verbis patrocinatur lib. I. *Apud antiquos Romanorum F litera, habebat hunc sonum, quem nunc habet V, locô consonantis posita.* Verum ego dubium non habeo, quin Priscianus allucinetur perinde ut cæteri, qui *V*, sequente vocali non in diphthon-

diphthongum concreſcere, ſed conſonantem eſſe crediderunt: & ſonum ejus non F, ſed Ⅎ digammate Claudianô efferri ſolitum certus ſum. Quod autem de *ei* diphthongô dixi, priorem ejus vocalem tam correptô temporis momento pronunciari ſolitam, ut vix perciperetur, nec decerni ſatis poſſe, *e* eſſet, an *o*, id hæc Feſti verba certius nobis faciunt: *Ab oloes dicebant antiqui, pro* ab illis: *nam literam non geminabant. Pilumnoe poploe in carmine Saliari ſunt Romani, velut pilis uti aſſueti.* Nimirum *oe* efferebatur prorſus ut Græcum *oi*, Terentianô & Victorinô teſtibus: unde in veteribus Terentii libris *Adelphoe*, & in prologô Caſinæ Plautinæ, *Cleruumenoe* legimus. In Græcâ verò diphthongô *oi*, litera *o* vix percipi poterat, nec ab *e* diſtingui, cum *i* pingue efferretur ſonô literæ *u*, ſivè *y* proximô, quem ipſum literæ *i*, in diphthongô *ei*, ſonum eſſe, ſupra ex Veliô Longô didicimus. Monet quoque Maximus Victorinus *Hoelas* & *Hylas* ſonô haud ferè quicquam differre, quod Inſcriptionum veterum mos confirmat, in quibus *Oiti*, *Oeti* & *Vti*, ſimiliterque *coera* & *cura*, *poenire* & *punire*, *loidos* & *ludos* paſſim legimus. Sed & Servius in principio Æneid. 10. ad hæc Virgilii. *Quin intra portas atque ipſis prœlia miſcent Aggeribus moerorum*--- ita commentatur: *Mœrorum, antiqui pro* murorum: *nam veteres pleraque eorum, quæ nos per* u *dicimus, per* œ *diphthongon pronunciabant: & contra* punio, *pro* pœnio, *quod verbum à* pœna *venit: hinc eſt*, Punica regna vides: *cum* Pœnos *ubique legerimus.* Feſtus denique *Loebeſum*, inquit, *& loebertatem antiqui dicebant, liberum & libertatem, ita Græci* λοιϐὴ & λειϐω. Nimirum Latinis aliàs *leiber* (quod in C. Caſſii denariô Ant. Auguſtinus invenit) aliàs *loiber* nullâ pronunciationis differentiâ ſcribebant, cum utrumque *liber* ſonaret, ſed *i* pingui, quod inter *u* & *i* exile medium ſonum obtinere ſupra demonſtratum eſt: idemque ipſum apud

M Græcos

Græcos obtinebant, ut λείβω, λοίβω & λίβω, quod Latinis est *libo*, indifferenter scriberent & pronunciarent, ita scilicet, ut in λοίβω & λείβω, Jota plenè duobus temporibus efferretur, sed prior vocalis ob pronunciationis celeritatem relinqueretur in ambiguò. Nihil ergo jam mirum est animi dubios fuisse Athenienses, λοιμὸν ne, id est, *pestilentiam*, an λιμὸν, id est, *famem*, versus hic Delphis ex oraculô redditus minaretur: ἥξει δωριακὸς πόλεμος καὶ λοιμὸς ἅπ' ἀυτῷ· siquidem fieri facilè potuit, ut surdè audientes Jota longum seu pingue ab exili non distinguerent. Est autem in λιμὸς. Jota breve sivè exile, in λοιμὸς verò longum ac pingue. Neque tamen non idem ipsum in *oi* & *oe* fieri potuit, quod in *ai*, *au* & *ei*, supra diximus factum, ut prior *o*, in aliquibus vocibus plenè efferretur, posterior *e* vel *i*, tam correptè, ut distinctus & certus ejus sonus ad aures non accederet, quod Suevi & Bavari faciunt in verbo **Woint/** quod est *plorat*. Sic certè nihil impedit, quin *proinde* pronuncietur in hôc Maronis versu: *Proinde tona eloquio, solitum tibi, meque timoris*. Si quis tamen sonô literæ *o* suppressô, *i* pingue ibi efferre malit, cum eô nec verbum commutatum volo, qui cum maximè hoc nunc agam, ut de veteri Linguæ latinæ pronunciatione nihil prorsus explorati haberi posse demonstrem. Nunc de Diphthongis quædam veterum testimonia recitari operæ pretium fuerit.

Quinct. lib. 1. cap. 7. A I, *syllaba, cujus secundam nunc* E, *literam ponimus, variè per* A *&* I, *efferebant: quidam semper, ut Græci: quidam singulariter tantum, cùm in dativum, vel genitivum casum incidissent*, id est, quidam semper *Musai* pro *Musæ* dicunt, quidam tantum in genitivô & dativô singulari.

Velius Longus: *Ea quæ nos per* A E, *antiqui per* A I, *scriptitaverunt*, Juliai, Claudiai. *Et nihil obstat, quô minus hôc aut illô modô scribamus in utrôque numerô.*

Terentianus: *Alpha semper atque Iota quem parant* *Græcis*

Græcis sonum, A *&* E *nobis ministrant: sic enim nos scribimus.*

Scaurus de Orthograph. *Apud antiquos* I, *litera, pro* E, *scribebatur, ut testantur metaplasmi in quibus est ejusmodi syllabarum deductio, ut* Pictai vestis, *&* Aulai in medio, *pro* pictæ *&* aulæ: *sed magis in illis* E *novissima sonat, & præterea quoque antiqui Græcorum hanc syllabam per* A E *scripsisse traduntur.*

Festus: *Aulas antiqui dicebant, quas nos dicimus* Ollas, *quia nullam literam geminabant. Auxilla,* olla parvula. *Ausculari,* pro Osculari, quod est os cum ore conferre. *Aurum* rustici *orum dicebant, & auriculas, oriculas.* Atque ex hôc formavit Catullus *oricillam.*

Priscianus lib. 1. A U, *videtur quasi pati divisionem, cum* I, *post* U, *addita, transit eadem* U *in consonantium potestatem, ut* Gaudeo, gavisus. Ναύτης, navita. & ναῦς, navis. *Contra fit à* Lavor, lautus: faveo, fautor: avis, auceps, augurium, augustus. *Transit quoque* A U, *in* O, *productam more antiquô, ut* lotus, *pro* lautus: plostrum, *pro* plaustrum: cotes, *pro* cautes: *sicut etiam contra pro* O, A U, *ut* Austrum, *pro* ostrum: ausculum, *pro* osculum, *frequentissiméque hoc faciebant antiqui.*

Hic non satis scio tutóne Prisciano de omnibus credamus, quoniam & ratio & auctoritas suadere nobis videtur, ut inter *nauta* & *navita* nihil credamus fuisse discriminis, nisi quod *i,* in *navita,* propter pronunciationis celeritatem extrita fuerit, sicut in *fauitor,* quô Plautus utitur primâ correptâ. Et Cicero inter *Cauneas* & *cave ne eas* perpusillum interfuisse significat, ita, ut qui audiret *Cau ne as,* sibi *cave ne eas* dictum putare posset, quasi esset: *Cau--e n'eas,* ut *u* simul cum *a,* non cum *e* efferretur: quod si verum esset, etiam *nau--ita,* non *na--vita* pronunciandum foret: quid hic veri sit, ab aliis doceri aveo.

Lucretius lib. 2. *Aut nulla inter se duo sunt ex omnibus eadem.* Hic *EA,* diphthongum habemus, sicut

etiam in hôc versu Terentii prolog. Adel. *Eam commorientes Plautus fecit fabulam*. Et in hoc Virgil. *Nec tantum Rhodope miratur & Ismarus Orphea*. In hâc porrò diphthongô, *e* plenè efferri arbitror, *a* verò non nisi ex semisse aut tertiâ parte.

Lucillius: *Uni se atque eidem studio omnes dedere & arti*. Hic diphthongus est, de cujus pronunciatione diximus, Latinos scilicet & Græcos semper posteriorem plenè extulisse pingui quôdam sonô, qualis ferè est tertius *u* literæ, sivè *y*. Vetustiores tamen Romani & rustici, *e* plenum pronunciabant, ut *i* ferè tollerent: quos imitati posteriores, dixerunt *Calliopea* & *Chorea*, cum in Græcô esset *ei*, teste Priscianô, qui & ista monet: *In vocalibus sunt affines E correpta, sive producta cum* E I *diphthongô, quâ veteres Latini utebantur ubique locô* I *longæ, more antiquô Græcorum.*

Virgilius: *Rege sub Eurystheô fatis Junonis iniquæ.* Idem: *simul accipit alveô*. Idem: *Unô eôdemque igni sic nostrô Daphnis amore*. Lucret. *Omnia jam seorsum carnes ancisa recenti*. Hic est diphthongus, in quâ *e* plenè efferendum puto, ut *o* minimam partem temporis consumat, ex eôque *o*, an *u* sit, satis distinctè sciri non possit.

Virgilius: *Præferimus manibus vittas ac verba precantia*. Idem: *Bis patriæ cecidêre manus, quin protinus omnia*. Hic *IA*, diphthongum habemus, in quâ prior vocalis plenè effertur, quod Vittembergenses rusticos facere animadverti, pro quô cæteri Germani posteriorem *a*, duobus temporibus pronunciant suppressâ priore *i*, quod ipsum faciunt omnes in *Jam* & *Allelu--ja*. Grammatici hic suas *Synæreses* & *Synalœphas* obtrudere conantur, sed nihil afferunt, cur Latini non æquè atque alii populi diphthongum credantur extulisse.

Virgil. *Immortale jecur tundens, fœcundaque pœnis*. Hic *IE* diphthongum habemus, in quâ posterior *e* plenè

plenè pronunciatur, priore *i* ad aures quasi pereunte. Germani tamen, ut dixi, alteram præterea ejus efferendi rationem servant, in voce Jeder/ ut *i* plenum efferant, *e* verò non nisi tertia ex parte.

Sed hôc locô contradici potest, *Jacet*, *jecur*, *Jovem*, *juvat*, propterea non esse diphthongum, quia *i* fit consonans, cujus rei causa fit, quoniam non fit vocalis, ut quæ syllabam non faciat longam, quod omnes diphthongi faciunt, & quoniam consonanti brevi subjecta, syllabam naturâ brevem faciat positione longam, quod consonantis proprium esse nemo ambigit. Cum enim *ad* fit brevis, tamen in *adjuvat* fieri longam positione, & *ju* brevis est, cum unaquæque vocalis unum tempus habeat, adeóque diphthongus nisi δίχρονος, seu duorum temporum intelligi non possit. Ad hoc respondetur, Grammaticorum regulas de syllabarum dimensione ex positione & diphthongô nonnullâ correctione indigere. Positione enim non modò syllaba, naturâ brevis, fit longa, sed etiam naturâ longa fit brevis. Est autem *Positio* vel *Vocalium*, vel *Consonantium*. *Credimus an qui amant ipsi sibi somnia fingunt.* Hic *qui* naturâ longum, fit breve positione vocalis, quia nimirum ante vocalem posita est: Et *Insulæ Ionið in magnô, quas dira Celæno. Stipitibus duris agitur sudibusve præustis.* Hic *AE* diphthongus ex longâ fit brevis positione vocalis consequentis, quia scilicet posterior diphthongi vocalis minimam modò temporis partem habet, quæ sequenti vocali quodammodo accrescit, quod tamen semper fieri nihil necesse est. *Ad* in *adjuvat* longum fit, non ex positu consonantis, sed ejus vocalis, quæ propter moram, quam pronunciationi affert, consonanti fit similis: nec enim tam celeriter, ac sine impedimento decurrit pronunciatio, quam in *adipe*, *aditu:* atque ab hâc causâ Lucretius, *aqua* & *liquidus*, nonnumquam primâ productâ extulit. Sed hæc mora in *pluvia* voca-

lem ante se positam propterea non retardat, quia brevissima temporis pars, quæ est in priore diphthongi literâ, utrique vocalium, hoc est, antecedenti & consequenti velut contribuitur, quod præcedente consonante, tamquam soni experte, fieri non potest. Similiter in *Favitor*, prima quamvis longa à Plautô corripitur in prologô Amph. *Si cui favitores delegatos viderint. Virtute ambire oportet, non favitoribus*. Nimirum *Au* fit brevis positione, quia ponitur ante vocalem *i*, quô exemplô nihil peccabit, qui *Gavisus* primâ brevi dixerit, ut sit *Gav—isus*, non *Ga—visus*.

Quinctilianus lib. 1. cap. 4. *Litera* I, *sibi insidit*. Conjicit *enim est ab illô jacit*. Hæc *ji*, diphthongus est, in quâ prior *i*, minimam temporis partem absolvit, eoque factum est, ut eam veteres sæpe exterent, & *Conicit*, *obicit*, *subicit*, mediâ brevi efferrent. Virgil. *Tityre pascentes à flumine reice capellas*. Hinc porrò intelligi potest, nullam fuisse rationem, cur negarent veteres, *v* similiter sibi insidere in *Vulnus*, *servus*, ut in *conjicit*, *subjicit*. Par enim utrobique est ratio.

Lucretius lib. 2. *Quoad licet ac possis reperire inolentis olivi*. Hic Triphthongum, in eâque *O A*, diphthongum habemus, quâ & rustici in Germaniâ alicubi utuntur, cum unô sonô Joa pro Ja efferunt, quæ est affirmandi particula: quos si Terentianus audisset, de Diphthongô *oa* minimè dubitasset, quemadmodum nec de *ou*, qua Horatius utitur: *Pasco libatis dapibus prout cuique libido est*. Hanc Bavari in appellandâ vacca exprimunt, cum dicunt Kou / ut prior vocalis *o*, vix exaudiatur, quomodo & Latini *loumen*, *loucem* & similia videntur extulisse, qualia Inscriptiones veteres exhibent; *Courato*, *joussit*, *joudicare*, &c.

Velius Longus: *V*, *literam digamma esse interdum*, *non tantum in his debemus animadvertere*, *in quibus sonat cum aliquâ adspiratione*, *ut in* valente *&* vitulô: *sed*

etiam

etiam in his, quibus confusa hæc litera est in eô quod est quis: *nam si omnino hæc vocalis est* V, *procul dubiö hæc syllaba longa esset, quoniam numquam duæ vocales coëunt, ut non longam syllabam faciant.*

Hoc verum est de vocalibus, quæ paribus temporibus efferuntur, ut unaquæque tempus unum habeat. Tum enim duo sunt tempora, quæ syllabam longam faciunt. Sed dispar est ratio in diphthongô *Va, ve, vi, vo*, cum posteriores vocales plenè efferuntur, prior verò vix tertiam temporis justi partem consumit, ac vix sensibilem pronunciationi moram affert, proptereáque sæpe cùm scribendô, tùm pronunciandô exterebatur, ut esset *Qis, qod, qotidie*, velut infra de consonantibus docebitur. Hôc locô illud observandum moneo, Velii Longi ætate (quæquæ illa fuerit) *V*, literæ vocalibus præpositæ duplicem sonum fuisse, alterum sine ullâ adspiratione in *Qua, que, qui, lingua, suadeo, suetus*, alterum cum adspiratione nonnullâ, vel potius flatu, prorsus ut hodie quoque Itali in *Vado, vento, vino, volo* & *vulgo* pronunciant. Sed veteres Romanos satis exploratum est, ad quemcumque flatum seu fortem, seu debilem, nullâ aliâ notâ, quam *F* literâ usos fuisse, sicut *H* literâ ad halitum, seu spiritum, vel adspirationem. Non igitur Æolicum digamma Ⅎ, sed *F*, dimidiatum Itali hodie in *Vini* voce efferunt, adeóque Germanos *F*, plenum efflantes irridere non debebant. Illud tamen minimè negaverim, jam tum Theodosiô imperante digamma cum flatu aliquô pronunciari fuisse solitum. Servius enim ejus ætatis Grammaticus propter affinitatem ex *Henetis Venetos*, ex *Heliâ Veliam* exiisse credidit. Verba ejus sunt in Æn. 6. *Velia dicta est à paludibus quibus cingitur, quas Græci* ἕλη *dicunt. Fuit ergo* Helia: *sed accepit digammon, & facta est* Velia, *ut Henetus Venetus*. Sed de digamma ejusque usu plura qui volet, apud Priscianum librô primô videre poterit.

TRIPHTHONGI.

Quinctilianus lib. 1. cap. 4. *Aut unam longam vocalem faciunt, ut veteres scripsêre, qui geminatione earum velut apice utebantur* (ut maater, feelix, abiire) *aut duas* (ut Musae) *nisi quis putat etiam ex tribus vocalibus syllabam effici, quod nequit, si non aliquæ consonantium officiô fungantur.*

Terentianus: *Syllabam nec invenimus ex tribus vocalibus.*

Annæus Cornutus: *Tres vocales quibusdam videntur esse sub unâ syllabâ* V A E: *errant, si ita putant, nam nusquam neque apud Græcos, neque apud Latinos ex tribus vocalibus syllaba constat: quare hic Digamma erit, & duæ vocales.*

Charisus lib. 1. *Syllabæ naturâ longæ, cum singulæ vocis literæ producuntur, ut* A *aut* E (in maater, feelix) *aut cum duæ, ut* V A (in vado) *aut cum tres, ut* V A E (in aquæ.)

Sic habemus, veterum alios Triphthongis locum dedisse, alios easdem repudiasse, propterea quod ex tribus temporibus syllabam longam constare non posse, rectè judicarent. Sed illos cogitare æquum fuit, diphthongos per se non habere duo tempora, sed unum modò tempus & semis, imò ne semis quidem, sed tantum tertiam partem temporis propterea, quod semper altera vocalium eâ celeritate effertur, ut ferè ad aures pereat. Itaque sequente vocali diphthongi corripiuntur, si prior earum vocalis plenè pronuncietur. Sed per accidens seu fortuitò & ex eventu producuntur, quoniam scilicet consonans eas excipit, quæ nullum habet sonum, cum quô vocalis diphthongi posterior, quæ vix exauditur, coalescere queat. Atque hæc demum vera est productionis ratio, non illa, quam Priscianus reddit, quod scilicet consonans dimi-

dimidium tempus habeat, adeóque cum vocali diphthongi antecedente tempus integrum abſolvat. Conſonans enim nullum omnino ſonum proprium habet, proptereaque nec minimum temporis momentum facere poteſt. Accipio tamen, quod dat Priſcianus, diphthongos ſequente vocali duo tempora non habere. Verba ejus lib. I. ſunt.

Invenitur hæc diphthongus AE *vel* AI *in mediâ dictione correpta tunc, quando compoſitæ dictionis antecedentis in fine eſt ſequente vocali, ut* præuſtis. *Virgil.* Stipitibus duris agitur ſudibuſve præuſtis: *Homerus:* —— ἀνιπτόποδες χαμαιεῦναι. Oe *quoque vel* Oi *idem patitur apud Græcos. Æſchylus:* ἴστρος τοιαύτας παρθένου λοχεύεται. *Unde quidam non ſine ratione unum tempus & ſemis ſingulas eas habere dicunt. Ideóque ſi conſequatur conſonans, quæ dimidium tempus habent, omni modô producuntur.*

Jam quod *V*, in *VAE*, digamma vocant, & cum quôdam flatu proferri volunt, eôque nomine conſonantibus accenſent, vel vox Italica *GVAI* (ex Latino *Væ* facta, quam Suevi 𝔚𝔄𝔍 efferunt) & priſcum *aquai*, errorem eis eripere debebat: nam neque vel minimum ullius flatus, ſivè adſpirationis hic eſt veſtigium, neque aut *g*, aut *q*, cum flatûs notâ conſequente pronunciari poteſt, niſi quis tamen Romanos, Sarmatarum more *Qſamqſam*, pro *quamquam*, enunciaſſe putet.

Triphthongi *VAV* aliud exemplum non habeo, niſi quod Varro ipſum *V*, digamma *VAV* appellandum putavit. Bavari 𝔅𝔄𝔇 ſeu 𝔚𝔄𝔇/ quod *ubi* ſignificat, ita efferunt, ut ο plenum ſit, priores duæ vocales vix exaudiantur, adeóque triphthongus non niſi duorum eſt temporum, quomodo apud Græcos ηυ, & ωυ, non ſunt trium temporum, etſi η & ω, velut longæ, duo abſolvunt tempora: eô quod υ inſigni labiorum preſſu comprimatur. Unam verò ſyllabam duo tempora & ſemis habere poſſe,

ipſe quoque Priſcianus & alii agnoſcunt, tamquam in *Juno*, ubi *u* longa duorum eſt temporum, *i* verò vix dimidium tempus, atque adeò non niſi tertiam temporis partem conficit.

Virgilius: *Seu lentô fuerint alvearia vimine texta.* Hic *VEA* triphthongum habemus. Ubi ſi quis *v*, conſonantem eſſe & cum adſpiratione aliquâ proferendam contendat, eum docere velim, cur ergo in *laquearia*, *u* nihil habeat flatulenti.

In *Quei*, quô veteres utebantur pro *qui*, tripthongum eſſe ſatis jam planum eſt.

Horat. *Quis ſudor vietis aut quam malus undique membris.* Hic in *vietis* (quæ vox eſt diſſyllaba) prior ſyllaba ex Triphthongô duorum temporum conſtat: nam *v* & *i*, vix unum tempus conſumunt. *V* verò ſine omni flatu proferendum, ex voce *quietis* diſci poteſt.

Lucretius lib. 2. *Quoad licet ac poſſis reperire inolentis olivi.* Hic triphthongum *VOA* habemus, cujus media vocalis plenè effertur, prima & ultima ferè ad aures pereunt.

Catullus: *Quoi dono lepidum novum libellum.* Hic triphthongus *VOI*, mediam vocalem habet plenam ac duorum temporum, cum extremæ duæ propter pronunciationis celeritatem vix ſimul unum tempus conficiant.

DE CONSONANTIBUS SIMPLICIBUS.

B.

B, Romani ſic efferebant, ut à *p*, quam minimum differret: quæ cauſa eſt, cur in ſaxis inſcriptum videamus, *Apſolutus*, *apſens*, *opſes*, *optinere*.

Quincti-

Quinctilianus lib. 1. cap. 7. *Cum dico* obtinuit: *ſecundam* B *literam ratio poſcit, aures magis audiunt* P.

Scaurus de Orthographiâ: B, *cum* P *conſentit, quoniam origo eorum non ſine labore conjunctione revelli à quôquam poteſt. Græci* πυῤῥίαν, *noſtri* Byrriam: *& quem Purrum, antiqui* Burrum: *Balatium,* Palatium: item *Poplicolam*, Publicolam: *Scapillum*, alii Scabillum dicunt.

Hanc pronunciandi rationem qui Germanis hodie in uſu eſſe prædicat, quos ille Germanos dicat neſcio. Ego quidem numquam ejus nationis quemquam audire memini, qui *Ponum* pro *Bono* efferret. Sed pleroſque ſcio pro *B*, efferre digamma ſivè *V* conſonantem quam dicunt, ſed ſine adſpiratione ullâ, ut in *Bene* perinde ſonet, atque *V in Quæne*, ſivè *W*, quomodo ipſi ſcribunt. Maximè verò omnium in eô ſunt ridiculi, qui Bavaricâ dialectô utuntur. *Wacchus* enim dicunt, pro *Bacchus*. *Wuarca*, pro *Barca*. *Wonus*, pro *Bonus*, ſicut U in *Quoniam*.

Nec tamen tolerabilius peccant Hiſpani & Vaſcones, qui *B*, & *V*, adſpiratam inter ſe commutant: nam inter *bibere* & *vivere* nihil faciunt diſcriminis, nec inter *Baro* & *Varo*, *bellum* & *vellum*. Et in re divinâ faciendâ Sacerdotes ſic loqui audiuntur: *Per Chriſtun Dominun noſtrun, qi tecum bibit & reg--nat in ſæcula ſæculorun.* Eſt autem error iſte pervetus, ut in ſaxorum veterum Inſcriptionibus paſſim videre eſt: nam ibi *Bibus*, pro *vivus* ſæpius legas, *Vaſe*, pro *baſe*: *Plevi*, pro *plebi*: *Vene*, pro *bene*: *Abe*, pro *ave*: *Bale*, pro *vale*.

C.

C ante *A*, O & *V*, rectè hodie ab omnibus pronunciatur. Sed ante *E*, *I* & Y, aliæ nationes aliter efferunt, malè tamen omnes: Hiſpani, Galli & Ciſalpinæ Galliæ Itali, *Cicero* ſic pronunciant, ac ſi eſſet *Dſidſero*, Germani Tſitſero. Maximè ridiculi &

li & odiosi sunt Hetrusci, inprimisque Florentini, qui in *Cicero* aliter primam, aliter mediam syllabam efferunt, utrobique scil. strepitum, sivè *S* densum aut pingue, sed ei in priore syllabâ, *t* præmittunt. *Strepitum* voco, quem Germani per Scha / Sche / Schi / scribunt: Galli per *Cha, Che, Chi:* Hetrusci per *Scia, Scie, Scio*, Hispani per *Xa, Xe, Xi*, aut *Ge, Gi*, aut *Je, Ji*, etsi ab annis non ita multis morem hunc Hispanæ mulieres mutarunt, ita ut ista cum adspiratione efferant, ut χ Græcum, vel Ch Germanicum, vel gutturale *Ca* Hetruscorum, quod ipsi *La gorga* vocant, cum *Duca* pronunciant, ut Germani *Ducha*, Hispanæ fæminæ *Duxa* vel *Duja*. Galli id efferre non possunt. Hetrusci ergo *Cicero* sic pronunciant ac si Germanus legeret Tschischero / Hispanus veteriore modô, *T--xixero*. Itaque si nihil aliud inter hodiernam & veterem Romanorum pronunciationem esset discriminis, vel hujus solius literæ pronunciatio omne inter nos linguæ commercium impedire posset. Illi enim *KIKERO* efferebant, sivè ut Italus scriberet, *Chichero*, ut Gallus & Hispanus *Quiquero*.

Fest. *Prisci pro* acipenser *dicebant* aquipenser, *pro* sexdecim, sexdequim. *Ex Græcô* κάρκαρον *fecerunt* febrim querqueram *&* carcerem; *quia scilicet* κάρκαρ *efferebant*.

Quinctilian. 1. c. 7. *Quidam K necessariam credunt quoties A sequatur, cum sit C litera, quæ ad omnes vocales vim suam perferat.* Ergo nulla prorsus inter *ka* & *ca*, inter *ke*, & *ce*, inter *ki* & *ci*, fuit pronunciationis differentia: proindeque Cato pro *dicam*, scribebat *dicem*, & *faciem* pro *faciam*, ut eodem capite Fabius auctor est. Et Livius lib. 21. *Saguntum* à *Zacynthô* nomen duxisse monet, quoniam scilicet *cy* Græcorum, à *Gu* Latinorum sonô vix quicquam interesset.

Julius Hyginus apud Servium Æn. 8. *Cum Romani euntes per Tusciam interrogarent Agyllinos, quæ diceretur*

tur civitas, illi utpote Græci quid audirent ignorantes, & optimum ducentes, si eos prius salutarent, dixerunt χαῖρε · *quam salutationem Romani nomen civitatis esse putaverunt, & detractâ adspiratione eam* Cære *nominaverunt.*

Ergo inter Latinum *Cære* & Græcum χαῖρε nullum aliud soni discrimen fuit, quam quod in Græcò esset adspiratio: ex quo planum fit *Cæsar* Romanis itidem ut Germanis hodie pronunciari solitum, nempe Kaisar / quomodo & Græci scribebant. In compluribus quidem Claudii Imp. Inscriptionibus *CAISAR* disertim perscriptum visitur, ut mirari satis non possim, quâ ratione barbarum nostrate *Zesar* vel *Tschesar* aut *Tsciesar* aut *T--chesar* (quomodo Germani & Galli Hetruscum *Cesar* scriberent) subrepere potuerit. Similiter autem aliàs *pulcher*, aliàs *pulcer*, nullò ferè pronunciationis discrimine scribi solitum ex Grammaticis discimus.

D.

Quinctilianus lib. 1. cap. 4. T *literæ cum* D, *quædam cognatio est: quare minus mirum, si in vetustis operibus urbis nostræ & celebribus templis legantur Alexanter & Cassantra.* Et cap. 7. *Illa quoque servata est à multis differentia, ut* A D, *cum esset præpositio,* D *literam, cum autem conjunctio,* T *acciperet.* Multi ergo *ad* & *at* indifferenter pronunciabant.

Festus: Apot *antiquis erat, quod postea* apud.

Idem: Odefacit *veteres dicebant pro* olfacit, & dacrimas *pro* lacrimas, *item* dautia *pro* lautia: impelimenta *pro* impedimenta.

Scaurus de Orthograph. Seddam *antiqui dicebant, quam nos* Sellam.

Victorinus: Kadamitatem *veteres & scribebant & dicebant pro* calamitatem. *Communionem enim habuerunt literæ hæ apud antiquos, ut dinguam & linguam: dacri-*

dacrimis & lacrimis : capitodium & capitolium : & sella à sede: olere ab odore.

Terentius Phorm. act. 2. sc. 2. *Rete accipitri tenditur.* Ubi Donatus: *Legitur &* tennitur. *Habet enim* N *litera, cum* D *communionem.*

Servius in Georgic. 2. DI, *in Media, sine sibilô proferenda est: Graecum enim nomen est, & Media provincia est.* Hinc apparet in Latinô vocabulô *medio,* D cum sibilô proferri solitum. At enim D cum sibilô est consona duplex Z. Dicebant ergo *Mezo,* quomodo hodie quoque Itali suâ linguâ pronunciant. Sed & hoc ab eàdem pronunciatione ortum video, ut *Zabolus* dicerent, pro *Diabolus*, *Zeta*, pro *Diæta.*

Antiquissimi vocalibus D adjiciebant, ut in columnâ rostratâ Duilii: *In altod marid pugnandod cepet:* pro *In altô mari pugnandô cepit.* Alii vocalibus duabus hiatus vitandi causâ interponebant, sicut in *Redeo, redambulo, redigo, redarguo, prodest*, adhuc apparet. Hinc Plautinum *antidhac,* pro *antehac. Antideo,* pro *ante eo.* Horat. *Omnem crede diem tibid illuxisse supremum.* Idem: *Maled ominatis parcite verbis.* Vide Muret. 14. Var. lect. 19.

F.

Hæc nota flatûs est, quam Priscianus monet *non tam fixis labris esse pronunciandam quam P H.* Cicero pro Fundaniô (ait Fabius) testem irridet, qui primam Fundanii literam dicere non posset, nimirum Græculus ille *Bfundanium* proferebat, qui literæ Græcæ φ sonus erat. Similiter Græcorum & Latinorum interjectionem *Phui* vel *Phy* (quæ est aspernantis aliquid, ut spurcum aut fœtidum) Germani hodie Bfui vel Pfui pronunciant.

Priscianus lib. 1. *Apud antiquos* F *litera hunc habebat sonum, quem nunc habet* V, *locô consonantis posita. Unde*

Unde antiqui A F *pro* A B, *ſcribere ſolebant, & ſifilum pro* ſibilum *dicebant.*

G.

Feſtus: *Antiqui per* C *literæ formam nihilominus* G *uſurpabant.* Acetare *dicebant, pro* agitare. *Prodigia, quod prodicunt futura, permutatione* G *literæ: nam quæ nunc* G *appellatur, ab antiquis* C *vocabatur. Quincentum per* C *literam uſurpabant antiqui. Negotium, quod non ſit otium. Neglegens dictus eſt, non legens, neque delectum habens quid facere debeat, omiſſâ ratione officii ſui.*

Quinctilianus lib. 1. c.4. *Quædam ſcribuntur aliter, quam enunciantur: nam & Gajus,* C *literâ notatur: nec Cneus eam literam in prænominis notâ accipit, quam ſonat.*

Servius Geor. 1. *Amurca per* C *ſcribitur & per* G *pronunciatur, ut* C *Gajus,* C N *Gneus.*

Victorinus Artis Grammat. lib. 1. *Pro agrô Gabinô dicebant Cabinô: pro Lege, lece: Acna pro agna. Auctio certè ab augendô dicta eſt: & numeri cum* C *habeant, ut Ducenti, trecenti, ſexcenti;* G *reliqui habent, ut Quadringenti, nongenti.* Et infra: C & *nomen habuit & uſum præbuit literæ* G.

Scaurus de Orthogr. *Camelum alii dicunt, alii Gamelum. Negotium dictum eſt, quia nec otium. Nec* porrò ſignificat *non*, ut *Nec rectè loqui alicui*, pro, *non rectè*, ſeu *malè*.

Ex omnibus iſtis apparet: Romanos *legio*, *legere* pronunciaſſe, quomodo hodie effertur ab Italis & Germanis *leghio*, *leghere*, ab Hiſpanis & Gallis *leguio*, *leguere:* nam cæteræ omnes literæ, G, pronunciationes, quæ hodie in uſu ſunt iiſdem nationibus, à Romanis nullô pactô intelligerentur. *G A* etiam *G O* & *G U*, Romani ſic efferebant, ut à C A, C O, C U, perpaulum intereſſet. Teſtatur Fabius, *G*, in fine quoque vocabuli lectum, ut in *Veſperug*. Eô utuntur Germani in Sing / cano: Geſang / cantus: habentque hunc morem ut in Singen / *G*, priori

priori syllabæ attribuant, ut sit Sing--en: quod haud scio, an & Romani fecerint in *longa*, *longæ*, *longis*: sicut nec illud possum decernere, quam rectè veteres Grammatici *unguen* admittant, *ungo* verò & *ungentum*, sine *u* scribi postulent.

H.

Festus Longus: *De* Ha *literâ quæritur, quæ inservit his vocibus*, *Vehemens*, *Reprehendit: cum elegantiores & Vemens dicant & Reprendit secundum primam positionem. Prendo enim dicimus, non Prehendo.* Idem: *Alia est syllaba* Ha, *alia* Ah. Idem: H *adeò litera est, ut possit videri etiam vicem duarum consonantium implere.*

Scaurus de Orthogr. *Respondemus* H *& esse literam, & apud Græcos quoque fuisse, qui* ἑκατὸν, *id est, centum,* H *litera notant. Et sicut* As, *&* Sa, *aliam vocem & aliam efficiunt potestatem*, *&* Ad *&* Da, *ita* Ha *&* Ah. *Et literarum proprium est propinquitate sociari & invicem succedere, ut quam nos* Fabam *dicimus, antiqui* Habam *dixerint*, &c.

Priscianus initiô libri quinti: *In* A, *neutra non inveniuntur Latina, nisi tria monosyllaba literarum nomina indeclinabilia*, A, ka, ha.

Quinctilianus lib. 1. c. 6. irridet eum, qui dixerat *Avete* sine adspiratione. Et subjicit: *Recta est hæc via: quis negat? Sed adjacet & mollior & magis trita.*

Velius Longus: *Harena, ut testis est Varro, à Sabinis* Fasena *dicitur, & sicut* S *familiariter in* R *transit, ita* F, *in vicinam adspirationem mutatur. Similiter ergo &* Hœdos *dicimus cum adspiratione, quoniam* Fœdi *dicebantur apud antiquos: item* Hircos, *quoniam eosdem æquè* Fircos *vocabant: nam & è contrariô, quam antiqui* Habam *dicebant, nos* Fabam *dicimus.*

Festus: *Fœdum antiqui dicebant, pro hœdum: Folus, pro holus: Fostis, pro hostis: Fostia, pro hostia. Formiæ ex Græcô hormiæ. Hanula, parva delubra & quasi fanula. Horreum prisci dicebant farreum, à farre.*

Dona-

Donatus in Phorm. act. 4. sc. 4. *Hariolus est, qui divinâ mente vaticinatur, quasi* Fariolus, *à faris & à fandô, cum* F *pro* H, *& item* H *pro* F, *in multis locutionibus ponatur, an quod imitantur adspirationem in exhalandô? nam halitu solent excludere velut mortalem animam ut divinam recipiant: unde & vocem ejusmodi dabant, quæ est* OE, *quod* OE *sonus exhalandi vim præstat.* Ubi scribendum videtur O *H* vel *H* O aut *H* O *E*.

Servius in Æn. 7. *Halisci immutatô* H *in* F, *Falisci dicti sunt, sicut Febris dicitur, quæ ante hebris dicebatur. Formiæ, quæ hormiæ fuerunt.*

Varro. lib. 3. rei rust. cap. 1. *Colles vocant* Tebas *sine afflatu*, id est, sine *H literâ.*

Scaurus iterum de Orthogr. *Nec minus consonantes inter se mutuis vicibus funguntur, ut* F *&* H. *Utraque enim flatus est, quare quem antiqui Fircum, nos Hircum, & quam Falisci Habam, nos Fabam appellamus, & quem antiqui Fariolum, nos Hariolum.*

Quinctilianus lib. 1. c. 5. & 7. *Illa vitia non nisi aure exiguntur, quæ fiunt per sonos: quanquam per adspirationem, sivè adjicitur vitiosè, sivè detrahitur, apud nos potest quæri, an in scriptô sit vitium, si* H *litera est, non nota. Cujus quidem ratio cum temporibus mutata est sæpius. Parcissimè eâ veteres usi etiam in vocalibus, cum* Oedos Ircosque *dicebant. Diu dein servatum ne consonantibus adspiraretur, ut in* Graccis *&* Triumpis. *Erupit brevi tempore nimius usus, ut* Choronæ, Chenturiones, Præchones, *adhuc quibusdam inscriptionibus maneat: quâ de re Catulli nobile epigramma est. Inde durat ad nos usque* vehementer *&* comprehendere *&* mihi: *nam* mehe *quoque pro* me, *apud antiquos Tragœdiarum præcipuè scriptores in veteribus libris invenimus. Fortasse sicut scribebant, etiam ita loquebantur. Hic enim usus est literarum, ut custodiant voces, & velut depositum reddant legentibus. Itaque id exprimere debent, quod dicturi sumus.* In quam sententiam Papyrianus: *Aliter scribere, aliter pronunciare vecordis est* Galli.

Ex istis primum discimus, nomen *H* literæ fuisse *H A*, ut à Germanis pronunciatur, non *A C A* Italorum, neque *A C H E* Hispanorum, quod illi perinde pronunciant, ac si Hetruscè *A C I E*, Germanicè Atsche / Gallicè *At-che* scriptum foret. Nimirum ex *Ha* primum factum fuerat *Ah*, quod alii pronunciârunt, ut *Ach*, sicut ex *mihi* fecerunt *michi*. Inde porrò natum est Italicum *Acha* vel *Aca*: unde postea Hispani & Galli plus etiam literæ appellationem corruperunt.

Deinde discimus, *H* esse literam consonantem, nequicquam reclamantibus Varrone & Nigidiô Figulô, maximis Romanorum literatoribus, quorum plurimis aliis, quæ ridiculè, atque adeò stolidè censuerunt, hoc addamus licet, quod *H*, non esse literam statuerunt, *eô quod sit adspirationis nota.* At enim non propterea *F*, litera esse disinit, quod sit flatus nota, neque *S*, quod sit nota sibili, neque *R*, quod sit nota rictûs.

Præterea discimus, Romanos solitos *H* pronunciare, sivè eam in scribendô vocalibus præmitterent, sivè consonantibus subjicerent. Itaque aliter efferebant *Ave*, aliter *Have*, sic aliter *commoda*, aliter *chommoda*: nec dubium est aliter *Tebas*, aliter *Thebas* efferri solitum; hoc scilicet cum afflatu, ut Varro vocat, illud sine eô. *Afflatum* verò Varro impropriè vocat *adspirationem* sivè *exhalationem*. Aliud quippe *flare* est, aliud *halare* seu *spirare*, sivè *halitum emittere*. *Flat*, qui *F* pronunciat: *Halat*, qui *H*. Arrius Catullianus consonantibus & vocalibus pariter adspirabat, sivè *H* proferebat etiam, ubi minimè opus erat, ut *Chommoda, hinsidias, mather, havus, havunculus*. Assentior enim iis, qui partim veteris scripturæ vestigia persecuti, partim conjecturâ ducti, sic legunt Catulli epigramma:

Chommoda dicebat, si quando Commoda vellet
Dicere, & Hinsidias Arrius Insidias:

Et

Et tum merificè ſperabat ſe eſſe locutum,
Cum quantum poterat, diceret Hinſidias.
Credo, ſic Mather, ſic liber Havunculus eij eſt,
Sic Mathernus, Havus dixerit, atque Havia.

Hos verſus multi Italorum non ſi capitis res agatur pronunciare ſciunt, ſed neque quomodo pronuncietur, ſuſpicari poſſunt, niſi Arbitri Eumolpum illum cum maximè nequam facientem capere magiſtrum velint, de quo rivalis ejus verba ſunt: *Unus, & ſenex non erit gravis. Etiam cum voluerit aliquid ſumere, opus anhelitu prodet:* aut illum, ad quem poëtæ verſus eſt: *Quod lateri parcas, nec quantum juſſit, anheles.* Hiſpani non ferè *H* pronunciant, niſi cum pro *F* poſitum eſt, ut in *Haba*, pro *Faba*, in *Hacer*, quod eſt *facere*: in quô Romanos imitantur. *Ave* tamen dicunt, cum Fabius ætate ſuâ molliorem magiſque tritam viam fuiſſe teſtetur adſpirandi, id eſt *Have* pronunciandi.

K.

Priſcianus lib. 1. K & Q, *quamvis figurâ & nomine videantur aliquam habere differentiam cum* C, *tamen eandem tam in ſonô vocum, quam in metrô continent poteſtatem. Et* K *quidem penitus ſupervacua eſt: nulla enim ratio videtur, cur* A, *ſequente* K, *ſcribi debeat.*

Scaurus de Orthogr. *Antiqui in connexione ſyllabarum, ibi tantum* K *utebantur, ubi* A *litera ſubjungenda erat: quoniam multis vocalibus inſtantibus quoties id verbum ſcribendum erat, in quô retinere hæ literæ nomen ſuum poſſent, ſingulæ pro ſyllabâ ſcribebantur, tamquam ſatis eam ipſô nomine explerent, ut puta* Decimus, *D, per ſe im dicimus* (lego: *D, per ſe, inde* cimus) *item* cera, *C ſimplex &* ra: & *Bene*, B & ne: *ita & quoties* Kanus & Karus *ſcribendum erat, quia ſingulis literis primæ ſyllabæ notabantur,* K *prima ponebatur, quæ ſuô nomen* A *continebat: quia ſi* C *poſuiſſent,* Cenus & Cerus *futurum erat, non Canus & Carus.*

Sententia est veterum morem fuisse, ut *DCEM* vel *DCM* esset *Decem*, quia *E* continetur in *D* & *C*. *BNE* sonaret *Bene*. CRA, *Cera*. KNUS, *Canus*. KRUS, *Carus*. CNUS, *Cenus*. CRUS, *Cerus*.

L.

Priscianus lib. 1. L *triplicem, ut Plinio videtur, sonum habet. Exilem, quando geminatur secundò locò posita, ut* Ille, Metellus: *Plenum, quando finit nomina vel syllabas, & quando habet ante se in eâdem syllabâ aliquam consonantem, ut* Sol, silva, flavus, clarus. *Medium in aliis, ut* lectus, lecta, lectum.

Hanc sonorum ejusdem literæ varietatem nemo est hodie qui dijudicare possit, nisi quod suspicari licet, hodiernam literam, quam Itali per *GL*, Hispani per *LL*, exprimunt in *Capegli* & *Cabellos*, aliquam cum exili sono illo affinitatem habere, de cujus pronunciatione mox agemus, ubi ad duplices consonantes perventum fuerit.

M.

Quinctilianus lib. 9. cap. 4. M *litera, quoties ultima est & vocalem verbi sequentis ita contingit, ut in eam transire possit etiamsi scribitur, tamen parum exprimitur, ut* malum ille & quantum erat: *adeo ut pæne cujusdam novæ literæ sonum reddat, neque enim eximitur, sed obscuratur, & tantum aliqua inter duas vocales velut nota est, ne ipsæ coëant.*

Priscianus lib. 1. M *obscurum in extremitate dictionum sonat, ut* templum: *Apertum in principiô, ut* magnus: *Mediocre in mediis, ut* umbra. *Transit in* N, *& maximè* D *vel* T *vel* C *vel* Q *sequentibus, ut* Tam, tandem: tantum, tantundem: idem, identidem: num, nuncubi: *& ut Plinio placet*, nunquis, nunquam. Anceps *pro* Ambiceps. A M *enim præpositio,* F *vel* C *vel* Q *sequentibus, in* N *mutat* M; *ut* Anfractus, ancisus, anquiro: *vocali verò sequente intercipit,*

pit B, *ut* Ambitus, ambesus, ambustus, ambages: *nec non etiam in* comburo, combustus *idem fit.* Immò verò *comburo* formatum fuit ad exemplum verbi *amburo*, quod fuit compositum ex *ambi* sive *ambe* (sicut *heri* & *here*) & *uro*. *Ambe* porrò factum est *am*, & ex hoc *an*, sicut *a* ex *ab*, & hoc ex *abs*. *Ambi* autem est à Græcô ἀμφὶ, & significat *circum*. Festus: A M *præpositio loquelaris significat* circum, *unde servus ambactus, id est circumactus dicitur.* *A M ex Græcâ præpositione sumtum, quæ est* ἀμφὶ, *significat* circum. *Hinc Ambegni bos & vervex appellabantur, cum ad earum utraque latera agni in sacrificium ducebantur.* Varro de linguâ Lat. lib. 6. *Ambages profectum est à verbo* ambe, *quod est in* ambitu. Ambustum, *quod circum ustum est*, ut Ambiegna *bos apud augures, quam circum aliæ hostiæ constituuntur.* Ancilia *dicta ab* Ambecisu, *quod ea arma ab utrâque parte incisa.* Et lib. 4. *Amictus est dictus amjectus, id est, circumjectus. Amnis id flumen est, quod circuit aliquid: nam ab Ambitu amnis.* Sed fieri potest, ut *comburo*, ex *con* & *buro* factum fuerit, cum à *buro* profectum videatur *bustum* seu *bustar*, id est usti cadaveris locus, sicque *buro* esset ex Græco πυρόω. πῦρ verò *ignem* significat.

Annæus Cornutus de Enunciatione: *Si duo verba conjungantur, quorum prius* M *consonantem novissimam habeat, posterius à vocalibus incipiat,* M *consonans perscribitur quidem, cæterum in enunciandô durum & barbarum sonat. At si posterius verbum quamlibet consonantem habuerit, vel vocalem positam locô consonantis, servet* M *literæ sonum. Par enim atque idem est vitium ita cum vocali, sicut cum consonante* M *literam exprimere.* Tamtus & quamtus, *in mediô* M *habere debent:* quam *enim &* tam *est: unde* quamtitas, quamtus, tamtus: *nec quosdam moveat, si* M *non sonat. Jam enim docui, non sonare debere, tametsi in scriptura* M *posita sit.*

Velius Longus: *Ipsa* N *litera in locum* M *cedit, ut cum dicimus,* clandestinum, *cum ab eô trahatur, quod est*

est clam. *Item* sinciput, *quod est* semicaput: *ex eô scilicet factum*, semcaput, semciput, senciput.

Idem: *Cum dico*, Etiam nunc, *quamvis per* M *scribam, nescio quomodo tamen exprimere non possim. Nonnulli Synalæphas quoque observandas circa talem scriptionem existimaverunt, sicut Verrius Flaccus, ut ubicumque prima vox*, M *litera finiretur, sequens à vocali inciperet:* M *non tota, sed pars illius prior tantum scriberetur, ut appareat exprimi non debere.*

Cicero in oratore: *Quid? illud non olet unde sit, quod dicitur* cum illis, cum *autem* nobis, *non dicitur, sed* nobiscum? *quia si ita diceretur, obscœnius concurrerent literæ; ut etiam modò, nisi* autem *interposuissem, concurrissent. Ex eô est* mecum *&* tecum, *non* cum me *&* cum te, *ut esset simile illis:* vobiscum *atque* nobiscum.

Quinctilianus lib. 8. cap. 3. *Vitanda est junctura deformiter sonans, ut si* cum hominibus notis *loqui nos dicimus, nisi hoc ipsum* hominibus *medium sit, in* κακέμφατον *videmur incidere: quia ultima prioris syllabæ litera* (M puta in *Cum*) *quæ exprimi nisi labris coëuntibus non potest, aut ut intersistere nos indecentissimè cogit, aut continuata cum* (N) *insequente in naturam ejus corrumpitur.*

Sententia horum Tullii & Fabii verborum est, M sequente N, pronunciari ut N. Itaque *cum nobis*, sonat *cun nobis*, ubi auditur obscœna vox *cunno*, quam deformitatem seu turpitudinem ut vitarent, dixerunt pro eo *nobiscum*, posteaque ad idem exemplum *vobiscum*, *mecum*, *tecum*. Idem hodie fit ab Italis, qui *omia* dicunt pro *omnia*.

Victorinus Artis Gram. lib. I. *Clari in studiis viri, qui aliquid de Orthographiâ scripsêre, omnes ferè ajunt, inter* M *&* N *literas mediam vocem, quæ non abhorreat ab utrâque literâ, sed neutram propriè exprimat, tam nobis deesse, quam Græcis: cum illi* Sambyx *scribant, nec* M *exprimere, nec* N.

N.

N.

Priſcianus lib. 1. N *plenior in primis ſonat, & in ultimis partibus ſyllabarum*, ut nomen, ſtamen: *exilior in mediis, ut* amnis, damnum. *Tranſit in* G, *ut* Ignoſco, ignarus, cognoſco, cognatus. *Et ſequente* G, *vel* C, *pro ea G ſcribunt Græci: & quidam tamen vetuſtiſſimi auctores Romanorum Euphoniæ cauſa bene hoc facientes, ut* Agchiſes, agceps, aggulus, aggens: *quod oſtendit Varro primò de origine linguæ Latinæ his verbis:* Aggulus, aggens, agguilla, iggerunt. *In ejuſmodi Græci & Accius noſter binam* G, *ſcribunt, alii* N *&* G, *quod in hoc veritatem facile videre non eſt. Similiter* agceps & agcora. Hæc Priſcianus.

Nigidius Figulus in Commentariis Grammaticis: *Inter literam* N *&* G, *eſt alia vis, ut in nomine* anguis, *&* angaria *&* ancora *&* increpat *&* incurrit *&* ingenuus. *In omnibus enim his non verum* N, *ſed adulterinum ponitur: nam* N *non eſſe lingua indicio eſt: nam ſi ea litera eſſet, lingua palatum tangeret. Cum enim* nos *dicimus, neque projectis labris pronunciamus, neque profuſo, intentoque flatu vocis, ſed & ſpiritum & labias quaſi intra noſmet ipſos coërcemus.*

Q.

Quinctilianus lib. 12. cap. 10. *Duras facit ſyllabas,* Q, *quæ ad conjungendas demum ſubjectas ſibi vocales eſt utilis, alias ſupervacua, ut* equos *ac* equum *ſcribimus, cum ipſæ etiam hæ vocales duæ efficiant ſonum, qualis apud Græcos nullus eſt, ideóque ſcribi illorum literis non poteſt.*

Idem lib. 6. cap. 3. *Cum is candidatus, qui coqui filius habebatur, coram Cicerone ſuffragium ab aliô peteret,* Ego quoque, *Cicero inquit,* tibi jure favebo, *pro* ego coque.

Donatus in Adelph. act. 3. ſc. 3. *Ciceronis dictum refertur in eum, qui coqui filius ſecum cauſas agebat:* Tu quoque aderas huic cauſæ: *nam apud veteres coquus non per* C, *literam, ſed per* Q, *ſcribebatur.*

Velius Longus: *Cocum, nonnulli in utrâque syllabâ per Q, scribunt, nonnulli & insertâ* U. *In verbô etiam* coquere, *pro* quoquere: *Nisus censet ubique* C, *literam ponendam tam in nomine, quam in verbô.*

Idem: *De Q litera quæsitum est, & multi illam excluserunt, quoniam nihil aliud sit, quam* C *&* U, *& non minus possit scribi* quis *per* C, *&* U, *&* I, *&* S. *Ideóque nonnulli* quis *&* quæ *&* quid, *scripserunt* qis, qæ, qid, *quoniam scilicet in* Q, *esset* C *&* U.

Idem: *Quor est cui re, quod significat ob quam rem. Ex hôc retinuit consuetudo hodierna, ut diceremus* quare: *Quod unâ syllabâ castigatum fit* cur, *quod nos contenti sumus per* C *scribere.*

Festus: *Quando & Cuando ab Enniô scriptum invenitur. Quaxare,* pro *coaxare, ranæ dicuntur, cum vocem mittunt. Querquera à Græcô κάρκαρα certum est dici, unde & carcer. Querquetum,* pro *quercetum.*

Priscianus lib. I. *Apud antiquos frequentissimè locô* C U *syllabæ,* Q U U *ponebatur, & è contrariô, ut Arquus, coquus, oquulus, quum, quur.*

Donatus in Andr. act. I. sc. I. *Cui, per Q veteres scripsêre. Nimirum nihil inter* qui *&* cui *interest, nisi quod diphthongus aliter atque aliter effertur, ut scilicet modò* U, *modò* I *integrum tempus consumat.*

Scaurus de Orthogr. *Quis, quidam per* cuis *scribunt, quoniam supervacuam esse Q literam putant. Sed nos* C *in datívô ponemus, ut sit differentia* cui *&* qui, *quamquam secundum analogiam omnes partes orationis, quæ per casus declinantur eandem literam in primâ parte omnis casûs servent, quam in nominativô habuerint.* Cum, *quidam, nonnulli* quom *scribunt, quidam etiam esse differentiam putant, quod præpositio quidem per* C, *adverbium autem per Q debeat scribi, ut* Cum Claudiô, quom legissem: *quoniam antiqui pro hôc adverbiô* cume *dicebant, ut Numa in Saliari carmine.*

Annæus Cornutus de Orthograph. *Quotidie, sunt qui per* C O, cotidie *scribant, quibus peccare licet desinerent,*

nerent, si scirent inde tractum esse à quot diebus, *hoc est, omnibus diebus.*

Papyrianus: *Reliquiæ & Reliqui per* C, *scribebantur. Cotidie per* C *&* O *dicitur* & *scribitur per* Q, *quia non à Quotodie, sed à continenti die dictum est.*

Victorinus Artis Grammat. lib. 1. *Licinius Calvus* Q, *literâ non est usus. Antiqui* cum *adverbium, scribebant quatuor literis* quom, *sed pronunciabant tamen perinde, ac si* cum *scriptum esset.*

R.

R, omnes hodie, nisi quibus blæsa est lingua, rectè pronunciant, inprimisque Hispani, qui eam geminant, ut in *Honrra*, sicut Romani fecerunt in *narrare*, pro *narare*, id est, *narum* vel *gnarum* seu *scientem facere.*

Papyrianus: *Narare, per unum* R, *scribitur, ut Varroni placet. Secutus est enim etymologiam nominis ejus, quâ* gnarus *dicitur, qui scit & accipit quod loqui debeat. Denique compositio verbi ita scribitur*, ignorare, *quæ non per duo* R, *sed per unum scribitur, ideò &* naratio *unum* R, *habere debet.*

Festus: *Torum, ut significat torridum, aridum, per unum quidem* R, *antiquâ consuetudine scribitur, sed quasi per duo* R, *scribatur, pronunciari oportet: quoniam antiqui nec mutas, nec semivocales literas geminabant,* puta in scriptione.

Priscianus lib. 1. *Antiquissimi pro* ad, *frequentissime* ar *ponebant, ut in* arvenas, arventores, arvocatos, arfines, arvolare, arfari, arcio, *unde* arcesso. Ager *pro* agger, *qui dictus ab* adgerendô.

Festus: *Antiqui dixerunt* malosibus, *ex quo factum, majoribus*, meliosibus, lasibus, fesiis: *ex quibus facta, melioribus, laribus, feriis.* Sic *furui* factum ex priscô *fusui.* Dicebant veteres similiter *Labos, colos, odos, arbos*: pro *labor, color, odor, arbor. Dasi*, pro *dari*, & *plisima*, pro *plurima.*

Servius in Æn. 4. *Veteres* Asas *dicebant, postea immutata litera* S, *in* R, Aras *dixerunt, sicut Valesios, Valerios: Fusios, Furios.* Ita Cicero ad Pætum *Papyrios* prius dictos ait *Papysios.*

S.

S, nota sibili est, sed ex illis, non illius densi aut pinguis, qui *strepitus* rectius dicatur, quem Germani tribus literis exprimunt SCHA / SCHE / SCHI / Hetrusci verò sic SCIA, SCIE, SCIO, Galli hoc modò CHA, CHE, CHI, Hispani veteriore pronunciandi ratione per XA, XE, XI, aut per *j* oblongum, quod illi Jota vocant *ja, je, ji*, aut per *g*, sequentibus dumtaxat *e* aut *i*, *ge, gi*. Itaque *Oxcare* (quod Hispanis est gallinas aliasque aves vocis strepitu abigere à voce *Ox, Ox,*) Germani scribunt Oscheare / Galli *Ocheare*, Hetrusci *Oscieare*. Sed proprium ei sono characterem inventum oportuit, qualis esse poterat illa Jurisconsultorum Paragraphi nota §. Verùm ego Romanos nullô strepitu in pronunciandô usos puto, contra quam hodie faciunt non modò Galli *ge* & *je* & *che* pronunciantes, aut Germani, qui *§tatum*, seu *schtatum*, *§ponte* seu *schponte*, *§camnum* seu *schamnum*, *§uavis* seu *schavis* molestissimô strepitûs genere efferunt, sed ipsi etiam Hetrusci in *Scipio*, *scire*, *discere*, & similibus, quæ Romanis erant *Skipio*, *skire*, *diskere*, exili illô sibilô, quem omnium optimè Hispani edere solent, adeò ut *cassius* & *divissio* dicant, pro *casus* & *divisio*, quod & Romanos factitasse scimus.

Quinctilianus lib. 1. cap. 7. *Cicero, & Virgilius scribebant* caussa, cassus, divissiones, *quod manus eorum docent. Sed paulum superiores etiam illud, quod nos gemina* S *dicimus* jussi, *una dixerunt* jusi.

Festus: *Dusmosô in locô apud Livium significat* dumosum locum. *Antiqui enim interserebant* S, *literam & dicebant* cosmittere, *pro* committere *&* casmœnæ,

pro

pro camœnæ. *Sic* pœſnas, *pro* pœnis *&* cœſnas, *pro* cœnis. *Dicebant quoque* ſtlocum, *pro* locum, ſtlitem, *pro* litem, ſtlatam, *pro* latam, ſtrenam, *pro* trenam, ſtritavum, *pro* tritavum.

Id. *Serpentes dicimus ex Græcô, quod illi* ἑρπετὰ *nos pro adſpiratione eorum* S *litera poſita, ut* ἓξ *ſex,* ἑπτὰ *ſeptem.*

Priſcianus lib. 1. S *ſæpe pro adſpiratione ponitur in his dictionibus, quas à Græcis ſumſimus.* Semis, ſex, ſeptem, ſe, ſi, ſal. *Et Bœoti in quibuſdam dictionibus pro* S, *ſolebant* H *ſcribere*, muha, pro muſa *dicentes, propter cognationem literæ* S *cum* H.

Maximus Victorinus: *Antiqui* S *literâ quaſi pro liquenti utebantur, ineruditâ adhuc novitate, quod poſteriores poëtæ non ferunt, Lucillius:* Tum lateralis dolor certiſſimus nuncius mortis: *pro, Tum laterali dolor certiſſimu nuntiu mortis.*

Agrætius de Orthogr. *Apud Latium, unde Latinitas orta eſt, major populus & magis egregiis artibus pollentes Tuſci fuerunt; qui quidem naturâ linguæ ſuæ,* S, *literam raro exprimunt. Hæc res fecit haberi liquidam.*

Cledonius in Arte: *Quia* S, *ſuperflua invenitur, interdum & ipſa liqueſcit in metrô, quia ſibilus magis eſt, quam conſonans.*

Virgil. Æn. 1. *Troas reliquias Danaum atque immitis Achilli.* Ubi Servius: *Propter homœoteleuton detraxit* S, *literam, quæ plerumque pro ſibilô habetur, non ſolum neceſſitatis, ſed etiam Euphoniæ causâ, ut Salluſt.* A principio, Urbis ad bellum Perſi Macedonicum. *Detrahitur autem* S, *tertiæ declinationis genitivo.*

Chariſius lib. 1. *Varro genitivô hujus* fami *dixit, cum* famis *ſit rationis.* Herculi, *pro* Herculis *&* Ulyxi, *pro hujus* Ulyxis *dici cœptum eſt, inquit Plinius, ut* fortis Achati, acris Oronti.

Priſc. lib. 6. *Sciendum in nominibus tertiæ declinationis frequentiſſimè veteres dativum protuliſſe pro genitivô,* Ariſtoteli, Demoſtheni, Euripidi, *pro* Ariſtotelis, Demoſthenis, Euripidis *ponentes, ut Virg. Cic. Terent.*

Victo-

Victorinus lib. 1. Artis: Nemo & nullus *quorum genitivum aliter, quam nos, veteres extulerunt: Nemini enim &* nulli *dixerunt: item* bonæ frugis *quoque, nos omissâ parte ejus solum* frugi *scribimus.*

T.

T, rectè hodie pronunciatur ab omnibus, nisi ubi *I* cum aliâ vocali eam consequitur. Tum enim additô ei sibilo, perinde eam efferunt, ut *z*: nam *litium* dicunt *lizium* seu *litsium*: quod quidem satis scio, Romanorum nemo intelligeret. Maximè tamen in eâ efferendâ ridiculi sunt Galli, quos cum *intentio* dicentes audias, *intentio* an *intensio* illa sit, discernere haud quaquam possis. Hispani in linguæ suæ vocabulis, *t* sine ullô sibilô efferunt: adeóque Sacerdotem, ego in Hispaniâ ad altare canentem audivi: *Et ne nos inducas in tentathionen*: quô modô & Itali *Malatia* dicunt, quasi esset *Malathia*. Non potest vocalis post *i* posita eam haberĕ vim, ut sonum illum, qui *t* literæ suus ac proprius est, immutet. Nam, ut ait Fabius, *hic est usus literarum, ut custodiant voces, & velut dispositum reddant legentibus.* Itaque si in *justi*, sonus literæ *t*, est affinis sono *d*, ac sine ullô sibilô, non potest ille alius atque alius esse in *justitia.*

DE CONSONANTIBUS DUPLICIBUS.

X.

Quinctilianus lib. 1. cap. 4. X *literâ carere potuimus, si non quæsissemus.*

Annæus Cornutus de Orthogr. *Varro* X *literam esse negat: in quô quid viderit, nondum deprehendi.*

Victo-

Victorinus Artis Gram. lib. 1. *Latini voces, quæ in* X *literam incidunt, si in declinatione earum apparebat* G, *scribebant* G *&* S, *ut* conjugs, legs. *Nigidius in libris suis*, X *literâ non est usus, antiquitatem sequens.*

Priscianus lib. 1. X *duplicem locô* C *&* S, *vel* G *&* S, *postea à Græcis inventam, assumsimus, ut Dux ducis, Rex regis.*

Charisius lib. 1. Merx, *Sallustius* merces *dixit. Sic* faces *antiqui pro* fax, teste Festô: quomodo etiam hodie Italos dicentes audias: *Paces* (seu paches, pakes, paques) *huic domui,* pro *pax.*

Servius in Æn. 1. Adnixus *antiquum est, ut* connixus, *quibus hodie non utimur. Dicimus enim* adnisus *&* connisus. Et in Æn. 8. *Galli Senones dicti sunt, quod Liberum patrem hospitiô recepissent,* quasi Xenones: cum ξένος Græcum significet *hospes.*

Festus: *Senonas Gallos Verrius ait existimari appellatos, quia novi venerint ex transalpinâ regione, ac primum appellatos* Xenos, *postea Senonas.*

Cicero in Oratore: *Verba sæpe contrahuntur non usûs causâ, sed aurium: quomodo enim vester* Axilla, Ahala *factus est, nisi fugâ literæ vastioris? quam literam etiam è maxillis, è taxillis, & vexillô, & paxillô, consuetudo elegans Latini sermonis evellit.* Maluerunt scilicet dicere *Malas, talos, velum* & *palum.* Ita & *sedecim,* pro *sexdecim, sedigitus,* pro *sexdigitus.* Sic *Avaulla priscis fuit olla parvula.* Fest.

Z.

Maximus Victorinus de Literâ: *Literæ peregrinæ sunt* Z, *&* Y, *quæ propter Græca quædam assumtæ sunt, quæ si non essent, pro* Hylas *&* Zephyrus *diceremus* Hœlas *&* Dsephurus. Z, *apud nos locô duarum consonantium fungitur* DS.

Diomedes lib. 2. Z, *admissa nominum Græcorum causâ. Pro hâc veteres quidam* I, *vocalem, nonnulli duas* SS, *ponere solebant, unde Iugum dictum est veluti* ζυγόν,

& Jupiter velut ζεὺς pater: Messentius & pitissare, & cætera hujusmodi usum veterem declarabant.

Prisc. lib. 1. *Pro* Z, *quod pro* S S, *conjunctis accipitur, veteres inveniuntur vel* S, *vel* D, *posuisse, ut Saguntbum, pro* Ζακύνθος. *Massa, pro Maza. Setus, pro* ζῆθος. *Odor* ἀπὸ τοῦ ὄζειν. *Medentius, pro Mezentius dicentes.*

Annæus Cornutus de enunciatione: Z, *in antiquis libris modò scripta est, modò non: sed pro illa duæ* S S, *ponebantur, ut Crotalizo, crotalisso, Malacizo, malacisso, & his similia.*

Velius Longus: *Sciat Mezentium solitum scribi per duo* S S, *& sic enunciari.*

CH.

Hæc consonans duplex est χ, Græcorum, id est *c* vel *k* cum spiritu, quam soli hodie Germani rectè pronunciant: proximè accedunt Hetrusci cùm anserinô seu gutturali suô CA, CO, QUA, ut cum dicunt *Duca*, *Quaranta*, pro quibus Germanus scriberet, *Ducha, Chuvaranta*: similiterque Hispani cum recentiore pronunciatione à fæminis inductâ, dicunt *Muger*, *Baxo*, quod Germanis est *Mucher*, *Bacho*. Galli enunciare non possunt, & in Gallia Cisalpina pauci. Cæterum *che* hodie Itali efferunt, ac si esset Germanicum *ke*, Gallicum & Hispanicum *que*. Pro *che*, Galli dicunt Italicum *scie*, Germanicum ſche / cum strepitu scilicet, de quô supra cum de *S*, ageretur, dictum satis est. Hispanis autem *che* est Italicum *ce*, Germanicum tſche / quod Galli efferunt, si *t*, ante *che* exprimant. Sed Romani sine dubiô per *c* gutturale efferebant, velut ex Catulli epigrammate supra patuit.

Quinctilianus lib. 1. cap. 5. *Diu servatum, ne consonantibus adspiraretur, ut in Graccis & Triumpis. Erupit brevi tempore nimius usus, ut Choronæ, Chenturiones, Præchones adhuc quibusdam inscriptionibus maneat, quâ de re Catulli nobile epigramma est.*

Servius

Servius in Geor. 3. *Tria veteres habebant nomina, in quibus* C, *literam sequeretur adspiratio,* Sepulchrum, Orchus, pulcher: *è quibus* pulcher *tantum hodie recipit adspirationem.*

Idem in Æn. 6. *Thus & Orchus veteres dicebant & Lurcho, id est* vorax: *quibus sequens ætas detraxit adspirationem.*

Scaurus de Orth. *Negat Varro* Gracchus *adspirandum, quoniam à* gerendo *sit cognominatus. Matrem enim ejus, qui primus Gracchus sit dictus, duodecim menses uterum gessisse. Et* pulchrum *quamvis in consuetudine adspiretur, nihilominus tamen ratio exiliter* C, *enunciandum & scribendum esse persuadet, ne una omnino dictio adversus Latini sermonis naturam in medio adspiretur: quamvis Santra à Græcis putet esse translatum, quasi* πολυχρῶν.

Victorinus Artis Gram. lib. 1. *Legistis præceptum antiquorum, qui ajunt scribi omnibus literis oportere* chorona, anchora, sepulchrum, brachium, pulcher: *in enunciandô autem* H *elidere.*

P H.

Priscianus lib. 1. *Eum prope sonum, quem nunc habet* F, *significabat* P, *cum adspiratione, sicut etiam apud veteres* Græcos *pro* φ, π *&* H. *Unde nunc quoque in Græcis nominibus antiquam scripturam servamus pro* φ. P *&* H *ponentes, ut* Orpheus, Phaeton: *postea verò in Latinis placuit, verbis, pro* P *&* H, F *scribi, ut* fama, filius, facio. *Hoc tamen scire debemus, quod non tam fixis labris est pronuncianda,* F, *quomodo* P H. *Atque hoc solum interest inter* F *&* P H.

T H.

Hujus in Græcis modò vocibus usus est, eamque omnes hodie exiliter, ut *t* pronunciamus, sed sine dubiô vitiosè Hodierni quidem Græci θεὸς longè aliter efferunt, quam nos *Theos*, sed id nisi vivâ voce declarari non potest. Adspirationem aliquam, sivè ut Varro vocat *afflatum*, in eâ audiri oportere certum est.

P S.

P S.

Priscianus lib. 1. *Literæ* S, *præponitur* P, *& locô* ψ *Græcæ fungitur, pro quâ Claudius Cæsar antisigma hâc figurâ* Ↄ C *scribi voluit, sed nulli ausi sunt antiquam scripturam mutare: quamvis non sine ratione hæc quoque duplex à Græcis addita videatur: nam multô molliorem & volubiliorem sonitum habet* ψ, *quam* P S, *vel* B S.

CONSONANTES

Duplices Novitiæ.

G L. L L.

Itali & Hispani hanc consonantem duplicem usurpant, quam Latini ignorarunt, & Germani hodie difficillimè pronunciant. Qui Latini sunt *capilli*, Italis dicuntur *capegli*, Hispanis *cabellos*: ubi eôdem modô *gl* & *ll* pronunciatur. Hispani etiam in vocum principiis eâ consonante utuntur, ut in *Llano*, *Lleno*, *Llorar*, *Lluvia*. Sed revera hic sonus suum proprium characterem desiderat, cum nec *gl*, nec *l* duplex eum exprimat. Germani ut eum efferre discant, scriptum putent *capelij*, *cabelios*, sic tamen, ut prior vocalis *i*, cum sequenti *i* vel *o*, in unam velut diphthongum coalescat, fiatque *i* consonans, quam vulgo vocant: aut fingant scriptum *capejili*, *cabejilos*, sic ut illud prius *i*, velut consonans, alterô *i*, velut absorptô efferatur.

GN. NN. sivè N cum apice.

Ex Latinô *Senior*, quo Gothi pro *Dominô* usi fuerunt, Hispani *i* in *n* conversô, fecerunt *Sennor*, sivè ut ipsi scribunt *Señor*, ex eô postea Itali *Signor*, Gal-

li

li *Seigneur*, unde porrò nata ſunt *Seor*, *Ser*, *Miſſer*, *Sire*, *Monſieur*: quod contra Latinos olim *n* & *l*, converſô in *i*, ex Græcis Αμίνων, ἀμέννων, *Menius*, *melius*, *melior*, ex ἄλλος *alius*, ex ἅλλομαι *ſalio*, ex φύλλον *folium* formaſſe Feſti emendator obſervavit, qui tamen fallitur, cùm id *ſemper* eos factitaſſe cenſet. Ex ἕρπυλλον enim eos non *ſerpilium*, ſed *ſerpillum* feciſſe conſtat. Cæterum & huic ſono ſuum ac proprium characterem effictum oportebat, cum eum nec *gn*, nec *n* duplex efficiat. Romani, *g* nondum inventô, *pucnare* ſcribebant, à cujus vocis ſonô ſivè Italicum *pugnare*, ſivè Hiſpanicum *punnare* diſſidet longiſſimè: quem quidem Germani multum ſudant, ut efferre diſcant, eôque id magis, quod *n*, ante *g* pronunciant. *Mangnus* enim dicunt pro *magnus*. Oportet ergo ut prius *n*, in *Sennor*, vel *g*, in *Signor*, illud ipſum *n* eſſe meminerint, quod Nigidius ſupra *adulterinum* eſſe dixerat, quale in *Ancus*, *angor*, *incus*, *ingratus* exauditur: poſterius autem *n*, velut *i* conſonantem exprimant, quæ cum ſequente vocali in diphthongum coëat, quaſi eſſet *Sen--ior*.

DE ACCENTU.

Cicero in Oratore: *Quid hôc elegantius, quod non fit naturâ, ſed quôdam inſtitutô? Inclitus dicimus brevi primâ literâ*, inſanus *productâ*, inhumanus *brevi*, infelix *longâ*, *& ne multis, quibus in verbis eæ primæ literæ ſunt, quæ in* ſapiente *atque* felice, *productè dicitur, in cæteris omnibus breviter, itemque*, compoſuit, conſuevit, concrepuit, confecit. *Conſule veritatem, reprehendet: refer ad aures, probabunt, quære, cur? Ita ſe dicent juvari. Voluptati autem aurium morigerari debet oratio.*

Putant viri docti, qui priores de pronunciatione

linguæ Latinæ commentati sunt, Ciceronem non de syllabæ, sed de literæ quantitate loqui. At nos mox dabimus, qui perspicuè idem de syllabis dicant. Sed esto: qui tandem fit, quod nostræ aures non hôc magis sonô, quàm illô juvantur?

Maximus Victorinus: In & Con, *præpositiones aliquando corripiuntur: sequentibus* S, *vel* F, *literis producuntur, ut* instare, infidus: *& cæteris omnibus corripiuntur, ut* inconstans, imprudens.

Varro lib. 8. de lingua Latinâ: *Quidam reprehendunt, quod* pluit *&* luit *dicamus in præsenti tempore. Falluntur: nam est, ac putant aliter: quod in præteritis* U, *dicimus longum, in præsenti breve. Ideòque in venditionis lege fundi*, ruta cæsa *ita dicimus, ut* U, *producamus.*

At enim in præsenti non minus *Luu-it, U*, longâ dixit Lucillius: *Tantalus qui pœnas ob facta nefantia luit*, quomodo in veteri librô Gifanius se legisse testatur. Et *ruta*, *u* brevi habemus apud Virgil. *Aut Idâ in magnâ radicibus eruta pinus.*

Asconius Pedianus in Verrin. 3. *Poscunt majoribus poculis. Sunt qui productâ scilicet* O, *literâ*, poscunt *legunt, quasi sæpe potant.*

Consentius: *Accentus ostendit diversam significationem unius dictionis.* Pone, *si verbum est, gravis est ultima: si adverbium, circumflexa.*

Maximus Victorinus: *Adverbium* ponè, *posteriore acutum recipit accentum, ne sit verbum.*

Velius Longus: *Multa nomina & contracta syllaba aliud significant, & producta: quomodò aliud sit producas Fila, & corripias Pila. Et locô rursus transmutatus accentus partes quoque orationis immutat, ut aliud est Circum, aliud Circùm: aliud Ergo, aliud Ergò.*

Servius in Æneid. 1. *Maria omnia circum. In fine accentum ponimus contra morem Latinum: sed correptio hoc facit; nam præpositio postposita correpta est sine dubiô.*

Festus: *Ergo correptum significat idem, quod, apud Græcos* οὖν (igitur) *productè idem quod* χάριν, *hoc est*

gratiâ

gratiâ seu causâ. Hic de productione non vocalis, sed syllabæ loquitur.

Quinctilianus lib. 1. c. 5. *Si Cethegus primâ acutâ pronuncias, media mutatur. Ultima numquam acuitur, in dissyllabis prior.*

Idem cap. 6. eum irridet, qui salutans amicos, *Avete* sine adspiratione & productâ secundâ syllabâ dixerat. *Recta est* (addit) *hæc via: quis negat? sed adjacet & mollior & magis trita.*

Ergo ætate illâ *Havete* mediâ syllabâ (non literâ) correptâ dicebant, idque mollius pronunciatu, auditúque judicabant, quod nobis nihilô secius videtur, quam insomnia.

Agell. Noctium Attic. lib. 7. c. 7, *Probus Grammaticus & Avianus poëta,* affatim, admodum, *primâ acutâ pronunciabant. Causam esse huic accentui Avianus dicebat, quod* affatim *non essent duæ partes orationis, sed utraque pars in unam coaluisset, sicut in* exadversum, *secundam syllabam debere acui existimabat, quoniam una, non duæ essent orationis partes. Addebat, quod* ad, *præverbium tum fermè acueretur, cum significaret* ἐπίτασιν *sivè intentionem, sicut* affabre *&* admodum *&* approbè *dicuntur. Sed id non perpetuum videtur: nam &* appotus *cum dicimus &* apprimus *&* apprimè, *intentio demonstratur, neque tamen* ad *particula, satis commodè accentu acutô pronunciatur.* Approbus *tamen, quod significat valde probus, non inficias eo quin primâ syllabâ acui debeat. Igitur in istis vocibus, quæ non acuuntur, ea causa est, quod syllaba sequitur naturâ longior, quæ non fermè patitur acui priorem in vocabulis syllabarum plurium quam duarum. In* præmodum *prima syllaba acuitur.*

Ita discimus cæteros plerosque *in* affatim *&* admodum *mediam syllabam acutô accentu proferre solitos, nec locum habet doctissimi viri commentum de* A *brevi & longô. Similiter enim Agellius* præmodum *&* admodum *primâ syllabâ acui affirmat.*

Idem lib. 9. cap. 6. *Ab eô, quod est* ago *&* egi, *sunt*

verba frequentativa actito *&* actitavi: *quæ quosdam sanè non indoctos viros audio ita pronunciare, ut primam in his literam corripiant, quoniam in verbô principali, quod est* ago, *prima litera breviter pronunciatur. Cur igitur ab* edo *&* ungo, *in quibus verbis prima litera breviter dicitur,* esito *&* unctito, *primâ literâ longâ promimus? & contra* dictito *à* dico, *correptè dicimus? num ergo potius* actito *&* actitavi *producenda sunt? quoniam frequentativa fermè omnia eodem modò in primâ syllabâ dicuntur, quô participia præteriti temporis ex his verbis, unde ea profecta sunt, in eâdem syllabâ pronunciantur; sicut* lego, lectus, lectito *facit, &c. Sic igitur* actito *productè in primâ syllabâ pronunciandum, quoniam ex eô fit, quod est* ago *&* actus.

Hic perspicuè habemus, in *actus* & *actito*, non primam modò literam, sed & syllabam productè pronunciari debere, etsi alii docti homines eadem corriperent.

Terentianus *au*, in *Aurunci* breve esse ait, adeóque barbarè produci, & *eu* semper esse breve, propterea quod *e* Græcum breve sit. Hoc quale sit, quis hodie vel suspicetur? Verba ejus sunt:

Aut age, inquit ille vates: sæpe dixit aut ubi
Dixit Aurunci, quod æque barbarum est producere.
Pes ubique lege constat prima cùm correpta sit
Au, tamen capere videtur sæpe productum sonum,
Auspices cùm dico & Aurum, sivè Græcus aurion.
Mira nec putanda nobis talis alternatio est.
Dichronon quod alpha notum est, sicut à nostratibus
Indè communem ministrat sola diphthongus sonum.
Eu, manet correpta, semper est quod E *Græcum breve.*
Literis sed E, *latinis sæpe cum sit dichronos,*
Facta diphthongos nequibit esse producti soni.

Charisius lib. 1. *Calumnia primâ syllabâ correptâ effertur. Venit enim à verbô* calvor, *hoc est,* frustror. *Plinius* Os, oris, *productè efferendum censuit:* Os, ossis, *correptè.*

Dona-

Donatus in Andr. act. 1. sc. 1. *Filium perduxêre ut unà esset. Si productè legatur* esset, *significat cibum caperet, sive ederet.* Et Eunuc. act. 3. sc. 4. *Ut de symbolis essemus. Melius* essemus, *productâ* E, *literâ.*

Servius in Æn. 5. *Edo habet & rectam, sed antiquam, declinationem, ut* Edo, edis, edit: *& anomalam, ut* Edo, es, est: *quarum secundæ & tertiæ personæ longæ sunt propter differentiam,* Sum, es, est.

Idem in Æn. 1. *Ibidem & ubinam, multi dubitant, ubi debeat esse accentus, quia* ubi *&* ibi *naturaliter breves sunt, sed ratione finalitatis plerumque producuntur in versu; nescientes hanc esse rationem, quia pronunciationis causâ contra usum Latinum syllabis ultimis, quibus particulæ adjunguntur, accentus tribuitur, ut* musáque, illéne, hujuscé. *Sic ergo & Ibidem.* Et infra: *Ut, cùm est quemadmodum, in pronunciatione extenditur; quando temporis non est.*

Ibidem: *Sarpedon, ubi tot Simois correpta sub undis. In Sarpedon & in ultimâ syllabâ & in pænultimâ possumus accentum ponere: nam Homerus & Sarpedonis declinavit & Sarpedontis: unde & varius accentus est: nam si Sarpedonis, in antepenultimâ erit: si Sarpedontis, penultima habebit circumflexum, qui est in ultimâ syllabâ nominativi.* Simois, *hoc nomen integrum ad nos transiit; unde suô accentu profertur: nam si esset Latinum, in antepenultimâ haberet accentum, quia secunda à fine brevis est.* Vult scilicet *Simois* in hoc versu pronunciari cum accentu in mediâ syllabâ, quamvis correptâ.

Idem in Æn. 2. *Unà ingens Periphas & equorum agitator Achillis. Ultima in* Periphas *accentum non habet, ne fæmininum sit, nec tertia à fine, quia novissima longa est. Ergo* RI, *habebit accentum.* Quid hôc locô dicent, qui inter vocalem longam & syllabam longam distinguunt?

Idem in Æn. 6. *Exinde una pars orationis est, & in tertiâ à fine accentum habet, licet pænultima longa sit.*

Idem in Æn. 7. *In* Asia *cum paludem significamus,*

A, *longa est: cum de provinciâ dicimus*, A, *brevis est*.

Idem in Æn. 10. *Dum texit Imaona Halesus, id est, dum spoliat, nam tempus præsens est, non præteritum. Et* texit, te *primam syllabam corripuit, ut tantum positione longa sit.* Et infra: T*rophæum, declinatio Latina est: unde pænultima habebit accentum. In numerò verò plurali, quia* tropæa *dicimus, sicut Græci, nec aliquid inde mutilamus, erit Græcus accentus, sicut apud Græcos, scilicet tertiâ syllabâ à fine.*

Donatus in Eunuc. act. 5. sc. 1. *Si quando & primâ syllabâ acui potest & mediâ. Tamen variat sententiam.*

Festus: *Quando, cum gravi voce pronunciatur, significat quoniam, & est conjunctio. Quando, acutô accentu est temporis adverbium.*

Idem: *Inlex, productâ sequenti syllabâ, significat qui legi non paret. Correptâ sequenti inductorem, ab illiciendô.* Plaut. Persa: *Impure, inhoneste, injurie, illex, labes popli.* Idem Asin. *Esca est meretrix, lectus illex est, amatores aves.* Et Pœn. *Qui illi malæ rei tantæ fuimus illices.*

Idem: *Muscerdas primâ syllabâ* (non literâ) *productâ stercus murum appellant.*

Idem: *Quincentum, & productâ primâ syllabâ, & per* C, *literam usurpabant antiqui.*

Diomedes lib. 1. *Comperio, comperii. Compereo, comperii. Sed accentu discernitur sensus. Acutô enim accentu profertur, quoties pro eô accipitur, quod est rescii. Compereo verò circumflexô accentu declinatur, quoties pro eô accipitur, quod est, cum aliô perii. Comperieram enim facit.*

Charisius lib. 1. *Quoties de neutrô loquimur, correptâ* O, *literâ dicimus*, Duo millia. *In accentu longô*, duo homines, ambo homines.

DE EUPHONIA.

Euphonia seu Sonoritas est, quæ pronunciationem auribus commendare quærit, ut suavi minimeque

méque odiosô sonô ad eas allabatur. Hujus causâ Latini literarum alias omittebant, alias inserebant, alias mutabant.

Cicero in Oratore: *Inclitus dicimus primâ brevi, Insanus productâ. Consule veritatem, reprehendet: refer ad aures, probabunt, quære, cur? Ita se dicent juvari. Voluptati autem aurium morigerari debet oratio. Pomeridianas quadrigas, quam postmeridianas, libentius dixerim.*

Velius Longus: *Meminerimus artis Orthœpejæ esse, ut sivè exili cum literâ Artibus, sivè cum plenâ Artubus scripseris, enunciationis sonum temperet.*

Idem: *Scio sermonem decori servire & aurium voluptati. Unde fit, ut sæpe aliud scribamus, aliud enunciemus. Cum dicimus*, hic est ille, *unum* C, *scribimus, & duo audimus. Confitendum quædam aliter scribi, aliter enunciari. Nam quibusdam literis deficimus, quas tamen sonus enunciationis arcessit, ut cum dicimus* virtus, *periisse ferè ad aures primam literam invenies.*

Idem: *In hâc præpositione* D E, *quam dixi plenam præponi, animadvertendum illud, quod minuitur, si quando sequens vox à literâ* E *incipit; ut est deerrare, deesse: quâ enunciatione sufficit ipsa productio.* Virgil. *Vir gregis ipse caper deerraverat, atque ego Daphnin.* Lucret. *Talibus in rebus communi deesse saluti.*

Idem: *Sequenda est nonnumquam elegantia eruditorum, quod quasdam literas lenitatis causâ omiserunt, sicut Cicero, qui* Foresia & Megalesia & Hortesius *sine* N *literâ, libenter dicebat.*

Hinc judicari potest, quam parum justi & æqui fuerint, quibus *Lambinum* notare libuit, tamquam *Hortesium* contra receptam scripturam malô novitatis studiô approbarit.

Servius in Æn. 1. *Adplicat, secundum præsentem usum per* D, *prima syllaba: secundum antiquam autem orthographiam (quæ præpositionum literam consonam in vicinam mutabat) per* P, *secundum verò euphoniam per* A, *tantum. Præpositio enim cùm ad compositionem transierit,*

aut vim suam retinet, *ut* indico; *aut mutat ultimam literam, ut* sufficio; *aut perdit, ut* Coemo. Hinc discimus veteres *applicat* scribere, sed *aplicat* pronunciare solitos.

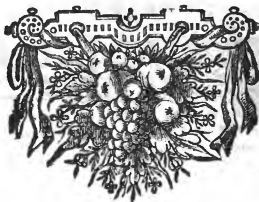
Quinctilianus lib. 1. cap. 7. *Quædam scribuntur aliter, quam enunciantur: nam & Gajus*, C, *literâ notatur, nec Cneus eam literam in prænominis notâ accepit, quâ sonat.* Sensus est: scribi *Cajus* & *Cneus*, pronunciari autem *Gajus* & *Gneus*.

Ibidem: *An cujusvis auris est exigere literarum sonos? non hercule magis, quam nervorum.*

Igitur Romani partim pronunciabant literas, quas non scribebant & quarum characteribus deficiebantur; partim eas, quas scribebant, non pronunciabant, vel certè aliter multô, quam vel ipsi in aliis vocibus, vel in iisdem ipsis nos hodie, pronunciabant; partim accentu utebantur, quem nos, qualis fuerit, nec imaginari possumus; partim denique aliter, quam nos, literarum sonos exigebant, ut jucundum eis esset, quod nos hodie offendit, sicut vicissim satis exploratum haberi debet, multa quæ nostras aures hodie minimè offendunt, vel molestissima eis futura fuisse. Itaque & imperiti & ridiculi sunt, qui ex Italis tantô cum superciliô de suavitate compositionis Latinæ sententiam ferre audent, velut is, qui vocem *plerorumque* nimis asperam judicabat, & alter, qui negabat aures suas verbum *recreaverunt* ferre posse. Si enim in legendis optimis linguæ latinæ auctoribus aliquantum diligentiores fuissent, effæminatam illam suam, mollem ac discinctam pronunciandi rationem longè à masculâ altius cinctorum Romanorum consuetudine dissidere intelligerent. Qui usque eo delicati sunt, ut eos *Ipse, Rex, pax, plenus* & *Cnossius* pronunciare pigeat, atque *Isse, Res, pakes, pienus* & *Conossius* dicere malint, quis eos animum inducturos putet, ut non lapides loqui Romanos conquerantur, si eos *Stlis*

pro

pro *lis*, *Stlatus* pro *latus*, *Stritavus* pro *Tritavus* dicentes audiant? Certè nisi omnia me fallunt, Lucretium patriâ multabunt, nec Romanum magis, quàm Transalpinum perhibendum censebunt, cùm hunc ejus versum legent. l. 5. *Religione refrænatus ne fortè rearis.* Fortassis autem neque illud Ciceronis Verrin. 5. propitiis excipient auribus: *Quem agrum si obsitum vidisses, annonæ caritatem minime vereres.* Sed de Orthoepejâ Latini sermonis hactenus.

FRIDERICI SILBURGII

DE

Vetere Romanorum Scripturâ tractatio.

VT de vetere Scripturâ pauca præmoneam, differt ea ab recentiore, quæ hodie in usu est, vel *quantitate*, vel *qualitate*, vel *utrôque*. *Quantitas* in *additione* cernitur, vel *detractione*. *Additio* aut *vocalis* est, aut *consonantis*. Vocalis additio est in diphthongis *ei* & *ou*. Sic enim *eidem jous*, scripsêre, pro *idem jus*. Sic *leitem*, *leimites*, *meilitiæ*, *opeima*, *inveito*, pro, *litem*, *limites*, *militiæ*, *opima*, *invito*. Sic *Eito*, *deixi*, *feierit*, pro, *ito*, *dixi*, *fierit*. Item *Quei*, *sei*, *nei*, pro, *qui*, *si*, *ni* (*nei* tamen etiam pro *ne* usurpârunt interdum, & quidem non rarò) Sic *utei*, *ubei*, *ibei*, pro, *uti*, *ubi*, *ibi*. Eamdem diphthongum usurpârunt in genitivis singularibus, ut *dolei*, *malei*, pro, *doli*, *mali*. Item in nominativis pluralibus: ut *Iei*, *trevirei*, *decumanei*, pro, *ii*, *treviri*, *decumani*. Item in dativis & ablativis pluralibus: ut *Ieis*, *tertieis*, *ricinieis*, pro, *Iis*, *tertiis*, *riciniis*. Præterea in dativis singularibus tertiæ declinationis: ut *Mortei*, *clientei*, pro, *morti*, *clienti*. Item: *Alterei*, *sibei*, pro, *alteri*, *sibi*. Et frequentissimè in nominativis atque accusativis pluralibus: ut *Omneis*, *civeis*, pro, *omnes*, *cives*. O, verò ad *u* adjectæ tùm alia sunt exempla, tùm hæc: *Jous*, *ousta*, *joudicare*, pro, *jus*, *justa*, *judicare*. Item

Souo,

Soue, *louci*, *doucito*, pro, *suo*, *luci*, *ducito*. In quibusdam utramque diphthongum conjunxerunt: ut *Soueis*, *Ioudicei*, pro, *suis*, *judici*. In nonnullis *u* geminum usurpârunt pro *ou*, seu *u*: ut *Fluus*, *secuus*, pro, *Plus*, *secus*. Sic *Comitatuu*, *arbitratuu*, pro, *comitatu*, *arbitratu*. Interdum *o* post *u*, interseruerunt: ut *Queicuomque*, pro, *quicumque*. Consonantes quoque interseruerunt, ut *Quotiens*, *quotiensçumque*, pro, *quoties*, *quotiescumque*. Sic *exsigunto*, *exsercere*, pro, *exigunto*, *exercere*. Item *Quips*, *aliquips*, pro, *quis*, *aliquis*. In *Iouxsta* verò pro *juxta* gemina est insertio vocalis *o* & consonantis *s*. In quibusdam integram syllabam interseruêre, ut in *Postidea*, *indotestato*, pro, *postea*, *intestato*. Ejus generis etiam *Ævitas* videri alicui possit: sed habet illud legitimam ab ævo derivationem: in *Ætas* verò, quod post usurpari cœpit, facta est contractio. Quibusdam à fronte consonantes adjecêre: ut *Stlis*, pro, *lis*. Nonnullis in fine: ut *Ead*, *tuad*, *plebed*, *frauded*, pro, *ea*, *tua*, *plebe*, *fraude*. Sic in verbis *Datod*, *removetod*, *luitod*, *estod*, pro, *dato*, *removeto*, *luito*, *esto*. In *exsercetod* autem geminata est additio semivocalis *s*, & mutæ *d*. Sic in *Leibertated*, additio est vocalis *e*, & consonantis *d*.

Detractio & ipsa vocalis est, aut consonæ. Vocalis detractio est in monophthongis illis, *fenus*, *femina*, pro, *fœnus*, *fœmina*. Sic *heres*, quanquam eam vocem non ab *hærendo*, sed ab *herô* deductam malunt eruditiores. Detractio etiam quibusdam videtur esse in verbis istis, *Adicito*, *eicito*, *deicitor*, *conicere*, *subicere*, pro, *adjicito*, *ejicito*, *dejicitor*, *conjicere*. Quod si ita est, eâdem ratione simplex *icere* contractum erit ex *jacere*. Sic certe *Dis*, contractum ex *Diis*. E consonantibus etiam, quæ nunc geminari solent, omittebant alteram, ut *Osa*, *clase*, pro, *ossa*, *classe*. Item *Aceras*, *conubia*, pro,

pro, *Acerras, connubia : pelex, tolito, poluceto*, pro, *pellex, tollito, polluceto*.

Qualitas in commutatione potiſſimum cernitur. Ea quoque vocalis eſt, aut conſonantis. Vocalis ut *e*, pro *i*. Sic enim *leber, addecito* ſcripſêre, pro, *liber, addicito*. Item *u*, pro *i*. *Æſtumata*, pro *æſtimata*. Sic *optumus*, pro, *optimus*. Eâdem ratione *poſtumum* quoque, pro, *poſtimum*, ſeu *poſtremum* à veteribus dictum volunt eruditi : ut ſignificet non tam eum, qui poſt inhumatum patrem eſt editus, quam eum qui poſtremus patri, ſeu vivo, ſeu mortuo natus eſt. Item *u*, pro *y*, ut *Æguptus*, pro *Ægyptus*, quemadmodum *mus* quoque & *ſus* & hujus generis alia, ſunt ex Græcis μῦς, σῦς. Frequentius *o*, pro *u*, ut *Totela, porporea*, pro, *tutela, purpurea*. Sic *Oſocapitor*, pro *uſucapitor*. Item *ſoper, quomque*, pro *ſuper, quumque*. Sic in nominum finibus *Patronos, ſervos* pro *patronus, ſervus*. *Vitiom, manom*, pro *vitium, manum*. Nec non in verborum finibus. *Conſeront, moritor*, pro *conſerunt, moritur*. In nonnullis geminatur hæc mutatio, ut *Piacolom, fortom, foratos*, pro *piaculum, furtum, furatus*. In quibuſdam hæc cum ſuperiore conjungitur : ut *Leberom*, pro *liberum*. Sic *Ædebos, compedebos, noctebos, tibicinebos, ſoperſtitebos*, pro *Ædibus, compedibus, noctibus, tibicinibus, ſuperſtitibus*. Interdum diphthongô *oe* & *oi*, pro *u* longô uſi ſunt : ut *Oetier, Oeſocapio, Oeſorpatum*, pro *uti, uſucapio, uſurpatum*. Sic *Cœratores*, pro *curatores* : *Oi*, pro *u* poſitum in *Oitier, Oitile* & conſimilibus. Sic *Moinicipium*, pro *municipium*. Conſonantes quoque non paucas inter ſe commutârunt : *C*, pro *g*, frequenti in uſu fuit. Sic enim *Cenas* dixerunt pro *genas*. Sic *Frucem, lece*, pro *frugem, lege*. Itidemque *Lecere, rocato*, pro *legere, rogato*. *D* pro *l* poſuêre, cum *Dingua* dixêre, pro *lingua*. Sic *Fedetrio*, pro *Feretrio*. *F* pro *B*, uſurpârunt ſequente *vau* : ut *Afvirod*, pro *ab viro*. *Q* pro *c*, ut *Pequnia*, pro *pecunia*. *S* pro *r*. *Aſa, neſvo, caſmen*, pro

ara,

ara, *nervo*, *carmen*. Sic in nominum flexionibus, *Majose*, *minose*, *arboses*, *plusa*, pro *majore*, *minore*, *arbores*, *plura*. Sic *Fenose*, *unciasio*, pro *fœnore*, *unciario*. Item in verborum flexionibus: *Arasit*, *vocasit*, *secuesit*, pro *ararit*, *vocarit*, *secuerit*. T, pro *d*, ut *Quit*, pro *quid*. In compositis finalem præpositionis consonantem plerumque retinuerunt: ut *Conlegium*, *inprobus*, *adsignare*, *adtribuere*. Interdum tamen etiam mutârunt: ut *Opsepito*, *opturato*, *optinere*. In quibusdam geminata est commutatio, altera consonantis, altera vocalis, ut *Rocom*, *flacitiom*, *prodicos*, pro *Rogum*, *flagitium*, *prodigus*. Sic *Acrom*, *acnom*, *ticnom*, pro *agrum*, *agnum*, *tignum*. Item *Fidius*, pro *filius*. *Osvagolatom*, pro *Obvagulatum*. *Poplicom*, pro *publicum*. *Quoi*, pro *cui*. *Ausom*, pro *aurum*. Sic *Capiuntor*, pro *capiuntur*. In quibusdam duarum vocalium & unius consonantis facta mutatio, ut *Centileom*, *arvorsom*, seu *asvorsum*, *plusebos*, pro *gentilium*, *adversum*, *pluribus*. In nonnullis gemina consonantis mutatio est, ut *arcuesit*, pro *arguerit*.

Interdum *quantitatis* metaplasmos conjunxerunt, *additionem* scilicet & *detractionem*: ut *Jousus*, *jousit*, pro, *jussus*, *jussit*. Sic *Poplei*, *confesei*, *demiseis*, pro *populi*, *confessi*, *dimissis*. Interdum ad *quantitatis* metaplasmum adjunxerunt metaplasmum *qualitatis*, ut cum unum idemque vocabulum *additione* & *commutatione* transformârunt. Sic enim *Deicundo*, *adeictos* usurpata, pro *dicendo*, *addictus*: sic *Maxsumo*, *proxsumos*, *fousiosos*, pro *maximo*, *proximus*, *furiosus*. His adde *Endo*, *entera*, *supera*, *continoeis*, pro, *in*, *intra*, *supra*, *continuis*: in quibus *commutatio* præcedit, *additio* sequitur. *Detractionem* quoque & *commutationem* quandoque copulârunt, idque *commutatione* interdum sequente: ut *Adecito*, *poplos*, *præsentebos*, pro *addicito*, *populus*, *præsentibus*. Interdum præcedente: ut *subicito*, pro *subjicito*. Sic *Olo*, pro *illo*. Item *Fasis*, pro *farris*. In quibusdam triplicatus est meta-

taplasmus: ut *Pupilei*, *præseted*, pro *pupilli*, *præsente*.

In nominum flexionibus præter superiora notabilem mutationem habent *Folminis*, *ipsos*, *im*, pro *fulmen*, *ipse*, *eum*. Sic *Oloe*, pro *illi*.

In verbis quoque varii præter supradictos metaplasmi à veteribus facti sunt: ut in verbo substantivo, *escit* & *escunt*, pro *erit* & *erunt*. Itemque *siet*, *sient*, pro *sit*, *sint*: & in futurô perfectô, *fuat*, pro *fuerit*. Ejusdem futuri perfecti magna in aliis quoque verbis est varietas, ut *Vindicit*, *verberit*, *prohibesit*, *occisit*, pro *vindicarit*, *verberarit*, *prohibuerit*, *occiderit*. Item *tagit*, pro *tetigerit*, *pacit* & *pacont*, pro *pepigerit* & *pepigerint*: *faxsit*, *rupsit*, pro *fecerit*, *ruperit*. *Paret*, *cepet*, pro *pararit*, *ceperit*. *Miseit*, *viveit*, pro *miserit*, *vixerit*. Item *Duit*, *adduit*, *conduit*, *transduit*, pro *dederit*, *addiderit*, *condiderit*, *tradiderit*. In passivâ etiam formâ *turbassitur*, pro *turbatum fuerit*: *fariator*, *nancitor*, pro *fari velit*, *nactus fuerit*. Item *darier*, *leibarier*, pro *dari*, *libari*. Sic *oetier* & *oitier*, pro *uti*.

In conjunctis vocibus facta interdum separatio: ut *En do*, *in do*, *in du*, pro *endo*, *indo*, *indu*. Sic *indo testato*, pro *intestato*. *Endo ponito*, *endo jacito*, *endo manos jactio*, pro *imponito*, *injicito*, *manus injectio*: Item *queicuomque*, pro *quicumque*, & consimilia. Contra interdum conjunguntur, quæ alioqui separari solent, ut *Statoleberom*, pro *statu liberum*.

Vetus

- Vetus scribendi ratio ab hodiernâ differt vel (A)
  - Quantitate in (B)
    - Additione
      - Vocalis, ut
        - I. *Eidem*, pro *idem*. *Leitem*, pro *litem*.
        - O. *Jous*, pro *jus*. *Souo*, pro *suo*. *Queicuomque*, pro *quicumque*.
        - U. *Juus*, pro *jus*. *Arbitratuu*. *Luuit*.
      - Consonantis, ut
        - N. *Quotiens*.
        - S. *Exsigunt*. *Exsercere*. *Amasso*, pro *amaso*, & hoc pro *amaro*, seu *amavero*.
        - P. *Quips*, pro *quis*.
        - ST. *Stlis*, pro *lis*. *Stritavus*.
        - D. *Tuad*. *Plebed*. *Marid*. *Estod*.
      - Syll. ut *Postidea*. *Indotestato*.
    - Detractione
      - Vocalis, ut
        - O. *Fenus*. *Femina*. *Heres*. *Popli*, pro *populi*.
        - I. *Adicito*. *Subice*. *Disice*. *Reice*.
      - Consonantis, ut
        - S. *Osa*, pro *ossa*. *Clase*, pro *classe*. *Jusit*, pro *jussit*.
        - R. *Acera*, pro *acerra*.
        - L. *Pelex*, pro *pellex*.
    - Utrâque, ut *Jousit*, pro *jussit*. *Jousus*, pro *jussus*. *Poplei*, pro *populi*.
  - Qualitate in commutatione
    - Vocalis, ut
      - E, pro I. *Leber*, pro *liber*. *Menerva*. *Fræsentebos*, pro *præsentib*.
      - O, pro E. *Vorsus*, pro *versus*. *Voster*, pro *vester*.
      - O, pro U. *Servos*, pro *servus*. *Volnus*. *Dicont*. *Piacolom*. *Noctebos*.
      - Oe, & Oi, pro U. *Cœrare*, pro *curare*. *Oitier*, pro *utier*. *Oitile*, pro *utile*.

A B

U, pro E, *Dicundo. Faciundo, Ferundo.*
U, pro I. *Optumus. Maxumus. Æstumare.*
U, pro O. *Adulescens. Epistula.*
U, pro Y. *Æguptus. Surius. Sulla.*

Consonantis, ut
C, pro G. *Cenas*, pro *genas*. *Lece*, pro *lege*. *Lecio*, pro *legio*. *Rocom*, pro *rogum*.
D, pro L. *Fidius*, pro *filius*. *Dingua*, pro *lingua*.
D, pro R. *Fedetrius*, pro *Feretrius*.
F, pro B. *Af virod*, pro *ab virô*. *Sifilus*, pro *sibilus*.
L, pro D. *Delicat*, pro *dedicat*.
Q, pro C. *Pequnia*.
R, pro D. *Arlabi*, pro *adlabi*. *Arfinis*, pro *adfinis*.
S, pro R. *Asa*, pro *ara*. *Casmen*, pro *carmen*. *Minose*, pro *minore*. *Amaso*, pro *amaro*.
T, pro D. *Alexanter. Cassantra. Set. Quit.*

Præpositionum finales, ut *Inlustris. Adfectus. Conlega. Optineo. Exfociont*, pro *effugiunt*.

Utriusque, ut *Arcuesit*, pro *arguerit*. *Exfociont*, pro *effugiunt*.

Utrôque, ut *Adecito*, pro *addicito*. *Addeictos*, pro *addictus*. *Continoeis*, pro *continuis*. *Deicundo*, pro *dicendo*. *Endo*, pro *in*. *Fasis*, pro *farris*. *Fousiosos*, pro *furiosus*. *Maxsumo*, pro *maxime*. *Oloi*, pro *illi*. *Foplos*, pro *populus*. *Præseted*, pro *præsente*. *Præsentebos*, pro *præsentibus*. *Proxsumos*, pro *proximus*. *Sopera*, pro *supra*. *Aula*, pro *Olla*.

FINIS.

PASCASII GROSIPPI
PARADOXA
LITERARIA

In quibus multa de literis nove contra Ciceronis, Varronis, Quinctiliani, aliorumq; literatorum hominum, tam Veterum, quam recentiorum, sententiam disputantur.

AD

D. FERDINANDUM
HENRIQUEZ A RIVERA

Ducem de Alcalaa & Marchionem Tariffæ.

AMSTELODAMI,
Apud JUDOCUM PLUYMER Bibliopolam, propter Curiam, sub signo Senecæ. M.DC.LIX.

Illustrissimo & Excellentissimo Heroi

D. FERDINANDO HENRIQUEZ A RIBERA

Duci de Alcalaa, Tariffæ Marchioni &c. Regiæ apud Castellanos Stirpis Principi.

PERFECI tandem, Princeps sapientissime, quod in tuæ spem gratiæ abhinc triennium Romæ cœperam. nam simul ac Theologicæ illi controversiæ, quam nosti, post diurnos nocturnosque vertentis anni labores extremam manum imposui, cujus mihi digerendæ & illustrandæ provinciam Regii in Urbe Oratores; Duces Arborquerceus & Pastranius Catholici Regis nomine mandaverant, etsi corporis & ingenii vires tanta studii contentione sic debilitaveram, ut nihil novi laboris impune suscepturus viderer, temperare tamen mihi non potui, quin ad indagandas linguæ latinæ causas toto pectore incumberem, quæque Sanctius ve-

ster ὁ δαιμόνιος ἀνὴρ tam in Minerva sua, quam in Grammaticæ latinæ institutionibus acutissimè invenerat, quoniam obscurius pleraque nec satis probabili methodo tradita non ferè lectores allicere aut retinere poterant, opera mea explanarem, in meliorem ordinem Artisque formam redigerem, non paucis locis correctiora & certiora redderem, alicubi verò reciderem, passim denique iis augerem, quæ me plurimus Latini sermonis usus accuratissimaque bonorum auctorum lectio docuerat.

Etsi autem huic meo conatui gravissimus intercessit adversarius, Quartanæ morbus, qui me perpetuos X V. menses exercuit, neque mihi, ut ingenio meo usus semel cœpta uno tenore pertexerem, permisit: eo tamen loci in medio febris incendio rem jam deduxeram, ut etiamsi quid humanitus me fuisset, non tamen defuturum videretur, ex quo meam tibi obsequendi beneque de aliorum studiis merendi voluntatem posses agnoscere. Accidit autem ut cum Roma Ciceronis incunabula cognoscendi causa Arpinum concessissem, præstantissimi Principis, Soræ & Aquini Ducis, hospitalitate, & Insulæ illius, in qua se Cicero secundo de legibus natum memorat, jucundissima cum

eodem

eodem Duce obambulatione, Fibreniq́ue omnium Italiæ fluminum limpidissimi frigidissimique conspectu recreatus molestissimæ illius concubinæ meæ contubernium excuterem, meque mox sanum salvumq́ue Neapolim afferrem. Ubi non multo amplius bimestri commoratus postquam utcumque vires recuperasse visus sum, ut navigare non dubitarem, maritimo Genuam, & inde porro Mantuam pedestri itinere perveni. Et quamvis eo potissimum animo in hanc Italiæ partem me contuleram, ut ea Principibus subjicerem, quibus pax publica conservari & gravissimorum motuum, quos jam imminere intelligebam, occasio præcidi posse videbatur (qua de re coram ex illustrissimo Comite Franquemburgico, Cæsario apud Regem Catholicum Oratore cognoscere te malo, cum quo consilia mea in hac urbe communicaveram, quæ ille sibi plurimum probari ostendit) non tamen Sanctianorum curam omnino missam feci, sed subinde aliquid iis elimandis perpoliendisque operæ impendi. quo vero successu, ejus tibi Grammatica philosophica specimen præbebit, quam proximis hebdomadis curavi formis æneis describendam. Poteris autem ex his etiam

epiſtolis meis idem intelligere, quas ad amicos, homines doctiſſimos, Paradoxa nonnulla partim mea, partim Sanctiana conſtabiliturus diverſis cum locis, tum temporibus dederam. Eas nomine tuo præſcriptas propterea emittendas duxi, ut cum ipſe me in tuo ære eſſe profitear, quem tantis tuis beneficiis obſtrictum tenes, tum omnes, ad quos ſive ex his ipſis vigiliis meis, ſive ex multo pluribus, quæ conſequentur, fructus aliquis redierit, tibi ſe debere intelligant. Vale, Princeps clariſſime & eruditiſſime, meque amore tuo ac beneficiis complecti perge. Mediolani ex Hieronymi Sagarragæ, viri optimi & præſtantiſſimi Juriſconſulti ædibus prid. Id. Maj. anni M. DC. XXVIII.

PARA-

PARADOXA LITERARIA.

Epist. I.

Cicero & Varro nesciverunt, utro modo rectè Latine diceretur, Pompejus tertium Consul, *an* tertio Consul.

Primum & Primo, *non sunt adverbia, sed nomina, nec significatione differunt.*

Loco, *pro cito, statim, Romani videntur dixisse, sicut Hispani* Luego.

Alias, *non est adverbium, sed nomen.*

Epist.2.

In lingua Latina nulla sunt Gerundia.

Nec ulla Supina.

Latine non dicitur, Reus damnatum iri videtur, *sed* Reum. *Vide in Grammat. pag. 132.*

Epist.3.

Cicero Solœcismi ab Attico postulatus perditissima sui defensione usus est, seque solœcismum fecisse agnovit, cum tamen rectè locutus fuisset.

Cicero ridicule putat Oppida non esse Loca.

Cicero Piræum perperam putat non esse oppidum.

Cicero sibi à Grammaticorum regulis imponi passus est, ut vitiose dici putaret, quod & rationi, & auctoritati, & publicæ ac suæ propriæ consuetudini consentaneum esse scire poterat.

Grammaticè qui loquitur, sæpe minimè Latinè loquitur.

Varro, Sallustius, Cælius impura dictione usi fuere.

Latine dicitur Proficisci ad Romam *&* in Romam, Discedere à Roma *&* de Roma, *&* ex Roma, *&* scribere de Roma.

Sum Ruri, Carthagini *per Ablativum, non per Dativum dicitur.*

Quintilianus imperite censet Solœcismum esse, Veni de Susis in Alexandriam.

Epist. 4.

Optimi quique linguæ latinè auctores fuerunt pessimi Grammatici.

Varro minime bonus linguæ latinæ auctor est.

Cicero Syntaxeos rationem in Attii verbis prorsus nescivit.

Cicero suæ & aliorum loquendi consuetudinis in ratione dictorum reddenda turpiter oblitus fuit.

Invidere aliquem, *recte Latine dicitur.*

Quintilianus perperam censuit, non satis Latine dici, Adulari alicui.

Cicero Attii poëtæ verba non recte intellexit.

Omne verbum (præter Sum *&* Fio*) aut activum est, aut passivum; nullum Neutrum.*

Epist. 5.

Idonei censores linguæ latinæ raro bene latine scribunt.

Magni oratores & poëtæ latini raro de literis bene judicant.

Ætate Quintiliani, ac prius Senecæ, latina lingua degeneraverat.

Qui vel versa vel prorsa oratione latina cupiunt excellere, perpaucos auctores, sed multum legere necesse habent.

Italia sola plures quam reliqua Europa tota, produxit latine scribendi facultate præstantes.

Itali cum omnes Europæos judicio superent, plerumque tamen pessimi sunt literarum judices.

Etiam elegantissimi oratores & poëtæ interdum vitiosè scribunt.

Politianus fuit Sannazario infinite doctior; etsi in scribendis versibus latinis ad elegantiam & puritatem ejus nequaquam accessit.

De Politiani mortis genere Julius Burdoscaliger improbissime mentitus fuit.

Permingere (*quo verbo Sannazarius utitur*) *minime Latinum est.*

Nuncium, *non est nomen Substantivum.*

Carcer *à Baltasare Castilione non sine auctoritatè neutro genere dicitur.*

Exosus *pro Invisus, non satis Latine dicitur.*

Dissitus locus, *pro remotus Latine non dicitur.*

Aqua Vaticani fontis ad laudem multo plus interest hominem Germanum, quam ipsum Pindarum laudatorem habere.

Adhi-

Adhibere fidem alicui, *pro Credere minime Latine dicitur.*

Cornelius Nepos Ciceronis judicio fuit omnium Romanorum ſcriptor elegantiſſimus.

Daretis Phrygii hiſtoria eſt hominis indocti & lutulenti opus.

Hiſtoria belli Trojani, quæ Dictyn Cretenſem auctorem præfert, perbono Latinitatis ſæculo ſcripta fuit.

Quantum, tantum, multum, paulum, aliquantum, immenſum, *perperam à Grammaticis habentur pro adverbiis, cum ſint nomina.*

Medicina, Senecta, Sutrina, Piſtrina, Textrina, Salinum, Piſcina, Regina, Lucina, *perperam à Grammaticis habentur pro Subſtantivis.*

Epiſt. 6.

Nemo doctorum vidit, quomodo inſigne mendum in principio Apocolocynthoſis Senecæ tolli deberet, cum ejus rei facillima eſſet ratio.

Epiſt. 7.

In principio Æneidos legendum videtur: Muſa mihi cauſas memora, quo nomine læſa: *non*, quo numine læſo.

Epiſt. 8.

In Plauti Amphitruone repugnantibus omnibus libris præterquam omnium doctorum opinionem legendum: Et clandeſtina ut cæletur conſuetio, *non* Suſpicio.

Epiſt. 9.

In Plauti Milite liberis omnibus invitis, pro Non ſum in Umbria, *legi debet*, Non ſum Animula.

Epiſt. 10.

Epist. 10. & 11.

Media syllaba in Ambitus, *cum est participium, pro negotio corripi & produci potest. Et in Grammat. 178.*

Epist. 12.

In Tibullo de aqua Herusca legendum videri: Sacris Cajarum proxima lymphis, *pro* Maxima.

Epist. 13.

In Propertio legendum: Et sacer æstivis intepet Imber aquis, *pro* Et lacus æstivis intepet Umber aquis.

Josephi Burdoscaligeri incredibilis fuit audacia, sed major aliquanto inscitia ac stupor circa Propertii patriam.

Nævius versus Hexametros scripsit etiam in bello Punico.

Livius Andronicus Romanidem *sive Annales Romanos ante Ennium versibus Heroicis scripserat.*

Odyssea Livii etiam versibus Hexametris, non Saturniis modo scripta fuit.

Burdo quid versus Saturnius esset, flagitiosè ignoravit.

Epist. 14.

Multiplex Grammaticorum veterum fuit stultitia in reprehendendis primæ classis auctoribus propter neglectas ipsorum regulas.

Recentiores Grammatici longe antiquis sunt stolidiores, partim dum stolidas illorum regulas approbant, partim dum discipulis, Latinam linguam nondum intelligentibus, artem tradunt.

Varro-

Varronis omnium Romanorum doctissimi Josephi Burdonis judicio ingens fuit stultitia, meo triplex saltem error vel puero pudendus.

Mille nummorum, *non est rectio genitivi à nomine Substantivo, sed concordia substantivi cum adjectivo.*

Decem nummorum *æque Latine dicitur ac* Mille nummorum.

Burdo Varronem longe anteit stultitia.

Epist. 15.

Sestertium *neutri generis non est Substantivum, sed Adjectivum, in quo subaudiri potest* minæ pondus.

HIERO-

HIERONYMO ALEANDRO

JURISCONSULTO

CARDENALI BARBERINO Ab epiſtolis.

Tuas ſat tempori, Illuſtriſſimi Patroni literas humanitatis & officii pleniſſimas nudius demum tertius accepi. Librum tuum ingenii tui cultu, variaque eruditione dignum magna cum voluptate legi, niſi quod non poſſum ſupinæ operarum typographicarum oſcitantiæ non ſuccenſere, cum paginarum ordinem tam turpiter turbatum adſpicio. Sed nec te ipſum culpa abſolvo, qui non ſtatim à principio tantum flagitii animadverteris, & correxeris. De loco illo Johan.8. *Principium, qui & loquor vobis*, longè à te ſeorſum ſentio. Niſi enim me fallit in Græco eſt τὴν ἀρχὴν, ut ſenſus ſit: *Ego idem ipſe ſum, qui & principium*, ſive à principio, *vobis locutus ſum, nempe Deus.* Nam Principium in accuſandi caſu, pro *Ad principium* accipi debet: ſicut *Principio* in ſexto caſu pro *A principio*, hoc eſt, quod ad principium attinet. Afranius apud Chariſium eodem modo dixerat: *Principium hoc oro, in animo ut ſic ſtatuas tuo, officiis cogi, ut abs te ſeorſum ſentiam.* Nimirum Græcorum more propoſitio κατὰ per ellipſin ſupprimitur, quod imitantes Latini, *Primum* dicunt, ubi ſubaudiendum eſt *Initium*, pro, ad primum initium, ſive quod ad primum initium

seu principium attinet, quod aliter à *Primo*, & ἐπιῤῥηματικῶς *Primo* effertur, ubi supplendum est *Initio*. In hoc genere Tullium nostrum & Varronem fœde allucinatos video. Ut enim Agellius lib. 10. cap. 1. narrat, ille decernere non audebat, utrum esset rectius *Pompejo tertium Consule*, an, *tertio Consule*, adeoque scripturæ compendio, si nempe scriberetur TERT. evadere conatus est, ne à peritioribus vapularet. Hic vero cornici oculum configere sibi commento suo visus est; cum *Tertium* à *Tertio* significatione sic discrevit, ut *Tertium* esset temporis, quasi tertia vice (*la terza volta*) *Tertio* autem esset ordinis seu loci, quasi in loco tertio, tanquam si dicatur *primo consul fuisse Pompejus, secundo Cicero, tertio Cæsar.* Sed quantas in eo nugas egerit, exemplis planum fecero. Cato de consulatu suo: *Id ego primo minus animadverti, veniunt iterum atque tertium tumultuosius.* Hic apparet pro *Primo* potuisse *Primum* dici nulla differentia, cum sensus sit à primo initio, ab initio, ad initium, ad principium, τὴν ἀρχὴν, aut etiam primo adspectu, ut in hoc Cicer. 7. ad Attic. 3. *Ex literis tuis hanc primo aspectu voluptatem cepi, quod erant à te ipso scripta: deinde earum diligentia sum mirum in modum delectatus.* Virgil. *Obstupuit primo adspectu Sidonia Dido.* Ubi τὸ *Adspectu* omitti poterat. Plaut. Men. *Ubi rex Agathocles regnator fuit, & iterum Pythia, Tertium Liparo.* Hic *Iterum* valet secundo loco, *Tertium*, tertio loco. Livius lib. 23. 9. *Tibi ter prodita patria sustinendum est crimen, semel cum defectionem inisti à Romanis: iterum cùm pacis cum Annibale fuisti auctor: tertio hodie, cum restituendæ Romanis Capuæ impedimentum tu es.* Ubi *Tertio* valet tertia vice, sicut apud Cicer. pro Deiotaro: *Ille Ephesum pecuniam misit, ille iterum, ille tertio auctionibus factis pecuniam dedit.* etsi apud eundem in 2. de divinat. legimus: *Nemo est quin sæpe talos jactans Venerium aliquando jaciat, nonnumquam etiam iterum ac tertium.* Ut planum jam sit Ciceronem *Tertio* & *Tertium* pro tertia vice indifferenter dixisse: qui etiam in 3. de nat. Deorum: *Marius septimo consul*, disertim scribere nihil dubitavit. Terent. Eun. act. 3. sc. 3. *Non hercule veniam tertio.* Ubi quis dubitet, quin significet se jam bis venisse? Rursum Livius lib. 6. *Cum Carthaginiensibus eodem anno fœdus tertio renovatum.* Similiter lib. 7. 8. *Inferunt*

ferunt pedem, & primum gradu moverunt hostem, deinde perpulerunt, postremo jam haud dubio avertunt. Ubi *Primum* non significat prima vice, sed ad primum, à primo: & *postremum* est postremo tempore, pro quo dicere poterat *Postremum*, sive ad *Postremum*, quomodo *Ad extremum*. Similiter lib. 9. 34. *Id jus esse, quod postremo populus jussisset.* Et mox: *Lex quam postremum jusserat.* Ubi *Postremum* & *Postremo* indifferenter dictum videmus pro eo, quod est in postremo tempore vel loco. Cornelius Nepos, cujus elegantiam judicii Ciceronem revertitum comperio, in Hamilcaris vita: *Quibus malis adeo Pœni sunt perterriti, ut auxilia etiam à Romanis petiverint. Sed extremo cum prope jam ad desperationem venissent; Hamilcarem imperatorem fecerunt.* Hic *Extremo*, esse tempore extremo, ex compluribus aliis locis intelligi potest. In Datame: *Hic tamen tam callidus vir extremo tempore captus est Mithridatis dolo.* In Eumene: *Sed extremo tempore cum consilio capi non posset, multitudine circumventus est.* Hoc loco *extremò tempore* significat *tandem*, pro quo in Phocione dixit, *Extremis temporibus*. Hygin. fab. 136. *Natum esse vitulum, qui ter in die colorem mutaret, primum album, secundo rubrum, deinde nigrum.* Ubi *Primum* significat ad primum tempus, *secundo* est secundo tempore. Rursum Liv. 10. 41. *Arma signaque per turbidam lucem in primo apparebant: post altior pulvis equitum speciem dabat.* Hinc discimus *Primo* non esse Adverbium, sed nomen Adjectivum, cum quo necessario suum substantivum subauditur, quod est vel *adspectu*, vel *tempore*, vel *initio*, sicut & in hoc Tullii: *Vtinam à primo ita tibi visum esset.* Et Plauti Mostel. *Multum improbiores sunt postes, quam à primo credidi.* Apud quem quoque Amph. act. 5. sc. 1. indifferenter, *Omnium primo, & Primum omnium*, dictum invenimus, ut omnino commentitium sit discrimen illud Varronis. Subaudiri etiam potest *Loco*, quod tamen pro tempore ponitur, adeoque *Hoc loco* pro Tum, eo tempore, Cicero dicit 15. ad Atticum 11. & Terentius *Loco motum* dicit, qui suam horam non obtinet, in Prologo Phorm. Ubi Donatum videre est operæ precium. Hyginus quidem fabula 273. perspicue *Nono loco* dicit, pro quo alii dicerent *Nono*. Ait enim: *Nono loco facti sunt ludi in Nemea Archemoro, quos fecerunt septem duces,*

 qui

qui Thebas ibant oppugnatum. Poteſt etiam in *Primo* ſubaudiri *Pretio.* Plaut. Pœn. a. 1. ſ. 2. *Primum prima ſalva ſis, & ſecunda tu ſecundo ſalve in pretio, tertia ſalve extra pretium.* Hic per ellipſin dicere poterat *Secundo*, & pro *Primum* poterat *Ad primum pretium.* Sedigitus Volcatius: *Cæcilio palmam Statio do Comico. Plautus ſecundus facile exſuperat cæteros. Dein Nævius qui fervet, pretio in tertio eſt*, pro, tertio ſervat. In Aſinariæ principio vulgo legitur: *Tu primus ſentis, nos tamen prænoſcimus.* Ubi optimi codices habent: *nos tamen in pretio ſumus*, quod rectum eſt. Tu in primo pretio ſentis, qualis ſit uxor tua, nos tamen & ipſi aliquo in pretio, ſive noſtro loco, & tempore id ſentimus. Similiter verò & *Numerum* ac *Numero* ſubaudiamus licet: nam quod Plautus in Pœnulo dixit, *Salve ſecundo in pretio & ſalve extra pretium*, pro eo dici potuiſſe, *ſalve ſecundo numero & extra numerum*, ex his ejus verbis in Menæchmis diſcimus act.1.ſc.3. *Anime mi Menæchme ſalve. PEN. quid ego? ER. extra numerum es mihi.* Nimirum idem valent, *Numero, pretio, loco*, ut: Eſſe aliquo vel nullo numero, loco aut pretio, Eſſe extra numerum aut pretium. In hoſtium numero locoque duci. Eſſe alicui parentis loco aut numero. Hinc porrò factum, ut pro *Cito*, Latini promiſcue dicerent *E numero* vel *In numero*, & poſtea omiſſa præpoſitione *Numero*, & *E loco*, *In loco*, ex quo factum *Inlico* & *Illico*, pro quo Præpoſitione omiſſa videntur dixiſſe *Loco*, quod idiotiſmus Hiſpanicus retinuit. *Luego* enim dicunt pro ſtatim, cito, numero, quod poſtremum Plauto familiare eſt, apud quem *Loco* pro E loco, Illico ſemel ſine interpolatione legitur Aul. act.4. ſc.8. *Effodio aulam auri plenam, inde exeo. Loco video recipere ſe ſenem, ille me non videt.* Hic *Loco* eodem prorſus modo dixit, quo ſæpe alias *Numero.* Etiam *Pedatum*, aut *Pedatu* in ſimilibus exaudiri poteſt, quod ſignificat congreſſum, Italice *Voltam*, Hiſpanice *Vicem* (quod Horatiano illo tuebimur: *plus vice ſimplici*, id eſt, più d'vna volta) Germanice *Mallum*, id eſt, Convivium, quia publicos congreſſus conviviis notabant, ex quo ſæpe *Malli* in Latinis Germanicorum populorum legibus pro Conventibus publicis leguntur. Plaut. Ciſt. *Niſi pedatu tertio omnes afflixero.* Cato: *Igitur tertio pedatu bellum nobis fecere*, hoc eſt, tertium, tertia vice. Idem: *In*

his

his duobus bellis alteras stipendio agrique parte multati, alteras oppidum vi captum. Hæc verba declarans Charisius, ait *Alteras* idem valere, *quod primo, & secundo pedatu.* Sed rationem dicti non expedivit, quæ est ista: *Alter* & *Alius* pro eodem accipiuntur. *Alteras* ergo & *Alias* etiam Festo auctore nihil differunt, in quibus subauditur præpositio *Ad*,& *Res temporis* vel *Loci*, hoc est, ad alium locum, vel ad aliud tempus, sive, alio tempore aut loco, quomodo Græcorum more Plautus *Rem voluptatum* dixit, pro voluptate, Phædrus fabulator *Rem cibi* pro cibo. Plautus Epid. a. 4. sc. 2. *Meus servus eam rem sobrie & frugaliter accuravit, ut alias res ille est impense improbus*. Ita est in omnibus libris, nisi quos Lambinus & Douza depravarunt. Alias res τὰ ἀλλὰ, cæterum, sive quod ad cæterum attinet, cætera, ad cætera, pro quo simpliciter dici poterat *Alias*, quod vulgo perperam pro Adverbio habetur. Sed illuc redeo, unde abii. Virgilii tui in tertio Æneidos verba sunt, quibus Scyllæ figura describitur: *Prima, hominis facies & pulcro pectore Virgo Pubetenus: postrema, immani corpore Pistrix*. Ubi Servius: *Prima*, inquit, *est Nominativus pluralis à Neutro*, & est figura Græca, τὰ πρῶτα ἄνθρωπος. *Postrema*, τὰ ἔσχατα. De figura recte ille, sed quod Nominativum dicit, in eo fugit eum ratio. Est enim accusativus dependens à præpositione κατὰ, non minus, quam superius illud Christi τὴν ἀρχὴν. Cornelius Nepos in vita Hannibalis: *Quem ipse primum apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Trebiam fugaverat*. Ubi *Tertio* est illud ipsum, quod Varro vult dici *Tertium*, id est, vice tertia, tertio pedato: cujus imitatione, vel sui oblitus, vel sententia posterius mutata, idem ipse Varro in 1. rei rust. 18. dixit: *Vt fecerunt ii insariendo iterum & tertio* & 32. *Vineas veteres iterum occare, novellas etiam tertio*, pro eo, quod ipse dicendum censuerat *Tertium*. Plura horum similia afferri possent. Sed vereor, ne ista nimia jam putes, nisi tanti fuisse videbitur, erroris heroas nostros Tullium ac Varronem revincere. Vale, meque redamare perge. Neapoli a d. XVI. Ianuar. anni M. DC. XXVII.

GUILHELMO SETONIO
Scoto Jurisconsulto.

I I.

NARRO tibi. Verba Gerunda & Supina, tamquam supinorum & oscitantium Grammaticorum commenta ac deliria, ex omni Grammatica explosi, extrusi, eliminavi, exterminavi, illuc denique unde malum pedem tulerunt, facessere jussi. Quid ego audio? inquies. quas igitur orationis partes posthac dicemus ea, quæ adhuc Gerundorum & Supinorum appellatione censeri sunt solita? An participia dices *Amandi, amando:* Nomina vero *Amatum, amatu?* quid ego ni dicam? cum personis & temporibus careant (sine quibus verbum nec intelligi potest) egoq; in illis eandem prorsus, quam in alijs participiis Nominibus rationem Syntaxeos deprehendam. Non longe abiero. Participij Concordię regula est: *Omne participium cum Substantivo nomine suo expresso, sive suppresso numero & casu concordat.* Substantivum verò nomen etiam Verbum Infinitum censeo, cum potestatem habet Nominis, cujus rei causa Veteres Prisciano teste id *Verbi Nomen* perhibebant. Cum ergo legis, *Nunc est bibendum*, subaudis *Bibere*, quod est nomen Verbi, cum vim habeat Nominis substantivi in nominandi casu, cumque hoc Nomine participium *Bibendum* numero & casu consentit. In hoc vero, *Tempus est bibendi*, subauditur Nomen Verbi *Bibere* in patrio seu genitivo casu. Ita cum dicitur, *Aqua utilis bibendo*, idem *Bibere* in dandi casu subauditur, valetque idem quod *Potui. Vtilis ad bibendum*, supple *Bibere* in accusandi casu, quasi sit *Potum. Bibendo fies ebrius*, subaudi *Bibere* sexti casus seu *Potu*. Esse autem *Bibendo* Participium, vel Præpositio arguit, quam subaudiri ex hoc Plauti loco discimus, Mercat. *Sed quid ego hic in lamentando pereo?* Et Stich. *Scio atque in cogitando mœrore augeor.* Et Terent. Andr: *In denegando queis est pudor paululum.* Hinc facile est intellectu, quæ sit dicti ratio in istis, *Petendum est pacem, Discendum est literas.* subauditur scilicet *Petere & Discere*, adeoque *Petendum* & *discendum* ineptè Gerunda verba dicuntur, cum palam sint Participia,

cipia, non aliter quam *Pugnatum* in hoc veteri: *Hanc pugnam pugnatum est à mane usque ad vesperam*: subauditur enim *Pugnare*. Iam vel tacente me judicabis, supplendum esse *Discere* in isto: *Ardet desiderio discendi literas*, vt Accusativus *Literas* regatur à Verbo *Discere*, non à Participio *Discendi*. Similiter in hoc, *Legendo Virgilium fies poëta*, subaudis *Legere*, quod jam Nomen est, cumque Participio in numero & casu concordat. Rem autem ita se habere, hinc potest effici: Omne participium habet rationem nominis Adjectivi. Adjectivum porrò & Substantivum sunt in eorum censu, quæ πρός τι dicuntur, seu Relata, quorum uno posito alterum simul poni necesse sit. Cum ergo audis, *Tempus est legendi*, quoniam *Legendi* Participium est Adiectivi instar, non potes quin ejus Substantivum requiras, quod est *Legere*: quod ipsum subaudis in hoc, *Legendo fies doctus*: tamquam dictum foret: In Legendo lectu, sive in legenda lectione fies doctus. Tempus est legendi lectus seu legendæ lectionis. Nam *Legere*, cum Nomen Verbi est, & nomen Verbale *Lectio* non nisi genere discrepant, cum illud Neutrum sit, hoc Fœmininum. Eodem ergo sensu Jucundum est Legere, & jucunda est lectio. Huic porrò consequens est, ut cum audis, *Tempus est legendi libros*, *Legendo libros fies doctus*, Accusativus *Libros* non à *Legendi* aut *Legendo*, sed à *Legere*, quod subaudis, regatur, adeoque duo illa Participia germana sint, non Gerunda Verba, quod Grammatici consomniarunt. Neque tamen Verbi *Legere*, quod pro Nomine substantivo ponitur, casum sibi ex Verbi natura debitum, Accusativum puta, perpetuo regit. Est enim cum ex toto Nominis substantivi naturam induit, & Genitivum sibi casum adsciscit, quem à solo nomine substantivo regi non semel ex me coram audiisti. Hinc illa: *Quæ fuit causa collocandi siderum? Non est nunc tempus videndi Lunæ*. Nam genitivus *Siderum* non regitur à participio *collocandi*, sed à subaudito nomine Verbi *Collocare*, quod omnem vim & potestatem Nominis Substantivi possidet, ut si dictum foret: Causa collocandi collocaminis, seu collocamenti siderum, sive collocandæ collocationis siderum. Pari modo genitivus *Lunæ* non à Participio *Videndi* regitur, sed ab eo, quod subaudis, verbo *Videre*, quasi esset Tempus videndi visus Lunæ. Non

multum dissimiliter Participium activum, cum naturam Nominis induit, casum substantivo nomini debitum adsciscit. Quod enim per Participium audis, *Amans uxorem*, per Nomen participiale sic effertur, *Amans uxoris*. Atque hæc de Gerundis.

Supina verba Grammatici duum generum faciunt, ut alia in *um* alia in *u* terminentur. sed hæc posteriora in *u* non Verba, sed Nomina Substantiva quartæ declinationis Dativi vel Ablativi casus esse, jam olim Augustinus Saturnius, & Franciscus Sanctius odorati sunt. Cum enim neque tempus, neque personam habeant, neque casum ullum verbi regant, qui Verba esse possunt? Et cum eis Præpositio Nomenque adjectivum adjungi possit, quis Nomina substantiva esse dubitet? Præpositionis exemplum habes apud Varronem 2. rei rustic. 5. *Ad matres mane adigi oportet lactantes, & cum redierunt è pastu.* Et apud Fabium lib. 11. cap. 3. *Spiritus nec brevis, nec parum durabilis, nec in receptu difficilis*, id est, ad recipiendum, sicut *Anhelitum recipere* apud Plautum, & *Petitus imo latere spiritus* apud Horatium. Adjectivi apud eundem Fabium lib. 8. cap. 3. *Rebus atrocibus verba etiam ipso auditu aspera magis convenient.* Et apud Statium 9. Theb. —— *Longo defessa redibat venatu* ——. Præterea vero invenio, quod vulgo diceretur, *Acerbus Sensu*, non minus in plurali numero *Acerbus Sensibus* dici posse, quo quidem vel uno planissimum evadit, *Sensu*, non Verbum supinum, sed substantivum nomen esse. Politissimi hominis Cn. Matij versus sunt ab Agellio relati:

Quapropter edulcare convenit vitam,
Curasque acerbas sensibus gubernare.

Quo exemplo Lucretius lib. 2. prius scripserat:

Omnia postremo bona sensibus & mala tactu,
Dissimili inter se pugnant perfecta figura.

Id est, quæ sensibus jucunda, quæque iisdem molesta sunt & aspera, habent dissimilia principia, ex quibus constant. Ubi perspicuum est *Bonum sensu* vel *sensibus*, & *malum tactu* contrario nomine opponi. Est ergo *Tactu* dandi casus, sicut apud Virgil. *Mala tactu vipera.*

Hæc eadem porrò omnia in illis locum habent, quæ in *um* exeunt, ut & Nomina substantiva sint Accusativi casus, &
verba

verba nullo modo esse possint. De verbis res est expeditissima, quando nullum personæ aut temporis genus in eis invenitur. Nomina esse arguit adjecta præpositio, ut in hoc Varronis loco 3. rei rust. 16. *Non omnis tempestas apes ad pastum prodire longius patitur.* Et hoc Fabij lib. 2. cap.3. *Tamquam mediocritas praceptoris ad intellectum atque imitationem sit facilior*, pro quo alij dicerent: *intellectu & imitatu facilior*, subaudita scilicet *Ab* præpositione: nam *Ab intellectu* & *Ad intellectum* nihil sensu differunt, sicut eandem rem duobus casibus sic effers: *Est illi faciem similis* & *facie similis*, illic *Ad*, hic *A* præpositiones per Ellipsin reticendo, pro, quod ad faciem attinet. Similiter vero in eo, quod dicitur, *Pastum se refert*, non verbum supinum esse *Pastum*, sed nomen, duo sunt, quæ arguant. Unum, quod ei Præpositio præponi possit, ut sit *Ad pastum*, velut in Varronis verbis vidimus. Alterum, quod nullo discrimine in plurali *Pastus* pro eo dici potest, id quod in hoc Ciceronis versu factum patet: *Tum rursus tatros avida se ad pastus refert.* Ubi non minus, *ad tatrum pastum* dicere poterat, sicut, *Meam veni domum.* Nam & paulo prius dixerat: *Iovis satelles pastu dilaniat fero.* Varro 5. de lingua Lat. *Ad locutum mulieres ire ajunt, cum eunt, ad aliquam locutum consolandi causa.* Unde constat, *Locutum ire*, idem esse, quod *ad Locutum ire*, adeoque *Locutum* non verbum supinum est, sed accusativus nominis. Neque vero hoc eis status controversiam facere aut Nominum familia exigere potest, quod non regant casum Genitivum instar Nominum, sed Accusativum modo Verborum. Dicimus enim *Eo spectatum ludos*, non *ludorum*. Nam Verbalia nomina, sive originem suam verbis debentia, in regendo casu alias Nominis, alias Verbi, unde orta sunt, consuetudinem servant. Verbi gratia: *Tactio*, *Tactus & Tactura* sunt nomina Verbalia à *Tango* derivata. Itaque qua sunt Nomina, Genitivum regunt, ut dicatur *Tactio illius*, sed qua sunt verba, Accusativum, ut sit: *Tactio illum.* Hoc nihil est apud Plautum frequentius, ut Curcul. *Quid tibi istum tactio est?* pro, Quid tu istum tangis? Et Asin. *Quid tibi meum virum ad te receptio est?* pro, quare virum ad te recipis? quo exemplo dici potest, *Quid tibi receptus est meum virum?* cum significationis, utro modo dicatur, nihil intersit. Ita quoniam verba *Obtemperare*, *Trade-*

Tradere, *Reddere* cum Dativo junguntur, neque Nomina ab iis orta eum casum spernunt. Cicero: *Iustitia est obtemperatio scriptis legibus. Abalienatio est rei traditio alteri.* Asconius: *Pœna damnati est redditio pecuniæ iis, ad quos pertinet.* Similiter cum dicamus *Eo & redeo domum*, Nomina *Itus*, *itio*, *redi'us*, *& reditio* non aliter collocari solent. Cicer. *Rhodiorum classi propinquum reditum ac domum itionem dari. Is meus fuit domum è foro reditus.* Cæsar: *Vt domum reditionis spe sublata paratiores ad omnia pericula subeunda essent.* Nomen *Itus* pro Itio est apud Lucretium lib.3. *Nec sentimus itum cuiusviscumque animantis.* Et Titin. Setina: *Itum, gestum, amictum qui videbant ejus.* Eodem modo cum recte dicatur *Interire ferro, Scire quid agatur, Meminisse quid dictum sit*: Nomina ab illis verbis deducta non dissimiliter Tullius usurpavit. Ait enim: *Exercitus nostri interitus ferro, fame, frigore. Scientiam quid agatur, memoriamque quid à quoque dictum, sit omnium puto esse oportere.* Sed etiam Adiectiva nomina à Verbis orta, nec nisi terminationem cum participijs passivis communem habentia, cum Verborum suorum casu construi solent: de quo genere sunt, *Populabundus agros, Vitabundus castra hostium.* Itaque cum *Spectatio* & *Spectatus* æquè sint Nomina Verbalia, mirum jam videri non debet, si modo Genitivum ut Nomina, modo Accusativum ut Verbalia adsciscant, ut rectè scilicet utrovis modo dicatur: *Quid tibi spectatio est ludorum*, & *Quid tibi spectatio est ludos.* Similiterque *Eo ad spectatum ludorum*, & *eo ad spectatum ludos*, etsi consuetudo fert, ut Præpositio per Ellipsin reticeatur, sicut in his Plauti Pœnul. *Malam crucem ibo potius.* Et iterum eadem fabula: *Vtinam hinc abierit malam crucem.* Et Catulli: *Cur non exilium malasque in oras itis.* Et Attij in Phœniss. *Iussit proficisci exilium quovis gentium.* Et Varronis 1. rei rusticæ 55. *Olea dominum & balneas & gymnasia sequitur*, pro, ad vel in balneas & gymnasia. Plaut. Merc. *Iam redij exilio*, pro ab exilio. Virgil. *Devenere locos lætos. Ibimus hinc Afros. Veniemus Britanos. Quascumque me abducite terras.* Neque vero non eadem Syntaxis est, cum audis, *Eo spectare ludos*; Præpositio enim *Ad* subauditur, cum *spectare* sit Nomen verbi, sive vim habeat substantivi nominis in Accusativo casu, quod est *spectatum*, vel *spectationem.* Lucretius quidem Præpositionem

sic

ſic expreſſit: *Ad ſedare ſitim fluvios fonteſque vocabant.* Latine ergo ſecundum artis regulas dicemus: *Veni ad ſedare ſitim, ad ſedationem ſitis* vel *ſitim, ad ſedatum ſitis vel ſitim*: ſed pro conſuetudine plus vſitata: *Veni ſedare ſitim*, & *ſedatum ſitim*. Itaque quod eſt apud Julium Obſequentem, *Taurus cum ad immolationem duceretur*, non eſt dubium, quin aliter efferri potuerit, per regularem quidem Syntaxin, *Ad immolatum*, per Irregularem vero ſeu Figuratam, *Immolatum duceretur.* Atque hinc dilucet, quæ ſit in iſtis dicti ratio: *Cur te is perditum, Venimus te admonitum, Cur non imus ſeſſum.* Sunt nimium iſta nomina ſubſtantiva accuſandi caſu, qui à præpoſitione *Ad* ſuppreſſa regitur, qua quidem Præpoſitionis ellipſi recte dicetur: *Cur te is perdere, Venimus te admonere, Cur non imus ſedere.* Ita quod eſt in Plauti Ciſtell. *Eunt nos depreſſum*, valet ad depreſſum, ſeu depreſſionem nos, ſive noſtri. Antiqua enim Syntaxi ad ſuperiorum morem recte dicetur: *Quid vobis nos depreſſio eſt*, vel *depreſſus eſt*: pariterque *Eunt ad deprimere nos* vel *noſtri.* Neque tamen dictorum rationem ſic inveſtigo, quin conſuetudini eorum, quos optima ætate vixiſſe optimeque loqui & ſcribere ſolitos conſtat, priores deberi agnoſcam, tamquam ei, *Quam penes arbitrium eſt, & jus & norma loquendi:* quo nomine Fabius aliud eſſe judicat Grammatice ſcribere, aliud Latine, quoniam ſcilicet illud non niſi ratione ac regulis artis, hoc autem more ſive uſu dirigitur. Is tamen, quem fugit dicti ratio, non parum ſæpe ea, quæ in uſu ſunt, non niſi per caliginem intelliget, ac manifeſte barbara ſibi pro Latinis obtrudi patietur. Exemplo ſint Paulus Jovius & Henricus Stephanus, quos ſcribere non fuit puditum; *Puto illos occiſos iri:* & Joſephus Burdoſcaliger cum deliciolo ſuo, quorum verba ſunt: *Nos virtutem oppreſſam atque everſam imus*, quo quidem ſolœciſmo fuere meriti, ut jactura natis culpam expiarent, coriumque ipſis non mutua ipſorum, quod ſolebat, ſed valentis cujuſpiam Virgatoris opera concideretur. Nec enim rationem modo, ipſis etiam Ciceroni, Varroni & Fabio fortaſſis ignoratam, ſed etiam uſum & conſuetudinem locupletium auctorum, quam vel pueri habent cognitam, penitus ſibi ignotam eſſe declarant. Huic conſentaneum eſt, ut dicatur, *Puto illos occiſum iri à latronibus.* Ejus autem dicti ratio ſic explicatur:

Puto

Puto latrones ire itum (hoc est, iter vel viam) ad occisum illos, sive ad occidere illos, sive ad occisionem illorum. Ut enim planum fecit Sanctius, *Ire* activum est, in quo subauditur *via*, *iter*, vel *itus*, sive *itio*. Similiter rectum est: *Nos virtutem oppressum imus*, id est, nos viam imus ad oppressum virtutem, sive ad opprimere virtutem, sive ad oppressionem virtutis: quomodo Plaut. Aul. *Opulentus it petitum pauperioris gratiam*. Huic porro consequens est, ut in *Itur* subaudiatur via, itus, itio aut iter. Quodcunque enim Nomen Activi verbi accusandi casu appositum est, idem casu recto Passivi suppositum sit oportet. Dicimus autem *Ire viam*, ubi vox *viam* est verbi activi appositum. Itaque necesse est, ut in Passivo *Itur* suppositum ejus sit *Via*. Solœcismus igitur erit, si dicas: *Virtus oppressum itur*. Nec enim *Virtus* est verbi *Itur* suppositum, quippe quod nec sit Activi appositum, cum Virtutem nemo eat, sed viam ad opprimere Virtutem. Rectè vero dices, *Virtutem oppressum itur*, pro via itur ad oppressum virtutem, seu virtutis. Hinc apud Hirtium de bello Alex. legimus: *Repentina latrocinia sublatum iri videbatur*, ubi subauditur *via*. Itaque verba Catonis ex oratione in C. Cassium sic legi debent: *Contumelia quam mihi per hujusmodi petulantiam factum itur*, ubi perperam alii legunt, *Quæ*. Etiam in hoc Fabij loco, qui exstat extremo quasi capite secundo libri noni, *Reus parricidij damnatum iri videbatur*, *Reum* reponi debere ex prædictis apparet. Nimirum Via videtur iri ad damnatum reum, seu damnationem rei. Si enim dicam, *Iudices reum damnatum eunt*, certum est Nomen *Reum* non esse appositum verbi *Eunt*, sed regi à nomine *Damnatum*; ex eoque perspicuum fit, idem nomen *Reum* in Fabij oratione à nomine *Damnatum* regi. Hinc porro de lectione deque sententia versuum illorum judicari potest, qui Plauti Rudente act. 4. sc. 7. leguntur:

Mihi istac videtur præda prædatum irier,
Vt cum majore dote abeat, quam advenerit.

Nimirum *Istac* legi verum est, ut sit Ablativi casus, hoc sensu: Cum ista præda videtur major præda quæri; quia, si quis rem hanc furtivam penes servum meum repererit, pariter & rem sibi furto sublatam, & furem sive servum illum vindicaret,

eoque

eoque modo præda prædam duceret. Dicti ratio talis est: Videtur via iri (vel viam iri, quod est regulæ artis consentaneum, cum in illo altero sit Ellipsis, pro, Via videtur eam iri) cum ista præda, sive videtur via affectari ad prædatum seu prædationem.

Habes, Vir clarissime, meam de Gerundis & Supinis sententiam, cui si literarum istic columina, te, inquam, Ciampolum, Quærengum, Aleandrum, Malacridam, Conæum, Leonidam, Laurum, Moricutium, Dohnium & Belmisserium accedere intellexero, non Grammaticos modo, quantum est, *omnes unius æstimabo flocci*, sed neque magnum illum Proctomantin vel Anispicem vestrum mihi adstipulatorem quicquam morabor, qui si, quod se dignum est, facere volet, de se non Comici poëtæ versum, sed redditam ex oraculo sortem credet,

Vilis est restis, velet gulam sibi.

Vale, ac doctissimos illos viros salvere plurimum jube. Mantuâ a. d. 28. April. 1627.

HIERONYMO BOSSIO Jurisconsulto & Philologo.

III.

NOn me fugit, quam non modo novum & inopinatum, sed & falsum temeritatisque plenissimum plerisque omnibus accidat, cum Tullium ipsum, linguæ Latinæ parentem, causarum ejus linguæ imperitissimum perhiberi audiunt, qui eorum, quæ rectè scripsisset, rationes forte rogatus, non ferè nisi falsa ac flagitiosa ac vix in puero aut linguæ tirone ferenda respondere sciverit. Tu tamen pro eruditione tua minime vulgari id ex me auditum neutiquam aspernandum duxisti: eaque re faciendum mihi visum est, ut aliquid speciminis ad te mitterem, quo minore negotio aliis probares, neque mihi meam judicij illius libertatem invidiæ esse oportere, neque te, ut mihi assentires, obsequio potius & amicitia, quam veritate inductum fuisse. Epistolarum ad Atticum lib. 6. epist. 9. scrip serat Cicero: *In Piræa cum exissem pridie Idus Octob. accepi ab Acasto tuas litteras.* Horum verborum causa visum

visum fuit Attico violatæ Latinitatis dicam Ciceroni suo scribere, quod neque *Piræa* rectè dictum censeret, qui *Piræus* ex vero nomine vocaretur, & urbium oppidorumque propriis nominibus Præpositionem minimè adjungendam statueret. Audire est operæ pretium, quemadmodum Tullius causam pro se dixerit lib.7.epist.3. *Venio ad Piræa* (inquis) *in quo magis reprehendendus sum, quod homo Romanus* Piræea *scripserim, non* Piræeum (*sic enim omnes nostri locuti sunt*) *quam quod IN addiderim, non enim hoc ut oppido præposui, sed ut loco. Et tamen Dionysius noster, qui est nobiscum, & Nicias Cous non rebatur oppidum esse Piræa. Sed de re videro. nostrum quidem si est peccatum, in eo est, quod non ut de oppido locutus sum, sed ut de loco: secutusque sum, non dico Cæcilium*: Mane ut ex portu in Piræeum (*malus enim auctor latinitatis est*) *sed Terentium, cujus fabellæ propter elegantiam sermonis putabantur à C. Lælio scribi*: Heri aliquod adolescentuli coimus in Piræeum. *Et idem*: Mercator hoc addebat, captam è Sunio. *quod si δήμους oppida volumus esse, tam est oppidum Sunium, quam Piræus. Sed quoniam Grammaticus es, si hoc mihi ζήτημα persolveris, magna me molestia liberaris* &c. Hic enimvero mirari ac tantum non inter monstra numerare possis, quod optimus omnium patronus, quo defendente plerique vincere solerent, in causa pro se ipso dicenda tam turpiter se dederit. Primum peccasse se agnoscit, quod quartam urbis Athenarum partem, quæ *Piræus* ab omnibus Romanis dici soleret, ipse nullo auctore *Piræa* dixerit. Deinde flagitiosè Opidum à Loco distinguit, perinde acsi quis se non de Homine, sed de Animali locutum defenderet. Si enim quærenti *Quo vadis?* respondeatur *Romam aut Ithacam*, similiter *Ubi est? Romæ aut Ithacæ*, quis usque eo hebes est, ut de Loco quæri ac responderi non intelligat? *Quo* enim est priscus accusativus pro *Qua* vel *Quæ*, qui in *Quo circa* permansit, & subauditur propositio *Ad* vel *In*, ut *Quo* sit, *Ad quæ loca*: & *Ubi*, non est aliud, quam *in quo loco?* cui respondetur *In loco Romæ aut Ithacæ.* quomodo apud Virgilium legimus: *Hic locus urbis erit.* Et Horatium: *Non est aptus equis Ithacæ locus.* Adhæc nonnullius ἀπαιδευσίας vituperationem suscipit cum ipse, tum adstipulatores ejus Nicias Grammaticus, & Ciceronum puerorum magister Dionysius,

fius, cum Piræeum urbem aut opidum non esse putant. Quid enim? non illi Attium poëtam legerant, ab eoque, quod Festus testatur, *Athenas Quadriurbem* dictam invenerant: Quarta igitur Athenatum urbs Piræeus erat, ipso Astu ad dignitatem & speciem nullo genere inferior, si Ciceronis amico, simulque censori & laudatori Cornelio Nepoti credimus, cujus de Themistocle verba sunt: *Cum Phalerao portu neque magno neq; bono Athenienses uterentur, hujus consilio triplex Piraei portus constitutus est, isque mœnibus circumdatus, ut ipsam Vrbem dignitate æquipararet, utilitate superaret.* Præterea cum ipse se Terentius Plautum habere auctorem glorietur, neque Cicero in gravissimis rebus Plautinos orationi versus inserere dubiter, in tertio verò de Oratore fateatur, eos, qui Plauti & æqualium sermone assuefacti sint, ne cupientes quidem posse, nisi Latine, præclare & eleganter loqui: nulla fuit ratio, cur ex unius Terentij auctoritate præsidium sibi peteret, Plautum verò sic penitus missum faceret, in cujus Bacchidibus legimus: *Ibo in Piræum, visam ecqua advenerit in portum ex Epheso navis mercatoria.* Et Mostel. *Ego ire in Piræum volo, in vesperum parare piscatum mihi.* Ad extremum nimis ἀναπολόγητον est, nec excusationem habet, quod Grammaticorum auctoritate imponi sibi passus est, ut stolidæ eorum Regulæ subscriberet, quam Rhæmnius Palæmon apud Charisium lib. 2. priores scilicet artis doctores secutus, his verbis complexus est: *Nomina civitatum sine Præpositione sunt cum verbis eundi, manendi, redeundi: sed & Rus sine Præpositione*, ut Rus eo, ruri sum, rure venio, *&* Domus *sine præpositione, ut* Domum eo, domi sum, domo venio, *sed &* De domo *dumtaxat: in tertia persona invenimus sæpius* In domum. His verbis subjicit Sosipater: *Generaliter autem & Canonice (ut C. Iulius Romanus disertissimus artis scriptor refert) Præpositiones gentibus seu nationibus adduntur, civitatibus adimuntur & detrahuntur, licet contrà dixisse nonnullos veteres reperiamus.* In eandem sententiam Servius ad illud Æneid. 1. *Italiam fato profugus Lavinaque venit Litora,* hoc modo commentatur: *Ars quidem hoc exigit, ut nominibus Provinciarum Præpositionem addamus, Civitatum numquam: tamen hoc plerumq; perverso ordine legitur. Sciendum enim usurpatum*

patum ab auctoribus, ut vel addant, vel detrahant præpositiones. Cum ergo nescire Cicero non posset, quod ipsi Grammatici ultro confitentur, inertis eorum artis Canonas ab auctorum linguæ latinæ consuetudine diffidere, non debuit certè ipse sui accusatorem agere, nec in eo, quod Præpositionem opido addidiset, ullum suum peccatum agnoscere. Ut enim ipse tertio de Oratore docuerat, omnis latine loquendi ratio quatuor fundamentis nititur. Quorum primum est literæ doctrinaque puerilis, id est, artis Grammaticæ præcepta, queis pueri imbuuntur: alterum subtilior cognitio ac ratio literarum, id est, investigatio causarum linguæ latinæ, qua præcepra artis ad Logicæ normam & veritatem limantur: tertium usus, beneque loquentium & scribentium consuetudo: postremum auctoritas oratorum ac poëtarum veterum. Ipsa ejus verba sunt hæc: *Prætereamus præcepta Latine loquendi, quæ puerilis doctrina tradit, & subtilior cognitio ac ratio literarum alit, aut consuetudo sermonis quotidiani ac domestici, libri confirmant, & lectio veterum oratorum & poëtarum.* Et Artis quidem præcepta hoc discentibus præstant, ut ne quid vel in singulis vocibus, vel in earum compositione peccent, sive ut Barbarismi & Solœcismi crimen effugiant, quod cum consecuti erunt, Grammatice loqui censebuntur: meminisse tamen debent, non temere Quintilianum monuisse, *aliud esse Grammatice, aliud Latine loqui.* Fieri enim potest, ut verba sint Latina, ipsa nihilominus oratio minus pura sit, quod eam aures eorum, qui optima, hoc est, Ciceronis ætate vixerunt, vel repudient, vel non agnoscant. Quæ repudiant, sunt *prisca* & *obsoleta*: quæ non agnoscunt, aut *Nova* sunt, nondum scilicet illis temporibus usitata, aut *Peregrina* & ad aliarum linguarum consuetudinem conformata. Quibus tribus orationis impuræ generibus aurea illa latini sermonis ætate præter cæteros M. Cœlium, Crispum Sallustium & M. Varronem orationem infuscare solitos videmus, & de Sallustio veterum non pauci apertissime tulerunt. Etiam in M. Antonio novandi licentiam Tullius agitat, qui *Piissimus* dixerit; & *Dignus* pro eo, qui in dignitate sit constitutus, & *Contumeliam facere* pro pati sive accipere, sicut *Facere jacturam* aut *detrimentum.* Rationis literarum ac subtilioris cognitionis partim in Arte perficienda, partim in diri-

dirigenda consuetudinis regula usus est. Et ad Artis quidem præcepta quod attinet, satis illa fidem Athenæi sententiæ firmaverint, *exceptis medicis nihil Grammaticis stultius* existimantis. Pueros scilicet dicto audientes habent, quibus quicquid dixerint, ex tripode responsum aut ab Ammonis fonte relatum videri sciunt. Eo illi feroces sunt, adeoque illud minui, in quo sibi cæterisque maximi videntur, ferunt indignissime. Docti proinde hominis est adversus ista Arcadiæ pecuaria Ratione obarmari, eorumqueRegulas partim investiganda causa, quam linguæ conditores spectarunt, partim observandis locupletium auctorum exemplis, sive corrigere cum falsa præcipiunt, sive recidere &compescere cum redundant, sive numero augere, cum quæ desiderantur. Quarum quidem rerum omnium quam multiplex relicta sit occasio, satis jam tibi multisque doctissimis viris nova Syntaxis nostra fidem fecisse debet. In ea enim, ut scis, duodecim Latinæ orationis fundamenta jecimus, majorem partem ex Academiæ sylvis &Lycæi spatiis petita, quæ qui memoriæ mandarit, omnes postea Syntaxeos regulas quam veras nostras, tam Grammaticorum falsas cum veritatis falsitatisque causis nullo negotio percepturus, nec temere in earum oblivionem venturus videtur. Quis deinde Rationis in consuetudine corrigenda & expurganda usus sit, totidem verbis Cicero in Bruto declarat: *Solum & quasi fundamentum Oratoris vides locutionem emendatam & Latinam: cujus penes quos laus adhuc fuit, non fuit Rationis aut scientiæ, sed quasi bonæ consuetudinis. Mitto C. Lælium, P. Scipionem. Ætatis illius ista fuit laus tanquam innocentiæ, sic latine loquendi, nec omnium tamen: nam illorum æquales Cæcilium & Pacuvium male locutos videmus. Sed omnes tum fere, qui nec extra urbem hanc vixerant, nec eos aliqua barbaries domestica infuscaverat, recte loquebantur. Sed hanc rem deteriorem vetustas fecit & Romæ & in Græcia. Confluxerunt enim & Athenas & in hanc urbem multi inquinate loquentes ex diversis locis. Quo magis expurgandus est sermo, & adhibenda tamquam obrussa Ratio, quæ mutari non potest, nec utendum pravissima consuetudinis regula.* Ex quibus verbis hoc amplius discimus, duo hominum fuisse genera, qui bonam latine loquendi consuetudinem inquinarent. Unum eorum, qui extra urbem Romam vixerant, in alia scili-

cet Italiæ parte nati altique: alterum, qui Romæ quidem nati & educati, nec alioqui rationis literarum aut scientiæ expertes, sibi tamen ab exteris, qui in Urbem plurimi confluxerant, nova & peregrina cum vocabula, tum loquendi genera affricari passi fuerant. Recte proinde Cicero Rationem etiam consuetudinis *obrussam*, sive lapidem Lydium facit, ad quam non illa minus, quam præcepta Artis, exigi probarique debeat: quod quidem Cæsarem Dictatorem feliciter præstitisse hoc modo prædicat: *Cæsar Rationem adhibens, consuetudinem vitiosam & corruptam pura & incorrupta consuetudine emendat.* Cottam rursum & Sisennam, pravam novandi & Græcissandi, sive exoticis utendi consuetudinem non Ratione, sed judicio non minus pravo corrigere voluisse narrat. De priore in eodem Bruto verba sunt: L. *Cotta de industria cum verbis, tum etiam ipso sono quasi subrustico persequebatur atque imitabatur antiquitatem.* Et iterum: *Cotta quia se valde dilatandis literis à similitudine Græcæ locutionis abstraxerat, sonabatq; subagreste quiddam planeq; subrusticum, alia quadam quasi inculta & sylvestri via ad eamdem laudem pervenerat*, ut nimirum bene Latine loqui, nec invecta ab exteris verborum aut pronunciationis barbarie orationem infuscasse diceretur. Quorum verborum sententiam alius locus in tertio de Oratore pluribus exprimit ac declarat: *Vt Latine loquamur* (inquit) *non solum videndum est, ut & verba efferamus ea, quæ nemo jure reprehendat, & ea sic & casibus, & temporibus, & genere, & numero conservemus, ut ne quid perturbatum ac discrepans aut præposterum sit: sed etiam lingua & spiritus & vocis sonus est ipse moderandus. Rustica vox & agrestis quosdam delectat, quo magis antiquitatem, si ita sonet, eorum sermo retinere videatur, ut L. Cotta gaudere mihi videtur gravitate linguæ sonoque vocis agresti, & illud, quod loquitur, priscum visum iri putat, si plane fuerit rusticanum.* Et paulo infra: *Cotta noster, cujus tu illa lata nonnumquam imitaris, ut Iota literam tollas, & E. plenissimum dicas: non mihi oratores antiquos, sed messores videtur imitari.* Rustici nimirum, ut ex Festo discimus, diphthongos vitantes, earum loco vocales latius efferebant, ut pro *Aurum*, dicerent *Oorum*, pro *Auriculas, Ooriculas* (unde natum *Oricilla* Catulli) pro *Capteivei, Capteevee.* Eosdem Varro 1. rei rust. 2. *Vellam* pronun-

nunciare solitos testatur pro *Villam* seu *Veillam*, quasi *Vehillam*, ab eo dictam, *quod in eam convehuntur fructus, & evehuntur cum vaneunt*. Hos Cotta imitabatur, ut à Græcæ locutionis tamquam peregrinæ similitudine se abstraheret. Græci autem diphthongum EI, sic pronunciabant, ut posterior vocalis, velut longa, duo tempora consumeret, prior non nisi tertiam temporis partem, ita ut sonus ejus ad aures quodammodo periret, quæ causa est, cur Sextus Empiricus τȣ̃ EI, simplicem sonum esse, Cicero etiam Græcum BINEI, & Latinum BINI, eodem sono efferri scripserint, qua de re in disputatione de *Orthoepeja* sive recta latinæ linquæ pronunciatione uberius à me actum nosti. De Sisenna porrò hæc in eodemBruto legimus: *L. Sisenna doctus vir & studiis optimis deditus, bene Latine loquens, quasi emendator sermonis usitati cum esse vellet, ne à C. Rufio quidem accusatore deterreri potuit, quo minus inusitatis verbis uteretur. Recte loqui, putabat esse inusitate loqui.* Ita discimus ætate Ciceronis hunc Rationis usum fuisse in emendanda vitiosa & corrupta loquendi consuetudine, ut neque abolita & obsoleta referri pateretur (quod quidem Fabius *frivolæ in parvis jactantiæ esse* rectè judicat) neque aut appellationem literarum seu pronunciationem peregrinam, aut verba loquendique genera à peregrinis hominibus ad vernaculi seu patrii sermonis usum conformata in Urbem admitteret. Atque hoc est, quod Cicero latinitatem non modo *quotidiani*, sed etiam *domestici* sermonis consuetudine ali confirmarique dixerat, ut omnem scilicet *Novitatem* & *Peregrinitatem* excluderet. Addit idem *librorum lectionem*, quod scilicet, qui ætate illa libros scribebant, majorem in scribendo, quam in loquendo cautionem ad effugienda pravæ consuetudinis vitia adhiberent. Atque hinc judicare possumus, quæ nobis hodie Latine scribentibus sequenda sit ratio, ut nimirum multo maxima utamur cautione in vitandis primum obsoletis, tum peregrinis & linguarum hodie vigentium idiotismis, tandem novis & circa Ciceronis ætatem nondum usitatis, nisi cum iis meliorum penuria locum dederit, aut hominis eruditi multumque in Ciceronis & æqualium lectione versati judicium suffragabitur, ut illorum consuetudine haud quaquam aliena aut indigna videri possint. Postremo loco *poëtarum & oratorum veterum*, id est,

ætate sua antiquiorum *lectione Latinitatem confirmari* censet Cicero,propterea quod ut ipse tertio deOratore disputat,*omnis loquendi elegantia, quamquam expolitur scientia literarum, tamen augetur legendis oratoribus & poëtis. Sunt enim illi veteres, qui ornare nondum poterant ea, quæ dicebant, omnes prope præclarè locuti: quorum sermone assuefacti qui erunt,ne cupientes quidem poterunt loqui nisi Latinè. Neque tamen erit utendum verbis iis, quibus jam consuetudo nostra non ùtitur, nisi quando ornandi causa parce, quod ostendam: sed usitatis ita poterit uti lectissimis,ut utatur is, qui in veteribus erit scriptis studiosè & multum volutatus.* Nimirum orationem verè Latinam, puram minimeque inquinatam præstabat, tum verborum lectorum minimeque plebeiorum aut humilium copiam illa veterum lectio suppeditabat.Quanto igitur magis hodie nobis in legendis veteribus illis sumenda est opera, si diligenter latine loquendi, vel potius scribendi laudem expetimus?

His ita præmunitis age videamus, quam vincibilem Cicero causam habuerit, quamque parum se dignum fecerit, cum hoc Attico & Grammaticis concessit, Solœcismum ab eo fieri, qui opido præpositionem addat: nam & Ratio,& Consuetudo sermonis quotidiani ac domestici, & veterum denique Auctoritas ab omni eum culpa vindicare poterat.Et *Ratio* quidem hæc est, quoniam orationis partes aliæ princepes sunt, ut *Nomen* & *Verbum*, sine quibus affirmatio & negatio ne cogitari quidem potest; aliæ secundariæ, nimirum *Particulæ*, ut Præpositiones, Adverbia & Conjunctiones: quarum vltimæ sunt velut Nervi, quibus nomen&verbum aliæque minores orationis partes colligatæ tenentur. Adverbia modum verbi præcipuè significant. Præpositiones verò nominum casus certis significationibus distinguunt, ut videlicet nomina Locum à quo, in quo, & ad quem, similiter & Tempus ante quod, circa quod, in quo & post quod; tum causam efficientem,impellentem,administram, inficientem seu permittentem, materiam & finem, adhæc Adjunctum, Subjectum, Objectum, Partem certam, Pretium, Mensuram aut aliud quid significantia, Præpositionibus certis tamquam notis impositis inter se discernantur. Sic *Ad*, & *In*, placuit nominibus quarti casus præponi, cum locus ad quem iretur, significandus esset, nullo prorsus nec domus, nec

ruris,

ruris, nec urbis, nec provinciæ aut regionis diſcrimine: ſimiliterque *Ab*, *de* & *ex*, nominibus ſexti caſus, ad ſignificandum Locum, unde iretur. *In*, verò ad Locum ubi maneretur. Qui quidem Præpoſitionum uſus cum à primo ſtabilitus fuiſſet, factum eſt poſtea, quoniam compendio ſtudebatur verborum, omneſque inter ſe quam pauciſſimis commutatis vocibus animi ſenſa exprimere cupiebant, ut ſæpe cujuſcumque uſus Præpoſitiones reticere ac ſubaudiri mallent: quod quidem ſermonis compendium pro quodam ornamento habuerunt, idque Grammaticorum lingua *Ellipſis* dici cœpit. Utrovis ergo modo poſtea loqui fuit liberum: nam qui Præpoſitionem cuicumque nomini in Loco ſignificando addebat, primigenia ſermonis regula ſe tuebatur: qui verò eam lucrifaciebat, ultro etiam ornatus commendationem vindicabat. Si ergo *Solœciſmus* orationis vitium appellari debet, quo compoſitionis ſeu Syntaxeos leges migrantur, ille demum σολοικίζεσθαι cenſendus fuerit, qui Præpoſitionem nominibus locum ſignificantibus addere ſuperſedit. Et hujuſmodi quidem Ratione ſe Tullius tutari poterat. De *Conſuetudine* verò *quotidiani ac domeſtici ſermonis*, quantum in ea Ciceroni ad defendendum Solœciſmi crimen præſidij fuerit, vel hinc judicari poteſt, quod & ipſum, & Cæſarem, Virgilium, Livium alioſque ejuſdem aureæ ætatis ſcriptores quibuſcumque Locorum nominibus Præpoſitiones, alias ex vero Artis præſcripto addidiſſe, alias compendij & elegantiæ cauſa per Ellipſin detrahere ſolitos videmus. Cæſaris verba ſunt: *Prius Caſſius ad Meſſanam navibus advolavit, quam Pomponius de ejus adventu cognoſceret*. Livij vero: *Ductus Vejos exercitus. Inde ad Vejos exercitus ductus. Valerium à Vejis abducere exercitum jubet. Abducere infecta re à Vejis exercitum noluerunt. Cum exercitibus ad Vejos acceſſere. Qui à Vejis fugerant. Cum exercitu novo ab Roma advenit. Placuit ab Ardea Camillum acciri. Profectus ab Ardea. Æſculapium ab Epidauro Romam accerſendum. Samnitibus ab Aquilonia clam egreſſis. Abeſſe ab domo non poſſum. Dum ſenes ab domo accerſunt. Vbi vos dilapſi domos & in rura veſtra eritis. Cyprum claſſem miſit. Ægyptum induxit exercitum*. Virgilius ſimiliter: *At nos hinc alij ſitientes ibimus Afros, Pars Scythiam &*

 rapidum

rapidum Cretæ venimus Oaxem. Vnde iter Italiam. Tollite me Teucri, quascumque abducite terras. Æoliam venit, loca fata furentibus Austris. Devenere locos, lætos & amæna vireta. Hæc limina tendere adegit. Varronis etiam: *Olea dominum & balnea & gymnasium sequitur*, pro, ad balnea. Catulli autem: *Quam talia Cretam funera portarentur. Cur non exsilium malasque in oras itis?* Ipsius denique Ciceronis: *Cum in Piræeum Socrates venisset ad Cephalum. A Piræo ad Zostera vento molesto venimus. Miles profectus sum ad Capuam, quintoque anno post ad Tarentum quæstor. Quinquaginta naves delatas in Vticam. Vt ab Alexandria discederet. Nec me in Arpinum abdam. Is ad Messanam venturus dicebatur. Ne citius ad Brundisium, quam opus sit, accesserit. Tertio die abs te ad Ariciam accesseramus. Ab Dianio, quod in Hispania est, ad Sinopen, quæ in Ponto est, navigaverunt. Ipse iter ad Mutinam dirigerem. Fugisse à Mutina viderentur. Ab Epheso profectum. A Bibone discessimus. De illius ab Alexandria discessu. Exclusus ab Antiochia. Quatridui iter à Laodicea abest. Sardiniam cum classe venit. Bosphorum confugit. Italia cedit. Cum in sua rura venerint. In domo Cæsaris. Ad prætoris domum. In ipsius patris domum detulimus. Quasi in domum suam venerit. De Gyaro ad te dedi de Messala literas. De Pomptino scripsi.*

Tandem veterum quoque auctoritate perfacile Ciceroni fuit illam Grammaticorum regulam convellere, seque Attico suo ἀμεμπτον probare. Plauti enim sunt ista: *Is ex Anactorio huc commigravit in Calydonem. Quando iturus est hinc in Seleuciam. A patre ex Seleucia venit. Vbi ipse erat? In Seleucia. In Ephesum abij. Ex Epheso literas huc misi. Discrucior animi, quia ab domo abeundum est mihi. Iam per hortum amicam transibo meam. Malam crucem ibo potius. Vtinam hinc abierit malam crucem. Iam redij exsilio.* Similiter Attij est in Phœnissis: *Iussit proficisci exsilium quovis gentium.* Fannij vero laudante Charisio: *villam venit*, pro in villam: quo exemplo *Rus ire* & *Ruri esse* dixerunt, Præpositione per Ellipsin suppressa: nam *Ruri* sextus est casus, pro *Rure*, sicut *Carthagini* pro *Carthagine*. Plautus Most. *Veniunt ruri rustici*, pro à ruri, sicut Terentius, *à villa.* Idem Plautus Casin. *Vxorem ubi rus abduxero, rure incubabo usque in præfectura mea*, pro in rure.

Hora-

Horatius: *Quinque dies tibi pollicitus me rure futurum.* Cornelius Nepos: *Vt Romæ consules, sic Carthagine quotannis bini reges creabantur.* Virgil. *Tyria Carthagine qui nunc exspectat.* Hinc planum fit apud Livium lib.29. legendum: *Præcipue Carthagini prope ut capta tumultus fuit.* Vbi male vulgo, *Captæ:* nec enim *ruri Carthagini* Dativi sunt, velut oscitantes Grammatici tradiderunt. Asconius politissimus linguæ auctor in Miloniana Præpositionem sine dubio veterum exemplo sic expressit: *Qui forte ex rure in urbem revehebatur.* Quid nunc? Vtrum satis tibi Ciceroni Auctori adversus Ciceronem Grammaticum bene advocatus fuisse videor? Si bene te novi, promisso meo ac recepto egregie me satisfecisse agnosces, nec verbum amplius addendum putabis. Ego nihilominus hoc addam, minus esse mirum usque eo haustum ex puerili Grammaticorum doctrina errorem Tullio insedisse, ut eum neque ratio, neque veterum auctoritates, neque consuetudo loquendi & scribendi cum publica omnium, tum ipsius propria evellere ei potuerit: quando idem ipsum Fabio quoque Quinctiliano, acerrimo literarum judici, videmus usuvenisse, ut eum nihil omnia, quæ jam attulimus, deterrerent, quin Soloecismum esse statueret, si quis dicat, *Veni de Susis in Alexandriam.* Mecum igitur, opinor, ita decernes, neutrum Grammatica satis calluisse, ac propterea, si nunc in terris exsisterent, sicut ipsi nos, quomodo loquendum, docerent, item eos à nobis, cur ita loquendum, discere debere. VALE. Mediolani a. d. XIII. Augusti anni M. DC. XXVII.

PAULO JOSEPHO MERONO Theologo & Philologo.

IV.

LEgendis Scriptoribus Latinis, quorum ad nos libri pervenerunt, hoc mihi comperisse me videor, neque eos, qui boni auctores linguæ fuerunt, fuisse bonos Grammaticos, neque rursum, qui in Grammaticis præstare visi sunt, fuisse bonos linguæ auctores. Nam quod ad posteriores attinet, ut

missos faciam Priscianos, Diomedes, Charisios, Nonios, Donatos, Servios, eorumque similes, ipse certe Varro, togatorum cæteroqui doctissimus, Ciceronis, Cæsaris, Nepotis & Livij dissimillimus exstitit, eaque re deterioris notæ auctoribus annumerari meretur. Ut enim quo quidque propius ab eo abest, quod in quoque genere primas tenet, eo præstabilius judicandum est: sic è diverso tanto deterius videri oportet, quanto longius ab optimi similitudine se removerit. Neque vero id dubium cuiquam esse potest, qui vel eos ipsos libros, quos de lingua latina ad Ciceronem Varro misit, vel rei rusticæ commentarios, vel denique multa ejus fragmenta librorum cognoverit. Præterquam enim quod tota ejus compositio verborum aspera & salebrosa est, plerisque etiam locis perobscura, eorum iniri vix potest numerus, quæ vel ex priscorum ruderetis jam olim desita & abolita retulit, vel audacia minime ferenda ac plerumque ridicule novavit, vel ad Græcanici sermonis consuetudinem licenter effinxit. Quæ quidem orationis vitia quod cavere neglexissent Cæcilius, Pacuvius & Aquilius, eos malos linguæ auctores Cicero perhibet, quamvis ea ætate vixissent, qua omnes prope præclare loquebantur. Priorum vero, id est, eorum, quos optimos linguæ latinæ auctores, fateri oportet, vel unus ille, qui familiam inter eos ducit, Cicero satis exemplo suo fidem fecerit, notæ eos non optimæ Grammaticos fuisse. Jam alias coram in sermone tibi demonstravi, quam aqua Ciceroni hæserit, cum à Pompejo consultus fuisset, utro tandem modo, *Pompejus tertium Consul*, an *Tertio Consul*, rectius scriberetur, etsi ipse in libris suis nullo discrimine *Tertium* & *Tertio* scribere nihil dubitarat: quoniam videlicet utriusque dicti caussam ignoraret, ac perinde ut quivis unus è medio, literarum nihil admodum peritus, consuetudinis impetu auferretur. Memin isti etiam quam idem perdita sui defensione usus fuerit, cum ab Attico Solœcismi postulatus esset, eo quod scripserat, *Cum in Piræa exissem*. Nunc aliud ejusdem rei tibi affero specimen, ex quo perspicere licebit, quanta erroris vis fuerit, quo Tullium in primis pueritiæ annis puerilis doctrinæ magister imbuerat, ut postea neque illum ratio neq; propria etiam loquendi scribendiq; consuetudo eo errore liberare potuerit. Verba ejus sunt Tuscu-

lana-

lanarum tertio: *Invidia verbum ductum est à nimis intuendo fortunam alterius, ut est in Menalippo:* Florem quisnam liberum invidit meum? *Male Latine videtur, sed præclare Attius. Vt enim* Videre, *sic* Invidere florem, *rectius quam* Flori *dicitur. Nos consuetudine prohibemur. Poëta jus suum tenuit & dixit audacius.* Hoc loco quid erraverit Cicero, & quæ erroris illi fuerit causa, operæ videtur pretium distinctius exponi. Erratum ejus duplex est, unum ad Syntaxin, alterum ad poëtæ sensum pertinens. Primùm *Invidere* cum accusativo casu poni rationi quidem & juri consentaneum, mori tamen seu consuetudini contrarium sive insolens esse statuit: sed utrobique non parum allucinatur, non quo non ratio postulet, accusativum æque cum verbo *Invidere*, ac cum *Videre* jungi, sed quoniam in hac Syntaxi *Invidere flori*, accusativum deesse putat, quod tamen est aliter: necessario enim Accusativus quispiam subauditur, isque vel proprius seu cognatus, qui actionis formam significet, *Invidiam* puta, vel communis cum multis aliis verbis activis, ut *Honorem*, *Speciem*, *Fortunam*, quæ sunt Objectum actionis, sive materia circa quam invidentia seu malignus intuitus occupatur. Horatianum illud nosti: *Non semper idem floribus est honos*, cui simile hoc Virgilianum: *Frigidus aut sylvis Aquilo decussit honorem.* Apud Plautum Rudent. naufragio ejecti uvidique verba sunt: *O scirpe, scirpe laudo fortunas tuas, qui semper servas gloriam aritudinis.* Hunc scirpo fortunam & aritudinem invidere recte dixeris, cum laudationi non addat verbum *Præfiscini*, quod quidem veteres consuetudine fecisse nosti, ut sine invidia laudem se impertitos probarent. Apud Titinium in Setina, cum Paula mulier novam nuptam ut omnium, quæ Setiæ essent, puellarum pulcherrimam ita collaudasset: *Accede ad sponsum audaciter: virgo nulla est talis Setiæ*, ab alio nescio quo sic monetur: *Paula mea amabo pol tu ad laudem addito Præfiscini.* nempe, ut Charisius notat, *ne puella fascinetur.* Sed simplicius certiusque est cognatum accusativum subaudiri, ut dictum putetur *Invidere alicui invidiam*, sicut Vovere alicui votum, Pugnare pugnam, Ludere ludum, Quærere quæstum, Furere furorem, Vomere vomitum, Basiare basia, Turbare turbas, Jurare jusjurandum, Currere cursum,

ſum, Gaudere gaudium, Ridere riſum, Somniare ſomnium, Vivere vitam, Nocere noxam, Servire ſervitutem. Sicut ergo, cum dicit Lucretius: *Tibi rident æquora ponti*, ſubaudimus *Riſum*, & in hoc Tullii, *Gaudeo tibi*, *Gaudium*, in iſta ejuſdem Lucretii: *Sibi quiſque valere & vivere doctus*, *Valetudinem* & *Vitam*, in pervulgato *Nocere alicui*, *Noxam*, in *Servire alicui*, *ſervitutem*: ſimiliter in *Invidere alicui* ſuppreſſum audimus *Invidiam*, etſi *Invidere aliquem* non minus recte dicitur, quam *Nocere & Servire aliquem*, quæ Plautus frequentat. Eodem certe modo *Adulari aliquem* Ciceroni & æqualibus in uſu fuit, non tamen ut *Adulari alicui* aſpernarentur, quod perperam Quintilianus ſibi perſuaſerat: nam apud Nepotem, cujus dictionem tamquam divinam ipſe prædicabat Cicero, in Attici vita legimus: *Neque eo magis potenti adulatus eſt Antonio.* Sic apud Livium lib. 3. 69. *Conſules per proditionem dignitatis patrum plebi adulatos*, ſed in eo *Adulationem* ſubauditur. Eſt ergo circa verborum Attianorum Syntaxin primus Ciceronis error, quod quomodo ea Rationi ſit conſentanea minime percepit, id eſt, Figuram, Accuſativi puta ellipſin, non animadvertit. Non minus tamen Ratio eum fugit, cum *Invidere*, cum accuſativo bene loquentium & ſcribentium Conſuetudini repugnare cenſet: nam & ipſe hoc ipſo Tuſculanarum loco duobus ante verſibus ita ſcripſerat: *Invidia tum eſt, cum invidetur*, quo exemplo idem alibi: *Invidetur commodis hominum ipſorum*, ubi ſupplendum eſt *Invidia* ſive *Invidere* vim nominis habens. Cum enim iſta ſit affirmatio, nomen pariter & verbum in ea ſit neceſſe eſt, cum ſcilicet oratio ſit, in qua de altero alterum, id eſt, de nomine verbum affirmatur. Jam ratio dictat, ut Nomen, quod in recto caſu eſt paſſivi ſuppoſitum, idem in accuſandi caſu ſit verbi activi appoſitum. Itaque ſi *Invidia invidetur*, à loquendi conſuetudine non abhorret, non minus *Invidere invidiam*, conſuetudini conſentaneum fateri oportet. Sed nihil multa argumentatione opus eſt, cum rurſum eodem libro Ciceronem *Invidere* cum accuſativo ex conſuetudine poſuiſſe videamus. Sic enim loquitur: *Vt nobis optimam naturam invidiſſe videantur, qui nihil melius populari gloria judicarunt.* Cui ſimile hoc Virgilii: *Iam pridem nobis cæli te regia, Cæſar, Invidet.* Horatius:

ratius: *ego cur acquirere pauca, ſi poſſum, invideor,* ubi *Ob* ſeu *Propter* ſubaudiendum eſt, ut *Vituperor hoc feciſſe*, pro, *ob feciſſe hoc*, ſeu *ob hoc factum*: aut hoc modo interpungemus locum: *Ego cur, acquirere pauca ſi poſſum, invideor.* Sed vero tandem modo dixerit, ſive *Invideor ob acquirere*, ſive *Invideor, ſi poſſum acquirere*, neceſſe eſt, ut recte dicatur, eſſe qui eum invideant, quomodo Ovidius in Laodamiæ epiſtola: *Troadas invideo, quæ ſic lacrimoſa ſuorum Funera conſpicient, nec procul hoſtis erit.* Atque hinc ſatis planum jam factum arbitror, quam Cicero cum aliorum, tum propriæ conſuetudinis oblitus fuerit, cum ſe, ne verbo *Invidere* accuſativum jungeret, *conſuetudine prohiberi* dixit, nec poëtam Attium, quod Rationi ſerviens à conſuetudine diſceſſerit, inſolentiæ & audaciæ inſimulare dubitavit. Jam quod ad verſiculi Attiani ſententiam attinet, fallitur non parum Cicero, cum ſenſus nihil intereſſe arbitratur, ſive *Flori*, ſive *Florem invidit*, in eo legas. Ut enim ipſe agnoſcit, *Invidere aliquid* eſt nimis videre in aliquid, obtutu uno defixum intueri aliquid, & velut idem Attius in Tereo loquitur, *conſpicere in aliquid.* Poſtea per Metonymian cauſæ duplex verbi orta eſt notio, cum duplex invidentiæ, id eſt, intuitus, adſpectus, &, ut ita dicam, *inſpicientiæ* effectus ſit; unus internus ſubjecti, nempe dolor, alieni boni intuitu excitatus, ex quo *Dolere oculi*, ſive dolori eſſe, aut dolorem afferre iis dicuntur, qui animo minus æquo alienum, quod intuentur, bonum ferunt: & iſti *Invidere alicui* dicuntur: alter externus objecti, nempe faſcinatio ejus, cujus quis bonum maligno oculo intuetur, & tunc *Invidere aliquem* dici res poſtulat: quo pertinet illud Virgilii: *Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos*, ubi pro *Faſcinat*, per Metonymian eodem ſenſu dicere poterat, *Invidet*, quo ipſo ſenſu Attius videri poteſt dixiſſe: *Quiſnam oculus florem liberorum meorum mihi invidet ſeu faſcinat?* Catullus quidem utroque verbo indiſcriminatim utitur. Prius quidem hoc modo: *Conturbabimus baſia, ne ſciamus, Aut ne quis malus invidere poſſit.* Poſtea autem ſic: *Quæ baſia nec pernumerare curioſi poſſint, nec mala faſcinare lingua.* De hujuſmodi maligno invidentis oculo etiam in ſacris habemus, Proverb. 23. *Ne comedas cum homine invido.* Ubi Græce eſt: μὴ συνδείπνει ἀνδρὶ βασκάνῳ,

id

id eſt, *ne converſcaris homini faſcinatori*, nempe πονηροφθάλμῳ, mali oculi viro. In Hebræo fuerat: *Ne comedas panem mali oculi*, id eſt, invidentis ſeu maligne intuentis, qualis eſt operarij illius Matth.20. ad quem Dominus: *An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* id eſt, an tu aliis bonitatem ſeu liberalitatem meam invides? ſive an oculi tibi dolent, dum meam in alios bonitatem intueris? Eodem pertinet Horatii verſus: *Non iſtic obliquo oculo mea commoda quiſquam Limat.* nam id eſt, nemo ruri mihi invidet, nemo maligno oculi obtutu mea commoda corrumpit ſeu faſcinat. Faſcinationem enim ſive βάσκανον dicebant, τὸν ὀφθαλμοῖς κτείνοντα καὶ φθείροντα τὸ ὑπ᾽ αὐτοῦ ὁραθὲν, *qui oculi interimit & corrumpit, quod ab ipſo cernitur*, ut laudatus Lambini Theocriti Scholiaſtes interpretatur. Atque hoc ipſum ſibi volunt Attii verba, fuiſſe ſcilicet, qui obliquo & maligno oculo liberorum florem limaverit ſeu corruperit aut interemerit: quod contra Cicero interpretatur, fuiſſe, quem conſpectus liberorum flos invidiæ dolore affecerit, ſive, cui ex felicitatis liberorum intuitu oculi doluerint.

Reliquum nunc eſt, ut quæ Ciceroni erroris cauſa fuerit, conſideremus. Grammatices videlicet doctor ei primis pueritiæ annis perſuaſerat, verba quædam *Abſoluta* ſive *Neutra*, hoc eſt, nec activa, nec paſſiva eſſe, adeoque nec Accuſativum ab illis regi. Eo factum eſt, ut *Invidere* neutrum eſſe crederet, eique accuſativum adjungere dubitaret: niſi ſi quando conſuetudo & quotidiani ſermonis uſus regulæ illius memoriam ei excuſſit, etſi non minus conſuetudinis cum aliorum, tum ſuæ, oblaviſci fuit ſolitus, cum uſus illi venit, ut de dicti ſcriptive ratione cogitationem aliquam ſuſciperet, quod in examinando Attii verſu jam vidimus contigiſſe. Ab ejuſmodi errore nullum cuiquam poſthac erit periculum, qui *Minervam* noſtram *Sanctianam*, ſive *de cauſis linguæ Latinæ commentarium*, ex eaque formatas noſtras *Grammaticæ latinæ inſtitutiones* cognoverit. Sciet enim, omne Verbum, quod ὑπαρκτικὸν ſeu Subſtantivum non ſit, hoc eſt, præter *Sum* & *Fio*, aut activum, aut paſſivum, nihil neutrum eſſe, cum omnem motum aut actionem, aut paſſionem eſſe neceſſe ſit. Sciet etiam omne verbum activum aut unum modò proprium, ſeu

ſeu cognatum & domeſticum, aut alios etiam exteros, ſive alienos pluribuſque verbis communes Accuſativos ſibi adſciſcere, idque hoc diſcrimine, ut accuſativo proprio ſignificetur *Forma* actionis, quæ ut in Scholis loquuntur, *dat Eſſe actioni*, ſive, per quam actio eſt, quod eſt, ut in illis, quæ recenſuimus, *Ridere riſum, gaudere gaudium, furere furorem, vivere vitam, nocere noxam, ſervire ſervitutem:* ſimiliterq; in *Sedere ſeſſionem, ambulare ambulationem, ſtare ſtatum, ſaltare ſaltationem:* communi vero & externo *Objectum* denotetur, ſeu *Materia circa quam* actio occupatur, ſive etiam *Effectus* quiſpiam, ut *Amare virtutem, Diſcere literas, audire vocem, videre lucem, ſcribere epiſtolam.* Non etiam cauſam ignorabit, cur Accuſativum proprium Latini plerumque ſupprimere maluerint, quippe quod eum ab omnibus ſua ſponte ſubauditum iri minime dubitarent. Quis enim non intelligat Gauderi gaudium, etſi quis non niſi *Gaudere ſe* dixerit? Ubi tamen actionis modus & formæ ejus quoddam velut genus ſignificaretur, cognatus ille accuſativus neceſſario exprimebatur, ut *Gaudeo gaudium tuum, ridet riſum abſurdum, ſervit ſervitutem publicam & duriſſimam, currit curſum percelerem, ambulat ambulationem ſolitam:* quoniam ſcilicet *Gaudii* ſpecies quædam ſunt tuum & alterius: *Riſus*, abſurdus & decens: *ſervitutis*, publica eademque dura, & privata juſta ac clemens: *Curſus*, celer & remiſſior: *Ambulationis*, conſueta & inſolita: quæ ipſa in aliis omnibus eſt ratio. Neque tamen propterea quod ſine accuſativo plerumque poſita inveniantur, ea ex Activorum cenſu exigere decet, cum etiam ex illis Activis, quæ diverſos accuſativos adſciſcunt, plurima recitari poſſint, quæ abſolute poni ſolent, eo ſcilicet, quoniam quis accuſativorum à brevitatis & compendii ſtudio per Figuram reticeretur, quotidiani ſermonis uſus neminem paulo humaniorem dubitare patiebatur. Ex quo genere ſunt, *Imponere alicui*, nempe ſarcinam velut aſino, *Prælucere alicui*, nempe facem vel cereum, *Tendere* vel *Pergere aliquo*, nempe iter, *Detrahere alicui*, nempe laudem, *Cedere, Decedere*, vel *Succedere alicui*, nempe locum, *Cavere ſibi, Timere alicui, Metuere ab aliquo, de aliquo, pro aliquo*, nempe malum, *Obire, Occumbere, Oppetere*, nempe mortem, *Solvit, conſcendit, in portum appulit*, nempe navem, *Ignoſcere*

ſcere alicui, nempe peccatum, *Ire, inire, ingredi*, nempe viam, *Conſulere* vel *Proſpicere alicui*, nempe utile vel commodum, *Incipere*, nempe principium. Pleraque denique verba agentia, quorum ſuppoſitum in ſe ipſum agit, ſupprimere accuſativum conſueverunt. Cum enim legimus, *Terra movit*, *nox cælo præcipitat*, *bene vertat*, *res bene habet*, *iræ leniunt*, *venti tenent*, *venti poſuere*, *anno vertente*, *volventibus annis*; *veſtibulum pulverat*, *pallium maculat*: in his omnibus accuſativus *Se* ſubauditur, quod quidem alia idoneorum auctorum nos loca docent, in quibus ex Artis præſcripto Accuſativum expreſſerunt, id quod in *Minerva* non minus, quam ſuperiora compluribus exemplis comprobatum vidiſti. Et quoniam te non minus limato in literis judicio præditum; quam caſtiſſimæ dictionis Latinæ potentem eſſe comperi, neminemque eorum, qui hodie latinè ſcribunt, temere tibi antepono, minore me negotio, quod tibi jam viſum eſt, cæteris probaturum confido, cum videlicet ipſi Tullio multis modis fraudi fuerit, erroreſque tam deformes objecerit, puerilis doctrinæ præceptis perperam imbutum fuiſſe, multo idem magis noſtræ ætatis hominibus uſuvenire oportere, ut ſcilicet, quandiu errores, quos in Grammaticorum ſcholis combiberunt, miſſos non fecerint, noſtræque *Minervæ* monita in aures animoſque admiſerint, veram Latinitatem non niſi per caliginem videant, inque ſcriptis auctorum interpretandis turpiter ſubinde allucinentur. Vale. Mediolan. a.d. 15. Auguſti anni 1627.

JULIO CÆSARI CAPACCIO Neapolitano.

V.

EOrum hominum, qui Latinis literis cenſentur, alios meliores ſcriptores, quam judices ac cenſores, alios rurſum meliores judices, quam ſcriptores eſſe comperio: quod quo minus incredibile videatur, conſimile quiddam in re architectonica uſuvenire in tertio Politicorum Ariſtoteles monet, ut ſcilicet longe melius de domo jam facta judicet, qui eam

eam colit & possidet, quam artifex, qui eam architectatus est. Minime autem obscura est ratio, cur, qui explorato de Latinitate judicant, non fere eleganter Latinè scribant. Deest enim illis scribendi exercitatio, sine qua ut bene scribatur, fieri prorsus non potest. Omnem quippe operam in iis occupant, quæ ad eruditionis copiam faciunt, Grammaticos veteres omnes diligenter excutiunt, cum eos, qui vel artem totam, vel de certa ejus parte commentati sunt, quos duobus voluminibus comprehensos Putschius postremum edidit; tum illos, qui de verborum Latinorum origine, significatione aut usu literis aliquid consignarunt, quorum sunt Varro, Festus, Agellius, Macrobius, Nonius, Philoxenus, Placidus, Isidorus aliique Glossarum scriptores; tum eos denique, qui veteres auctores explanandos susceperunt, tanquam Asconius Pedianus Ciceronem, Cornutus Persium, Donatus & Eugraphius Terentium, Servius & Junius Phylargyrius Virgilium, Acro Horatium, Luctatius Statium, quibus auctorem glossarum in Juvenalem & Persium à Petro Pithæo editum addamus licebit. Deinde autem ipsos linguæ auctores, eorumque ætates diligentissimè inter se contendunt, ut non modo, quæ cuique auctorum sua ac propria sint, sed etiam quid quaque latini sermonis ætate sit dignius, discernere queant, cum jam tum ætate sua Fabius, aliquanto etiam ante Seneca linguam ab ævi Augustæi puritate degenerasse fateantur. Adhæc in meliorum temporum auctoribus non verborum modo loquendique generum elegantiam animadvertunt, sed hoc amplius origines ac nativas, & (velut Varro loquitur) primigenias vocabulorum significationes indagare curæ habent, cum certum habeant, unam tantum uniuscujusque vocis significationem esse, reliquas eis per Tropum aliquem accessisse. Prætereà delectu utuntur in auctorum editionibus, nec una illa, quam eis casus obtulit, contenti sunt, sed operam dant, ut quam emendatissima accuratissimeque cum veteribus libris collata & typis expressa potiantur: nam his annis sexaginta proximis omnes bibliothecas publicas ac privatas summo studio excussas fuisse constat, eoque contigit, ut omnes fere scriptores veteres ab hominibus ingenio, doctrina & judicio præstantibus recensiti, notisque & animadversionibus, nonnulli

nulli etiam justis explanationum commentariis auctiores prodirent, quorum operam refutare & aspernari beneficium non nisi ejus videtur, quem frugibus divino beneficio inventis adhuc glandibus victitare delectet. Qui vero auctores hodie ex Coloniensium præcipuè & Venetorum typographorum officinis exeunt, tot mendis ac prodigiosis erroribus obsiti deprehenduntur, ut neque ipsi cuiquam usui esse possint, & id genus furtum, vel dicam sacrilegium nefariis illis hominibus impune esse, nec ab iis, qui rerum potiuntur, *gladio ad vindictam malorum* ipsius commisso recidi ad perpetuam eorum ignominiam pertineat. Porro autem ne illa quidem cognoscere eos piget, quæ recentiores Critici & politiores literas professi velut symbolæ conferendæ causa multo studio elucubrarunt, qualia sunt, quæ compluribus Thesauri Critici Tomis Gruterus fuit complexus, tum varia Petri Victorii, Guilhelmi Budæi, Hadriani Turnebi, Barnabæ Brissonii, Jacobi Cujacii, Petri & Nicolai Fabrorum, Andrææ Alciati, Caroli Sigonii, Antonii Augustini, Petri Ciacconii, Fulvii Ursini, Oberti Gifanii, Scipionis Gentilis, in primisque Justi Lipsi opera. In illis enim etiam qui veteres omnes transfegerit, longe plurima inveniet, quæ ignoret, quæque ab eo, qui hospes in literis videri nolit, sciri debere judicet. Ad extremum hoc etiam ad rem pertinere judicant, ut usum habeant veterum monumentorum tamquam numismatum, inscriptionum & codicum multis abhinc sæculis scriptorum, ut ne in antiquitate penitus hospites sint, semperque aliis de ea referentibus credere necesse habeant. Atque ista ferè sunt, in quæ curas suas ii distrahunt, qui Critici perhiberi ac de literis literatisque judices sedere postulant: quæ quidem tam multa tamque varia sunt, ut eos orationis cultui vacare pœne sit inconcessum. Nam nec illa res non totum sibi hominem videtur vindicare, cum etsi perpauci, quos quis scribendo imitetur, multum tamen ei ac sæpe lectitandi sint, ne in vitium illud incidat, quod *κοινισμὸν* Fabius vocat, quod est mista quædam & confusa ex variis inter se dissimillimis verborum generibus dicendi ratio: quo ferè vitio Transalpini homines laborant, id quod minus, quam Itali, judicio valeant. Hi enim quod exactissimi judicii esse Fabius recte censet, qui sit in uno quoque genere optimus

mus, sumunt imitandum, tum ut quisque est optimo simillimus. Ita poëtæ Virgilium, Horatium, Lucretium, Catullum, Tibullum & Propertium, tamquam ætate conjunctiores & inter se similiores dignos demum censent, ad quorum exemplum in scribendo conformentur. Qui verò solutæ orationis laudem animo affectant, Ciceronem, Cæsarem, Cornelium Nepotem & Livium, quosque Cicero deterso antiquitatis squalore imitandos ipse censuit, Plautum & Terentium exprimere conantur. Reliquos tamquam istorum dissimiliores, ex eoque deteriores (quod non ferè ne ipsi quidem inficiantur) aut prorsus missos faciunt, aut hactenus tantum cognoscunt, ut ex iis ea excerpant, quæ ex multo superiorum usu ejus esse notæ judicant, ut ea ne Cicero quidem dedignaturus fuisse videatur. Hinc porro evenit, ut longe plures una Italia, quam cætera Europa, produxerit seu solutæ, seu pedibus illigatæ orationis laude insignes, quorum non paucos ne Ciceronis quidem & Virgilii ætas aspernetur. Rursum tamen contingere Italis fatendum est, ut fere quo quisque est scribendo cultior, si in congressu hominum doctorum (eorum dico, qui docti sunt, non qui tales se existimari satis habent) de re literaria mentio sit illata, aut turpiter obmutescat, aut ea in medium afferat, quæ nihil eum quovis fossore aut caprimulgo interesse arguant, adeoque ludum intelligentibus jocumque faciant. Neque tamen hoc eo fit, quod non longe judicio Itali cæteros Europæos præstent, sed quod nemo de illo, quod cognitum non habet, explorate liquidoque judicare potest. Sed nec hoc non eis in loco usuvenit, ut parum caveant, ne orationem cæterum purissimam & elegantissimam iis vel verbis, vel loquendi generibus inquinent quæ ipsis, seu malorum librorum lectio, sive hominum non satis doctorum usus, seu denique vernaculi sermonis idioma nec opinantibus affricuit: quod fortassis effugerent, si aut ipsi plura legissent & observassent, aut se suaq; minus amarent, nec eos, quos plus eruditioni, quam eloquentiæ & ornatui operæ tribuisse norunt, consulere fastidirent. Exemplo sit vel civis tuus nobilissimus Sannazarius, qui quidem omnium nationum concessu Latine scribendi palmā ita sibi vindicavit, ut nullo genere vel Tibullo, vel Propertio inferior censeatur, unoque omnes ore hoc Bem-

bi Cardinalis elogium, quod cum apud vos essem Mausolæo ejus inscriptum mihi monstrabas, in eum consentiant:

Da sacro cineri flores: hic ille Maroni
Sincerus Musa proximus, ut tumulo.

Hic tamen præ se *Angelum Bassum*, à patria *Politiani* nomine notiorem, non aliter quam si vix ultimæ notæ Grammatista foret, contemnere & versibus insectari ausus est, quod eum sermonis puritate minimè sibi parem esse recte judicaret. Etsi enim ille quoque versus scripsit Latinos, qui vetustati se possint inserere, nihil tamen ad Sannazarium. Habuit tamen alia, quorum causa non Sannazarius modo, sed quotquot ætas illa, doctorum hominum minime sterilis, habuit, quotque exinde ad hanc usque diem Europa tulit, eum & colere & admirari merito poterant. Mitto Jurisprudentiam, mitto Philosophiam, in qua Marsilio Ficino Platonico, & Iohanne Argyropilo Peripatetico doctoribus, Pico verò Mirandulano studiorum socio tantum profecerat, ut eam magno cum applausu publicè doceret: Græcos versus ea elegantia scripsit, ut Græcorum nemini priores relinquere judicaretur. Latina verò eius oratio etsi *κοινισμὸν*, de quo dixi, effugere curæ non habuit, tantum tamen habet Veneris tantumque argutiæ, ut nemini, quamvis decies relecta, satietatem afferat, aut, ut Plinius loquitur, tædio veniat. Quem deniq; censes eum fuisse, cui se homo Italicis ingeniis palam iniquus Iosephus Burdoscaliger continere non potuit, quin hoc in castigationibus Catullianis præconium impertiretur? *Omnium maxime ridiculus Marullus, qui cum nullum, aut admodum exiguum sensum harum literarum haberet, ridet Politianum, virum non solum se majorem, sed & cum nullo nostræ ætatis comparandum.* Putares hoc eum pacto injuriam redimere conatum, quam Iulius pater eius Politiani manibus fecerat, cum non solum immaniter, sed & mendaciter in poëmatis hoc ei versu insultavit: *Obsceno moreris sed Politiane furore.* quod quidem à Medicææ domus æmulis confictum fuisse Iohannes Pierius Valerianus de literatorum infelicitate lib.2. hoc modo testatum facit:

Angelus Politianus nullius ignarus eruditionis & disciplinæ cum in adversa Medicæorum procerum tempora incidisset, inclinantibus jam Petri, quem ipse literis instituerat, rebus,

in

in eam incidit ægritudinem, ut in multis & variis molestiis cogitationibusque consolationem nullam admittere voluerit, atque ita demum dolore mæstitiaque confectus exspirarit; quodque illi longe fuit infelicius, conficta in eum turpitudinis fabula, maledicentissimis obtrectationibus proscissus calumniatusque est, utq; ea gens (Florentina) *promtissima est ad insimulandum, in invidiam Petri ipsius ignominiosam aliam mortis voluntariæ causam universo terrarum orbi magna cum ejus infamia propalarunt.*

Nimirum hoc Politiani peccatum fuit maximum, quod disciplinæ ejus alumnus Petrus Laurentii literarum parentis filius ea corporis specie fuit, ut multi non sibi potius, quam Politiano, familiarem ejus usum contigisse, æquis animis conquere vix possent. Hinc illud natum Bartholomæi Scalæ insulsi ac malevolentissimo genio nati homin is epigramma, quod Politianus innocentiæ suæ sibi conscius ultro in epistolis suis evulgavit, cui etiam quid pro se reposuerit, operæ pretium est cognoscere:

Sunt (inquit) *quidam familiares tui, qui latere cavillum nescio quod in calce dicant istius epigrammatis, quod equidem nec agnosco, nec credo. nam & tu homo prudens non temere jeceris in alterum, quod in te facile rejiciatur: & me adeo morum non pœnitet, ut si turpiculè aut nequiter quippiam dixeris, pertinere id ad me ideo credam.*

Sed ad Sannazarium ex diverticulo revertor: qui si Politianum velut multis millibus se doctiorem consulere, quam propter invidiam & esurientis illius Græculi, Marulli amicitiam (quem idem Pierius inter horrendas diras *dictaque in æternos aspera verba Deos* in aquæ modicæ rivo suffocatum interisse auctor est) laudes ejus obtrectare & infestis eum versibus discerpere maluisset, cum alia non pauca ab eo discere, tum hoc etiam moneri poterat, ne poëmata sua verbo non modo sordido, sed & barbaro contaminaret, quod est *Permingere*, nec enim quisquam Latinorum *Mingo*, umquam, sed *Mejo* dixisse reperitur. Eadem ipsa porro fiducia sui nimia hominumque literatorum minus ornate scribere solitorum contemtus aliis quoque magni nominis hominibus fraudi fuit, ut eorum hodie opera cedro minime indigna fœdis quibusdam mendis

deformata habeamus. Hujus rei illuſtria exempla complura in eo libro, quem de ſtili Hiſtorici virtutibus decem ab hinc annis conſcripſimus, lector inveniet. Hoc loco libet pauca ex *illuſtrium poëtarum Italorum tomo primo* Lutetiæ an. 1576. edito (quoniam ejus libri copiam ſuperioribus hebdomadis amici comitate nactus ſum) in medium afferre, ut non id modo, quod dicere cœperam, lectori probem, ſed alii etiam magnis ingeniis præditi modeſtè de ſe ſentire diſcant, nec alienam cenſuram prorſus velut ſupervacuam aſpernentur. Pagina ergo tertia in Johannis Cargæ terſiſſimis magnæque pietatis carminibus hunc invenio Senarium, *Vt te ſecutus clara ſuper ſidera*: ubi priorem ſyllabam in *Super* produci videmus, quam brevem eſſe nec puer ſine flagitio ignoret. Pagina poſtea 37. averſa in politiſſimi prorſuſque ad unguem facti hominis F. Marii Molſæ elegia pentametrum hunc lego: *Imperio dignus qui videretur erat*: ubi ſecunda in *Videretur* vitioſè corripitur. Idem pagina 39. averſa: *Arctius at miſerum vincierant oculi*, pro *Vinxerant*, quod rectum erat. Et pag. 47. *Me duce læta tua mittantur nuncia genti.* Mendoſo ſcilicet aut adulterino Catulli verſu inductus, *Nuncium* nomen ſubſtantivum eſſe credidit, cum auctorum uſus & veterum Grammaticorum conteſtatio planum faciat, adjectivum eſſe, cum quo ſemper ſubſtantivum ſubaudiatur, ut Nuncius homo, vel rumor vel ſermo, Nuncia fama vel res, Nuncium verbum. Et pag. 48. averſa: *In tibi vicino me velis eſſe loco*, poſteriorem in *Velis* ex longa facit brevem. In Baltaſaris Caſtilionis ſummi poëtæ eleg. p. 68. *Carcer* neutro genere dictum invenio. *Et validum nimis hæc lumina carcer habent.* Sed ille *Carcerem* fortaſſe ſcripſerat. nec enim uſque eo antiquarium fuiſſe credo, ut Claudium Quadrigarium imitari voluerit, cujus ex quarto Annali Priſcianus recitat: *Ne ad carcer pervenerit.* Jam pag. 69. plorantibus, opinor, Muſis *Rideo* prima correpta protulit hoc verſu: *Huic ego delicias facio, arrideoque jocorque.* Pag. 165. averſa in Petri Bembi elegia: *Et me ſi videat quis veſtrum accedere ad illam, Avertat ſe, aliam diſſimuletq; viam.* Diſſimulare pro Aſſimulare nulla prorſus ratione dicitur, cum res contrario nomine oppoſitas ſignificent. Sed ei fortaſſe mendoſus Plauti verſus impoſuit Epid. act. 2. ſc. 2. *Atque diſſimulato quaſi*

per

per totam urbem hominem quaesiveris. Ubi scriptorum codicum fide jam annis abhinc amplius triginta reponendum monui: *Itaque assimulato.* Ejusdem Bembi est pag. 174. aversa: *Ten' decuit toties ultima damna pati?* quomodo & Paulum Manutium, aliosq; claros viros *Dammum* vel *Detrimentum pati* dicere scio. Sed id haud dubie barbarum est, cum idioma Latini sermonis postulet, *Facere, capere, accipere damnum,* aut *damno affici,* sive ut Terentius ait, *augeri.* Vnus Seneca philosophica licentia sic sibi loqui permittit lib. 1. de Ira cap. 2. *Totos populos capitis damna passos.* Cato apud Agellium lib. 11. cap. 2. videri queat nove dixisse *Detrimentum facere* pro efficere, afferre, sive ut rure loquuntur causare: *Si nihil exerceas vitam, inertia atque torpedo plus detrimenti facit, quam exercitatio.* Sed etiam, qui afficitur damno, aliquid rei suae demit seu deterit, similiterque jacit aut projicit, unde *Iacturam facere* dicimus. Pag. 209. aversa in Andreae Naugerii hymno est: *Tu dum fers nova nuncia.* quod jam in Molsa notavi. Pag. 235. in Antonii Marii versu *Cupiditas* secundam habet productam in hoc Jambico dimetro: *Non me impii cupiditas.* Pag. 273. aversa Jani Etrusci versus est: *Quod liquidi irrigant fontes per opaca viarum.* Ubi *Irrigo* media longa poni quis non stomachetur? Pag. 285. aversa in Annibalis Crucei epigrammate: *Exosusque mihi alterius constringor amore.* Exosus pro Invisus ponitur, vel Offensus, quod Suetonius usurpat in Galba cap. 16. *Per haec prope universis ordinibus offensus vel praecipua invidia flagravit apud milites.* Sed multo locupletiorem ea vocis significatio auctorem habet, Ciceronem puta Verrin. 3. *O miserum atque invidiosum offensumque paucorum culpa ordinem senatorium.* qui etiam pro eodem *Infensum* dicit Catil. 1. *Si me meis civibus suspectum tam graviter atque infensum viderem.* Plautus eodem sensu *Infestum* Turcul. act. 1. sc. 1. *Quem infestum ac odiosum sibi esse memorabat.* Et Livius lib. 26. 39. *Nico Tarentinus non publico modo, sed privato etiam odio invisus atq; infestus Romanis.* Exosus non nisi ἐνεργητικῶς dicitur. Virgil. *Pugnas exosa relinquo.* Ubi Servius: *Exosus & Perosus de eo tantum, qui odit, dicitur.* Plauti Amph. a. 3. s. 2. verba Alcumenae sunt: *Inimicos semper osa sum obtuerier.* Agellius nequaquam idoneus Latinitatis auctor primus eo παθητικῶς usus est. Iam in Ioh. Matthaei

Toſcani venuſtiſſimis poëmatis pag.6. lego : *Helleſpontiacam cedat, qui ratibus oram.* Vbi prima in *Ratibus* male producitur. Ejuſdem pag.11.averſa *Vibicem* media correpta habemus: *Vibicibus texit lævia membra flagrum.* ubi etiam corpus vibicibus tegere, pro notare, implere , minime Latine dici videtur. Idem pag.14. *Petiturus* ſecunda brevi extulit: *Vel ſolidi petiturus auri.* quomodo & pag.23. *Mentis eat petiturus arces.* Pag. 17. *Stagiram* Ariſtotelis patriam media brevi dixit , cum ſit Στάγειρα. Pag. 32. averſa : *Difficili ſpatio diſſita terra vetat,* pro Terra remota. *Diſſitus* ſic Latine non dicitur , etſi recentiorum doctiſſimi quique eo uti non dubitant. Significat enim diſperſus, diſſeminatus, diditus, à *Diſſero* quod eſt ſparſim ſero ſive ſemino. Ita Lucretius *vim animæ per totum corpus diſſitam* dicit. *Longe diſſitus* pro remotus Apuleii aſino,quem Tullio aut Livio dignius eſt. Pag.36. averſa *Vitare* prima brevi ab eodem Toſcano poſitum miror: *Hanc ergo ut maculam vitemus ipſa.* Idem pag.58. *Mellitam* media brevi profert in hoc phaleuco : *Iſta mellitula ora ſuaviari.* Non ita Urbanus noſter Pontifex Maximus in extemporali diſticho ſuo de aqua Mellita Vaticani fontis , cum eam Scioppio probatam comperiſſet:

Parcite Romani Mellitam dicere. laus eſt
Maxima Germano me placuiſſe viro.

Vt autem aliud præterea ſpecimen exhibeam , ex quo cerni poſſit, quam neceſſaria ſit vel eloquentiſſimis hominibus amici non Humaniores modo , ſed etiam Interiores literas docti admonitio, quotuſquiſque eſt eorum , qui elegantiæ Latinæ laude florent, cui religio ſit dicere,*Ego fabulis nullam fidem adhibeo* , pro nihil credo. quos ſi quis eo nomine reprehendat , trium primæ claſſis ſcriptorum auctoritate ſe tutari volent. Primum enim Plaut. Rud. act.4. ſc.2. ita loquitur:

Quamquam ad ignotum arbitrum me appellis , ſi adhibebit fidem ,
Etſi eſt ignotus , notus eſt : ſi non notus ignotiſſimus eſt.

At enim hoc loco *Adhibere fidem* non eſt Credere , ſed afferre fidem , uti fide ad cauſam dijudicandam , ſicut adhibere diligentiam , adhibere officium erga aliquem , adhibere alicui conſolationem , adhibere fidem in amicorum periculis, oratio lumen

lumen rebus adhibere debet. Deinde ex Ciceronis 2. de div. afferunt: *Quod si insanorum visis fides non est adhibenda, quia falsa sunt, cur credatur somniantium visis, quæ multo etiam perturbatiora sunt?* Vbi perspicuè contendunt, Adhibere fidem pro Credere usurpari. At enim si fecissent, quod eis, qui verè de literis judicare volunt, faciendum demonstravi, ut veteres scilicet codices, aut editos, veterum fide diligenter emendatos, consulerent, non *Adhibenda*, sed *Habenda* Ciceronem scripsisse scirent. Legant Petri Victorii notas, consulant Manutii & Gruteri editiones, invenient, scio, cur ipsos erroris tædeat. Tandem apud Cornelium Nepotem in Themistoclis vita sic legi defendunt: *Æquum esse illos viros bonos nobilesque mittere, quibus fides adhiberetur, qui rem explorarent.* Sed Lambinus edidit: *quibus fides haberetur.* monetque in notis: *Sic legendum, non ut habent vitiosi codices, Adhiberetur.* Verum mihi dubium non est, quin totum hoc, *Quibus fides haberetur*, ex glossa vel interpretatione ad oram libri posita, in contextum orationis irrepserit, eoque expungi debeat. Est enim palam otiosum. Si enim Lacedemonii ex civibus suis viros bonos nobilesque Athenas mitterent, qui rem explorarent, fieri aliter non poterat, quin maximam eis rerum omnium fidem haberent. Minus autem difficulter ei hoc probavero, qui assidua hujus scriptoris lectione non semel idem ei usuvenisse deprehenderit, ut scilicet quæ quis verba interpretandi causa adscripsisset, ea posterius simul cum auctoris verbis librarii perscriberent, cujus rei unum alterumque specimen placet subjicere. In vita Miltiadis ita legimus:

Cum multi ejus demigrationis peterent societatem, ex his delecti Delphos deliberatum missi sunt [qui consulerent Apollinem] quo potissimum duce uterentur. His consulentibus nominatim Pythia præcepit, ut Miltiadem sibi imperatorem sumerent.

Ubi verba his signis [ ] à me inclusa sine dubio sunt adventitia, nec enim delecti illi hoc deliberarunt, quinam consulere Apollinem deberent, sed ipsi potius eam rem consuluerunt. Aliud quippe est, Missi sunt ut deliberarent, à quibus consuleretur Apollo; aliud, Missi sunt, ut deliberarent, quem sibi imperatorem sumerent. Sed nimirum verba inclusa adscripta fuerant

ab eo, qui declarare volebat vim vocis *Deliberatum.* Eam porro idem valere, quod *Consulere*, hic ejusdem Nepotis in Themistocle locus ostendit:

Miserunt Delphos consultum, quidnam facerent de rebus suis. Deliberantibus Pythia respondit, ut mœnibus ligneis se munirent.

Alter locus est in vita Timothei:

Huic in consilium dantur duo, usu & sapientia præstantes [quorum consilio uteretur] pater & socer.

Hic similiter verba inclusa sunt interpretatio ejus, quod dictum fuerat, *Dantur in consilium*, ut mirer Lambinum glossematam putidum ejicere non ausum. Magis tamen est, quod mirer, & Lambinum, & eos, qui post illum Nepoti manus admoverunt, cum omnia auctorum loca, in quibus Nepotis fit mentio, studiosè in unum congessissent, Ciceronis locum omisisse, qui unus trium millium instar esse poterat. Is est lib. 16. ad Attic. epist. 5.

Nepotis epistolam exspecto. Cupidus ille meorum? qui ea, quibus maxime γαυριῶ (glorior) *legenda non putet. Et ais, μετ' ἀμύμονα* (post irreprehensibilem) *tu verò ἀμύμων* (inculpabilis) *ille quidem ἄμβροτος* (immortalis seu divinus) *Mearum epistolarum nulla est συναγωγὴ* (Collectio) *sed habet Tiro instar septuaginta, & quidem sunt à te quædam sumenda. Eas ego oportet perspiciam, corrigam, tum denique edentur.*

Nimirum Attico scripserat Nepos, maximi se Ciceronis epistolas facere, vehementerque adeo cupere, ut earum epistolarum volumen edatur. Hujus rei Ciceronem Atticus certiorem faciens, ei gratulandum duxit, cum tanti à Nepote fieret, qui præsertim unus omnium elegantissime scriberet, & ab ipso Cicerone alter esset, velut ab Achille Ajax, qui Homero describi solet fortissimus.

Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα πηλείωνα

Ex Græcorum aliis post inculpabilem Achillem.

Respondet ergo Cicero, permirum sibi videri suas epistolas à Nepote expeti, quem tam elegantis ac fastidiosi judicii esse comperisset, ut etiam illa, de quibus ipse maxime sibi placeret, aspernaretur. Cæterum non se, sed Atticum esse illum, qui cum Achille

Achille comparari debeat, omnique reprehensione vacet. Nepotem verò prorsus in Latinè scribendo divinum esse, eoque incomparabilem. Quo vero nomine Ciceronis epistolas Nepos tanti faceret, ipse in vita Attici totidem verbis promtum habere voluit.

Qui legat volumina epistolarum Ciceronis ad Atticum missarum, non multum desideret historiam contextam illorum temporum. Sic enim omnia de studiis principum, vitiis ducum, mutationibus reipub. perscripta sunt, ut nihil in iis non appareat, & facile existimari possit, prudentiam quodammodo esse divinationem. Non enim Cicero ea solum, quæ vivo se acciderunt, futura prædixit, sed etiam quæ nunc usu veniunt, cecinit ut vates.

Hinc porro judicari potest, cujus notæ Critici sint, qui historiam belli Trojani, quæ *Daretis Phrygii* nomen præfert, à Cornelio Nepote Latine conversam censuere. *Elegantia stili ductos* id fecisse Johannes Savaro, homo Gallus judicat. Haud vidi magis: cum qui vel primoribus labris bonos Latinitatis auctores attigit, historiam tam luculentam non nisi ab homine indoctissimo, qui nec minimum Latini sermonis gustum umquam hauserit, scribi potuisse statim agnoscat. Ita in omnibus pagellis ea se offerunt, quæ τῶν κοινοβίων claustra resipiant, aut Actuariorum cancellos nuper admodum refregisse videantur. Facilius multo intelligentibus fidem fecissent, si alteram historiam, cujus *Dictys Cretensis* auctor inscribitur, ad Nepotem retulissent, quippe ad cujus stili similitudinem illa proxime accedit, ut omnino Velleji, Valerii Maximi & Curtii ætate ab aliquo elegantis ingenii & judicii homine animi gratia & exercitationis scripta videatur, etsi nonnullis locis aliquid mali à mala ei objectum est manu, quod & belli Alexandrini scriptori, & aliis præterea contigit. Josias Mercerus, vir sane magnæ eruditionis acrique judicio, perfrivolis ducitur argumentis, ut eam post Constantini demum Magni ætatem scriptam putet. Scilicet in præfatione *Consularis Cretæ* fit mentio, quæ imperii appellatio est recentior. At enim Præfationem non ejusdem esse, cujus est historia, quivis non indoctissimus facile intelligat: quam haud dubie indoctus quispiam nugator subjecit. Tum in aliis scriptis codicibus, quos editi sunt secuti, non

Consularis, sed *Præses* legitur. nihil autem Mercerus affert, cur suo tantum codici credere alios postulet. qui quod quædam loquendi genera Latinæ linguæ puritate non satis digna in eadem historia legi censet, profectò se jam depontanum factum probat, quem jam domi se continere, nec suffragii ferendi in literarum Comitium ire par fuerit. Lib. 2. in prius editis legebatur:

Namque nostros multorum dierum navigatione aliquantum exhaustos maxime præsentia Telephi exanimavero. Et infrà: *Cohortati suos quisque acie conflixerat. Tum verò aliquantulum tracto certamine plurimi utriusque partis cadunt.*

Mercerus utrobique *In aliquantum* edidit, annotatque: *Ita libri, & sic sæpe noster, à cujus sæculo non est exigenda Latini sermonis puritas.* Sed primum falsum est, sæpe sic apud hunc scriptorem legi. nec enim præterea est locus in omni ea historia, ubi vocis *Aliquantum* idem usus sit. Deinde negare Mercerus nequit, nec suos libros nusquam corruptæ lectionis esse. Quid ergo est, cur auctorem id potius, quod in Merceri, quam quod in aliorum libris est, scripsisse accredamus? Tandem parum Mercerus doctrina sua & bonorum auctorum usu dignum facit, cum id damnare animum inducit, quod & regulis artis congruit, & locupletissimis se auctoribus tutari potest. Ut enim in Grammaticis docui, Quantum, Tantum, Multum, Paulum, Aliquantum, Immensum, regulariter cum præpositione *Ad* vel *In*, figuratè verò sine præpositione dicuntur, ut: *Quantum pater filio, tantum poëta ingenii sui partu gaudet. Avarus multum est ambitioso deterior. Senex est paulum ad rem attentior. Adolescens aliquantum animo omissior. Mons immensum editus.* In his omnibus præpositionem desiderari, plurima optimorum auctorum exempla vincunt. Livius 22. 27. *In tantum suam virtutem enituisse.* Virgil. *Nec puer Iliaca quisquam de gente Latinos In tantum spe tollet avos.* Juvenal. *In quantum sitis atque fames & frigora poscunt.* Plinius 10. c. 36. *Solutus columbarum volatus est in multum velocior.* Livius 29. 25. *Ad immensum augere aliquid.* Et 42. 15. *Dextera pars terræ labe in aliquantum altitudinis diruta erat.* Ubi genitivus *Altitudinis* non regitur ab *Aliquantum*, sed à suppresso nomine substantivo,

tivo, quod est *Negotium*, quod similiter in omnibus reliquis adjectivis jam enumeratis subauditur. Minus autem Syntaxin istam Mercerus mirabitur, si rationem ineat, eadem ista nomina in sexto casu nullo sententiæ discrimine usurpari solere: ut Terent. Heaut. *Paulo qui est homo tolerabilis. Pater aliquanto iniquior.* Et Phorm. *Ego isti nihilo aliter sum ac fui.* Sallust. Jugurt. *Cum vineæ paulo processerant, igne aut lapidibus corrumpebantur.* Cicero: *Quanto superiores sumus, tanto nos submissius geramus.* Idem: *Arrogantia ingenii multo est molestissima.* Senec. epist. 94. *Adspice quanto aliter unusquisque populo vivat, aliter sibi.* Livius extremo lib. 9. *Flavium aliquanto antea desiisse scriptum facere.* Justin. lib. 39. *Sed quanto Grypus abnuit, tanto soror accenditur.* In quibus omnibus præpositio A, & nomen *Negotio* subauditur, ut eodem sensu dicatur *Quanto magis*, & *Quantum magis*, *Quanto melior* & *Quantum melior*: quo posteriore Livius utitur lib. 3. 15. *Quantum magis juniores patrum plebi se insinuabant, eo acrius contra Tribuni tendebant.* Et lib. 44. 7. *Quantum longius procederet, eo majorem rerum omnium inopiam sentiens.* Atque hinc opinor, Mercerus intelliget, quam imperite ista Grammatici Adverbiis annumerent, quæ Præpositio eis præmissa Nomina esse clamet.

Aliud ejus argumentum est, quia libro 5. in suis exemplaribus legerit:

Priamus re cognita ad aram Iovis ante ædificiale confugit. annotatque: *Ædificiale pro ædificio sive regia Priami. Elegantia hujus sæculi.* Atqui nihil necesse est ita nos legere, ut libri ejus exhibent, sed potius ut alii rectè habebant: *Ad aram Iovis ædificialis confugit.* Id enim est ad aram *Iovis Hercæi*, quomodo alii Græcè dicere maluerunt, ut Ovid. in Ibin. *Cui nihil Hercæi profuit ara Iovis.* Hygin. fab. 91. *Paris in aram Iovis Hercæi insiluit.* Festus: *Hercæus Iupiter intra conseptum domus cujusque colebatur, quem & Deum penetralem appellabant.* Servius in Æn. 2. *Singula domus sacrata sunt Diis, ut Culina diis penatibus; Maceries, quæ ambit domum, Hercæo Iovi.* Itaque nihil Mercerus egit, cum probatæ Latinitatis laudem huic historiæ sententia sua abrogavit, ultroque gratiam ejus emendatione meritam effudit. qui non minus in eo alucinatur, quod cum libro primo membranarum suarum fide sic edidisset:

Poda-

Podalirius & Machaon, Æsculapio geniti, acciti ad id bellum ob solertiam medicinæ artis.

Annotavit, *Medicinam artem* dictam esse, ut *Terram Italiam, mulierem meretricem, Senectam ætatem.* Perperam scilicet Medicinam, Senectam & Meretricem, perinde ut Italiam, nomina substantiva esse credidit. nam *Senectus* participium esse, idemque significare, quod ὁ γηρῴσας, Priscianus veterum auctoritate satis probavit. Dicebant nimirum *Senectus vir*, *Senecta fœmina, Senectum corpus:* adeoque quoties *Senectam* pro Senectute legimus, *Ætatem* subaudimus, quod quidem Mercerus Servio credere poterat in Æn. 11. sic monenti: *Si dicamus* Senecta, *aut addendum* Ætas, *aut intelligendum. Meretrix* non aliam rationem habet, quam Genetrix, Victrix, Altrix, quæ adjectivorum instar esse nemini potest dubium. *Medicinam* porrò merum adjectivum esse, ut *Ars*, vel *Taberna* subaudiatur, quomodo tandem Mercerus tantus literator ignorare potuit? Legerat enim in Varrone lib. 4. de linguà latina: *Artificibus maxima causa ab arte, id est, ab arte medicina ut sit Medicus dictus, à Sutrina Sutor, non à medendo ac suendo.* Et lib. 7. *Taberna, ubi vænit caro, Laniena, ubi pelles, pella suena, ubi calcei, Sutrina dicitur.* Donatus in Adel. act. 4. sc. 2. *Veteres absolute dicebant Pistrinam, ut Sutrinam & Medicinam, ad Tabernam referentes.* Charisius lib. 1. *Pistrinum neutro dicitur, sed Lucillius fœminino extulit:* Media à pistrina, *ad Tabernam referens.* Ubi ridiculè Josephus Burcoscaliger postrema tria verba Lucilli esse credidit, quæ Charisij esse ex Donati verbis discere poterat. Hyginus fabula 274. *Ne quis servus artem medicinam disceret.* Plinius: *Hippocrates clarissimus medicinæ scientiæ.* Cæterum Varro in eo nil præter solitum nugatur, cum Medicum à medicina, & Sutorem à Sutrina derivatum affirmat, cum nec pueri jam ignorent, nomina in *Inus* exeuntia ab eo primigenii nominis casu, qui cadat in I, formata esse. Itaque cum à participio passivo *Sutus* factum fuisset *Sutor*, ab hujus postea tertio casu *Sutori* profectum est *Sutorinus*, & per syncopen *Sutrinus*, similiterque a verbo *Pinso* (priscis *Piso*, teste Diomede à Græco πτίσσω) participio *Pistus*, factum fuit *Pistor*, & à *pistori pistorinus* & *pistrinus*, à *Textori textorinus* & *textrinus*, à *Medicus, medici, medicinus*, à *Piscis, pisci, piscinus*, à *Rex, regi,*

regi, reginus, à *Sal, sali, salinus*. In *Salinum* ergo subaudimus *Vas*, In *Salina* vel *Taberna*, vel *Fodina*, in *Piscina* aqua. nam & *Petimen piscinum* Nævius teste Festo dixit. In *Regina* subauditur *Fæmina, filia, uxor*. Charisius: *Regina nullo modo recipiendum*, *nisi reciperemus* & *Reginum*. Itaque Virgilius Iliam vocat Reginam, nec secus Ariadnam, quod filiæ essent regiæ. Et Servius in illo Æn. 1. *Quod regia Iuno monstrarat*, Regia interpretatur regina. nempe ut à *Lux* est *Lucius*, & *Lucinus*, unde *Iuno Lucina*, sic à *Rex regius & reginus*. Etiam à *Taurus* exiit *Taureus* & *Taurinus*. nam ut ait Plinius, referente Servio in Æn. 9. *derivationes non habent firmas regulas, sed exeunt prout auctoribus placet*. Sed quid ago? vereor ne liber exeat, quæ fieri epistola cœperat, nisi manum de tabula. Vale ergo, virorum optime & doctissime, mihique merito tuo carissime, & præstantem spectatæque fidei Iurisconsultum Ludovicum, filium tuum, verbis meis salvere plurimum jube.

JOHANNI CIAMPOLO,

Summo Pontifici à Brevibus epistolis.

VI.

SCio te, vir Illustrissime, si quod tibi à munere tuo negotiosissimo tribuitur otium, non id philosophicis modò, & Mathematicis studiis consumere, sed & auctorum Græcorum aç Latinorum lectione oblectare consuevisse. Itaque minime ingratum tibi facturus videor, si te ad Senecæ lectionem vocavero, quem tibi in amoribus esse satis perspectum habeo. In ejus ludo de Claudii obitu ipsum vestibulum turpissimo mendo deformatum est, quod tot homines doctissimos, qui ei emendando operam dicarunt, non sustulisse, cum id nullo negotio videatur potuisse fieri, merito mireris. Totum locum hic subjiciam, ut facilius sit rei judicium.

Iam Phœbus breviore via contraxerat ortum
Lucis, & obscuri crescebant tempora somni,
Iamque suum victrix augebat Cynthia regnum,
Et deformis hyems gratos carpebat honores

Divi-

Divitis auctumni, visoque senescere Baccho,
Carpebat raras serus vindemitor uvas.

Puto magis intelligi, si dixero, Mensis erat October, dies tertius Idus Octobris. Horam non possum tibi certam dicere. Facilius inter Philosophos, quam inter Horologia conveniet. Tamen inter sextam & septimam erat. Nimis rusticè acquiescunt omnes poëtæ non contenti ortus & occasus describere, ut etiam medium diem inquietent. Tu sic transibis horam tam bonam?

Iam medium cursu Phœbus diviserat orbem,
Et propior nocti fessas quatiebat habenas,
Obliquo flexam deducens tramite lucem.

Claudius animam agere cœpit, nec invenire exitum poterat.

Non dubito, quin verba illa aliquid mostelli alere judices, *Nimis rustice aquiescunt omnes poëtæ.* Sic enim est in omnibus scriptis libris, non ut editur: *Acquiescunt oneri poëtæ.* Neque verò non subolere tibi arbitror, Senecam per occupationem id, quod sibi Lectorem ingerere posse intelligebat, verbis illis complecti voluisse. Vide ergo, num ductum literarum studiose persecutus ex *Acquies* rectè faciendum censuerim *Inquies*, ut totus locus ita legatur:

Inter sextam & septimam erat. Nimis rusticè, inquies: cum omnes poëtæ non contenti ortus & occasus describere, etiam medium diem inquietent, tu sic transibis horam tam bonam?

Sensus est, nimis rustice de obitu Claudii dictum esse, cum inter horam sextam & septimam contigisse. Horam tam lætam & auspicatam mereri ut versibus describatur. Si enim poëtæ omnes ita negotiosi sint in ortu atque occasu solis, atque etiam in meridie describendo, nullam certè excusationem Senecæ debere contingere, qui horam tam bonam versibus indictam abire sinat. Quid nunc? an etiam dubium habes, cum aut Princeps Cæsius, aut Palavicinus Marchio, aut Abbas de Comitibus more suo visum ad te veniunt, tecumque de literis, quarum scientiam cum pari generis nobilitate conjunctam habent, sermones cædere incipiunt, quin vel ludibundus nec ulla Euclidis tui demonstratione subnixus hoc eis παράδοξον persua-

ſuadeas, me quamvis ingenio tardiorem aliquid tamen in literis perſpexiſſe, quod tantorum virorum, qui priores Senecæ manus admoverunt, acumen prætererit? neque tamen plus mihi cordi eſt, ut ea de re, quam de meo erga eoſdem ſtudio atque obſervantia fidem eis facias: quos etiam ut verbis meis ſalute plurima impertiaris rogo, ac te quoque ipſum cum Achate tuo, amoribus noſtris, Georgio Conæo ex ſeu ſententia valere beneque rem gerere cupio. Mediolano poſtrid. Kal. Maji. M. DC. XXVIII.

OCTAVIO VALENTI Mantuano.

VII.

NOn heri demum aut nudius tertius Virgilii verſus corrumpi cœptos eſſe, auctoribus ſatis, opinor, luculentis didicimus. Ut enim alios mittam, Agellii noctium Atticarum ſcriptoris lib. I. cap. 21. verba ſunt:

> *Verſus iſtos ex Georgicis Virgilii plerique omnes ſic legunt:*
> At ſapor indicium faciet manifeſtus, & ora.
> Triſtia tentatum ſenſu torquebit amaro.
> *Hyginus autem non hercle ignobilis Grammaticus in Commentariis, quæ in Virgilium fecit, confirmat & perſeverat, non hoc à Virgilio relictum: ſed quod ipſe invenerit in libro, qui fuerit ex domo atque familia Virgilii,* torquebit amaror.

Servius etiam de hoc verſu Æn. 12. *Filia prima manu flavos Lavinia crines,* ita commentatur:

> *Antiqua lectio* Floros *habuit, id eſt, florulentos, pulchros, & eſt Ennianus ſermo. Probus vetus Grammaticus ſic annotavit:* Neotericum erat, Flavos. Ergo bene Floros. nam ſequitur: Et roſeas laniata genas.

Ejuſdem Servii non multo poſt verba hæc legimus:

> *Vera & antiqua lectio hæc eſt:* Inter ſe coiiſſe viros, & cernere ferro. *nam Ennium ſecutus eſt, qui ait:* Olli cernebant

bant magnis de rebus agentes. *Posteritas capit legere — & decernere ferro. Secundum quam lectionem Synalœpha opus est, ut sit,* Inter se coiisse vir' & decernere ferro.

Sed & prius eodem libro ad hunc poëtæ versum, *Velati lino & verbena tempora vincti*; sic idem Servius annotarat:

> *Caper & Hyginus hoc loco dicunt lectionem esse corruptam, & Virgilium ita reliquisse confirmant:* Velati limo. *Limus autem est vestis, qua ab umbilico usque ad pedes propa* (lego, Popæ) *tegebantur. Hæc autem vestis habet in extremo sui purpuram Limam, id est, flexuosam. unde & nomen accepit. nam Limum obliquum dicimus.*

Et Æn. 4. ad hæc verba, *— si te Carthaginis arces Phœnissam, Lybicaque adspectus detinet urbis*, de lectionis varietate sic monet:

> *Sane quidam in novis & emendatis libris pro* Detinet, Demeret, *inventum asserunt. nam & Ciceronem Philip. 1. ita ajunt dixisse:* Putasne eum immortalitatem mereri voluisse.

Similiter in hoc versu Æn. 2. *Præcipitare jubent, subjectisque urere flammis*, non eamdem omnium codicum scripturam esse sic testatur Servius:

> *Antiqua exemplaria non QVE, sed VE, habere inveniuntur. VE, enim proprium significatum habet, ut interdum pro VEL accipiatur.*

Possem multo plura eandem in rem veterum testimonia afferre, sed etiam istis me facile tibi, homini ingenioso & erudito, id quod habeo propositum, probaturum confido, minime scilicet temerariam videri debere conjecturam meam de hoc Virgilii loco, qui principio divinæ Æneidos legitur:

> *Musa mihi causas memora, quo numine læso,*
> *Quidve dolens regina Deum tot volvere casus*
> *Insignem pietate virum, tot adire labores*
> *Impulerit. tantæne animis cælestibus iræ?*

Hoc loco verè satageus est Servius, mirificéque se torquet in expedienda sententia verborum, *Quo numine læso.* Primò arbitratur, *Quo* significare In quo, In qua causa, aitque septimum esse casum, & communem elocutionem, cum dicimus *Quo te læsi*, in quo Grammaticorum solemnia delirat. Semper

per enim Ablativus à præpositione vel expressa, vel suppressa regatur necesse est, velut coram non semel tibi demonstravi. Deinde autem *Quo numine*, ut adjectiva & substantiva conjungenda putat, ut sensus sit, Quodnam numen Junonis ab Ænea læsum fuit, cum varia sint ejus numina? Est enim Juno Lucina, est Curitis, est Regina. Tandem ex aliorum sententia separandum Junonis numen à cæterorum numinibus censet, ut quærat poëta, quodnam aliud numen, præter Junonem, læsum fuerit, tanquam scilicet Juno injurias non suas, sed alii alicui deorum factas persecuta sit, quod quam sit abhorrens ac ridiculum, qua es judicii acrimonia, sponte tua te intelligere certum habeo. Vide autem, quam plana & expedita res omnis futura sit, si poëtæ verba, ut sæpe alias, item hoc loco depravata fuisse, ac nulla pæne mutatione sic legenda esse concedamus: — *quo nomine læsa*. Nam *quo nomine* est qua causa, qua re, seu qua de re. Suetonius Galba cap. 16. *Subinde jactavit, legere se militem, non emere consuevisse. Atque eo quidem nomine omnes qui ubique erant milites exacerbavit.* Illo scilicet nomine læsi, ea causa exacerbati fuêre milites, quod ita Claudius jactasset. Servius Sulpicius apud Ciceronem 4. famil. epist. 5. *Quid est, quod tu aut filia tua cum fortuna hoc nomine queri possitis?* Ipse quoque Cicero 2. de Finibus cap. 7. *Qui cum luxuriose viverent, à summo philosopho non reprehenderentur eo nomine.* Quærit ergo poëta, quo nomine exacerbata, quo Æneæ facto læsa, quidve graviter ferens Juno Æneæ tam addita infestaque fuerit. in quo periculum non est, ne per tautologian aliter atque aliter rem eamdem extulisse verbis judicetur: quod tamen si fecisset, non esset, cur eum copiæ suæ pœniteret. Sed profecto aliud lædi est, aliud dolere: nam & usuvenire potest, ut doleat, qui læsus non sit; & rursum, quem quis læserit, æquo sit animo, nec quicquam ea in re commoveatur. De hoc Paradoxo nostro quid tui sit judicii certior fieri à te studeo. Interea vale, Vir nobilissime officiique plenissime, meque tui ac tuorum omnium merito vestro amantissimum mutue amare perge. Mediolano postrid. Cal. Maj. anni M. DC. XXVIII.

BALDUINO DE MONTE Simoncello.

VIII.

Etsi scis, ferre non soleo eorum audaciam, qui præ corrigendi pruritu quicquid ipsis rectè habere in bonis auctoribus visum est, in medicinam abripere audent, ac vel invitis libris omnibus immutant: In Plauto tamen scripturam quamdam, quam omnes antiqui & novi codices præferunt, contra omnium doctorum hominum opinionem tam soluto liberoque animo mutare ausim, ut prorsus nihil verear, ne quis in eo mihi intercedere, aut judicium meum reprehendere animum inducat. Amphitruonis act. 1. scena 2. legitur:

Sed Alcumena hujus honoris gratia
Pater curavit uno ut fatu fieret,
Vno ut labore absolvat ærumnas duas,
Et ne in suspicione ponatur stupri,
Et clandestina ut celetur suspicio.

Hujus loci postrema vox *Suspicio* non immerito multis mendæ suspicionem movit: nec enim expedire queas, quid sit clandestinam cælare suspicionem, cum suspicio semper sit clandestina, *in pectore quippe alieno sita*, ut idem in Trinum. habet Plautus. Sine dubio aliquid clam factum cælari debere Mercurius significare voluit: quid autem clam in Amphitruonis domo gestum fuerit, Plautus infra act. 5. sc. 1. ancillam sic eloquentem facit: *Iupiter se dixit clam cum Alcumena consuetum cubilibus.* Hoc ipsum ergo est, quod Jupiter cælatum voluit. Itaque Donatus in Terentii Adelph. act. 4. sc. 5. hunc Plauti versum laudans pro *Suspicio*, legit *Consuetudo.* Interpretans enim illa Comici sui verba: *Qui cum illa consuevit prius*, quo loco Consuescere εὐσχημόνως sive honestè ponitur pro *Rem habere*, addit pro exemplo: *Vt Plautus, Et clandestina ut celetur consuetudo.* Atqui versus non petit vocem *Consuetudo*, cum sit Jambicus Senarius. Itaque pro *Consuetudo*, repono *Consueto*, ne fraus fiat legi pedariæ. Rectè id porrò à me fieri Festus, vel potius Verrius Flaccus præstiterit, cujus hæc

hæc verba ſunt: *Conſuetionem Plautus pro conſuetudine dixit.* Ecquem jam alium lectionis meæ fundum & auctorem à me requiras, aut quem codicem quis Verrii teſtimonio opponere audeat? nam quod ad Donatum attinet, etiam ille ſine dubio *Conſuetio* ſcripſerat, ſed quod vox inſolens videretur, ab aliis poſtea fuit interpolata. Faceſſere ergo jam alii cum ſuo *Suſceptio*, alii cum *Suſcipio*, alii cum *Huc itio*, poſſunt, quæ nihil ſunt niſi ægrotorum ſomnia, quod te quoque, Vir illuſtriſſime judicaturum, perſuaſum habeo: qui cum cæteros locupletes linguæ Latinæ auctores multum lectitaſti feliciterque ſtilo imitaris, tum verò Plautum habes familiariſſimum. Cæterum quoniam de *Conſueſcendi* verbo mentio incidit, conſiderare te hunc Cornelii Nepotis locum velim in Alcibiade:

Quem barbari miſſis telis interfecerunt. At mulier, quæ cum eo vivere conſueverat, muliebri ſua veſte contectum ædificii incendio mortuo cremavit.

Mihi quidem dubium non eſt, quin verbum *Vivere* hinc circumſcribi tollique debeat, tamquam gloſſema ab aliquo ſciolo invectum atque inculcatum, qui non ſatis magnum bonorum auctorum uſum haberet. Illi enim *Conſueſcere cum aliquo* per Ellipſin honeſtè dicebant, ſubticentes *Rem habere.* Hoc ex allatis Plauti & Terentii locis jam patet, quibus addere libet Cæcil. Plotio: *Vxor ait, me cum ancilla mea conſuetum.* Et Ciceron. Verrin. 5. *Huc omnes mulieres, quibuſcum iſte conſueverat, conveniebant.* Et iterum Terent. Hecyr. act. 4. ſc. 1. *Si is poſſet ab ea ſeſe derepente avellere, cum qua tot conſueſſet annos, non eum hominem ducerem.* Ubi Donatus: *Conſueſſet proprie dicitur in ſtupro*, qui etiam in hoc loco Phorm. act. 1. ſc. 3. *Expecto quam mox veniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem. Nota*, inquit, *proprietatem*: *nam* Conſuetudo *ſpecialiter de coitu dicitur.* Plautus iterum Ciſtel. act. 1. ſc. 1. *Sed tune umquam cum quiquam viro conſueviſti?* In qua ipſa ſcena conſimiliter à meretrice de matribusfamilias dictum videmus: *Viris cum ſuis prædicant nos ſolere, ſuas pellices eſſe ajunt.* quo exemplo de meritoriis pueris Pſeud. act. 3. ſc. 1. *Neque ego illud poſſum, quod illi poſſunt, qui ſolent.* qui ſcilicet ex eo *Soliti* vocabantur. Eadem Pſeud. act. 4. ſc. 7. *Etiamne facere ſolitus es puer. S I. ſcilicet ſolitum eſſe.* Sed vereor, ne tibi merito *m-*

ἐλεγχος videar, qui hæc apud te prædicem, quæ tu alios non minus, quam illa, quæ magno cum supercilio de superiore loco Philosophi præcipiunt, docere possis. Itaque verbum non addo. Vale.

JOHANNI BAPTISTÆ DONIO Florentino.

IX.

NOn dubito, quin legendis veteribus Grammaticis sæpe eos longe aliter auctorum verba recitare deprehenderis, quam in ipsis eorum libris leguntur. Ego quidem ex facili non unum ejus rei specimen edere queam, si necesse sit. Sed ea re apud te virum Græcè & Latinè doctissimum omnisque antiquitatis cum primis peritum merito supersedeo, justam περιεργίας ac supervacuæ operositatis notam veritus. De causa tantum, qua id contigerit, quid mihi videatur, aperire libet. Sæpe ergo usuvenisse comperi, ut in illis auctorum exemplaribus, quæ compluribus pòst sæculis fuere descripta, sive sciolorum audacia, sive librariorum imperitia aut oscitantia, ea, quæ Grammatici ex emendatæ scripturæ codicibus recitarant, depravarentur. Alias ipsorum quoque Grammaticorum libros vitiose descriptos fuisse comperi, ut eorum verba ultro ex auctoribus emendari debeant. Sed non parum sæpe memoriola vacillarunt & alucinati sunt Grammatici, ut non inspectis auctorum libris verba eorum referrent, non quomodo ea ibi legerant, sed quomodo sibi legisse videbantur. Hoc innumeris Donati, Servii, Nonii; aliorumque exemplis planum facere possem, sed duobus hoc tempore contentus ero. Priscianus cæterum minimè oscitator lib.9. ut doceat veteres à *Seneo* participium præteritum *Senectus* formasse, quod significaret ὁ γηράσας, id est, is qui jam consenuit, hæc Catulli verba laudat; *Sed hac fuere non recondita senecta quiete*, φεῦ τοῦ παροράματος. En umquam quemquam plus luscitiosum aut stultividum vidisti! In Catullo enim legitur; *Sed hac prius fuere, nunc recondita Senet quiete.* nec verò aliter legi res finit,

cum

cum puri sint Jambi; quo majus Prisciani flagitium est, quod versus retentu tam faciles effluere sibi passus fuerit.

Nullo genere excusabilior est Junii Phylargirii, perveteris & eruditi Virgiliani interpretis alucinatio in laudando Plauti versu. Hæc enim poëtæ verba Georg. 2. explanans, quæ malorum Medicorum usum docent: — *animas & olentia Medi Ora fovent illo & senibus medicantur anhelis*, ita commentatur:

> *Olentia, ad animas est referendum, & subaudiendum Male olentia. Sic Plautus in Milite: Tum in Apulis non sum natus, non sum animata.*

Vult docere *Animatus* à Plauto dictum pro malè animatus, sive, qui malam aut fœtidam habet animam, *plenior puta alii ulpicique quam sint Romani remiges*, ut Plautus Pænulo loquitur, qualesque veteres Romanos omnes fuisse Varro Bimargo sic dixerat:

> *Avi & atavi nostri, cum allium ac cepe eorum verba olerent, tamen optime animati erant.*

Primum verò permira res videtur, non animadvertisse Grammaticum, se Solœcismum in Plauti versu admittere. Si enim prius rectè legit, *In Apulis non sum natus*, posterius certè non *Animata*, sed *Animatus* legere debuit. Deinde autem multo aliter in Plauto hodie legimus, hoc puta modo:

Post Ephesi sum natus, non in Apulis, non sum in Vmbria. qui ergo factum putabimus, ut Grammaticus pro *Non sum in Vmbria*, nobis repræsentaverit *Non sum animata?* Hoc est nimirum, quod docere à primo institeram, Grammaticum vel oculis minus sincerè usum, vel memoria falsum fuisse. Plautus enim ita scripserat: *Non sum Animula*, aut certè *Animulæ*, id est, non sum natus Animulæ, aut non sum ab Animula, sive Animulas, quomodo apud eundem Plautum est, *Hospes Zacyntho*, pro à Zacyntho, apud Terentium *Anus Corintho* pro à Corintho, apud Lucillium *Sargus Ægypto* pro ab Ægypto. Jam Philargyrius aut oculis alucinatus pro *Animula Animata* legerat, aut saltem cum diu locum non inspexisset, ita sibi legisse visus fuerat, quando occasione verbi *Olentia* Plautini versus ei in mentem venit. Sed hoc loco, nisi me fallit, scire avebis, quo tandem divinationis genere usus,

Plautum ita, ut dixi, ſcriptum reliquiſſe compererim, cum in omnibus ejus editionibus nec minimum ejuſcemodi lectionis exſtet veſtigium. Accipe ergo quæ me veſtigia ad indagandam eruendamque veram lectionem tulerint. In membranis nonnullis, *Non ſum in imula*, ſcriptum compereram, quemadmodum & alii ſibi in quibuſdam libris inventum fatentur. quam lectionem cum illo Philargyriano *Animata* contendenti venit in mentem, quod apud Feſtum legere memineram: *Animula, urbs parvarum opum in Apulia.* His argumentis fretus adeo nihil de lectionis, quam poſui, veritate dubito, ut nihil umquam Apollinem ex tripode verius certiuſque reſpondiſſe perſuaſum habeam, idemque ipſum tibi quoque viſum iri magnopere mihi pollicear. Vale

Viris Clariſſimis & Præſtantiſſimis D. Antonio Quærengo, Hieronymo Aleandro, Auguſtino Maſcardo, Fabio Leonidæ, Hieronymo Moricuccio, Julio Roſpibioſo, Aſcanio Belmiſſerio, Paganino Gaudentio cæteriſque Academicorum Romanorum.

X.

PRiſcianus extremo libro decimo de Hadriano Imp. commemorat, eum per literas conſuluiſſe Velleium Celerem, quomodo *Ambitus* cum eſt participium paſſivum à nomine diſtinguatur, eique reſponſum à Grammatico fuiſſe, alterum ab altero cum declinatione, tum tenore, id eſt, mediæ ſyllabæ quantitate diſcerni, quia ſcilicet *Ambitus* participium ſit ſecundæ declinationis, mediamque habeat productam, nomen vero ſit quartæ declinationis & media correpta. Atque hoc

hoc Priſcianus probat,& vſu confirmari putat. Sed unus Ovidii verſus, *Juſſit & ambitæ circumdare litora terræ,* non ſatis probat, ut id uſu receptum credamus, cum præſertim ratio ei palam repugnet. Omnia enim reliqua participia verborum ex *Eo* & præpoſitione compoſitorum I habent breve, ut ipſe Priſcianus de *Aditus, Abitus, Exitus, Initus, Obitus, & Præteritus* recitatis poëtarum verbis demonſtrat. Itaque frivola eſt ratio illa Priſciani differentiæ cauſa factum dicentis, ut *Ambitus* nomen eſſet media brevi, *Ambitus* verò participium eadem producta. Cur enim magis in hoc, quam in cæteris nomen à participio diſcerni oportuerit, nulla profectò reddi cauſa poteſt. Itaque Scaurus vetuſtiſſimus Grammaticus non minus in participio *Ambitus*, quam in nomine mediam brevem eſſe ſtatuit. Aut igitur omnia me fallunt, aut Hadrianus etiam ob iſtam Velleii ſententiam ſatis habere cauſæ ſibi viſus eſt, cur *Grammaticos* more ſuo *velut doctior rideret, contemneret, & obtereret.* Verum quicquid de illo ſit, de Ovidio nobis minime negligendum videtur, quemadmodum crimine eum liberemus, cujus quidem rei in libro de cauſis linguæ latinæ mihi eveniet occaſio. Sed cum artis poëticæ non ſim æque peritus, veſtrum velut augurum Collegium capiundum mihi viſum eſt, quos honori ſummi & ingenioſiſſimi poëtæ hoc daturos confido, ut hac de re capita conferatis, mihique quid vobis viſum ſit pro illo dici à me debere, ſignificare ne gravemini. Valete ſæculi lumina, mihique favete nominis veſtri ſtudioſiſſimo. Mediolano, a. d. 22. Martii 1628.

IISDEM.

XI.

De voce *Ambitus*, viri clariſſimi, ſuperiori menſe ad vos retuli, quidque Hadriani Imperatoris quæſito reſpondendum cenſeretis, fieri certior à vobis ſtudui. Sed inter moram iſtam aliquid ipſe commentus mihi videor, quod niſi me animi fallit, nullo negotio etiam ei, qui multis partibus ſit Hadriano captioſior, probare poſſim. *Ambitus* videlicet mediam habet ancipitem: nam I per ſe & ex natura ſua brevis

est, velut ex cæteris participiis *Aditus*, *Abitus*, *Exitus*, *Initus*, *Obitus & Præteritus*, itemque ex nomine *Itus* discimus, quo Lucretium usum videmus: *Nec sentimus itum cujusvis cumq; animantis*. Hoc autem fortuitum est, & ab eventu, quod eadem I, in *Ambitus* produci potest, quoniam ei accidit, ut ex præpositione loquelari *Ambe*, postrema vocalis E, non elidatur per Synalœpham (id quod tum fit, quando Ambitus I correpta effertur) sed cum consequente vocali I, in unam diphthongum coalescat. Est enim *Ambe eo*, *Ambeo*, & inde natum *Ambio*, idem quod *Circumeo*. Festus *AM, præpositio loquelaris significat Circum, unde Servus ambactus, id est, circumactus dicitur. Sumtum ex Græca præpositione, quæ est ἀμφὶ & significat Circum.* Varro de lingua lat. lib. 6. *Ambages profectum est à verbo Ambe, quod est in Ambitu, Ambustum, quod circumustum est. Ancilia dicta ab Ambecisu, quod ea arma ab utraque parte incisa.* Sicut ergo ex *Circumitus* factum est *Circuitus* I brevi, ut apud Senecam Medea: *Orbem circuitis cornibus alligat.* Similiter *Ambitus* I correpta dicere oportet, si quatuor syllabis proferatur. Sin quis tribus efferat, aut E per Synalœpham elidit, ut fit in *Ambadedere* & *Ambustus*, & tum I, corripi necesse est, velut natura breve: aut E, non exteritur, sed cum I sequente coit in diphthongum, quæ jam dichtonos est, ac velut longa duo aufert tempora, quod ipsum in *Circuitus* usuvenire potest. Recte enim dixero, *Alcidæ immenso tellus circuita labore*, ubi I longum est ex eventu seu per accidens, quoniam cum V antecedente in diphthongum concrescit. Sed si quis V elidat, I brevis manet, velut in *Circitor* videre est, qui est *Circuitor*, qua voce non Jurisconsultos modò & Vegetium usos videmus, sed & poëtam in libero carmine: *Quid mecum tibi circitor moleste?* Ad idem porrò exemplum *Ambitor* dicebatur I brevi, quod postrema præpositionis litera esset elisa. Servius in Æn. 4. *Ambitores dicuntur, qui, ut honores consequantur, discurrendo & rogando suffragia anquirunt.* Nihil autem refert, quod in *Ambitus*, cum mestia producitur, E scribi non solet, siquidem veteres in I longo semper diphthongum pronunciasse scimus, sic tamen ut I tempus integrum, E non nisi dimidium, vel potius tertiam temporis unius partem absolveret, ita ut Velio Longo teste,

sonus

sonus ejus ad aures fere periret. Quo pacto quod prius *Leiber*, postea *Liber* scribi fuit solitum, nullo quamvis enunciationis discrimine, quoniam scilicet I longa semper diphthongi sono efferebatur. Ita planum fit in *Ambitus*, cum media longa est, E inesse, idque propterea contingere, quod præpositio, ex qua vox conflata est, nullam postremæ suæ literæ elisionem passa sit. Ac de hac quidem re sic ego censeo. Vos tamen, viri clarissimi, si meliorem tuleritis sententiam, vestra rata esto, mea nulla esto. Valete Mediolano a. d. 26. April. anni 1628.

PETRO VICTORIO
Florentino.

XII.

PLures in Hetruria vestra aquas calidas earumque alias ad alium usum idoneas jam tum sua ætate fuisse Varro lib. 8. de lingua lat. literis prodidit. Eorum tamen celeberrimas fuisse Clusinas, opidulo Sancti Cassiani subjectas, Horatianus ille versiculus fidem facit. *Qui caput & stomachum supponere fontibus audent Clusinis*——

Harum Tibullus lib. 3. eleg. 5. hoc modo commeminit:

Vos tenet, Hetruscis manat quæ fontibus, unda.
Unda per æstivum non adeunda canem.
Nunc autem Sacris Bajarum Maxima lymphis,
Cum se purpureo vere remittit hiems.

Et infra.

At vobis Tuscæ celebrantur numina Nymphæ,
Et facilis lenta pellitur unda manu.

Significat nonnullos thermis innatare, quod ipse quoque abhinc circiter triennium facientes vidi. Sed tertio versu tenebræ sunt, quas vir ingenio & eruditione præstans Achilles Statius hac explanatione dissipare conatus est: *Hetruscæ quidem aquæ nullo modo per æstatem adeundæ; at nunc, id est, vere ineunte, etiam ipsis Bajarum aquis maximæ atque optimæ viden-*

dentur. Dandi enim casu, Sacris lymphis, *positum accipio. Quo sane modo difficultas omnis tollitur, qua multos exercuit, eoque adegit adeo, ut veterem lectionem commoverent, multaque inepta & commentitia inculcarent.* Sed mihi quadam die cum bene mane potum ad fontes illos equo veherer, meque loci hujus Tibulliani sententia exersitum haberet, in mentem venit minima literarum mutatione pro *Maxima Proxima* legendum videri. Ita sententia erit perspicua, proximam Puteolanis thermis laudem Clusinas vindicare. Non dissimiliter Virgil.—*ProximaPhœbi Versibus ille facit.*—Et Propert.lib.1.eleg. 13. *Nec mirum, cum sit Iove digna, & proxima Leda.* Et eleg. 20. *Est tibi non infra speciem, non nomine dispar, Thiodamanteo proximus ardor Hyla.* Ipse quoque Tibullus lib. 4. *Valgius æterno propior non alter Homero.* Hanc tamen conjecturam meam tui, vir optime, facio judicii, cujus ego & eruditionem suspicio & exosculor humanitatem, teque à magno illo proavo tuo, literarum quondam principe, minime degenerare gratulor. Vale, meque ut cœpisti, porro etiam redama. Mediolano proprid. Non Maj.

GUILELMO MOONSIO I.C. Sereniss. Principum Electorum Coloniensis & Bavari Consiliario.

XIII.

ITa est, vir clarissime, non semel tibi coram probavi. Valde propitias & quarumvis fabularum capaces auriculas in Batavis tuis Josephus Burdoscaliger invenerat. Ut enim alia multo plurima prætermittam, quorum familiam duxerit, quod eis se Scaligerum & ab illis Veronæ principibus oriundum persuasit, quem nos ex infima Veronensis plebis fæce, velut ex sterquilinio & Burdonio fimeto Scarabæum exstitisse, luculentissime demonstratum novimus: de Propertii quidem patria tam absurda, nec solum manifeste falsa, sed & indocta, ac neque in eo, qui sit in literis infimatum unus, ullo pactu toleranda popularibus illis tuis obtrusit, ut aurem Batavam

tavam eis non immerito opprobari te ipsum judicaturum certus sim. Propertii versus sunt lib. 4. eleg. 1.

Vt nostris tumefacta superbiat Vmbria libris,
Vmbria Romani patria Callimachi.
Scandentes si quis cernet de vallibus arces,
Ingenio muros æstimet ille meo.

Hic satis significat patriam suam in planitie esse positam, cujus arces sive turres de valle consurgentes longe sint conspicuæ, neque tamen æquè turres ejus, lateritio quamvis muro insignes, ac suum ingenium in ea eminere. De muro illo Plinius quoque sic meminit lib.35. cap.14. In *Italia quoque lateritius murus Arretii & Mevaniæ est. In* eadem Elegia hæc Genethliaci ad ipsum Propertium verba sunt, ut quidem in melioris notæ codicibus Joh. Metellus Sequanus perscripta invenit:

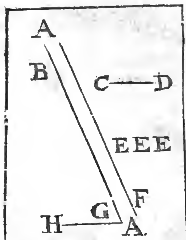
Vmbria te notis antiqua penatibus edit.
Mentior, an patriæ tangitur ora tuæ?
Qua nebulosa cavo rorat Mevania campo,
Et sacer æstivis intepet Imber aquis,
Scandentique altus consurgit vertice murus,
Murus ab ingenio notior ille tuo.

Quis jam relictus est dubitandi locus, quin Mevania sit Propertii patria, illa, inquam, cujus celsa turris lateritio muro imposita etiam ex longinquo in magna campi planitie cerni possit? *Imber sacer* fuit fons aquæ calidæ muro inclusus, cujus etiamnum præclaræ visuntur reliquiæ, quas sibi visas affirmat politissimi ingenii Theologus Josephus Paulus Meronus, ac thermarum illarum nomen nonnihil, ut fit, depravatum hodie quoque usurpari. *Inversato* enim vel *Imbersato* appellant. Fieri potest, ut aquæ illæ fistula imbris modo desuper expressæ nomen ei *Imbris sacri* pepererint. In vulgatis libris est: *Et lacus æstivis intepet Vmber aquis.* Sed certissimum est nullum in universo illo campo latissime patente lacum inveniri, & aquas Clitumni fontis in eodem campo *lato gremio* (ut Plinius minor ait) *patescentis* esse gelidissimas, ita ut eodem Plinio teste *rigor earum nivibus certet*, cujus quidem ipse priori anno magna cum voluptate experimentum cepi. Cum enim à meri-

die

die in maximis caloribus æstivis ac ſimul quartanæ ignibus inflammatus ad fontis ejus gurgitem perveniſſem equos & rhedam, in qua æger cubabam, bene diu conſiſtere in eo juſſi, hauſtamq; ex ipſis ejus venis aquam puram & vitream avidiſſime obduxi. Burdo tamen ſumma vi contendit, vitreum hunc & pellucidiſſimum Clitumni fontis gurgitem eſſe tætrum & ſulphureum illum Vadimonis Lacum, nihil niſi fœdos ſerpentes ac teſtudines continentem & carbones ſubinde ex inferorum, credo, fornacibus ſubvectos ejectantem. Hoc amplius vero poſtulat, ut aquæ Clitumni non ex terra *pluribus venis exprimantur*, quod Plinius idem ſcribit, & omnes quotquot Spoletio Fulginium verſus iter faciunt oculorum manuumque teſtimonio verum eſſe comperiunt, ſed *ex Vadimone emittantur.* Tantumne eſt, inquies, an alia etiam monſtra ac potenta loquitur? Ille verò loquitur, & nullo quidem genere jam expoſitis tolerabiliora. Dum enim Vadimonem à Propertio *Vmbrum lacum* vocari contendit, ingenti prodigio agrum Stellatinum cum lacu illo Vadimonis ex Hetruria trans Tiberim in Umbriam tranſportat, & in loco quadraginta quaſi paſſuum millibus remoto collocat. Adhæc Ameriam à campis Mevanatibus contingi, ex eaque Clitumnum deſpectari confidentiſſime pronunciat, cum eam à Clitumni fonte non minus viginti paſſuum millia diſſidere, multoſque altiſſimos montes interjectos eſſe conſtet. Nec enim hæc de campis Gurguſtidoniis eſt controverſia, aut de Thomæ Mori Utopia; ſed de iis, quæ pæne in conſpectu urbis Romæ cujuſvis oculis, niſi qui ſit iis captus, ſubjecta ſunt. Qui Geographorum principis Clyverii Italiam antiquam conſulere volent, de re tota exploratiſſimo judicium facient, & ad confutandos tam portentoſos errores verbum amplius addendum non putabunt. Sed quibus ejus libri copia non eſt, ex ſubjecta figura nihilo deterius judicare poterunt.

Tiberis

a a Tiberis fluvius.
b Perusia in Hetruria.
c Mevania urbs in Umbria.
d Fons Clitumni.
e e e Montes inter Mevaniæ campos & Ameriam
f Ameria in Umbria.
g Castellum Amerinum in Hetruria.
h Lacus Vadimonis in Hetruria.

Perusiæ mentionem non alia de re mihi facere hic visum est, nisi ut minore negotio intelligantur versus extremo libro primo, quibus patriam suam Propertius Perusiæ finitimam esse hoc modo significat:

Proxima supposito contingens Umbria campo
Me genuit, terris fertilis uberibus.

Sensus est: Ego in ea Umbriæ parte natus sum, quæ contingit loca proxima campo illi, qui Perusiæ est suppositus, quoniam inter campum illum & loca patriæ meæ contigua non nisi Tiberis interest. Passeratius veniam meretur, cum velut cæcus nihil inter Perusiam & Ameriam facit discriminis. Nec enim est hominis capti oculis alba signare linea. nihil se erraturum credidit, si ducem sequeretur Burdonem, tam *oculatum* vel delicioló illius teste hominem: cujus etiam opera contigisse suspicio est, ut ex Clyverii libro circumscriberentur & inducerentur ea, quæ ab illo detegendæ multiplici Burdonis inscitiæ scripta fuisse veri est simillimum. Nec enim perinde ut exoleti illi & in Burdonio lectulo intercutiti, stupro doctus evaserat, ut suam in eo existimationem verti crederet, Hammonis fonte relatum aut Pithiæ redditam ex oraculo vocem credi, quidquid impurata illa & furiosa bellua temere evomuisset. Cedo si vel ego, vel Italus quispiam tam flagitiosos errores literis consignassemus, quas non cinædorum istorum histo-

historias porrecto jugulo audire necesse haberemus? Jam verò talia Scaliger designavit, genus illud Deorum, vir per omnia Diis, quam hominibus similior, quem unum longe plura, quam quotquot fuerunt, sunt aut erunt Papistæ, scivisse prorsusque ἀνεξαπάτητον fuisse ab omnibus credi plurimum in omnem partem totius Calvinismi interest. Itaque vocem mittere nefas fuerit, quæ ad minuendam Herois hujus opinionem vel minimum momenti factura videatur. Nimirum hoc illud est, cur nihil in Clyverio pro patria Propertii adversus Burdonis furias disputatum legamus. Sed non ego hac causa minuero, quæ facio, ut ne quid scilicet auctoritas hominis ad generum Cereris jam olim amandati causæ Ecclesiæ Catholicæ fraudi esse, aut aliis errorem probare possit. Age ergo animum parumper attende, & ipsa Burdonis verba accipe, quibus de Propertii patria à se uno demum inventa gloriatur. *Procul dubio* (inquit) *hactenus ignorata fuit patria Propertii: nam quod Mevaniam, quæ hodie* Bevagna *dicitur, putant, falluntur.* Et infra: *Quare & cujas esset Propertius, & quis sit lacus Umber, & quæ hic accipienda sit Mevania, primi indicavimus. Denique meo periculo Amerinum fuisse Propertium, omnes mihi concedant necesse est.* Quid pote confidentius? Necesse est, inquit, omnes mihi concedant, Propertium non Mevaniensem, sed Amerinum fuisse. Nunc quæ argumenta eam in rem dicat, porro percipe.

Propertii patria, ait, *est in monte sita.*
Mevania non est in monte sita.
Mevania igitur non est Propertii patria.

Assumtio nullius probationis indiget. Propositionem jam satis scio ex iis, quæ supra recitavi, falsitatis condemnas. Dixerat quippe Propertius, arces patriæ suæ non in clivo esse, sed *de vallibus scandere*, sive in editum extolli. At Burdo ad ravim usque oggannit, eam in colle aut edito clivo sitam à poëta prædicari. *Cum poëta* (inquit) *manifeste dicat, patriam suam in colle sitam, quomodo Mevania, quod opidum in planitie situm est, erit ejus patria?* Et iterum: *Patria Propertii in clivo fuit.* Et tertium: *In montanis patriam suam ipsemet constituit.* Et quartum: *Suam patriam in colle ponit.* Jam si quæras, ubinam hoc Propertius dixerit, cum ejus rei in versibus supra recitatis

tis ne minimum quidem vestigium, sed contrarium potius appareat: duo tibi poëtæ loca afferet, quibus sibi, quod ipse consomniavit, planissime expressum persuasit. Primum enim scribit poëta: *Scandentes si quis cernat de collibus arces.* quis ergo jam dubitet, quin ipse patriam suam in colle ponat? Ain verò Burdo, in colle poëta patriam ponit? non tu ipse in editione tua posuisti, *de vallibus*, quomodo in omnibus manu formaque descriptis libris legitur, non *de collibus*? Jamne igitur te stultividum, vel potius amentem fuisse sentis, qui cum tibi novum quid & à nemine umquam dictum invenisse videreris, voluptatis vi præceps auctus ne oculis quidem dehinc sincere uti potueris, & in poëta *Collibus* pro *Vallibus* legeris? Adeo verum est, quod Tertullianus ait, *cæcitatis duas species facilè concurrere, ut qui non vident, quæ sunt, videre videantur ea, quæ non sunt.* Hoc tuum παρόραμα, & væsani hominis alucinationem qui non riserit, eum non nisi sinapi victitare & flebile cæpe comedere consentaneum fuerit. Alter poëtæ locus est, *Scandentisque axis consurgit vertice murus.* Sic enim ipse Burdo edidit, & *Axis* voce editum collem significari Juvenalis, Statii & Silii locis docere conatur. Sed omnem in istis quoque ludit operam, 'velut ipse ejus subscriptor & astipulator Passeratius fatetur. Primum enim non ea vocabuli *Axis* est significatio apud tres illos poëtas. Deinde si omnino id significaret, aliter catuli longe olent, aliter sues: id est, longe ab aurea Propertii ætate trium illorum Latinitas degeneravit, quod non uno loco aperte fert æqualis eorum Quintilianus. Tertio, non est in veteribus Propertii libris *Axis*: nam in suo Passeratius legi ait *Arcis*, idque probat. Sed in aliis Metellus invenerat, ut nos supra posuimus. Sed sive *Arcis* sive *Altus* legas, non aliud dicere poëta voluit, nisi quod ipsum prius dixerat, Turrim scilicet sive arcem lateritio muro impositam valde editam & eminus conspicuam fuisse. *De vallibus*, inquam, non *de Collibus* arces illæ consurgebant, adeoq; tota ista Burdonis disputatio huc denique evadit, ut Hircum mulgere videatur, cui exoletus sus, si libeat, cribrum subjicere poterit. Nunc porrò audi, quo pacto idem Ameriam Propertii patriam fuisse vincat:

Propertii patria (ait) *est in clivo posita, est antiqua, est contigua Mevaniæ campo, & adspectat lacum Vadimonis.*

Ame-

Ameria est in clivo posita , est antiqua , est contigua Mevaniæ campo , & despectat lacum Vadimonis.

Ergo Ameria est Propertii patria.

Propositio est quadrimembris. Primum membrum jam falsimoniæ revicimus , patriamque Propertii in planitie positam demonstravimus. Secundum ex poëtæ verbis cogi non potest: non enim ille opidum , in quo natus erat, sed *Vmbriam antiquam* vocat. Tertium ita esse assentio , cum opidum Mevania non sit in medio illius campi, sed propius ad oram sive extremitatem sita. Quartum esse falsissimum ex supra dictis patuit. Vadimon enim est in Hetruria plus quam triginta passuum millia à Mevaniæ campo remotus interjectis altissimis montibus. Assertionis pars consequens itidem quadrimembris est. Primum membrum verum esse fateor, non magis tamen de Ameria, quam de Tudertum opido. Alteri nihil moveo controversiæ. Tertium vero est falsissimum , nihiloque verius, quod appingit Burdo, Amerinos esse quidem Mevanates , etsi non Mevanienses. Nihil enim est Ameriæ cum Mevaniæ sive opido , sive campo.

Interjecta etenim terrarum millia multa,
Quæ varii retinent montes & sæcla ferarum.

Falsum etiam discrimen est inter Mevanates & Mevanienses , ut Mevaniensis scilicet sit natus in opido , Mevanas vero natus in planitie. Nam tria omnino campus ille habet opida , Mevaniam, Hispellum& Fulginium , quorum cives ab auctoribus Mevanates , Hispellates & Fulginates appellantur: cui consequens est, ut quoniam qui Hispellum & Fulginium sortiti sunt patriam, & in medio Mevaniæ campo nati sunt, Mevanates tamen dici non possunt, absurdissimum sit Amerinos Mevanatibus contribuere, quorum patriam in alto monte circiter viginti passuum millia distante positam esse constat. neque tamen Mevanates negaverim eosdem recteMevanienses dici: nam locus Plinii,quo Mevanates àMevaniensibus distinguuntur, mendosè legitur. In omnibus enim antiquioribus Plinii exemplaribus non *Mevanienses*, sed *Mevanionenses*,idque perperam legi doctissimus Clyverius monuit,qui & *Mevanionenses* legendum docet,cæterum Propertiū rectè Mevanatem dici, tamquam in opido Mevaniæ natum,ul-

tra

tro confitetur. Tandem quartum membrum similiter falsum esse, ex eodem Clyverio quivis discat licet. Burdonis verba sunt: *Praterea & illud mire convenit, quod ait patriam suam despectare lacum Vmbrum, qui lacus non alius est, quam ille Vadimonis lacus veteribus celebratus. Hoc plane cognoscitur epistola Plinii ad Gallum libro octavo: Exegerat (inquit) prosocer meus, ut Amerina pradia sua inspicerem. hac perambulanti mihi ostenditur subjacens lacus Vadimonis &c. Iunius Philargyrius: Clitumnus & Deus & lacus in finibus Spoletinorum, ex quo bibentia pecora alba fiunt. Lacum Vadimonis Clitumnum vocat, quod ab eo lacu Clitumnus emittitur. Vides Ameria lacum esse Vadimonem?* Hic enimvero nihil denuo demonstrare attinet, quanta inscitia sit Vadimonem vel in Umbria ponere, vel Clitumnum dicere. Satis enim jam ostendi, nihil ab eo, qui vel primoribus labris literas delibarit, dici potuisse stolidius & indoctius. Hoc tantum addere libet, Philargyrium minus proprie Clitumni fontem appellasse *lacum*, cum eum non nisi late patentem fontis gurgitem esse præter Plinii auctoritatem ipsa *αὐτοψία* omnibus probet. Fieri tamen potest, ut Philargyrius Virgilianè loqui voluerit. nam Æn. 8. hæc Æneæ ad Tybrin verba sunt: *Quo tecumque lacus miserantem incommoda nostra Fonte tenet.* Ubi Servius: *Lacus est quoddam latentis adhuc aqua receptaculum, & dictus lacus quasi Lacuna, ex qua erumpens aqua efficit fontem, qui cum fluere cœpit, alveum facit.* Similiter autem & Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. *Iuturna lacum* & *fontem* indiscriminatim dicit. Quod vero ad Plinii locum attinet de lacu Vadimonis Amerinis prædiis subjecto, id Clyverius recte de *Castello Amerino*, non de *Ameria* accipiendum docet. nam Castellum illud est in Hetruria, cum Ameria trans Tiberim sit in Umbria. Hoc autem loco merito quis obstupescat, cum eodem octavo libro duæ sint Plinii epistolæ, quarum octava fontem Clitumni, vigesima vero lacum Vadimonis curiosissima narratione exsequitur, quomodo adhuc Burdo sibi persuadere potuerit, lacum eundem esse & Clitumni fontem. quis dehinc ullius rei fidem belluæ habendam putet? quis eum quoties maxime paratragœdiat & intolerantissime de novis & à se primum inventis opinionibus gloriatur, non ad idem exemplum magno conatu maximas nugas agere exploratum habeat?

beat?

beat? quæ tandem deliciolis ejus caussificatio est, quin simul quid Catholicis ex Burdonis libris objicitur, illi eum propter tantum inscitiæ & stoliditatis, quantum jam modo deteximus, ne responso quidem ullo dignum arbitrentur, sed pastoritia fistula mentionem ejus exsibilare satis habeant? quod quidem qui magis faciant, aliud est Festo ejus paris inscitiæ & audaciæ specimen lectorum oculis subjicere hoc loco placet. Scripserat summus vir Antonius Augustinus, versus, quos Festus in voce *Topper* ex Odyssea veteri recitat, senarios magis, quam Heroicos, ex eoque suspectos esse. Burdo ut in hoc quoque Augustinum præ se fænum esse oportere declaret, imperite ac velut in omni antiquitate hospitem censuisse insimulat, dum Livium Andronicum veteris Odysseæ scriptorem, Nævio antiquiorem, Hexametros versus scripsisse sensit. Verba ejus sunt: *Ita legenda verba Livii, quæ neque Senarii sunt, neque Livius aliis versibus Odysseam vertit, quam Saturnio: tantum abest, ut debeant esse Hexametri, quod tamen videntur sentire doctissimi viri. nam ante Nævium nemo adhuc Hexametros latine scripserat, ne ipse Nævius quidem.* Hæc postrema nos obtusioris hominis ingenii percipere non possumus, quomodo scilicet ne ipse quidem Nævius ante Nævium Hexametros scripserit. Verum aliquis ex pusionibus ejus, quibus ille in Batavis olim simul cum Lucilliana omnem Burdoniæ doctrinæ vim immulsit, facile nobis istud tam sæptuosum delicaverit. Nos interea tria in paucis verbis illis mendacia notabimus, quæ hominem antiquitatis turpiter imperitum arguant. Primo, Nævium Hexametros scripsisse negat. In hoc eum mentiri nullo negotio demonstrari potest. Priscianus enim lib. 10. huc ejus Hexametrum ex Ilid. 2. laudat *fœcundo penetrat penitus thalamoque potitur.* Hunc verò Festus in voce *Sola* ex tertio ejus belli Punici: *Tarquinio dedit imperium, simul & sola regni.* Nonius in *Locos* istum ex sextò Punico: *Convenit regnum simul atque locos ut haberent.* Hunc autem ex Punicis Festus non expresso libri numero: *Summe deorum regnator quianam genus isti.* Ubi legendum suspicor, *Genuisti*? Partem verò Hexametri Isidorus: *— pulchramque ex auro vestemque citrosam.* Itaque quod Festus in voce *Saturnus* Bellum Punicum à Nævio Saturniis versibus scriptum ait,

de

de majore operis parte intelligi oportere vel ex istis planum fit: nam alicubi & Senarios Jambicos intexuit, qualis est, quem libro sexto Priscianus refert, ut *Decorem* media Syllaba correpta positum probet : *Magnamque domum decoremque ditem vexerant.* Deinde nec Livium Andronicum ullos Hexametros Epicos scripsisse Burdo contendit. At enim certa res est, libros ejus XVIII. quos *Romanidem*, vel *Annales Romanos* inscripserat, magna saltem ex parte Epos sive Heroicum poëma fuisse. Hæc enim Diomedis libro tertio verba sunt: *Epos Latinum primus digne scripsit Livius, is qui res Romanas decem & octo complexus est libris, qui &* Annales (*quod singulorum fere annorum actus contineant, sicut publici Annales, quos Pontifices scribæque conficiunt*) *vel* Romanis, *quod Romanorum res gestas declarat* &c. Ex horum primo & secundo libro versus Festus in *Quamde* recitat, quos ita legendos arbitror: *Iuppiter ut muro fretus mage, quamde manum vi. Et in secundo: Quamde tuas omnes legiones ac popularis.* Sed & Victorinus ac Terentianus Heroum versum cum subjectis Hexametris mejuris ex Livii Jone sic recitant:

Et jam purpureo suras include cothurno,
Baltheus & revocet volucres in pectore sinus:
Pressaque jam gravida crepitent tibi terga pharetra.
Dirige odorisequos ad cœca cubilia canes.

Josephus Burdo in Auson. lect. persuasum aliis cupit, non *Livium Andronicum*, sed *Levium* auctorem esse *Ionis*. Sed mentiri eum ex Terentiano discimus. Is enim perspicue ait poëma esse *Livii veteris Grajo cognomine*, hoc est, *Andronici.* Sic igitur secundum Burdonis mendacium satis luculente revictum arbitror. Tertium ejus mendacium est, Odysseam Livii nullo alio versuum genere, quam Saturnio, fuisse conscriptum. Priscianus enim hos indidem Hexametros laudat:

At celer hasta volans perrumpit pectora ferro.
Inferus, an superus tibi fert Deu' funera Vlysses.
Non eteinm te sum oblitus Laërtie noster.
Cum socios nostros mandisset impiu' cyclops.

Ubi ne quis miretur in *Mandisset*, T produci, idem hoc versu Ennius fecit.

Omnis cura viris, uter esset induperator.

 Sed

Sed quid verbis opus est, cum ipse se Burdo de hoc mentitum fateatur? Ait enim etiam Jambicos Senarios in Livii Odyssea inveniri, qualis est, quem in *Nefrendes* affert Festus: *Quem ego nefrendem alui, lacteam immulgens opem.* Verumtamen non hac fine stant Burdonia flagitia. Aliud enim est reliquum, idque multo etiam desormius. Qui enim Grammaticorum principem omnisque antiquitatis condum & promum se profitetur, is adhuc ignorat, quod genus carminis fuerit Saturnium, quotq; pedes habuerit. Nam hoc ipso loco tres hos versus ex ejusdem Livii Odyssea petitos & Saturnios esse contendit:

Namque neilum pejus macerat humanum,
Quamde mare sævum. Vires quoi sunt magnæ,
Topper confringent importunæ undæ.

At enim vel puer non quidem ex doctis illis, quos muto Burdonius in Pimplæum montem enitens, Musarum choro una cum Crepundiis suis intulit, sed qui pervulgata modò Grammaticorum de versibus pręcepta non ignoret, versus istos statim agnoscat esse Jambicos Senarios Catalecticos, quibus scilicet una in fine desit syllaba, cujus generis est Horatianus ille, *Trahuntq; siccas machinæ carinas,* dum tamen in primo versu *Namque* per diæresin fit trium syllabarum, & in postremo diphthongus non elidatur. quid ergo? hos Saturnios esse Burdo persuasum habet? quid hunc hominem in bonis auctoribus legisse credas, qui Saturnium versum nesciat esse Jambicum Senarium Hypercatalectum, id est, in cujus extremo una syllaba redundet? qualis est iste Plauti: *Vt demonstratæ sunt, hasce ædes esse oportet.* Audiatur Asconius Pedianus, cujus in Cicer. Verrin.2. verba sunt: *Antiquum Nævii est:* Fato Metelli Romæ fiunt consules. *Cui tunc Metellus consul iratus versu responderat Senario hyperpatalecto, qui & Saturnius:* Dabunt malum Metelli Nævio poëtæ. Hæc Asconius: quibus consentanea sunt, quæ lib.3. Diomedes scribit. *Saturnium (inquit) in honorem Dei Nævius invenit addita una syllaba ad Iambicum versum, sic:* Summas opes qui regum regias refregit. *Huic si demas ultimam syllabam, erit Iambicus.* Eadem Victorinus, Terentianus, Plotius cæteriq; Grammaticorum consensu tradiderunt, quanti ergo flagitii merito putabimus, hoc eum, qui perpetuus literarum dictator audiat, ignorasse, prorsusq; domi suæ hospi-

hospitem fuisse? Nimirum insanivit, cum ista sic scriberet, sed nempe solemnia. quod ei non minus in Varrone suo usu venit, cum Gingivam nihil dentibus interesse, nihilque ab albo vel candido russum colorem differre censuit, quod tu si minus credis, hem tibi ipsa cerriti hominis verba:

> *Apud Catullum ex Apulejo legi debet:* Dentem atque russam defricare gingivam. *Russam gingivam, id est, dentes, dicit habere Egnatium: quia eum colorem contraxerat ex lotii defricatione. Lotii verò color rursus est, maximè* οὔρου πεπαλαιωμένου, *ut vocat Strabo. Itaque quo plus russam gingivam haberet, eo plus urinæ ebibisse videretur.*

V des ejus opinione Egnatii gingivam, id est, dentes esse russos, idque ex urinæ usu in dentibus defricandis. At enim gingiva illi perinde ut cæteris mortalibus à suffuso sanguine rubebat, cum dentes ab usu lotii albicarent. Sic enim ait: *Egnatius, quod candidos habet dentes, Renidet usque.* Quid jam? ecquid causæ est, quin me, quod his epistolis facturum me receperam, optima fide præstitisse, hoc est, Paradoxa nihilo Stoicis illis credibiliora attulisse prædicer? Habes quippe, si numerum capere velis, sexdecim à Burdone:

1. *Propertium fuisse Amerinum, non Mevaniensem.*
2. *Valles idem esse quod Colles.*
3. *Ameriam Mevaniæ campis esse affinem seu contiguam.*
4. *Amerinos rectè dici Mevanates.*
5. *Alios esse Mevanates, alios Mevanienses.*
6. *Clitumni fontem è lacu Vadimonis emitti.*
7. *Lacum Vadimonis esse in Vmbria.*
8. *Aquam Vadimonis esse tepidam.*
9. *Navium nullos scripsisse versus Hexametros.*
10. *Livium Andronicum nullos scripsisse Hexametros.*
11. *Livii Odysseam nullo alio versuum genere, quam Saturnio, conscriptam fuisse.*
12. *Saturnium versum esse Iambicum Senarium catalecticum.*
13. *Gingivas nihil à dentibus differre.*
14. *Russum colorem candido nihil interesse.*
15. *Dentes urina defricatos non albos, sed russos fieri, quoniam ipsa urina russa sit, suoque dentes colore tingat.*

16. *Vrinam veterem esse, quod quisque minxit mane.* De hac quippe Catullus loquitur, cum ea russam Iberorum gingivam defricari ait.

His duo à Batavis tuis accedunt:

1. *Qui hoc genus monstra ac portenta scribat esse principem literarum, esse per omnia diis, quam hominibus similiorem, esse Deum, esse ter maximum.*
2. *Quibus Burdonem vivum officio ætatis demereri, defunctum vero defensionis & prædicationis beneficio prosequi verecundiæ non fuit, viros bonos & honestos esse.*

A me tandem hoc addas licet:

Cum Bavariæ Scaligeri à Veronæ principibus oriundi, vulgo perhibiti fuerint esse Tricolei, *ex eoque* vernis passeribus salaciores: *nullum Burdonis exoleto relinqui argumentum, quo eum verum Scaligerum & Principum eorumdem stirpem fuisse doceat, quam si & ipsum* Tricoleum *fuisse fateatur. De hoc enim cum aliis, tum mihi ac lectoribus meis minimo negotio fidem fecerit. Aliis quidem, tamquam testis oculatus, qui ut plurimum crederet, utraque manu officiosissima Hellespontiaci numinis beneficia cum plausu & admiratione timidissima sæpe tractaverit. Nobis autem, præsertimque in Italia viventibus, quoniam tanti stuporis sunt, de quibus velut acutissime excogitatis usque eo sibi Burdonem placere demonstravimus, ut jam præ illo, non Veronenses modo Scaligeri, sed ipsi etiam Bergomates Colei nullo pæne numero esse videantur.*

Sed Paradoxôn satis est. Tu vir præstantissime ride, & vale.

ALEXANDRO TASSONIO
Philosopho præclarissimo.
XIV.

NArro tibi, amicorum carissime. Magna cum voluptate tuorum Problematum librum subinde manibus verso, deque ingenio tuo sic variarum disciplinarum scientia exculto, atque polito & limato judicio ætati nostræ gratulor. In primis autem me extrema libri illius tui pars oblectat, qua nostrorum temporum ingenia cum Græcorum & Romano-

rum

rum præstantissimo quoque contendis, quaque laude alteri alteros superent, distinctè disputas. De Grammaticis tamen dissimulare nequeo, minus me, quam ab illa ingenii tui festivitate exspectabam, invenisse. Tibi scilicet satis fuit recentiores ejus artis professores antiquis illis pares facere, & scientiæ palmam non his magis, quam illis, adjudicare. At enim non sola eruditione & literarum notitia, sed & stoliditate Grammaticos censeri solere nosti. Legisse enim te illud Athenæi oportet: *Exceptis medicis nihil Grammaticis esse stultius.* nec minus hoc alterum Sexti Empirici: *Maxime de artificio suo sibi placent seque magnifice jactant Grammatici: eos autem semper insectantur, qui sunt aliis ornati disciplinis, quasi illi ne communem quidem Græcorum morem & consuetudinem novissent: atque adeo, si quando in disputatione premantur, sæpe non inveniunt aliam evadendi rationem ad abstrahendos eos, cum quibus disputant, quam quod barbara sit ac solœca eorum oratio. Videmus etiam Grammaticos, qui fere ne duo quidem verba dextre possunt contexere, velle unumquemq; ex antiquis, qui dicendi facultate & Græci sermonis proprietate plurimum valuerunt, ut Thucydidem, Platonem, Demosthenem, tanquam Barbaros reprehendere.* Hujus rei specimen passim in Servio invenias. Cum enim regulas Grammaticorum ratione nixas videri postulet, quæque loquendi genera cum regulis illis non satis consentiunt, ea *usurpari*, sive *usurpatione*, aut *usurpativè*, hoc est, *usu potius, quam ratione* dici contendat, non rarò Virgilium, Horatium aliosque linguæ latinæ auctores locupletissimos quasi die dicta in crimen raptare non dubitat, velut ex iis, quæ subjiciam, apparebit. Virgilius Æn.5. Cloanthum *utrasque palmas tendere* ait. Hoc Servius cum Carminio nota dignum censet. *Per naturam enim vitiosam esse hanc elocutionem, & sive utramque palmam, sive utrasque palmas dixerimus, esse in aliquo usurpationem.* Similiter quod Æn.2. poëta dixit, *Ingens ara fuit, juxtaque veterrima laurus*, nulla ratione dictum, sed *usurpatum* censet, ubi & *Vetus*, seu *Veter* comparativum habere negat, cum tamen Priscianus in extrema Bacchidum Scena apud Plautum legat: *Senem illum tibi dedo veteriorem.* Et Æn. 3. *Terra hospita, usurpative* dictum censet, *quæ enim in E S*

exeunt, Communia esse possunt: nam fœminina in A, non mittunt. Lucanus: Hospes in externis audivit curia tectis. Itaque nec Terentius satis Latine in Andria dixerit: *Propter hujusce hospita consuetudinem.* Ibidem & Plauto velut diem dicit, quod *usurpative Pauperam* dicere ausus fuerit. Et Æn. 6. *Stabulant* à Virgilio *usurpative positum* ait, *cum latinum sit stabulor*, cui consequens est, ut nec Varro Latine sciverit, cujus I. rei rust. 21. verba sunt: *Vt alienum pecus in suo fundo pascat ac stabulet.* Et Æneid. 3. adhæc poëtæ verba: *Lenis crepitans vocat Auster in altum,* censoriam notionem sic exercet: *Duo epitheta posuit vitiose. Fecit autem hoc improprie in decem versibus.* Ita nec Cicero non habebit, cur à Grammatici scutica metuat, quando eum persæpe bina aut plura adeo ejusdem rei epitheta posuisse scimus. Eodem libro ad illud, *Erigit eructans*, Horatio dicam impingit, qui *usurpative* dixerit: *Hic dum sublimes versus ructatur.* Eundem solœcismi postulat in Æn.I. quod *Pulchras clunes*, non *pulchros* dixerit. Et iterum in Æn. 3. quod contra regulam *Stirpes raptas*, non *raptos* protulerit. Ad hos etiam Virgilii versus Æn.4. *Me puer Ascanius, capitisque injuria cani, Quem regno Hesperiæ fraudo & fatalibus arvis*, hanc notam apponit: *Longe repetiit* Quem, *& non ad caput, sed ad Ascanium retulit. Et licet excusetur, tamen solœcophanes est.* Ejusdem in I. Georg. verba sunt: *Suppellex usurpatum est, nam artis est hæc suppellectilis. Genitivus enim aut par debet esse nominativo, aut una syllaba major, ut Musa, musæ, Doctor, doctoris. Si duabus majorem invenerimus, contra artem id esse manifestum est, ut Anceps, præceps, & pauca alia.* Et in Georgic. 3. *Lea* dicit esse *usurpatum. nam Leæna esse Græcum. Latine autem dici Hic* & *hæc Leo.* Ergo Grammatici hujus judicio ipse Lucretius, quo nihil in omni Latio fuit Latinius, non satis Latinè scripsit lib.5. *Irritata leæ jaciebant corpora saltu.* nec Ovidius Metamor.4. *Vt lea sæva sitim multa compescuit unda.* Tandem in principio Æneidos, ubi de hoc versu commentatur, *Italiam fato profugus Lavinaque venit Littera,* hoc modo suam reliquorumque Grammaticorum stoliditatem testatam facit: *Ars quidem hoc exigit, ut nominibus provinciarum præpositionem addamus, civitatum numquam. Tamen hoc plerumque perverso ordine legitur, ut est hic,* Italiam venit, *pro* ad Italiam. *Tullius in*
Ver-

Verrinis: Ea die Verres ad Messanam venit, pro Messanam venit, *Sane sciendum est usurpari ab auctoribus, ut vel addant, vel detrahant præpositiones.* Usurpari est usurpative, & sine ratione contraque artis regulas dici. Fatetur ergo plerosque auctorum aliter loqui, ac regulæ Grammaticorum loquendum esse doceant. quod quidem nihil est aliud, quam aperte ferre, Regulas esse mendosas & fallaces, quique ex præscripto earum loquuntur aut scribunt, optimi cujusque auctoris, linguæ latinæ fore dissimillimos. Et has tamen regulas linguam latinam discere aventibus obtrudere non dubitarunt veteres Grammatici, ut quin stolidi ac dementes judicentur, neminem intercessurum putem. At enim recentiores hoc eis præstant, quod easdem regulas, quas illi stolidè commenti fuerant, ipsi approbant, & à linguæ tironibus memoriæ infigi postulant. Ut enim ipse in Problematum tuorum παλιγγενεσίᾳ lib. 6. cap. 17. luculenter evicisti, haud dubie major ejus est stultitia, qui quod alteri stulte in mentem venit, comprobat, quam qui ipse stulte quid comminiscitur. Est tamen & aliud quiddam, cujus nomine stultitiæ palma recentioribus debetur, quod pueros Grammaticæ præcepta prius discere postulant, quam illi linguam latinam, qua præcepta traduntur, intelligant. quo quidem haud scio quid magis absurdum & abhorrens excogitari possit. Veteres quidem certè artis magistri non nisi eos, qui jam Latine loquerentur, in disciplinam recipiebant. neque dubium habeo, si quis hodie Germanum hominem Hetruscum sermonem ex Pergamini vestri Grammatica, quæ tota Hetruscis verbis constat, discere jubeat, quin omnes ei sinciput minime sanum esse judicent, ejusque notæ magistrum ad agnatos & gentiles deducendum censeant. Bono itaque meo periculo Grammaticos nostros antiquis nec scientia artis inferiores, & stoliditate multis partibus priores pronunciare poteras. Hoc autem multo minore negotio aliis probaveris, si tibi concedatur, quod vel propter Aristotelis auctoritatem negari non debet, cujus generis maximum maximo alterius generis præstet, etiam illud genus alteri generi præstare: ut, si maximus vir maxima muliere major sit, omnino viri mulieribus majores censeantur. Jam Grammaticorum veterum quin multo maximus fuerit *M. Varro*, nemini paulum

modo humaniori dubium esse potest. Hunc enim ipse Cicero *hominem omnium facile acutissimum & sine ulla dubitatione doctissimum, virum ingenio omnique doctrina præstantem & diligentissimum antiquitatis investigatorem* prædicat, *qui poëtis Romanis, omninoque Latinis & literis & verbis plurimum luminis attulerit*. Hunc Quintilianus *Romanorum eruditissimum, linguaque latinæ, & omnis antiquitatis peritissimum* fatetur. Recentiorum palmam omnium concessu *Iosephus Burdoscaliger* sibi vindicat, *genus Deorum, per omnia diis, quam hominibus similior, literarum Dictator perpetuus, aquila in nubibus, imo Deus, & quidem ter maximus, ad cujus aram supplices se literati abjiciunt; cujus numen si placatum habeant, iratas Musas nequaquam pertimescant*. Sic videlicet Lipsius, Casaubonus, Acidalius, aliique literatores homini vanissimo acclamabant. Jam de togatorum illius doctissimi stoliditate voluminis res sit omnia, quæ ex libris ejus afferri possent, complecti, sed satis erit unius ea de re Burdoscaligeri testimonium referre. Ejus in libro de re nummaria pag. 67. verba sunt: Illud mirum, veteres illos, cum dicerent *Mille nummum*, putasse τὸ *nummum* esse casus quarti, hoc est, accusativi singularis. Nam ut omittam Nonium, qui in illis exemplis, quæ non pauca adducit, accusativum pro genitivo positum ait in *mille passum*, *mille nummum*, audiamus Varronem VIII. de lingua latina: *Numeri*, inquit, *qui as non significant usque à quatuor ad centum, triplices habent formas quod dicuntur hi quatuor, hæ quatuor, hæc quatuor. Quum perventum est ad mille, quartum adsumit singulare neutrum, quod dicitur* hoc mille denarium: *à quo multitudinis fit millia denarium.* Item infra: *Si esset denarii in recto casu, atque infinitam multitudinem significaret, tunc in patrio denariorum dici oportebat: & non solum in denariis, victoriatis, drachmis, nummis, sed etiam in viris idem servari oportet, quum dicimus, judicium fuisse triumvirum, decemvirum, non trium virorum, decem virorum.* Quis tam futilem sententiam in doctissimo togatorum non miretur? Vult enim, ut ex ejus verbis clarè colligitur, *mille drachmum* ita dictum, ut *drachmum* sit quartus casus singularis. Adeo hæc stulta opinio mentibus illorum veterum inoleverat, ut putarent *amphorarum*, *drachmarum* non posse dici conjunctim,

decem

decem millia amphorarum, sed *decem millia amphorum*, in qua sententia fuit C. Julius Romanus vetustissimus & doctissimus magister, ut à Charisio vocatur. Quis hoc ferat in tanto Critico? quasi Lucilius non dixerit *scalprorum forcipiumque Millia viginti* — Et Plautus Trinum. act. 2. sc. 4. *Mille drachmarum Olympicum*. Hæc Josephus, qui addere poterat hoc Terentii Heaut *Huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum*: Josephi ergo judicio jocularis ista est Varronis stultitia, quod *Drachmum* & *Denarium* in *Mille drachmum*, & *Mille denarium*, quæ genitivi pluralis sunt, pro accusativis singularibus neutri generis habuit. At enim valde vereor, ne Varroni ea in re fiat injuria: nam in Ingolstadiensi ejus editione fide optimarum membranarum, quibus Faernus usus fuerat, ita scriptum habemus: *Cum perventum est ad millenarium, adsumit singulare neutrum, quod dicitur Hoc mille, à quo multitudinis fit Millia*. Veruntamen sic quoque tenebrosus est Varronis locus, neq; facile quis, quid verba ejus sibi velint, expediverit. Illud quidem satis planum est, in triplici eum errore fuisse, quorum nullus vel puero non sit pudendus. *Mille* scilicet nomen substantivum, & genere neutrum, & numero singulare esse credidit, idque propterea, quod id cum genitivo construi videret. Legerat scilicet apud Plautum Milite: *Mille annorum vivunt*. *Habet mille modiorum auri*. Et Stich. *Velim mihi esse mille Modium argenti*. Hinc porrò satis intelligebat *Modium* non esse accusativum singularem neutri generis, sed *Modium* pro *Modiorum* esse dictum, quod nihil dubito, quin etiam in *Denarium* & *Drachmarum* usuvenire probe perspexerit. Sed tamen quoniam genitivum à nomine substantivo regi oportet, hos genitivos à nomine *Mille* regi existimans, *Mille* substantivum esse statuit. In quo quam turpiter ratio eum fugerit, hinc judicari poterit. Latine recte quæritur, *Quantum nummorum est in arca?* Sic scilicet passim legimus. Sed unum Catulli exemplum satis ei fidem fecerit: *Lugete ô Veneres Cupidinesque, Et quantum est hominum venustiorum*. Et hoc Juvenalis: *Quantum quisque sua nummorum possidet arca*. Jam in *Quantum* subauditur *Negotium*, quod idem significat ac *Res*, velut apud Græcos χρῆμα vel πρᾶγμα. Cum enim adjectivum & substantivum sint ex eorum

rum censu, quæ πρός τι, seu *Relata* dicuntur, ubicumque nomen Adjectivum est, inibi substantivum, cui adjiciatur, vel expressum, vel suppressum ac subaudiendum sit necesse est. Similiter igitur recte respondebitur: *Negotium* seu *Res mille nummorum* seu *nummum est in arca*. Atque hæc est plena & regulis artis consentanea oratio. Sed quoniam Romani compendia sermonis consuetudine consectabantur, sic factum est ut per Ellipsin figuratè dicerent *mille nummorum est in arca*, voce *Res* aut *Negotium* suppressa, quod ipsum in multis aliis usuveniebat. Verbi gratia: *Moris est*, *Hoc laboris magni est*, *Satis est auxilii*, *Parum est vini*; *Non nostræ opis est*, *Non mihi operæ est.* In quibus omnibus *Res* vel *Negotium* subauditur. Cum enim Genitivus omnis velut possessorem significet, cujus scilicet res est, ad substantivum nomen velut ad rem possessam referatur necesse est. Id enim Relatorum natura postulat. Est autem *Res moris* idem quod Mos, *Res laboris* quod labor, *Res auxilii*, quod auxilium, eodemque modo in cæteris, quod loquendi genus Latinos à Græcis mutuatos disertissimus Muretus in Variis lectionibus olim demonstravit. Ita Plauto Amphit. *Parva res voluptatum in vita*, est parva voluptas, pro quo & *Parum voluptatum*, seu *Parvum negotium voluptatum* dicere poterat. Similiter apud Phædrum cultissimum fabularum scriptorem legimus lib. 4. fab. 65. *Cum tentaret, si qua res esset cibi.* id est, si quis esset cibus, pro quo si dixisset, *si quid esset cibi*, *Negotium* suppressum esse intelligeremus. Non minus autem recte dixero, *Decem nummorum est in arca*, ut eodem modo *Res* vel *Negotium* subauditur. atque ita Paulum primi nominis Jurisconsultum loqui videmus, cujus verba sunt L. servum testamento Dig. de manumiss. testam. *Servum testamento ita manumisi: si juraverit se filio meo decem operarum daturum, liber esto.* Similiterque L. si peculium §. quædam. Dig. de Statu lib. *Cum decem operarum jussus est dare*, hoc est decem operas. Hac ratione & auctoritate satis defensus fuero, si mihi cognatum testamento decem talentorum reliquisse dicam. *Rem* porrò in eo subaudiri, ex Terentio discamus licet, in cujus Phorm. act. 2. sc. 3. legimus: *Si cognatus talentum rem reliquisset decem, Progeniem vestram usque ab avoatque atavo esset proferens.* Jam nemo

tam

tam hebes futurus videtur, ut in hoc, *Reliquit mihi decem talentum*, *Decem* Substantivum nomen singularis numeri esse, & genitivum *Talentum* ab eo tamquam substantivo regi existimet. Satis quippe jam constat *Decem talentum* esse Syntaxin adjectivi nominis cum substantivo, Rectionem verò genitivi non esse regularem, sed figuratam, id quod per Ellipsin nomen *Rem* aut *Negotium* suppressum sit, à quo genitivus regitur. Flagitiosus igitur Varronis error est, quod in *Mille hominum* vel *nummum* Syntaxin genitivi cum substantivo esse credidit, adeoque *mille* adjectivum plurale patrii casus esse non intellexit. *En cor Zenodoti, en jecur Cratetis!* Neque tamen non multo majoris sunt flagitii, quæ cum alias passim, tum in hac ipsa adversus Varronem disputatione illustrissimus ille & incomparabilis Burdo noster designavit. Primum enim quod Varroni prius stulte in mentem venerat, avidissime arripuit, ut ne scilicet stultitiæ priores alteri relinqueret. *Mille*, ait, *purum putum substantivum est ut* χιλιὰς *Græcis*. Quod etsi ab Agellio quoque affirmatum, quam falsum absurdumque sit, satis jam demonstravi. nec quicquam in Lucilii versu momenti est: *Tu milli nummum potes uno quærere centum*. Scimus enim quæ literarum E, & I, fuerit affinitas, quamque nulla poëtis, ut ne versum morarentur, alteram pro altera ponere religio. Non magis ergo aut novum aut mirum videri debet, Lucillium *Milli* pro *Mille* posuisse, quam *Corpore* pro Corpori: *Sic facies faciе præstat, sic corpore corpus*. Cujus exemplo Ovidius Fast. 6. *In qua par facies nobilitate fuit*. Mitto jam, quod Lucillium satis constat plus æquo sibi sumere & à publica consuetudine discedere fuisse solitum, quo nomine à Varrone & Quintiliano reprehenditur, ut qui *Meille*, *Meillia*, *Meiles*, *Illei*, *puerei*, scribendum sibi duxerit. Deinde vero summa vi pugnat Burdo omninoque persuasum cupit omnibus, uti cum *Sestertium* in genitivo legimus, nos *Sestertia* legamus, dicamusque verbi gratia, *decem millia sestertia*, non Sestertium. quasi esset, *decem chiliades sestertia assium*, non decem millia assium seu nummorum sestertiorum. At enim Priscianus sibi Verrinas Ciceronis *in antiquissima scriptura emendatis codicibus* lectas fuisse, seque *Sestertium* pro sestertiorum, *Modium* pro Modiorum & *Medimnum* pro Medimnorum per Syn-

Syncopam ſcripta inveniſſe teſtatur. Hoc Priſcianum dicere ipſe quoque Burdo confitetur, ſed quoniam, quæ in iſtis loquendi generibus ſit ſyntaxeos ratio, non intelligit, ingenio utitur, & omnia auctorum loca interpolare ac depravare poſtulat. Verbi gratia Ciceronis in Verrina 3. de Frumento numero 58. verba ſunt: *Facta eſt ſponſio ſeſtertium quinque millium.* quo loco Burdo extremam vocem *Millium* inducit, quod in voce *Seſtertium* ea ſubaudiatur, ut idem ſit *Quinque ſeſtertia*, & *quinque millia ſeſtertia*, quo tamen modo nemo veterum locutus eſt. Etſi enim *Seſtertia*, in plurali Adjectivum eſt, natura ſua, uſu tamen factum eſt ſubſtantivum, ſicut *Patria*, cum adjectivum ſit, in quo *Terra* ſubauditur, uſus tamen Subſtantivum fecit, ut alii adjectivo ſubjici vel ſubſtare poſſit, quod fit, cum dicitur, *Neapolis mihi materna patria eſt.* Similiter *Seſtertia quinque* ſubſtantive uſurpantur, ad ſignificanda totidem minæ ſeſtertiæ pondera, quæ conficiunt 125. aureos ſive ſcutatos, cum unumquodque Minæ pondus valeat decem aureis ſeu centum denariis, aut Juliis Romanis, vel Regalibus Hiſpanicis: ex quo *Seſtertium minæ pondus* (quod per ellipſin *Seſtertium* dicitur) 25. aureos, ſeu 250. denarios, hoc eſt, mille nummos, ſive aſſes, ſeſtertios valere omnes intelligunt. Non ergo Cicero *quinque millia ſeſtertia* dixit, ſed *Seſtertium* ſive *Seſtertiorum nummorum*, hoc eſt, *Aſſium ſemitertiorum*, qui duos ſcilicet aſſes & ſemiſſem valent, qui Romanis hodie *dimidii groſſi*, Germanis *Drit halb creuzer* vocantur, Denario ſcilicet pro denis crucigeris accepto. Ita mox Cicero numero 60. de eadem ſumma verba faciens: *Cogit Scandilium quinque illa millia nummum dare.* Et iterum: *Cogit Scandilium Apronio Seſtertium quinque millia mercedis dare.* Ejuſdem 2. Ver. de Juriſdictione num. 19. verba ſunt: *Seſtertium ducenta quinquaginta millia juſſu prætoris data.* Et mox: *Numerantur illa ſeſtertia ducenta quinquaginta Syracuſanis.* Simili modo 5. famil. epiſt. 20. *centum millia ſeſtertium*, & *centum ſeſtertia* indiſcriminatim dicit. Unde planum fit, idem eſſe *Quinque ſeſtertia*, *& quinque millia ſeſtertium*, ſive *nummorum ſeſtertiorum.* Neque quicquam negotii nobis exhibere debet, quod eſt apud Horatium: *Accipit & bis dena ſuper ſeſtertia nummum:* nam ibi *Seſtertia* non adjective poſitum eſt, nec

nec in eo *Millia* ſubauditur, ſed velut de *Patria* dixi, naturam Subſtantivi induit, adeoque genitivum regit, quomodo *Culmen tecti* recte dixeris, etſi *Tectum* natura ſit adjectivum, in quo *Culmen* ſubauditur, quæ ipſa in multis aliis eſt ratio, ut *Juſta funeris, Nemo homo* vel *hominum, Liber tertius Annalium, Altum maris, Locum æſtivorum*, in quibus omnibus ejuſdem nominis ſubſtantivi genitivus regitur ab adjectivo, in quo ſubaudiebatur. Sed nec Chariſii quicquam nos movere debet ſententia, negantis recte dici *Quinquaginta ſeſtertium*, vel *Centies nummum*, cum tamen *quinquaginta ſeſtertia*, & *centies ſeſtertiũ*, rectè dici agnoſcat. Primum enim in aliis quoque alucinatum eum videmus, quale eſt, quod *oſtrea* neutrũ plurale eſſe negat, cum Lucillius perſpicue dixerit, *Luna alit oſtrea & implet echinos.* Ita *Pervigiliam* dicendum contendit, cum Pervigilium in Catulliani trochaici inſcriptione & apud Livium, Suetonium, Tacitum & Petronium habeamus. *Favitor* quoque pro *Fautor nec auctoritate nec ratione dici* affirmat, cum eo Plautus Amphit. & Lucillius apud Nonium utantur. Horum ſimilia multo plura afferri poſſent, ſed vel iſta ſatis ſunt, ut ne quid ei temere credamus. Deinde habemus Livii locum lib. 40. *Seſtertium nummum quater & vicies ab iis eſt exactum.* Ubi ridicule Burdo τὸ *Nummum* tolli jubet, quia Chariſius neget recte dici *Vicies nummum*: nam cauſæ nihil eſt cur Chariſio potius, quam Livio credatur, & ad Syntaxin nihil prorſus refert, ſive *Vities nummum*, ſive *Vicies ſeſtertium* dicas, cum uterque genitivus pluralis ſit, & alter cum altero ſemper intelligatur; pendeatque à Subſtantivo, quod per ellipſin ſubticetur. Integra enim oratio ſecundum regulas eſt: *Quater & vicies centena millia nummorum ſeſtertium ſunt ab iis exacta*, & per Syllepſin numeri, *eſt ab iis exactum.* Rem ita ſe habere docet Cicero, qui Dionem modò *decies ſeſtertium*, modo *decies centena millia ſeſtertium Verri numeraſſe* ait, ut in *Decies*, *Vicies*, *Centies*, *ſemper Centena millia* ſubaudienda intelligamus, adeoque nihil in hoc Capitolini loco mutari debet: *Omne convivium æſtimatum dicitur ſexagies centenis millibus ſeſtertium*; quod quivis non indoctus 150. millia aureorum ſeu Philippeorum eſſe intelligit, cum *decies* Plutarcho teſte ſit 25. myriades drachmarum, ſive 227. millia denariorum. Sic neque in Vel-

lejí

leji loco de Curione quicquam mutandum eſt: *Simulatione contra Pompeium & Cæſarem, ſed animo pro Cæſare ſtetit. Id gratis, an accepto centies ſeſtertium fecerit, ut accepimus, in medio relinquemus.* Nam eodem modo Cicero dixerat: *Multorum tabulis ſatisfactum vobis eſt, Seſtertium decies numeratum eſſe.* Etſi ibi legi quoque poteſt, quomodo in nonnullis libris ſcriptis exſtat, *numerata eſſe.* Utrovis enim modo integra oratio erit ſive dicas, *Negocium decies centenorum millium ſeſtertiorum eſſe numeratum:* ſive, *Decies centena millia ſeſtertiorum eſſe numerata.* Hanc Syntaxeos rationem quod non intelligeret Burdo, iſta loquendi genera *barbara* eſſe pronunciare, & viginti quatuor auctorum loca interpolare auſus eſt, ut quin ſtultitiæ ptiores ferat, nihil te interceſſurum arbitrer. quem in eo quoque fugit ratio, quod hunc Livii locum lib. 38. corrigendum cenſuit: *De pecunia ſumma, quam penderent Romanis Ætoli, nihil ex eo, quod cum Conſule convenerat, mutatum: pro argento ſi aurum dare mallent, convenit, dum pro argenteis decem aureus unus valeret.* Contendit enim barbariſmum eſſe *Aureus valet pro decem argenteis*, ac propterea præpoſitionem inducendam. Ratio ejus eſt, *quia Plinius ſoleat præpoſitionem omittere.* Itaque ſi huic Grammaticorum principi dicto audientes ſimus, quicquid Cicero, Cæſar, Livius, alii aliter quam Plinius dixerunt, barbarum judicare nos oportebit. Atqui ephebus quivis, qui noſtra Grammatices præcepta cognoverit, omnem ablativum ab aliqua præpoſitionum ſive expreſſa, ſive ſuppreſſa regi intelligit, adeoque æque Livium ac Plinium Latinè locutum defendet: Plinium quidem Syntaxi irregulati, ſeu figurata, ut qui præpoſitionem conſtructioni neceſſariam pet ellipſin ſubticuerit, Livium vero regulari, ut qui eam expreſſerit, quemadmodum & Seneca fecit lib. 7. de beneficiis cap. 15. *Non ſemper numero numerus æquandus eſt. aliquando una res pro duabus valet.* Sed ad *Mille Seſtertium* & *Decies Seſtertium* redeo, quæ ut per Genitivum pluralem efferri fiat manifeſtius, notat Priſcianus à Tullio in Frumentaria Verrina dictum: *Sed tritici ſepties medimnum ex Nymphonis arationibus tollit.* aitque *Medimnum* eſſe Medimnorum. Burdo fatetur ſubaudiri *centena millia*, & nihilominus *Medimnum* eſſe adjectivum pugnat, quæ jam ejus notæ eſt non ſtultitia, ſed inſania,

ut

ut ellebori jugere, vel dicam omni Anticyra persanari nequeat, quid homini putas esse reliquum, nisi ut *Talentum* quoque dicat esse Adjectivum? quippeni? cum prorsum ad exemplum Sestertii dicatur *Mille Talentum*, *Decies centum millia talentum.* Valerius Maximus lib. 6. cap. 4. *Dario filiam in matrimonium cum decies centum millibus talentum pollicente.* Nec tamen hactenus tantum Burdonis delirat acumen. Monet enim nos, ut observemus, Latine quoque dici solitum *Ducentum millia* & *Sexcentum millia,* pro ducenta & sexcenta. Quomodo si denum annorum puer locutus fuissem, certo, non arbitrario vapulassem. Et tamen Lucillii versibus, ut nobis persuadeat, utitur. Sed eos minime bona fide, nec ut à Nonio laudati sunt, recitat. Verba enim Nonii sunt: *Sexcentum pro sexcentorum. Lucillius: Maximus si argenti sexcentum ac mille reliquit. Idem: Quid vero est, centum ac ducentum possideas si Millium?* Hic videmus prioris versus sententiam esse: Maximus si rem mille ac sexcentorum numorum argenti reliquit. Posterioris autem: Quid magni est, si rem centum ac ducentorum millium nummorum possideas? Ubi ergo sunt *ducentum millia*, & *sexcentum millia*, quæ Burdo nobis obtrudit? Tertius Lucillii versus est iste: *Millia ducentum frumenti tolle medimnum, Vini mille cadum.* Sed in eo legendum *Millia tu centum*, nemini non obesæ naris statim suboleat, ut sensus sit: Tu tolle negotium mille cadorum vini, & centum millium medimnorum frumenti. Sed neque non secunda intelligentium voluntate in superiore versu scriptum quis fuisse censeat: *Centum atque ducentum possideas si.* Eadem scilicet opera & legi pedariæ satisfiet, nec solœcismi poëta insimulari poterit. Et dubitamus adhuc, quin ex facili lectoribus libri tui probaturus sis, quæcumque in veterum Grammaticorum stultitiam dici possunt, ea longe recentiorum fatuitatem exsuperare? Vale Italiæ lumen, meque mutuè amare perge. Mediolano Calend. Majis anni M. DC. XXVIII.

ALBERICO ET CAROLO SEPTALIIS Mediolanenſibus.

XV.

NIhil mirum eſt, idem ipſum vobis, nobiliſſimi juvenes, quod aliis plurimis in legendis linguæ latinæ auctoribus uſuvenire, ut permoleſta vobis accidat rei nummariæ, qua Romani & Græci utebantur, ratio. Sed ea moleſtia non magno negotio liberabimini, ſi hominum doctorum ea de re Syntagmata, quæ poſtremum exierunt, conſulere volueritis, præcipueque *Petri Ciacconii Tolletani*, ſummi in omni diſciplinarum genere viri, edita Romæ opuſcula, & *Andreæ Schotti* rei nummariæ tabulas Antuerpianis typis deſcriptas, quos libros non dubito, quin ornatiſſima patris veſtri bibliotheca contineat. Is enim cum Peripateticorum philoſophorum & Medicorum ætatis noſtræ familiam ducat, nec humanitatis ſtudia faſtidit, quod alii ſolent, ſed quoties à graviorum curarum ſeveritate laxare animum cupit, ad amœnitates iſtas divertere conſuevit, eaque re vix ullo librorum carere animum inducit, quem ad veterum ſcriptorum intelligentiam momentum aliquod facere intellexerit. Sed quoniam Schottus *Manutios* & *Ciacconium* ſequendos ſibi putavit, egoque *Fulvium Vrſinum* & *Iuſtum Lipſium*, rectius Seſtertia & Talenta ad hodiernum Romanæ monetæ uſum revocaſſe arbitror, rem minimè vobis ingratam facturus mihi viſus ſum, ſi novas vobis tabulas conficerem, quarum inſpectione dubium omne, ſi quod vobis inter legendum auctores objiciatur, diſcutere poſſitis. Eas ergo vobis nunc mitto, ut me officiorum, quibus me ſibi ac vobis pater veſter devinxit, memoriam conſervare intelligatis. Verum hoc vos præmonitos velim, non eadem ſemper ſignificatione Nummi vocem in auctoribus uſurpari. Alias enim *Denarium* ſignificat argenti, qui eſt decem aſſium, cui par eſt pretium Julii Romani & Regalis Caſtellæ. Sic Terent. Heaut. act.3. ſc.3. *Mille drachmarum* & *Mille nummum* indifferenter pro mille denariis dixit,

dixit, qui & *Nummi argenti* dicuntur, ut Plaut. Pſeud. *Nummum nuſquam reperire argenti queo.* Et Moſtel. *Locare argenti nemini nummum queo.* Alias *Nummus* ſignificat *Drachmam auri*, ſeu decem denarios argenteos, qui Romæ hodie *Scutatus moneta* vocatur, decem puta Juliorum, quem vos Mediolani Ducatonem dicitis, Germani Talerum Philippeum. Livius lib.38. *Dum pro argenteis decem aureus unus valeret*, ſubaudi Nummis. Plaut. Rud. *Nummi octingenti aurei in marſupio infuerunt.* Idem Perſa: *Sexcenti nummi quid agunt?* aurei puta, quos aliter ibidem vocat *Sexaginta minas*, id eſt, ſexcentæ drachmæ auri, ſive 600. ſcutati vel ducatones aut philippi. Et hic eſt *Nummus auri.* Abſolute tamen cum *Aureus* dicitur, nummus auri ſeſtertius intelligitur, qui valet. 25. denarios argenti ſive Julios. Alius *Nummus* pro *didrachmo* accipitur ſeu duobus denariis argenti, ut Ciacconius notat in hoc Plauti loco Trucul. act.2. ſc.7.

Nam jam de hoc obſonio de mina deminui modo quinque
Nummos: mihi detraxi partem Herculaneam

Joſephus Burdo, qui turpe ſibi putaret aliquid à Ciacconio diſcere, quem tamen multo ſe doctiorem eſſe facile intelligebat, quinque nummos interpretatur totidem drachmas auri, ſive 50. denarios, quod ea ſit Herculanea ſeu decima pars de quinque minis ſeu 500. drachmis. At enim ſervus non de quinque minis, quas meretrici ferre juſſus erat, ſed de una illa mina, qua obſonaverat, quinque ſe nummos ait detraxiſſe: quoniam decima Minæ pars ſunt, decem denarii ſint oportet, ex quo nummum duobus denariis hic valere apparet. Alias *Nummus* ſignificat *Aſſem*, qui eſt nummus æreus penditque libram æris, ex quo & *Aſſipondius*, & *Aſſarius* dicebatur, voce *Nummus* per ellipſin ſuppreſſa. Aliter & *Libella* dicitur; Romanis hodie *Bajoccus*, Germanis *Ein creuzer* ſeu cruciger aut cruciatus, ſi philippeus centum cruciatis æſtimetur. Hinc *Dupondius* eſt As vel Aſſis duorum ponderum, ſeu duarum librarum, hoc eſt, duo aſſes, pro quo *Bini æris* dicebant, ut ſubaudiretur *Nummi*. Sic *Treſſis*, id eſt, tres aſſes, terni æris: *Quartuſſis, quinqueſſis, ſextuſſis, ſeptuſſis, octuſſus, nonuſſis, decuſſis, viceſſis, triceſſis, centuſſis*, ſive quatuor æris, quini æris, ſeni æris, ſepteni æris, noveni æris, deni æris, viceni æris, triceni

æris, centeni æris, pro quatuor, quinque &c. centum aſſes. *Mille æris*, *mille aſſium*, *mille aſſariorum*, & *centum millia aſſium*, vel *centum millia æris*, ſubaudi nummum aut nummorum. Eſt autem *res mille æris* idem quod mille ſcutati, vel ducatones, vel philippi. Tandem *Nummus* plerumque ſignificat *Seſtertium*, id eſt, quartam denarii partem, qui Romæ *dimidius groſſus* vocatur, qui valet duos aſſes & ſemiſſem, adeoque hac nota inſignitur II S. quod eſt Aſſes duo & ſemis ſeu dimidius, aut L L S. id eſt, duæ libellæ æris & ſemis. Dicitur *Seſtertius nummus* quaſi as ſemitertius. Sæpe autem tam *Seſtertius*, quam *Nummus*, in proferenda pecuniæ ſumma ſubticetur, adeoque indiſcriminatim dicitur: Debet mihi quinque millia nummum ſeſtertium, & Debet mihi quinque millia nummum, & Debet mihi quinque millia. Sed *Seſtertium* neutro genere ſignificat ſummam mille nummorum ſeſtertiorum, quæ facit 25. ſcutatos, philippeos aut ducatones. Eſt autem nomen adjectivum, in quo ſubſtantivum aliquod neceſſario ſubauditur. Et quoniam Chariſii monitum eſt: *In adjectivis abſolutè poſitis ſubaudiendum, quod quiſque voluerit*, modo ſcilicet ſenſui exprimendo ineptum non ſit: propterea mihi, dum alii melius quid inveniant, *Pondus minæ* ſubintelligere placet. Cum enim Minæ pondus pendat decem ſcutatos, ſive centum denarios, vel regales, vel Julios: duo minæ pondera conficiunt ducentos denarios, ſeu 20. ſcutatos. Ita minæ pondera duo & ſemis, ſive pondus minæ ſeſtertium ſummam 250. denariorum ſive ſcutatorum 25. conficiet. Cæterum de nodo illo, quem ex Plauti Rudente Burdo affert, ubi Talentum magnum mille ducentis nummis ſeu ſcutatis valet, aliud quod dicam non habeo, niſi videndum eſſe, alia ne Cyrenis, ubi ea fabula agi fingitur, rei nummariæ ratio fuerit, ut ſcilicet nummus auri non niſi dimidium ejus, quod alibi valebat, Cyrenis valuerit. Nunc, ſi vobis libet, noſtras porrò Tabulas inſpicite ac valete.

TABULA I.

Sestertii Nummi.

Sestertius

1 Valet asses seu bajoccos	2 $\frac{1}{2}$	
2	5	
3	7 $\frac{1}{2}$	
4	10	— *id est Denarium, seu Iulium, seu Regalem.*
5	12 $\frac{1}{2}$	
6	15	
7	17 $\frac{1}{2}$	
8	20	— *id est duos denarios, seu Iulios, seu regales.*
9	22 $\frac{1}{2}$	
10	25	
20	50	
30	75	
40	100	— *id est, decem denarios, sive unum scutatum aut Ducatonem, aut Philippeum.*
50	125	
60	150	
70	175	
80	200	— *id est, 20. denarios seu duos*
90	225	*scutatos.* (*Romanum.*
100	250	— *id est, 25. denarios, sive Aureū*
200	500	— *sive 5. scut. ducat. philippeos.*
300	750	— *sive scutatos 7. & dimidium.*
400	1000	— *id est decem scutatos.*
500	1250	— *id est scut. 12. & dimidium.*
600	1500	— *id est scutatos 15.*
700	1750	— *id est scut. 17. & dimidium.*
800	2000	— *id est scutatos 20.*
900	2250	— *id est, scut. 20. & dimidium.*
1000	2500	— *id est scutatos 25.*

TABULA II.
SESTERTIA.

Seſtertia duo, vel duo ſeſtertia nummum, vel duo millia nummum, vel duo millia ſeſtertium

2	valent ſcutatos 50	
3	75	
4	100	
5	125	
6	150	
7	175	
8	200	
9	225	
10	250	
20	500	
30	750	
40	1000	
50	1250	
60	1500	
70	1750	
80	2000	
90	2250	
100	2500	— *Hoc ſic effertur, Debet mihi centum, debet centum ſeſtertia, debet centum millia ſeſtertium.*
200	5000	
300	7500	
400	10000	— *Debet quadringenta, debet quadringenta nummum, debet quadringenta millia ſeſtertium.*
500	12500	
600	15000	
700	17500	
800	20000	
900	22500	
1000	25000	

TABULA III.

Decies Sestertium &c.

Cum Adverbiis semper subauditur Centena millia, & in Sestertium subauditur Nummum seu Nummorum.

Decies, vel Decies sestertium, vel decies centena millia HS, vel mille sestertia valet scut. millia 25.

Undecies valet scut. seu ducatonum millia 27 & 500	
Duodecies *millia*	30
Tredecies	32 & 500
Quaterdecies	35
Quindecies	37 & 500
Sedecies ————	40
Decies septies	42 & 500
Decies octies	45
Decies novies	47 & 500
Vicies, vel Vicies HS. ——	50
Tricies	75
Quadragies	100 *Germanis dicitur Tonna.*
Quinquagies ————	125
Sexagies	150
Septuagies	175
Octogies	200 *Germanis dua Tonna.*
Nonagies	225
CENTIES, vel Centies HS.	250
Ducenties	500 *Quinq; Tonna. Dimidius Millio Italis.*
Trecenties	750
Quadringenties	1000 *Italis Millio. Germ. Decem Tonna.*
Quingenties	1250
Sexcenties ————	1500 *Millio unus & semis.*
Septingenties	1750
Octingenties	2000 *Milliones duo, viginti Tonna.*
Nongenties	2250
MILLIES HS. ————	2500 *Milliones* $2\frac{1}{2}$ *Tonna 25.*
Millies decies	2525 *Million. duo, & millia 525.*
Millies centies	2750 *Milliones duo & millia 750.*
Bis millies	*Milliones quinque.*
Bis millies centies	*Milliones quinque & millia 250.*
Tres millies	*Milliones septem & dimidius.*
Quater millies HS.	*Milliones decem.*

TABULA IV.

Drachmæ ſeu Denarii.

Drachma una ſive Denarius unus valet decem aſſibus ſeu bajoccis, ſeu cruciatis, qui ſunt quatuor nummi ſeſtertii.

Drachmæ ſeu Denarii	
10. valent aureum, ſeu ſcutatum, ſeu ducatonem aut talerum philippeum	1
20	2
30 ————————	3
40	4
50	5
60 ————————	6
70	7
80	8
90 ————————	9
100	10 *Et hi valent Minam.*

TABULA V.

Mina.

Mina valet centum drachmas ſeu denarios, ſive decem ſcutatos, ducatones, philippeos.

Minæ	
2 valent ſcutatos, ſeu ducatones aut philippeos	20
3	30
4	40
5 ————————	50
6	60
7	70
8	80
9	90
10 ————————	100
20	200
30	300
40 ————————	400
50	500
60	600 *Et hæ valent Talentum.*

TABULA VI.
Talentum.

Talentum valet Sexaginta minas, sive 600. scutatos, philippeos, ducatones.

Talenta

2 valent scutatos, philippeos, ducatones	1200
3	1800
4	2400
5	3000
6	3600
7	4200
8	4800
9	5400
10	6000
20	12000
30	18000
40	24000
50	30000
60	36000
70	42000
80	48000
90	54000
100	60000
200	120000
300	180000
400	240000
500	300000
600	360000
700	420000
800	480000
900	540000
1000	600000

Syllabus Auctorum linguæ Latinæ Ætatis Aureæ.

MArc. Tullius Cicero, editus à Petro Victorio, Paulo Manutio, Dionysio Lambino, Jano Grutero, Alexandro Scoto. Ejus editiones Venetæ recentiores flammis aboleri debebant, cruces vero figi Typographis, ut documento sint aliis, ne tàm improbo furto emtores argento emungere & depeculari audeant. Senatui certe Veneto curæ esse oportebat, ne istæ Typographorum fraudes tam deformem Veneto nomini maculam impune imprimant.

Plauti Comœdiæ editæ à Plantino & Raphelengio & postremum à Friderico Taubmanno cum magni ponderis & oneris commentario.

Terentii Comœdiæ editæ à Gabriële Faerno & M. Ant. Mureto. In eas commentarii Donati & Eugraphii veterum Grammaticorum editi sunt Lutetiæ Parisiorum.

In Terentium Index Augustini Gambarelli editus est Bergomi.

Ennii fragmenta omnia cum commentario Hieron. Columnæ edita sunt Neapoli: Annales cum Pauli Merulæ Comment. Lugduni Batavorum.

Lucillii fragmenta edidit Franciscus Dusa Lugduni Batav.

Fragmenta veterum poëtarum Latinorum edidit Henricus Stephanus.

Fragmenta Historicorum Latinorum collecta ab Antonio Augustino una cum Fulvii Ursini notis edidit Plantinus.

Catonis opera à se collecta & restituta edidit Ausonius Popma Lugduni Batavor.

Lucretii poëmata cum Lambini comment. edita Paris. & Francofurti.

Lucretium cum Oberti Gifanii Indice edidit Plantin. & Rapheleng.

Cæsaris opera cum variorum notis edita Francofurti.

Cornelius Nepos (male vulgo Æmilius Probus) cum Savaronis notis editus Lutetiæ, & cum Lambini, Schotti, aliorumque comment. Francofurti.

Catul-

Catullus, Tibullus, Propertius editi à Plantino & Raphelengi. & cum variorum comment. Francofurti.

In Propertium commentarius Johannis Passeratii, quo numquam quicquam visum fuit perfectius, editus Parisiis.

Varronis opera omnia cum suis notis edidit Ausonius Popma Lugduni Batavor. Eadem cum Antonii Augustini, Jos. Scalig. &. Pet. Victorii notis Lutetiæ.

Varronis libros de lingua latina infinitis locis emendatos edidit Gaspar Scioppius Ingolstadij anno 1605.

Virgilij opera cum commentario Servij ex bibliotheca Petri Danielis & Gasp. Scioppij edita Parisiis anno 1600.

In Virgilium vastæ molis commentarios ediderunt Iacobus Pontanus & Ludovicus Cerda Jesuitæ.

Horatium edidit Muretus, Xelander, Cruquius, Heinsius, & cum commentar. Lambinus & Marcilius, cum Paraphrasi Frideric. Cerutus.

Sallustii opera cum variorum notis & comment. edidit Gruterus Francofurti, & Raphelengius Lugd. Batavor.

Livii opera cum variorum notis Franciscus Modius Francofurti edidit, sine notis Gruterus ibidem, sed ea editio parum respondit Gruteri voto, neque est ex lectorum usu, cum typographus typis obsoletis & evanescentibus usus fuerit, operæ verò frequentius oscitaverint.

Catalecta Virgilii & poëtarum edidit Parisiis Petrus Pithœus anno 1590. & cum Josephi Scaligeri suisque notis Frideric. Lindebrugius Lugduni Batavor. 1595.

Vitruvium de Architectura cum comment. edidit Daniel Barbarus Venetiis anno 1567. ubi & anno 1557. editæ sunt annotationes in eundem Guilielmi Philandri.

Bernardinus Baldus Urbinas de Vitruvianorum verborum significatione eruditissimum Commentarium edidit Augustæ Vindel. 1612.

Ætatis Argenteæ.

Ovidii opera cum commentariis variorum Francofurti. In ejus Metamorphôsin, Tristia, & de Ponto comment. edidit Pontanus Jesuita.

Vellejus Paterculus editus à Lipsio, Acidalio, aliis.

Vale-

Valerius Maximus editus à Pighio, Lipsio, Colero.

Curtii historiam edidit Modius, & Acidalius, cumque commentario suo Matthæus Raderus Jesuita.

Dictys Cretensis de bello Trojano cum Merceri notis Lutetiæ.

Cornelius Celsus de re medica.

Phædri Augusti liberti fabulas Æsopicas edidit Rigaltius Parisiis.

C. Julii Hygini Mythologica & Astronomica edidit Comelinus.

Asconius Pedianus in orationes Ciceronis editus à Manut. & Hotoman.

Senecæ Rhetoris & Senecæ Philosophi opera cum variorum notis edita Parisiis & Lugduni Bat.

Senecæ Tragœdias cum comment. edidit Delrius Jesuita.

Persius cum Vineti, Pithœi, Marcilii notis editus Parisiis, cum paraphrasi Friderici Ceruti Veronæ, cum comment. Casauboni Parif.

Lucanus cum comment. Basileæ.

Columella cum Catone, Varrone & Palladio de re rustica cum Fulvii Ursini notis editus à Comelino 1593.

Pomponius Mela & Julius Solinus à Schotto Jesuita editus Antverp.

Manilii Astronomica edita cum comment. Jos. Scalig. Parif. & Lugduni Bat.

Quintiliani Patris Declamationes editæ à Pithœo apud Comelin.

Ætatis Æneæ.

Quintiliani Oratoriæ Institutiones editæ Parif. & Lugdun.

Plinii majoris Historiam edidit Jacobus Dalecampius.

Plinii minoris epistolas & Panegyricum edidit Casaubonus.

Suetonium edidit Beroaldus, Torrentius, Casaubonus.

Tacitum cum variorum notis edidit Gruterus.

Flori historiam cum variorum notis edidit Comelinus.

Frontinum de Aquæductibus & Coloniis edidit Onuphrius Panuinius. Ejusdem Stratagemata edita sunt cum Vegetio.

Statii poëmata cum veterum & recentiorum notis edita sunt Parisiis.

Vale-

Valerium Flaccum edidit Ludovic. Carrio.

Silium Italicum doctissimus puer Daniel Heinsius una cum crepundiis suis edidit Lugduni Batavor.

Solinus una cum Mela editus est à Schotto.

Martialem cum Indice & comment. editum habemus Parisiis, in eumque commentaria & notæ exstant Raderi, Ramiresii, Gruteri, Scriverii, aliorum.

Juvenalis cum Comment. & notis variorum editus est Parisiis, & cum paraphrasi Friderici Ceruti Augustæ Vindel.

Ætatis Ferreæ.

Agellii (vulgo Auli Gellii) noctes Atticæ editæ ab H. Stephano Lutetiæ Parisiorum.

Justini Historia ex Trogo Pompejo, edita à Jac. Bongarsio.

Apulejus à Vulcanio editus Lugduni Batavor. cum comment. Beroaldi & notis Stevechii Basileæ cum Petri Colvii notis Lugd. Bat. in eum Symbola Critica Gasp. Scioppii Augustæ Vindel.

Vegetius de re militari cum comment. Stevechii.

Ejusdem de re veterinaria seu Mulomedicina edita à Sambuco.

Aurelii Victoris historia edita ab And. Schotto Jesuita. Rhetores antiqui Latini editi à Petro Pithœo, quorum Rutilius est Quinctiliano antiquior.

Historiæ augustæ scriptores Spartianus, Lampridius, Trebellius Pollio, Capitolinus, Vulcatius & Vopiscus cum doctissimis Casauboni & Claudii Salmasii comment.

Panegyrici duodecim à Grutero, Acidalio & Ritthershusio recogniti.

Censorinus de die natali editus ab Aldo Manutio.

Apicius de re culinaria cum notis Tiguri.

Ausonius cum Eliæ Vineti comment. & notis Jos. Scaligeri.

Claudianus cum notis Delrii.

Gratii & Nemesiani poëmatia cum notis edidit Robertus Titius.

Ammianus Marcellinus editus à Lindebrugio Hamburgi.

Julii Obsequentis de Prodigiis Lugduni.

Mar-

Martianus Capella cum Hugonis Grotii notis.

Q. Sereni Sammonici carmen, Rutilii Itinerarium & Symposii Ænigmata exſtant inter Poëmatia vetera edita Pariſiis 1590.

Auctores finium regundorum à Nic. Rigaltio editi Pariſ. qui de ſingulorum ætate in præfatione monet.

Inſcriptionum antiquarum volumen ingens edidit Janus Gruterus.

FINIS.

